

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені О. М. БЕКЕТОВА**

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

**O. M. BEKETOV NATIONAL UNIVERSITY OF URBAN ECONOMY IN KHARKIV,
UKRAINE**

**X МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**"ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ,
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ COVID-19"**

**X INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE**

**INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF FINANCIAL AND
ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF THE STATE, REGION,
BUSINESS ENTITIES IN THE CONDITIONS OF COVID-19**

МАТЕРІАЛИ / BOOK OF ABSTRACTS

18-19 листопада 2021 року, м. Харків / 18-19 November 2021, Kharkiv

УДК 005.934:[330.34.1:657:616-036.21](06)
I-67

Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-
I-67 економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 18-19 листопада 2021 року / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 321 с.

Розглядаються концептуально-методологічні засади управління, інноваційні напрямки обліково-аналітичному забезпеченні в системі забезпечення фінансово-економічною безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання, міжнародний та вітчизняний досвід у податковому менеджменті, моделювання облікових процесів в умовах євроінтеграції та впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності у державному та приватному секторі в умовах COVID-19.

Conceptual and methodological principles of management, innovative directions of accounting and analytical support in the system of financial and economic security of the state, region, business entities, international and domestic experience in tax management, modeling of accounting processes in the context of European integration and implementation of international accounting and reporting standards are considered. in the public and private sectors in the context of COVID-19 .

УДК 005.934:[330.34.1:657:616-036.21](06)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Бабасєв Володимир Миколайович

ректор Харківського національного університету міського
господарства імені О. М. Бекетова, доктор наук з державного управління,
професор

Заступники голови організаційного комітету:

Сухонос Марія Костянтинівна – проректор з наукової роботи Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, д-р техн. наук, професор;

Tumietto Daniele – Corporate Consultant in the Digital Management of Processes and Documents for Companies and Public Administrations, Expert with the Legislative and Technical Standards Bodies in the National (UNI / UNINFO), European (CE, CEN, CEF) and Worldwide (UN / CEFAC, UNECE, ITU) Standard Organizations, Adjunct Professor at the Link Campus University in Rome, Milan, Italy

Члени організаційного комітету:

Момот Тетяна Валеріївна – голова Харківської обласної організації ВСВЕ, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

Солодовнік Олеся Олександрівна – професор кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, д-р екон. наук, професор;

Лелюк Наталія Євгенівна – доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, канд. екон. наук, доцент;

Краївська Інна Анатоліївна – старший викладач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, канд. екон. наук.

SMART CITY INTELLIGENCE SYSTEM: INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT

Momot Tetiana, Doctor of Economics, Muraev Yevgen, PhD, Viacheslav Naumov, PhD student, Department of financial and economic security, accounting and audit O.M. Beketov National University of Urban Economy, Kharkiv, Ukraine

Based on the United Nation's population forecast the world population is expected to increase by 2 billion persons in the next 30 years, from 7.8 billion currently (2020) to 9.7 billion in 2050 (68% of the world population is projected to live in the urban areas by 2050). Digitalization is a key trend in urbanization over the coming years is crucial to the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. One of the great contributions of the digitalization, particularly due to telecommunication infrastructure, is to the development of the so-called smart cities (the intelligent city is the equivalent term in languages derived from Latin), which are cities that invest in social and human capital, urban mobility, modern communication infrastructure facilities, and technology, including the sensible management of natural resources, through participatory governance. Measuring and analyzing the Key Performance Indicators (KPIs) for monitoring and assessment the smart city performance is the important stage of a smart city planning. In this context, this study discusses the development of the information and organization support of smart city intelligence system development.

The concept of smart city has been shaped in the literature that spans over 30 years, since the first references to the idea of smart cities at the end of the 1980s to the current explosion of smart city publications. This terminology referred to a "direct association towards optimal, positive, and sustainable development of a town, city, or region" (Lindskog, 2004) [1]. Also, at the same time, the concept of digital cities was used, in a time where the general assumption was that many problems would be solved by simply distributing technology around the cities. Internet technologies are used to empower citizens and organizations in developing innovative and collaborative solutions that make cities more efficient, sustainable, and inclusive (Mora et al. 2017) [2].

According to Zubizarreta, Seravalli, and Arrizabalaga (2015), several factors are characterizing smart cities, such as citizens fully participating in public life; quality of life, and participatory governance, emphasizing the transparency in the use of public resources [3].

In our research we identified the following approaches for the "smart city" definition, namely economical, social, ecological, technological and institutional.

Nowadays, an analysis of the ontology of many formal definitions of "smart city" and "intelligent city" reveals that three blocks of entities characterize this concept: (1) the city, citizen, user, activities and infrastructure and flows in cities; (2) the information, knowledge, intelligence and innovation institutions and processes within cities; and (3) the smart systems, urban technologies, the Internet, broadband networks and e-services of cities [4].

Thus, summarizing the approaches, the concept of "smart city" is defined as a comprehensive and multifactorial municipal system based on the full use of information and communication technologies by effective integration of physical, digital and human subsystems in an artificial environment to solve current problems of the city and to deliver its sustainable, prosperous and inclusive future in the economic, social, environmental and institutional spheres and improving the safety, comfort and quality of life for its citizens in the future.

The research is devoted to the investigation of the information and organization support of smart city intelligence system formation. To achieve this goal, the following tasks were fulfilled: the concepts of the smart city were analyzed; the methodological approaches for measuring smart city Key Performance Indicators (KPIs) are systemized, on the base of theoretical, methodological, and organizational background the smart city intelligent system on the base of Balanced Scorecard (BSC) is developed. It adopts case study methodology, data collection, and mixed-method data analysis.

There are a lot of different approaches to evaluating smart city KPIs. Literature has focused on different measurement methodologies to capture the impact of smart cities.

Among the smart city KPIs solution the most widely used are the following indexes:

- Smart City Index (created by the IMD World Competitiveness Center's Smart City Observatory, in partnership with Singapore University of Technology and Design (SUTD), ranks 102 cities worldwide) is based on a survey of 120 residents, chosen at random, in each city. Each survey has 40 questions, mainly focused on infrastructure and technology and relating to health and safety, mobility, activities, opportunities for work and education, and governance. Citizens were also asked about their attitudes to the use of personal data, facial recognition and overall trust in local authorities. A final question asked them to summarise the perceived priority areas out of 15 possible options. The cities' scores were tallied and each was given a grade from AAA to D. Singapore and Zurich were the only cities to receive AAA scores. Sixteen cities appear in the A range, 48 in the B, 32 in C and six in D. Following the IMD Smart City Index 2019 top 10 cities are Singapore, Zurich, Oslo, Geneva, Copenhagen, Auckland, Taipei City, Helsinki, Bilbao, and Dusseldorf.

- Smart City Strategy Index (founded by Roland Berger) is systematically analyzed 87 urban centers around the globe (39 in Europe, 26 in the Asia-Pacific region, 17 in North, Central, and South America, and 5 in the Middle East and Africa), which were selected based on published smart city strategies and other policy papers. Cities were of all shapes and sizes: 18 had under half a million inhabitants, 39 had up to 2 million, and 30 had over 2 million. Evaluation criteria: action fields (weighted 50% in final evaluation), strategic planning (30%), IT infrastructure (20%). Action fields refer to the scope of the applications and services that make up the overall smart city strategy. Action fields with equal weighting divided into six core areas: smart education, smart health, smart government, smart mobility, smart energy, and smart buildings. Strategic planning refers to the city's ability to execute its smart city strategy. It divided this into an implementation

plan and schedule (30%), coordination (30%), budget (20%), and target group and stakeholders (20%). IT infrastructure refers to the technological basis for the city's smart operations. It divided into the city's IT policy (70%) and Internet connectivity (30%). In accordance with Smart City Strategy Index 2019, Vienna heads the ranking, with Chicago and Singapore close behind.

The suggested smart city intelligence system is based on the smart city KPIs from the building blocks of smart cities: knowledge skills, innovation ecosystem features and digital spaces for the baseline condition; measuring efforts by investments and use of broadband, ICT, and e-services; and documenting the outcome on typical subsystems of cities, such as the urban economy, quality of life, infrastructure, and government using widely accepted indicators (following the international standard ISO 37120:2014) [4].

We suggest the application of balanced approach to the smart city intelligence system formation. A balanced approach in the municipal sector must look at four areas of responsibility, some of which correspond to the original concept of the BSC: public governance, operational, supporting, and client responsibilities.

The smart city strategy should be based on the set of guiding principles, that include visionary (establish a clear, compelling and inclusive vision for the city); citizen-centric (to all aspects of service design and delivery); digital (integrative and inclusive digitization of city spaces and systems); open and collaborative (openness and sharing in the way the city works).

The smart city mission needs to be principle-based and should be addressed at an early stage in development of the city vision and [smart city roadmap.

Development and delivery of a successful smart city strategy requires collaboration and change across a wide range of individuals, communities and organizations over a sustained period of time.

In this context the operational responsibilities combine key city-wide governance and delivery processes. To be successful in this area the key aspects of governance, planning and decision-making need to be managed at a whole-of-city level including public value chain analysis for measure time, cost, quality, and quantity of delivery processes and establishment of an operating model which balances the need for city-wide management on the one hand and local innovation on the other.

Supporting responsibilities are based on the effective stakeholder collaboration. Establishing a process of sustainable change and smart city programmes development requires a critical mass of stakeholders inside and outside of the city administration to be both engaged and supportive. Also the city authority must drive improvements to its own services through the application of smart data and more citizen-centric ways of working

In conditions of increasing digitization of city services and of city assets client responsibilities are based on the engagement of citizens and businesses as owners as the participants in the creation and delivery of city service on the base of citizen-centric service management The city authority itself (together with other major service deliverers in the city) has a responsibility to to accelerate the externally-

driven innovation, to design and deliver city services on the digital level, to create new sorts of public value.

Customer satisfaction is particularly important to public-sector organizations, since one of the customer – the taxpayer – is the source of funding.

Also taking into account that smart city programmes face significant risks to successful delivery, the critical success factors for smart city programme should be identified, measured and managed.

Digitization requires a comprehensive, adaptable concept of a smart city and smart city strategy development.

“Smart city” in the context of ensuring the sustainable development is viewed as a comprehensive and multifactorial municipal system, which is:

- the city of smart people;

- the living space of great comfort;

- the economically viable urban system of generation and efficient distribution of public goods, capable of accelerated development and improvement by combining the possibilities of full-fledged financial security with technological saturation and social readiness for self-development;

- the city which operates on the base of open, city-wide, service-oriented, interoperable IT platform.

The Smart City Intelligence System as defined as the system of information and organization support of smart city strategy development on the outcomes-based approach to benefits realization, covering the following elements: benefit mapping; benefit tracking; benefit delivery

The smart city intelligence system should include a clear statement of objectives, define smart city Key Performance Indicators that account for the entire process of urban intelligence, and combine a policy-focused and city-focused approach. Smart city intelligence system is the integrated approach that brings together areas traditionally viewed as separate: energy and mobility, government and health, education and environment, etc. This approach affects all parts of the city administration, which is difficult to coordinate in condition when the different functions each take their own approach to digitization. A solution to this challenge is to set up a central function or office with responsibility for coordinating and cross-linking digitalization activities. On the base of international experience, it is clear that cities that have Chief Information Office (CIO) or Chief Digital Officer or (CDO) reap considerable benefits (for example Amsterdam, Vienna and Seoul). Thus, the creation of central individual or office looking after digitization makes it much easier to coordinate the various smart initiatives in accordance with smart city intelligence system, which should be taking into account on the further research.

References:

1. Lindskog H. Smart communities initiatives. Proceedings of the ISOneWorld Conference. 2004.

URL: https://www.researchgate.net/profile/Helena_Lindskog/publication/228371789_Smart_communities_initiatives/links/549812230cf2519f5a1db56d.pdf

2. Mora L., Bolici, R., & Deakin M. The First Two Decades of Smart-City Research: A Bibliometric Analysis. *Journal of Urban Technology*. 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/10630732.2017.1285123>
3. Zubizarreta I., Seravalli A., & Arrizabalaga S. Smart city concept: What it is and what it should be. *Journal of Urban Planning and Development*. 2015. 142(1), 1-8. DOI: [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)UP.19435444.0000282](https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.19435444.0000282)
4. Komninos N. Smart Cities. In Warf, B. (ed.) *The SAGE Encyclopedia of the Internet*. 2018. P. 783-789. Sage Publications. DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781473960367.n229>
5. Smart City Emergence. Cases From Around the World. 2019. 484 p. DOI: <https://doi.org/10.1016/C2017-0-03541-3>

Angelo Azueta, *University of North Florida, principles of microeconomics eco2023*, **Bogdan Chaly**, *O. M. Beketov National University of Urban Economy*

Abstract

As domestic markets continue to progress in the wake of technological advancement, cryptocurrency has become a rapidly developing factor in socio-economic environments. Since its launch in 2009, cryptocurrency has progressed from a single-network engagement system into a universal blockchain model being integrated into global financial systems. In partnership with the prestigious O. M. Beketov National University of Urban Economy in the Ukraine, the union of two students from the University of North Florida seek to intricate on the fundamentals of cryptocurrency. To cohesively understand how cryptocurrency systems operate, elaboration on the mechanism of blockchain has been provided to enable insight into the functionalities of digital assets. Additionally, through the incorporation of current contingencies, perspective on the existing cryptocurrency market is denoted, inclusive of key exchange platforms and the most prominent coins. The leading endeavor of the presentation is to inform students of how to invest in cryptocurrency as a means of early investment opportunities. In turn, information on how to develop a portfolio of investments and upkeep a healthy cryptocurrency wallet, an actual example of one of the researcher's personal investments is discussed. Moreover, as modernity becomes further embedded into societal norms, students are educated on how cryptocurrency enlists as an emerging player in fiscal models through conversation on the challenges posed and opportunities arising. Lastly, to showcase that cryptocurrency is being propagated amongst distinguishable markets, a series of companies have been listed in which their respective business strategies have begun to integrate the usage of cryptocurrencies as a form of transactions and to levy the value to which digital assets will mow undertake. As history has progressed and been delineated by several means of currency bound systems, the 21st century seems to be pursuing cryptocurrency as a transparent, secure, and flexible structure that promotes independence, control over assets whilst also enabling investors with strong purchasing power on a global scale.

DIGITAL BUSINESS TRANSFORMATION TECHNOLOGIES IN 2021

Andriyevska Y. V., Ph.D. senior teacher Department Economics, Law and Business Management Odessa National University of Economics

Many companies have already begun their digital transformation. Despite the outbreak of COVID-19, the digital transformation process will cover 65% of global GDP by 2022, according to a study by the international consulting agency IDC. This will attract more than \$ 6.8 trillion in direct investment to the development of digital technologies and services by the end of 2023. The pandemic has effectively forced businesses to improve efficiency and service quality. These are not just key goals in a company's digital transformation, but also critical factors shaping the fate of a business in a downturn [1, c.1].

The main goal of digital transformation is to bring all business activities in line with the rapidly changing requirements of the modern world.

Digital transformation includes not only the introduction of new technologies into production, but also a change in the business culture itself. This process can affect many areas - from business process management and corporate culture to the creation of new models of interaction with customers [2, c.1].

Key digital transformation technologies:

- Artificial Intelligence (AI)
- Machine Learning (ML)
- Big data processing
- Robotic Process Automation (RPA)
- Cloud computing (Cloud Computing)
- Blockchain
- Virtual (VR) and Augmented Reality (AR)
- Internet of Things (IoT) and Industrial Internet of Things (IIoT)
- Edge Computing
- Digital Twin
- Process analytics (Process Mining)

Benefits of digital transformation: making decisions based on reliable information; development of services on demand; deeper engagement of consumers; strengthening partnerships; productivity increase; ensuring information security.

Preparing for digital transformation involves going through several stages:

Phase 1. Planning (Assessing the situation; setting goals; budgeting)

Stage 2. Provision of administrative resources

Stage 3. Selection of partners

Stage 4. Communicating the plan to employees

Stage 5. Start of transformation

Today, it is critical for businesses to master digital technologies and experiment with social media, big data analytics and cloud computing. Focusing on digital transformation will give enterprises new directions for development, allow them to bypass competitors and prepare them for the changes in the near future.

To assess the prospects for investment in information technology, we need to look at how the demand for IT has changed in recent years on a global scale [3, c.1].

Table 1. Worldwide IT Spending Forecast (Millions of U.S. Dollars)

	2020 Spending	2020 Growth (%)	2021 Spending	2021 Growth (%)	2022 Spending	2022 Growth (%)
Data Center Systems	178,836	2.5	196,142	9.7	207,440	5.8
Enterprise Software	529,028	9.1	600,895	13.6	669,819	11.5
Devices	696,990	-1.5	801,970	15.1	820,756	2.3
IT Services	1,071,281	1.7	1,191,347	11.2	1,293,857	8.6
Communications Services	1,396,334	-1.5	1,451,284	3.9	1,482,324	2.1
Overall IT	3,872,470	0.9	4,241,638	9.5	4,474,197	5.5

The pandemic and lockdown came to companies so suddenly that many were simply unprepared. Organizations are faced with the urgent need to introduce new technologies for remote work and revise their plans for the future.

References:

1. <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS46967420>
2. <https://eternalhost.net/blog/perevody/tsifrovaya-transformatsiya-biznesa>
3. <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2021-10-20-gartner-forecasts-worldwide-it-spending-to-exceed-4-trillion-in-2022>

SYSTEMIC APPROACH TO CONSTRUCTION OF METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS

Bezverkhy K. V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Vaha K. M., student, Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine

To study the cause-and-effect relationships of development or change of economic phenomena and processes or planning further actions that characterize the production and financial activities in the enterprise and the economy as a whole use a systematic approach to economic analysis.

From time immemorial, primitive people, choosing a place to build a home, thought of a system so that the house was close to water or firewood away from obstacles and so on. In science as well as in business for achievement of the best result try to apply complex, step-by-step tactics, that is the system approach.

A system is an object that is considered both as a whole and as a set of interconnected parts. The concept of system consists of elements that are linked into

one, this can include the structure, purpose, boundaries, laws of the system and material flows in the system,

The term "system approach" began to be used much later than in economic analysis. After all, in the early stages it was used in the natural and technical sciences, and then began to be used in some social and economic sciences.

Systematics in economic analysis began to be widely used in the 1960s and 1970s, and was due to the fact that economic phenomena are considered as diverse, internal components that are formed between interconnected but separate elements. [4] The main direction of modern science is the systematic investigation of economics as a science. Therefore, a systematic approach is the basis of the methodology of economic analysis in the study of economic phenomena.

The method of the system approach is that it aims to establish the integrity of the object and the devices that provide it, when they detect different connections of a complex object include them in a single theoretical image.

The systems approach is a direction not only of philosophy, but also of a method of scientific knowledge which source is research of object as system. The theoretical basis of methodological analysis of the system is dialectical.

The systematic nature of economic analysis is due to the following elements of dialectical logic, which are shown in Figure 1 [2]:

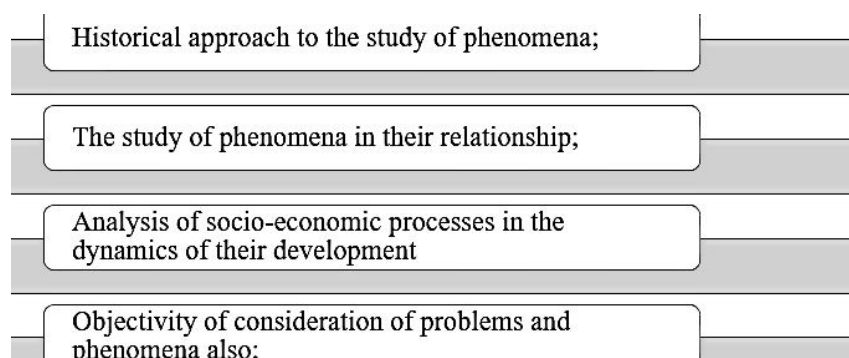

Figure 1. Elements of dialectical logic used in the systems approach Source: developed by the author

Thus, a comprehensive approach to economic analysis is necessary to consider all aspects of the enterprise. Namely, the system approach explores the relationship and connection of complex components with the activities of the enterprise in order to determine the effectiveness of the system approach. The main purpose of system analysis is the task of analysis and synthesis of the system object.

Among the main features of the system approach are such points as: dynamism and interaction, integrity and complexity, interdependence and interconnection of system elements, as well as the choice of the leading link. A systematic approach to economic analysis is in itself before a comprehensive study of objective analysis of the system.

The object of economic analysis is the economic system. The system is open and acts as an integral part of a more complex economic system. The system approach to economic analysis is twofold, the first - when all objects, commercial

organizations, are studied as systems, and the second in the case of assessing the effectiveness of the organization is due to various indicators, such as profitability, cost and others.

Yuriy Chernyak, an outstanding doctor of economics, professor and Soviet scientist in the field of systems theory and systems analysis, noted in 1975 12 conditions in which a strategic systems approach can be applied to modern economic analysis. This can be especially [3]:

- Explaining new tasks when it is developed through systems analysis demonstrates what you need to know and to whom;
- Solving the problem requires the connection of goals with many means to achieve;
- If the issue has important links, it can lead to long-term results in various areas of the economy;
- In the formation of a network economy or other new systems;
- At transformation, reconstruction, improvement of production;
- Tasks with automation of production, for example during creation of the automated management of the enterprise;
- Provided that certain decisions for the future, such as the development of development programs, must take into account the risk factor;
- In all cases where strategic planning or decisions are made in the direction of development over a long period of time.

Thus, systems analysis is an important tool for the manager, which helps to find new sound management solutions to ensure a sufficient level of profitability.

The system approach to economic analysis is characterized by six stages, which are shown in Figure 2.

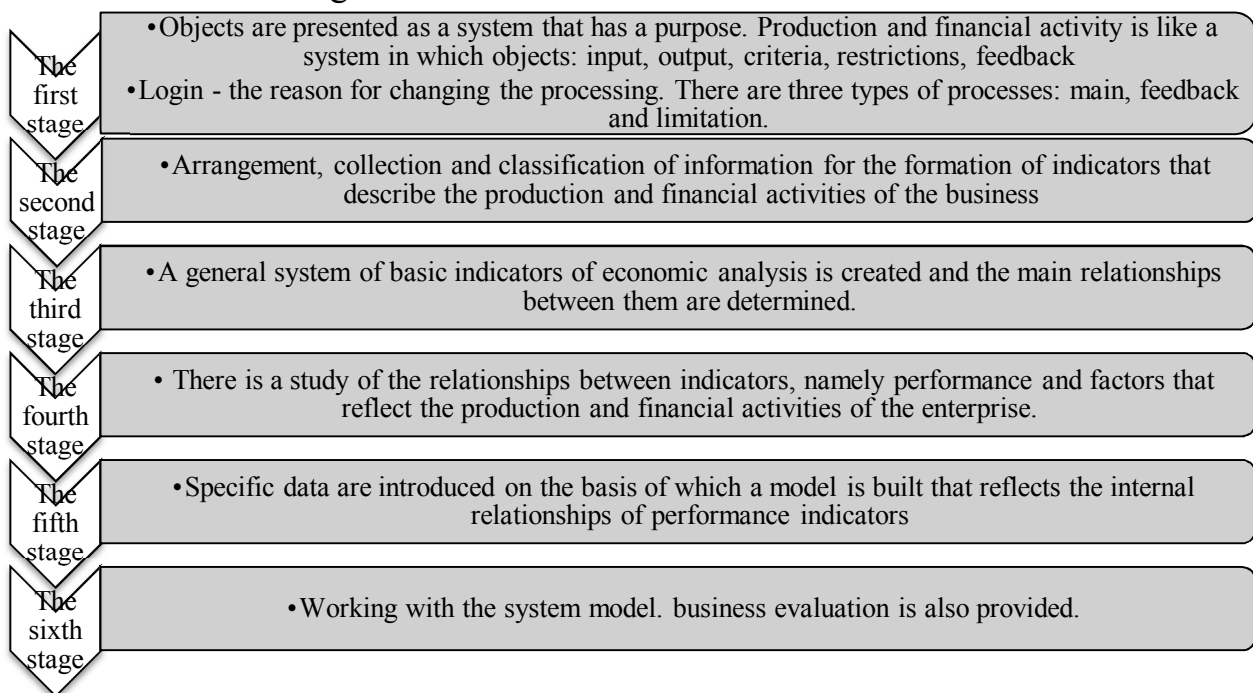

Figure 2. Six stages of implementation of a systems approach in economic analysis

Source: developed by the author

That is, a systematic approach should cover all types of economic analysis, be carried out quickly and on time, and most importantly consistently, this is the success of each enterprise, in a step-by-step approach to any issue.

Thus, the systems approach has been and remains one of the fundamental research methods in many countries, enterprises or organizations. Applying this method helps the manager to get to the heart of the matter first.

The peculiarity of the system approach is that it aims to identify the integrity of the object and its mechanism for identifying different types of complex object relations and reduce them to a single theoretical image. It is a systematic approach that has many advantages over other methods, as it provides complexity and solutions to the problem of investigation, an objective assessment of administrative revenues,

References:

1. Butko. A. D. Theory of Economic Analysis / A. D. Butko. Kyiv, 2009. 410 p.
2. Mnykh E. V. RLN Theory of Economic Analysis / E. V. Mnykh, A.D. Butko. Kyiv: Center for the preparation of educational and methodical publications KNTEU, 2006. 80 p.
3. Oliynyk O. V. System approach to the development of economic analysis [Electronic resource] / O. V. Oliynyk // Economic sciences. 2008. Resource access mode: <http://ven.ztu.edu.ua/article/download/95328/91831>.
4. System approach and its development [Electronic resource] // Finance. - 2020. - Mode of access to the resource: <https://eldomo.ru/finansy/sistemnyj-podhod-i-ego-razvitiye>.

DEVELOPMENT OF ANTI-CORRUPTION MANAGEMENT IN UKRAINE ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION

***Burkovska A. I., Assistant of the Department of Management and Marketing,
Sabirov N. I., bachelor, Predchuk O. A., bachelor, Mykolayiv National Agrarian
University, Mykolayiv***

The increased level of corruption is one of the biggest problems of our times. This negative phenomenon affects all aspects of social, economic and political development of the state and society as a whole. That is why one of the most important tasks for modern Ukraine is to improve the quality of life. Implementation of the effective reform and appropriate anti-corruption policy will create the right conditions for the growth of economic potential, increase public confidence in the authorities and improve the lives of citizens. That is why the problem of studying the mechanisms of corruption control on the way to European integration, when the new legislation is only beginning to be tested by the public relations, is becoming more and more relevant. This article analyses the number of Ukrainians who had an experience of bribery during the last two years according to the survey conducted by the "Democratic Initiatives" Foundation named after Ilka Kucheriv, and also investigated the Index of perception of corruption, post-socialist countries in Europe in 2020. The basis was taken from Internet sources and current articles of periodic Internet publications.

Referring to modern dictionaries, we can conclude that corruption is the state of corruptibility of officials and public figures. In the majority of cases, the main reasons for the emergence of corruption are the critical state of various sectors of the economy, the gradual and incomplete reform of the economy, which leads to systemic corruption in the country. Corruption threatens the national security, opposes the constitutional and social order, is one of the reasons for the growth of "shadow" economy in Ukraine, penetrates into the power institutions, involving some political and public figures into its ranks. Corrupt practices affect all spheres of social life, lead to the spread of organized crime, create social tension, create doubt in the population about the ability of the authorities to carry out organizational and practical measures to overcome the systemic crisis of the Ukrainian civilization. [1].

Corruption drives the authority out of compliance with the values of the European Union. In the last few years, the world community has increased interest in the need to modernize the existing economic indicators to European standards, paying particular attention to corruptive phenomena in the state sphere. Nowadays it is very important for Ukraine not only to have close ties with the European Union, which opened the barriers for the free movement of people, but also to increase the efficiency of the state sector, strengthen democratic principles and the power of law, which will contribute to the consolidation of the country's position. This is the direct task of anti-corruption management.

Nowadays, according to the opinion of Ukrainians, the problem of fighting corruption is among the most important tasks of our state and occupies the key place among them. This assessment of the population is quite justified, because according to the survey conducted by the "Democratic Initiatives" Foundation named after Ilka Kucheriv, over the last two years more than 40% of the respondents have been exposed to corruption in their lives [Fig. 1.]

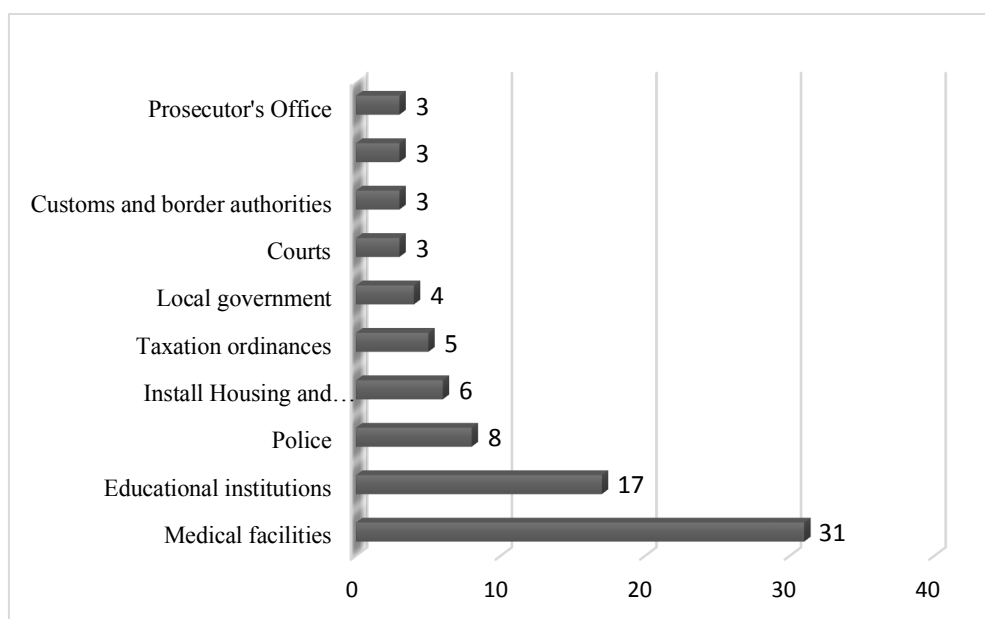

Fig. 1. The number of patients, who had experience in bribery in 2019-2020.

Source: Adapted from [2].

The presence of a large number of bribery practices in the country makes it inconsistent with the values enshrined in the Treaty on the European Union, thus spurring European integration of our country. Having analysed the articles of the Criminal Code on Ukraine's association with the European Union, we can conclude that the parties are required to exchange effective practical experience and to involve experts in combating corruption offenses. At the same time, the agreement specified on cooperation in the exchange of information and experience, as well as improvement of methods aimed at stopping and preventing corruption. [3].

With the purpose of pressure on corruption and increasing the economy of the country in the conditions of European integration in Ukraine anti-corruption management is gaining more and more popularity, which is a type of organizational and legal activity in such spheres as: resource management, planning and organization of activities, personal management, which is focused on the creation of systems in the state organization to prevent and combat corruption, as well as the elimination of the primary causes of its occurrence. In general, the anti-corruption program is a set of appropriate rules, standards and procedures to detect and prevent corruption in the activities of the authorities and government agencies. The main objective of the current anti-corruption management policy is a balanced distribution of duties and their systemic implementation between the central and local authorities, state and municipal enterprises, as well as state partnerships. In line with the new strategy, each of the local levels of government formulates its own strategy to combat corruption that suits them.

For a better perception and assessment of information it is necessary to compare Ukraine with other countries of the world. With the help of the Corruption Perceptions Index, which is a quarterly ranking of countries of the world for the level of corruption, based on the assessments of businessmen and analysts. The results of the year 2020 show that the Corruption Perception Index in Ukraine has improved by 33 scores out of a possible 100, which is 3 scores higher than the previous year. Obviously, due to these results the situation in the field of combating corruption has improved, but all anti-corruption processes are going so slowly. Therefore, changes in the country are insufficiently noticeable. The situation in the country has improved as a result of anti-corruption management efforts:

- The beginning of the work of the anti-corruption court;
- Restart of the National Agency for the Prevention of Corruption;
- Giving the NABU the right to conduct "wiretapping" on its own;
- Strengthening the responsibility for illegal enrichment;
- Beginning of active work of the register of political parties;
- appropriate measures in the field of public procurement.

For a better understanding of the situation related to corruption in our country let us analyse the Corruption Perception Index in comparison with other post-socialist European countries [Fig. 2.]

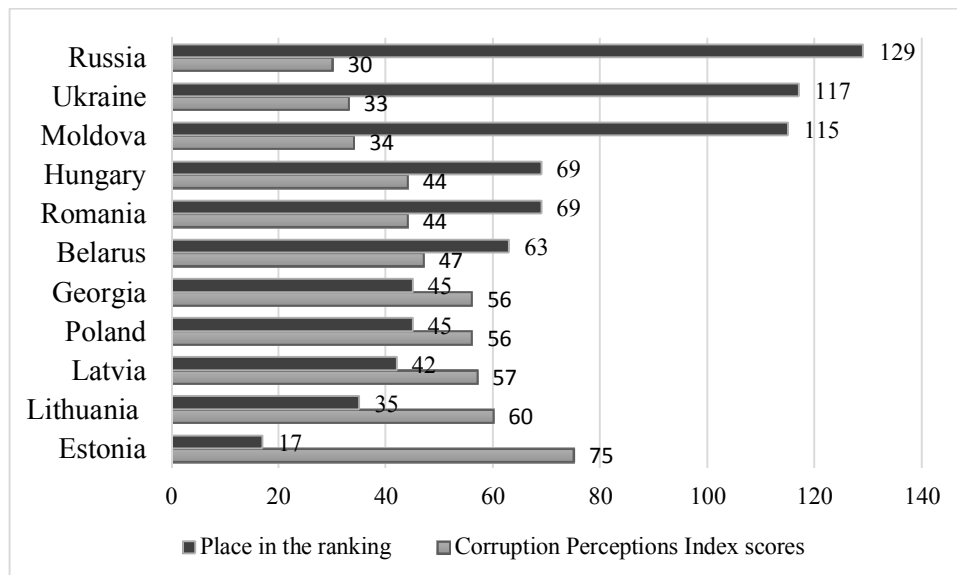

Figure 2. Corruption Perception Index 2020: Post-Socialist European Countries
Source: Adapted from [5].

According to the graph, Ukraine is one of the leading countries in terms of the level of corruption reduction. This phenomenon indicates that although last year the Corruption Perception Index increased, the positive changes are still taking place.

Although most of the fears and experiences caused by COVID-19 are directly related to health care. This infectious disease also has an impact on the spread of corruption. Under the pressure of the pandemic the business environment is changing: borders and enterprises must be closed, supply chains are being broken, contacts with clients and partners are being disrupted. All these phenomena create conditions for increased corruption risks. To prevent widespread corruption, on March 30, 2020 the Parliament of Ukraine ratified a number of anti-corruption laws that stipulate court penalties for committing unlawful acts of corruption. Namely: unwarranted price rises, speculative sales and resale of anti-pandemic and socially important goods, prohibition of large-scale privatization, granting the opportunity to take part in court hearings by video conferencing, extending the statute of limitations for the period of quarantine [6].

In recent years our state launched an active fight against corruption. The development of anti-corruption management, which is a system of governance on the way of fighting corruption in Ukraine, gives positive results. In the last year the Corruption Perception Index decreased by three points, which is a very positive indicator. But, other negative impact factors, which apart from others include the pandemic of COVID-19 disease, affect all the processes of combating corruption. It is one of the main obstacles to successful European integration of our country.

References:

1. The role of the European integration process in identifying corruption in Ukraine URL: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfohoefgiehjai/index.html> (access date: 01.11.2021).
2. The state of corruption in Ukraine as assessed by the population, business and experts in Ukraine URL: <https://nabu.gov.ua/open-office/biblio/sociologiya/stan-korupciyi-v-ukrayini-za-ocinkami-naselennya-biznesu-ta-ekspertiv> (access date: 01.11.2021).

3. Mechanism to overcome corruption on the way to European integration in Ukraine URL: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfohoefgiehjai/index.html> (access date: 01.11.2021).
4. Anti-corruption programme as an instrument of anti-corruption management of the state authority URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2016/january/issue-1/article-14777.html> access date: 01.11.2021).
5. Corruption Perception Index 2020 in Ukraine URL: <https://nabu.gov.ua/en/open-office/biblio/sociologiya/indeks-spriynyattya-korupciyi-2020-rezultati-ukrayini> (access date: 01.11.2021).
6. The coronavirus and corruption URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/660731.html> (access date: 01.11.2021).

ЗАХОДИ З ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ КОРУПЦІЙНОЇ УГОДИ ЯК ЗАХІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Андреев О. М., к.ф.-м.н., Андреева О. М., к.ф.-м.н., Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, м. Харків.

Усвідомлення небезпеки високого рівня корумпованості країни спонукало, як уряд так й парламент, до вживання цілої низки рішучих антикорупційних заходів. Проте більшість з цих заходів виявилися неефективними та не забезпечили досягнення бажаного результату і рівень корумпованості України й надалі залишається високим [1]. З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що проблема визначення чинників, що зменшують ефективність антикорупційних заходів є актуальною та вимагає найскорішого вирішення.

Як високий рівень корумпованості, що спостерігається у багатьох країнах світу, так й надзвичайно небезпечні наслідки корупції для розвитку економіки цих країн, є причиною постійної уваги до цієї проблеми багатьох дослідників. Найбільше уваги дослідників приділяється дослідженню тих негативних наслідків до яких здатна призвести корупція [2-5], але не менш уваги приділяється дослідниками й взаємозв'язку: з демографічними проблемами [6, 7], проблемами світової економіки [8-10] та міграції [11] та багатьма іншими проблемами [12-14].

Метою даної статі є виявлення впливу низького рівня трансакційних витрат корупційної угоди на ефективність антикорупційних заходів.

Основною причиною виникнення та поширення бюрократичної корупції є прагнення клієнта корупційної угоди забезпечити зменшення рівня власних трансакційних витрат бюрократичних процедур [15]. А оскільки їх рівень напряду залежить від кількості та заплутаності різноманітних бюрократичних процедур, що передбачені чинними формальними правилами, то обов'язковою умовою успіху антикорупційних реформ буде підвищення якості чинних формальних правил, що має зменшити як кількість бюрократичних процедур, так й рівень відповідних трансакційних витрат [16-18].

Іншим, не менш важливим чинником, що визначає готовність клієнта укласти корупційну угоду з чиновником є рівень корупційних трансакційних

витрат, що складаються з: хабара, очікуваних санкцій у разі виявлення факту укладання корупційної угоди та трансакційних витрат корупційної угоди.

Відповідно, корупційна угода буде укладена лише в тому випадку коли очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур перевищуватиме рівень корупційних трансакційних витрат.

Очевидно, що за незмінного рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур, зі зростанням рівня корупційних трансакційних витрат, привабливість укладання корупційної угоди буде зменшуватись. Проте корупційні трансакційні витрати можуть бути перешкодою для укладання корупційної угоди лише на початкових етапах поширення корупції, через зворотну залежність між рівнем корумпованості та рівнем трансакційних витрат корупційної угоди – основної складової корупційних трансакційних витрат. У випадку ж високого рівня корумпованості, завдяки налагодженим корупційним зв'язкам, що спрощують як пошуки потрібного корумпованого чиновника, так й ведення з ним переговорів, рівень трансакційних витрат корупційної угоди може досягти настільки низького рівня, що укладання корупційної угоди буде вигідно навіть після скорочення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур. З огляду на це можна стверджувати, що для успішного подолання корупції, заходи з підвищення ефективності чинних формальних правил мають бути доповнені заходами, з підвищення рівня корупційних трансакційних витрат.

Досягти підвищення рівня корупційних трансакційних витрат можна двома шляхами:

- ✓ підвищенням рівня штрафних санкцій та імовірності викриття корупційної угоди та

- ✓ підвищенням рівня трансакційних витрат корупційної угоди.

Перший з названих шляхів - підвищення рівня штрафних санкцій та імовірності викриття корупційної угоди — вимагає застосування репресивних антикорупційних заходів, що мають низку недоліків та характеризуються надзвичайно низькою ефективністю [19].

Підвищення ж рівня трансакційних витрат корупційної угоди можливо лише в тому випадку якщо будуть зруйновані старі корупційні зв'язки між клієнтами та чиновниками. Більшість з подібних корупційних зв'язків можуть бути легко зруйновані простою ротацією чиновників, але всі корупційні зв'язки зруйнувати таким чином неможливо. Тому успішність антикорупційних заходів залежатиме від визначення мінімальної долі чиновників, переміщення яких є достатнім для зменшення трансакційних витрат корупційної угоди до рівня за якого клієнту стає вже не вигідним укладання корупційної угоди.

Відповідно до запропонованої нами моделі, проходження будь-якої бюрократичної процедури може бути представлено як послідовне проходження клієнтом k етапів, на кожному з яких чиновниками здійснюється контроль за дотриманням клієнтом вимог формальних правил, що регулюють проходження відповідних бюрократичних процедур. Також припускається, що на кожному етапі клієнт самостійно вирішує до якого з наявних чиновників йому звернутися. В тому разі, якщо клієнт не укладає корупційної угоди, він

послідовно проходить всі k етапів бюрократичної процедури у відповідності до вимог чинних формальних правил. При цьому рівень його трансакційних витрат бюрократичних процедур становитиме C_B . Очевидно, що чим вище буде рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур тим вище буде у клієнта мотивація до укладання корупційної угоди для його зменшення.

Для зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур, клієнт може укласти корупційну угоду на одному з етапів відповідної бюрократичної процедури. Внаслідок укладання корупційної угоди рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур клієнта зменшується до рівня C_B^C , а корупційні трансакційні витрати складатимуть:

$$C_C = B + C_{CA} + p \cdot F \quad (1)$$

де, C_C – корупційні трансакційні витрати, B – сума хабара, C_{CA} – трансакційні витрати бюрократичної угоди, p – імовірність викриття корупційної угоди, F – сума штрафних санкцій.

Очевидно, що клієнту буде вигідно укладання корупційної угоди лише в тому випадку коли зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур буде більшим за корупційні трансакційні витрати:

$$(C_B - C_B^C) > C_C \quad (2)$$

Чиновники, що здійснюють контроль за дотриманням вимог формальних правил, утворюють ієрархічну структуру з k рівнів, на кожному з яких присутні n чиновників, які відповідають за проходження клієнтом k -го етапу відповідної бюрократичної процедури (рис.1). В запропонованій моделі припускається, що чиновник k -го рівню є абсолютно компетентним в питаннях виявлення порушень вимог чинних формальних правил виключно на k -му етапі бюрократичної процедури. Проте, в силу свого досвіду, він також спроможний виявити грубі порушення, що відбулися на попередніх етапах та викрити факт укладання корупційної угоди клієнтом з чиновником попереднього рівня.

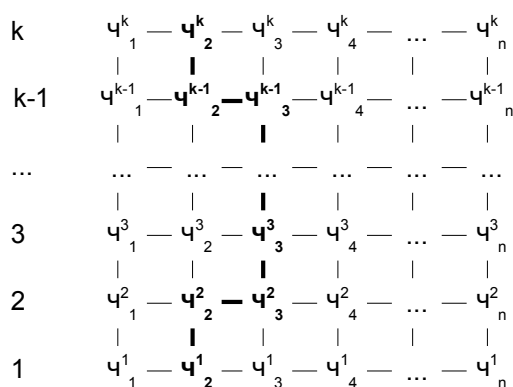

Рис.1 – Ієрархічна бюрократична структура у випадку низького рівня C_C .

Таким чином, факт укладання корупційної угоди, на будь-якому етапі проходження бюрократичної процедури, може бути виявлено в тому випадку коли на наступному етапі проходження бюрократичної процедури, клієнт зустрінеться з некорумпованим чиновником $(k+1)$ -го рівня, який зможе виявити

порушення, що відбулися на одному з попередніх рівнів та повідомить про це контролюючі установи (можливість викриття внаслідок зовнішньої перевірки працівниками контролюючої установи в нашій моделі не розглядається).

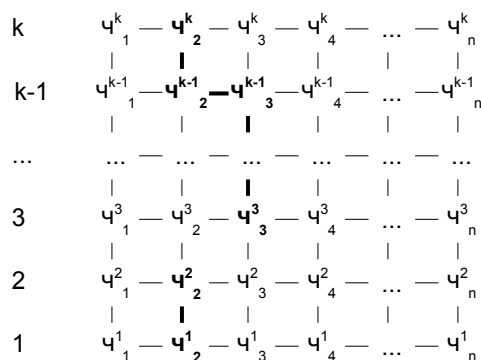

Рис.2 – Ієрархічна бюрократична структура у випадку високого рівня C_c .

З часом, чиновники, що схильні до укладання корупційної угоди (позначені на рисунках 1-2 жирним шрифтом), налагоджують зв'язки не лише з колегами свого рівня, але й з корумпованими чиновниками попереднього і наступного рівня. Завдяки цим зв'язкам корумпований чиновник k -го рівня, для зменшення ризику розкриття факту укладання корупційної угоди, може запропонувати своєму клієнту “потрібного” чиновника на наступному етапі, який заплющить очі на порушення. При цьому, корумпований чиновник k -го рівня може скористатися як власними зв'язками з чиновниками наступного рівня, так й зв'язками своїх корумпованих колег (жирні вертикальні та горизонтальні лінії на рис.1-2). В подібному випадку корупційні трансакційні витрати складатимуть:

$$C'_c = B + C_{ca} \quad (3)$$

У випадку якщо у чиновника, з яким було укладено корупційну угоду, корупційні зв'язки відсутні, або були зруйновані внаслідок ротації чиновників (рис.2), корупційні трансакційні витрати визначатимуться формулою (1). Далі ми будемо вважати, що рівень корупційних трансакційних витрат C'_c , на відміну від C_c , є достатньо низьким для того щоб укладання корупційної угоди було вигідним для клієнта. Таким чином, всю ієрархічну бюрократичну структуру можна представити як перкаляційний кластер, і корупційна угода буде укладена лишу в тому випадку коли є протікання через цей кластер.

Результати проведеного нами моделювання свідчать, що у випадку коли $k=n$, а відсоток корумпованих чиновників, що близький до порогу протікання, мінімальна частка чиновників, ротація яких дозволяє розірвати налагоджені корупційні зв'язки, складає 5%.

З огляду на вище зазначене можна дійти наступних висновків: по-перше, успішна антикорупційна політика має включати як заходи з підвищення якості чинних формальних правил, так й заходи з підвищення рівня корупційних трансакційних витрат; по-друге, найбільш ефективним шляхом зменшення рівня корупційних трансакційних витрат є руйнація старих корупційних зв'язків

між клієнтами та чиновниками; по-третє, мінімальна доля чиновників, переміщення яких є достатнім для зменшення трансакційних витрат корупційної угоди до рівня за якого клієнту стає вже не вигідним укладання корупційної угоди складає 5%.

Список використаних джерел:

1. Corruption Perceptions Index. 2020. Transparency International. URL: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2020_Report_EN_0802-WEB-1.pdf
2. Liu Y., Feng H. Tax structure and corruption: cross-country evidence. *Public Choice*. 2015. №1-2, vol. 162. P. 57-78.
3. Dreher A., Siemers L.H.R. The nexus between corruption and capital account restrictions. *Public Choice*. 2009. Vol. 140. No. 1-2. P. 245–265.
4. Johnson N. D., Ruger W., Sorens J., Yamarik S. Corruption, regulation, and growth: an empirical study of the United States. *Economics of Governance*. 2014. №1, vol. 15. P. 51–69.
5. Абрамов Ф.В. Коррупція – боротьба или легалізація? Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – с. 164-169.
6. Goel R. K. , Saunoris J. W. Global corruption and the shadow economy: spatial aspects. *Public Choice*. 2014. №1-2, vol. 161. P. 119-139.
7. Blackburn K., Sarmah R. Corruption, development and demography. *Economics of Governance*. 2008. №4, vol. 9. P. 341–362.
8. Musila J. W., Sigue S. P. Corruption and International Trade: An Empirical Investigation of African Countries. *The World Economy*. 2010. Vol.33, №1. P.129–146.
9. Keig D. L., Brouthers L. E., Marshall V. B. Formal and Informal Corruption Environments and Multinational Enterprise Social Irresponsibility. *Journal of Management Studies*. 2015. Vol. 52. No. 1. P. 89-116.
10. Ivlevs A., Hinks T. Global economic crisis and corruption. *Public Choice*. 2015. №3-4, vol. 162. P. 425-445.
11. Poprawe M. On the relationship between corruption and migration: empirical evidence from a gravity model of migration. *Public Choice*. 2015. №3-4, vol. 163. P. 337–354.
12. Angeles L., K. C. Neanidis The Persistent Effect of Colonialism on Corruption. *Economica*. 2015. №326, vol. 82. P. 319–349.
13. Frost J., Tischer S. Unmasking Collective Corruption: The Dynamics of Corrupt Routines. *European Management Review*. 2014. №3-4, vol. 11. P. 191–207.
14. Banerjee P., Mukherjee V. Bureaucratic competition versus monopoly: measuring corruption and welfare. *Indian Economic Review*. 2020. Vol. 55. No. 1. P. 51–65.
15. Абрамов Ф. В. Трансакційні витрати корупційної угоди. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Темат. вип. «Технічний прогрес і ефективність виробництва». 2005. № 1. С. 273–282.
16. Абрамов Ф.В. Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие. Вісник Одеського національного університету. 2011. Т. 16, Вип. 20. С. 7-13.
17. Абрамов Ф.В. Критерії доцільності реформування умовно та безумовно неефективних формальних правил. Бізнес Інформ. 2016. № 6. С. 8–12.
18. Абрамов Ф. В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». 2015. № 26. С. 125–131.
19. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Андренко О. А., канд. екон. наук, Авілова Ю. В., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Метою системи обліково-аналітичного забезпечення управління банківськими операціями є забезпечення якісною та своєчасною економічною інформацією зацікавлених зовнішніх і внутрішніх користувачів, які приймають обґрунтовані управлінські рішення, спрямованих на зниження ризиків і підвищення якості обслуговування клієнтів банку.

Розглянуто функції системи обліково-аналітичного забезпечення управління банківськими операціями:

- інформаційна функція впливає з основної мети бухгалтерського обліку – забезпечення якісною, корисною, достовірною, своєчасною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності банку;
- контрольна функція необхідна для оцінки ефективності використання ресурсів та здійснення систематичного контролю щодо банківськими операціями;
- аналітична функція полягає в здійсненні на основі даних економічного аналізу банківської діяльності та застосуванні економіко- статистичних методів, що дозволяє розробити механізми підвищення ефективності діяльності банку;
- облікова функція полягає у зборі, реєстрації і обробки облікової інформації; забезпеченні персоналу обліковою інформацією належного рівня якості.

До основних завдань системи обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій слід віднести [1]:

- організація ефективного фінансового обліку і оперативної звітності, забезпечення управління і підрозділи банку своєчасної і достовірної обліковою інформацією;
- автоматична обробка аналітичної інформації з використанням сучасних методів статистичного аналізу;
- розробка та впровадження заходів щодо поліпшення якості розрахунково-касового обслуговування та розширення спектру банківських послуг;
- модифікація банківського обладнання з метою якіснішого обслуговування значної кількості клієнтів;
- організація ефективного внутрішнього контролю за банківськими операціями і послугами, виявлення чинників, що негативно впливають на показники діяльності банку;
- розвиток у банківського персоналу навичок професіоналізму, швидкості обслуговування та ввічливого ставлення до клієнту.

Запропоновано сформулювати систему обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій у вигляді, представленому на рисунку 1.

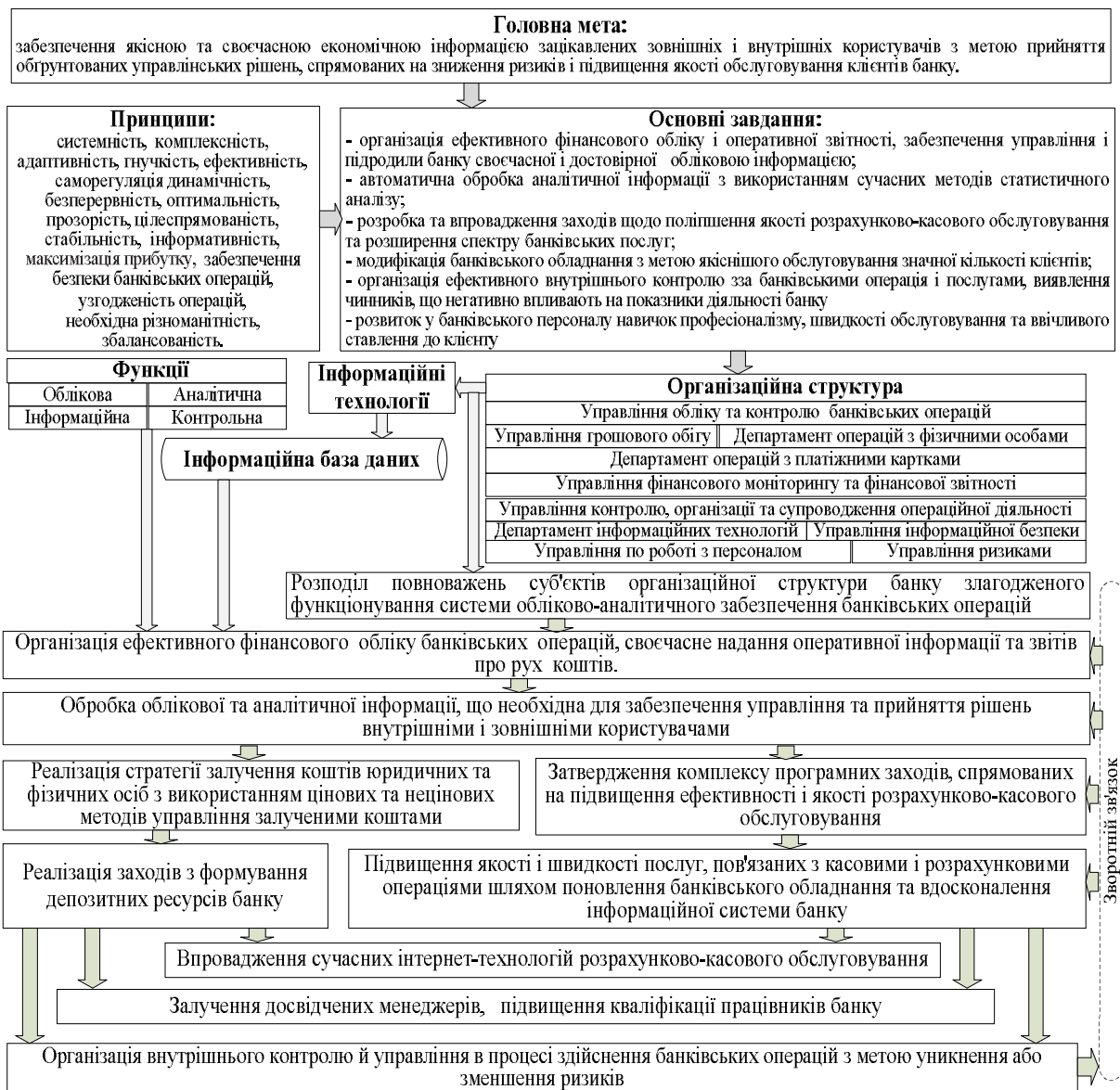

Рис. 1 – Механізм формування інформаційної системи обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій

Система обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій функціонує в рамках інформаційної системи управління банком, яка включає в себе організаційні структури (управління і департаменти банку), інформаційні технології (комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення) і базу даних, в якій накопичується вся обліково-аналітична інформація про банківську діяльність. У процесі функціонування системи в першу чергу необхідно розподілити повноваження суб'єктів організаційної структури банку злагодженого функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій.

Наприклад, управління обліку та контролю банківських операцій, управління грошового обігу та управління фінансового моніторингу та фінансової звітності відповідають за процес організації ефективного фінансового обліку банківських операцій і своєчасного надання оперативної інформації та звітів про рух коштів за процес.

На наступному етапі здійснюється обробка облікової та аналітичної інформації, що необхідна для забезпечення управління та прийняття рішень внутрішніми і зовнішніми користувачами. Результатом аналізу отриманої інформації є розробка і реалізації програмних заходів, які б сприяли інтенсифікації надходження грошових коштів на рахунки банку, підвищення ефективності та якості розрахунково-касового обслуговування. Такий підхід дозволяє сформувати необхідні грошові ресурси для успішної кредитної та інвестиційної діяльності, спрямованої на збільшення прибутковості та оптимізації грошових потоків.

Для необхідної оптимізації грошових потоків банківський менеджмент застосовує різні методи управління залученими коштами – цінові та нецінові [2]. Цінові методи передбачають використання відсоткової ставки за депозитами як головного інструменту в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб.

Підвищення пропонованої банком ставки дозволяє залучити додаткові ресурси, тоді як утримання або зниження депозитної ставки відбувається за умови перенасичення банку ресурсами чи відсутності прибуткових напрямків їх розміщення.

Для нецінових методів управління залученими коштами банку характерним є застосування різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною депозитних ставок:

- реклама; підвищення рівня і комплексності обслуговування; розширення асортименту банківських продуктів;
- надання додаткових безкоштовних послуг; розташування філій у місцях, наближених до клієнтів;
- пристосування графіка роботи до потреб клієнтів;
- проведення лотереї серед клієнтів;
- безкоштовна розсилка виписок по рахунках,
- відкриття депозитів новонародженим як подарунок від банку;
- встановлення банкоматів у публічних місцях,
- використання on-line сервісів для банківського обслуговування клієнтів,
- надсилання клієнтам привітань і подарунків до свят від імені керівництва банку тощо.

Нецінові методи управління базуються на маркетингових дослідженнях того сегмента ринку, який обслуговується банком, вивченні потреб клієнтури, розробці нових фінансових інструментів та операцій. При цьому використання нецінових методів потребує значних витрат. Тому, обираючи метод управління залученими коштами, керівництво банку повинно порівнювати витрати, пов'язані з підвищенням депозитної ставки з витратами, які будуть супроводжувати впровадження нецінових прийомів.

Згідно програмним заходам, запропоновано підвищення якості і швидкості послуг, пов'язаних з касовими і розрахунковими операціями [3] шляхом поновлення банківського обладнання та вдосконалення інформаційної системи

банку, впровадження сучасних інтернет-технологій розрахунково-касового обслуговування.

Для успішного функціонування системи необхідний кваліфікований персонал, тому необхідно не тільки залучати досвідчених менеджерів, але постійно проводити підвищення кваліфікації, навчання та тренінги для співробітників банку.

Систему обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій необхідно постійно перевіряти й контролювати, щоб визначити загальні витрати на його проведення. Система внутрішнього контролю повинна бути достатньо гнучкою, щоб реагувати на зміни за новітніми технологіями, зміни динаміки змін операцій, валютного курсу, появу нових конкурентних фінансових пропозицій тощо.

Таким чином, система обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій функціонує як сукупність модулів інформаційної системи управління банком, що дозволяє проводити необхідні коригування та вдосконалення для підвищення якості обробки управлінської інформації.

Список використаних джерел:

1. Семениченко, Ю. К. Організаційна побудова аналітичного процесу в банках / Ю. К. Семениченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – Вип. 18, ч. 1. – С. 319–325. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/273/1/52.pdf>
2. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В. М. Лачкова, Л. І. Лачкова, І. Л. Шевчук – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2017. – 180 с. URL: <https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1865/1/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A4%D0%9C%D0%91.pdf>
3. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні. Затверджено постановою Правління НБУ від 25.09.2018 № 103 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18>

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Андренко О. А., канд. екон. наук, Качуріна А. В., бакалавр, Сищенко К. В., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

При розробці стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно орієнтуватися на результати моніторингу ретроспективної інформації про рівень його економічного потенціалу та розвитку. Проблема розробки достовірної моделі інтегральної оцінки фінансового стану комунальних підприємств галузі як й раніше залишається актуальною. Злагоджена працездатність комунальних підприємств міста чи регіону є індикатором комфорту і безпеки в повсякденному житті населення. Водночас,

для підприємств комунальної форми власності характерна збитковість, висока заборгованість користувачів послуг, залежність від дотацій з міського бюджету, високий рівень фізичної і моральної зношеності основних засобів, неефективне використання власних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, непродумана тарифна політика, нестача фінансових ресурсів для капіталовкладень тощо.

Вирішення цих проблем бачиться в розробці нових стратегій безпеки комунальних підприємств з урахуванням накопиченого досвіду успішної діяльності окремих підприємств галузі. Всебічна інтегральна оцінка діяльності комунальних підприємств галузі, які очолять рейтинг, дозволить використовувати їх досягнення для вирішення проблем підприємств аутсайдерів.

Теоретичні, методичні та практичні аспекти комплексної та інтегральної оцінки фінансового стану та кредитоспроможності промислових і комунальних підприємств викладено в працях і дослідженнях українських учених Г. Агаджанова [1], Т. Клебанової, О. Димченко [2], І. Ткаченко, П. Григорук [3] та ін. Різноманітність існуючих методичних підходів до інтегральної оцінки фінансового стану і рівня кредитоспроможності комунальних підприємств вимагають подальшого науково-методичного обґрунтування та розробки єдиного підходу для всіх підприємств галузі.

Мета дослідження полягає в розробці методичного підходу до інтегральної оцінки фінансового стану комунальних підприємств з використанням таксономічного методу статистичного аналізу.

Згідно Порядку проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту [4], який затверджено Міністерством фінансів України, висновок про якість фінансового стану підприємства здійснюється на основі присвоєння йому класу згідно з інтерпретацією значень інтегрального показника. Класи за рівнем фінансового стану слід інтерпретувати таким чином: клас 1 – високий рівень спроможності виконувати зобов'язання та найменша ймовірність дефолту; клас 2 – достатній рівень спроможності виконувати свої зобов'язання та незначна ймовірність дефолту; клас 3 – нижче середнього рівня спроможності виконувати зобов'язання; клас 4 – фінансовий стан є нестабільний і свідчить про наявність ознак неплатоспроможності; клас 5 – високий рівень ймовірності дефолту.

Вітчизняними банками застосовуються модель інтегральної оцінки кредитоспроможності позичальників-підприємств [5], яку затверджено НБУ. Залежно від значення інтегрального показника банк визначає клас боржника-юридичної особи за одним із 9 класів, від якого, в свою чергу, залежить значення коефіцієнту PD розрахунку розміру кредитного ризику, що відображає ймовірність дефолту підприємства. Для дев'ятого класу ймовірність дефолту становить 99%.

На нашу думку, методи обчислення інтегральних показників, представлені в положеннях, розроблених НБУ і Міністерством фінансів, недостатньо об'єктивно відображають дійсний фінансовий стан і рівень кредитоспроможності підприємств.

Авторами дослідження запропоновано методичний підхід інтегральної оцінки фінансового стану комунальних підприємств, який ґрунтується на принципах системності, комплексності, адаптивності, динамічності, наукової обґрунтованості, безперервності, оптимальності, цілеспрямованості, інформативності. Рішення проблеми передбачає:

- формування інформаційної бази даних фінансової звітності;
- розробку критеріїв відбору показників та формування показників, які всебічно оцінюють фінансовий стан підприємства;
- розрахунок індикаторів, що входять до складу інтегрального індексу;
- розробку моделі інтегральної оцінки фінансового стану за допомогою методу головних компонент;
- розробку і тестування програмного модуля інтегральної оцінки фінансового стану підприємства;
- визначення позиції комунальних підприємств галузи за результатами обчислення інтегрального індексу;
- організацію комплексної оцінки фінансового потенціалу підприємств в режимі реального часу;
- здійснення контролю процесу фінансового обліку та своєчасного коригування даних з використанням зворотного зв'язку.

Запропоновано використовувати економіко-математичну модель, яка оснований на методі таксономічного аналізу. Процес побудови інтегрального індексу фінансового стану підприємства представлено на рисунку 1. Для побудови інтегрального індексу обрано коефіцієнти: покриття, фінансової незалежності, рентабельності оборотних активів, чистої рентабельності, оборотності оборотних активів.

Використання моделі дозволило отримати інтегральний індекс, що характеризують фінансовий стан підприємств водопостачання та водовідведення, що функціонують в обласних центрах України станом на початок 2021 р.

Прибуткові підприємства водопостачання ПАТ «АК КИЇВВОДОКАНАЛ», Філія «Інфоксводоканал» Одеса, КП «Івано-Франківськводокотехпром», РОКПВКГ «Рівнеоблводоканал», КП «Черкасиводоканал» очікувано зайняли перші рядки рейтингу. Серед аутсайдерів КП «Дніпроводоканал», КП «Чернівціводокал», КП Компанія «Вода Донбасу».

Таким чином, результати розрахунку інтегрального індексу дозволяють визначити позицію комунальних підприємств в галузевому рейтингу, що дає можливість своєчасно реагувати на погіршення показників, що характеризують фінансовий потенціал, і виявити фактори, що негативно впливають на діяльність підприємства.

Подальше дослідження передбачає вдосконалення моделі шляхом багаторазового тестування для комунальних підприємств різних галузей. Це дозволить визначитися з остаточним набором індикаторів, які формують інтегральний індекс .

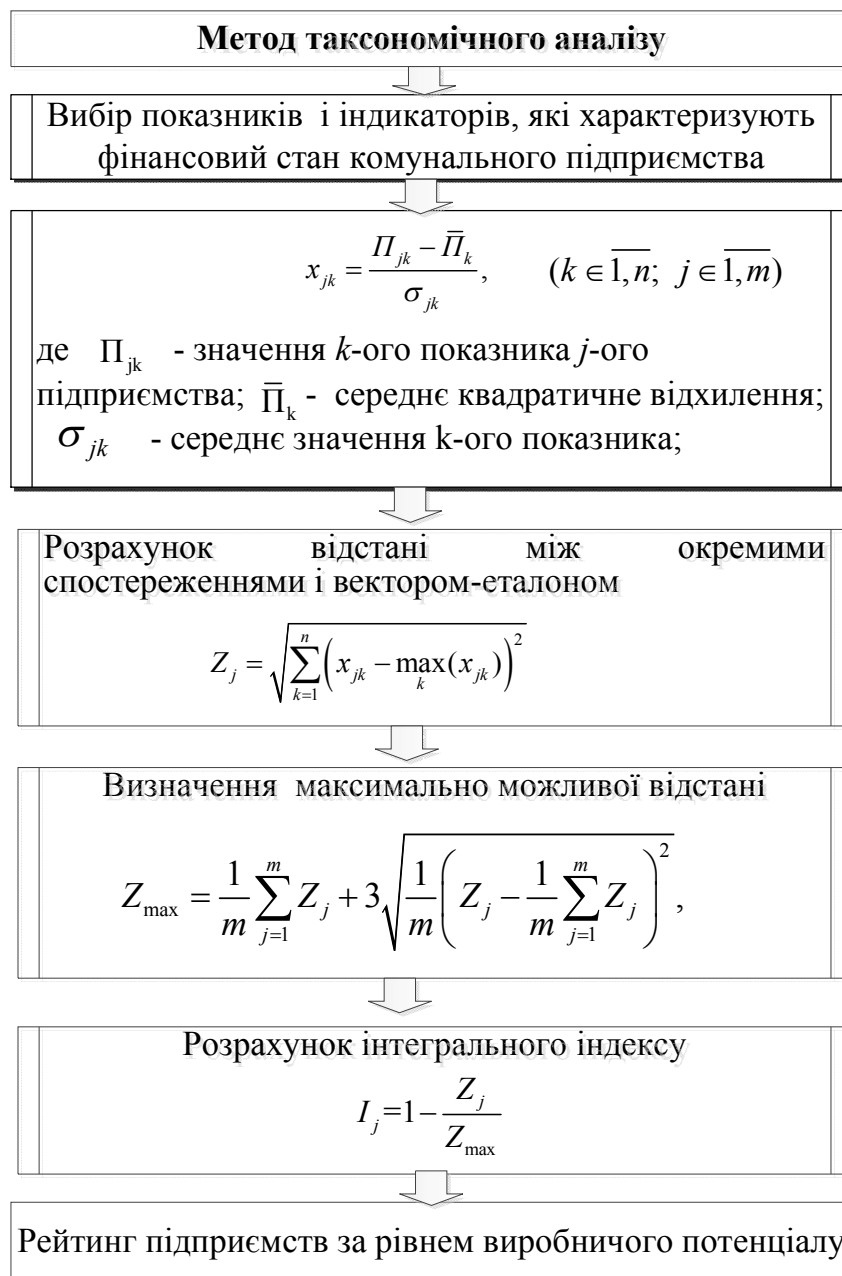

Рис. 1 – Процес побудови інтегрального індексу фінансового стану підприємства

Список використаних джерел:

1. Агаджанов Г. К. Економіка водопровідно-каналізаційних підприємств: навч. посібник / Г. К. Агаджанов; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 392 с. – URL: <https://eprints.kname.edu.ua/17439/>
2. Клебанова Т. С. Оцінка, аналіз і попередження кризового стану підприємств житлово-комунального господарства : монографія / Т. С. Клебанова, О. В. Димченко, О. О. Рудаченко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 193 с. – URL: <https://eprints.kname.edu.ua/45164/>
3. Григорук П. М. Методи побудови інтегрального показника / П. М. Григорук, І. С. Ткаченко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 4. – С. 34–38. – URL: https://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2012&abstract=2012_04_0&lang=ua&stqa=10
4. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями / Постанова Правління Нацбанку України № 351 від 30.06.2016 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>

5 Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара / Наказ Міністерства фінансів України № 616 від 14.07. 2016 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16/stru/page2>

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТИФІКОВАНОГО ВИБІРКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В АУДИТІ

Андренко О. А., канд. екон. наук, Світлична А. О., бакалавр, Слепцов Д. Є., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Економічна безпека підприємства багато в чому залежить від рівня організації внутрішнього аудиту, в рамках якого рекомендується періодично проводити вибірку перевірку первинної документації з використанням сучасних методів статистичної обробки масивів даних. Використання вибірових методів, у яких властивості досліджуваної генеральної сукупності аудитор оцінює з урахуванням вибірки з певною ймовірністю, дозволяє зменшити вартість аудиторських послуг і скоротити час перевірки. Результати вибіркового дослідження, що базуються на методах математичної статистики, є об'єктивними та науково обґрунтованими, а у разі виникнення претензій з боку замовника результати аудиторської перевірки можна відстоювати у різних інстанціях.

Використання аудиторської вибірки регламентується МСА 530 «Аудиторська вибірка» [1]. Незважаючи на те, що в МСА 530 детально розглядаються методи відбору елементів, стандарт не містить чітких рекомендацій до застосування статистичних вибірок. Тому, проблемам застосування вибірових методів в аудиті приділяється досить багато уваги в працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Наприклад, У посібнику Четиркіна Є. та Васильєвої Н. [2] досить докладно описано вибірові методи в аудиті на основі статистичного підходу. Проте, узагальнення досліджень, які присвячено вибіровим методам в аудиті вказує на відсутність єдиної думки та підходу до використання вибірових методів.

Мета дослідження полягає у розробці методичного підходу до атрибутивного вибіркового дослідження, що дозволить своєчасно виявляти помилки в процесі формування документів, а також розробляти пропозиції щодо зниження рівня можливих помилок.

Узагальнюючи досвід використання вибірових досліджень в аудиторській практиці, можна виділити два їх основні типи:

1. Атрибутивне (якісне) вибірове дослідження, основна мета якого полягає в оцінці частоти появи певної ознаки – атрибута.

2. Кількісне (монетарне) вибіркве дослідження, основна мета якого є оцінка наявних в перевірній сукупності відхилень в грошовому вираженні.

На рис. 1 представлено методичний підхід до атрибутивного вибіркового дослідження в аудиті, який ґрунтується на принципах (системності, незалежності, об'єктивності, компетентності, раціональності, економічності, доцільності, наукової обґрунтованості, оптимальності, цілеспрямованості тощо), функціях (аналізу, планування, координації, організації, мотивації, оцінки, контролю), статистичних методах вибіркової оцінки.

Рис. 1 – Методичний підхід до атрибутивного вибіркового дослідження в аудиті

У рамках методичного підходу визначено мету, основні завдання, етапи формування атрибутивного вибіркового дослідження за допомогою статистичного

методу, що дозволяє установити обсяг вибірки та верхню границю точності з урахуванням стратифікації вибірки.

При пропорційному стратифікованому вибірковому відборі документів розподіл обсягу вибірки за стратами (за умови, що частка відхилень \tilde{p} однакова для всіх страт) рекомендується визначати за формулою:

$$n_k = n \cdot N_k / N, \quad (1)$$

де n_k – обсяг вибірки в k -му страті (це може бути кількість документів, відібраних на k -му структурному підрозділі або філії); N_k – число елементів ГСЕ в k -му страті.

Можлива ситуація, коли очікувана частка відхилення для кожного шару різна. У цьому випадку обсяг вибірки визначається за формулою

$$n_k = n \frac{N_k \sqrt{\tilde{p}_k \tilde{q}_k}}{\sum_{k=1}^s N_k \sqrt{\tilde{p}_k \tilde{q}_k}}, \quad (2)$$

де \tilde{p} – очікувана частка відхилень k -страти; $\tilde{q}_k = 1 - \tilde{p}_k$.

Відбір документів з генеральної сукупності можна здійснити, використовуючи такі методи: власне-випадковий, систематичний, стратифікований і груповий. На нашу думку, також доцільно відбирати документи, в яких контрагенти не повторюються. Крім того, документи з найбільшими вартісними характеристиками необхідно відбирати в першу чергу.

У разі стратифікованого пропорційного відбору позначимо кількість невірно оформлених документи в k -страті через m_k . Вибіркова частка відхилень в k -страті дорівнює $\tilde{p}_k = m_k / n_k$. Тоді довірчий інтервал для частки відхилень генеральної сукупності p визначаємо за формулою [3]:

$$\frac{1}{n} \left(m - \frac{Z}{N} \sqrt{\sum_{k=1}^s m_k \left(1 - \frac{m_k}{n_k} \right) \left(1 - \frac{n_k}{N_k} \right) N_k^2} \right) \leq p \leq \frac{1}{n} \left(m + \frac{Z}{N} \sqrt{\sum_{k=1}^s m_k \left(1 - \frac{m_k}{n_k} \right) \left(1 - \frac{n_k}{N_k} \right) N_k^2} \right), \quad (3)$$

де $m = \sum_{k=1}^s m_k$ – загальна кількість помилково оформлених документів;

$n = \sum_{k=1}^s n_k$ – обсяг вибірки для всієї генеральної сукупності; s – кількість шарів.

Найбільш важливим показником вибіркової перевірки є верхня межа точності, що співпадає з верхньою межею довірчого інтервалу. Значення межі звіряють з рівнем допустимої помилки і роблять відповідні висновки про обґрунтованість проведених вибірових досліджень. В дослідженні надано приклад перевірки правильності оформлення податкових накладних оптової торгової компанії і отримано розподіл обсягу вибірки по філіях.

Застосування методичного підходу до формування аудиторської вибірки, вільного від суб'єктивних суджень аудитора, дозволяє в більшості випадків отримати надійні аудиторські докази при мінімальних матеріальних і тимчасових витратах. В умовах повної автоматизації документообігу та обліку на підприємстві, в рамках внутрішнього аудиту необхідно практикувати атрибутивне вибірове тестування документів, що дозволяє скласти певне

судження про характерні помилки та вносити в програмне забезпечення додаткові модулі контролю процесу формування найбільш важливої інформації. Представлений методичний підхід допоможе аудитору, який не має спеціальних знань в галузі математичної статистики, проводити статистичне оцінювання досліджуваної генеральної сукупності документів.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт аудиту 530 (МСА 530). Аудиторська вибірка. Міжнародного стандарту контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.. Редакція 2011 року. – Ч. 1; пер. з англ. – С. 473–490. – URL http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_1_2015.pdf
2. Четиркін Є. М. Вибіркові методи в аудиті: навчально-практичний посібник / Є. М. Четиркін, Н. Є. Васильєва. – 2-е изд., переро. і доп. – КНОРУС, 2016. – 132 с.
3. Андренко Е. А. Методичний підхід до вибіркового дослідження в аудиті / Е. А. Андренко, С. М. Мордовцев // Бизнес-інформ. – 2018. – № 4. – С. 116–122. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-4_0-pages-116_122.pdf

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Багацька К. В., канд. екон. наук, Олейніков С. В., магістр, Київський національний торговельно-економічний Університет, м. Київ

Питання забезпечення фінансової безпеки підприємств набувають особливої значущості в сучасних умовах господарювання, оскільки останнім часом частішають випадки прояву над ринком недобросовісної конкуренції, фіктивного підприємництва, рейдерських атак. Особливо ці проблеми актуальні для будівельних підприємств, оскільки будівництво традиційно та галузь, яка витрачає значний обсяг фінансових ресурсів, має тривалий операційний цикл і потребує суттєвих капіталовкладень на початку нових проєктів [1]. Крім того, у посткризові роки спостерігається негативна динаміка рівня рентабельності будівельного бізнесу загалом [2, 8].

Отже, не викликає сумніву той факт, що фінансова безпека будівельної компанії значною мірою залежить від джерел, обсягів та методів фінансового забезпечення, формування якого відрізняється певними закономірностями та специфічними рисами. Будівельні компанії не мають змоги функціонувати без достатнього обсягу фінансових ресурсів.

Сутність фінансової безпеки підприємства [3]:

- фінансова безпека підприємства – це невід’ємна частина економічної безпеки, причому у складі економічної безпеки фінансова безпека посідає чільне місце;
- відповідно до ресурсно-функціонального підходу – фінансова безпека підприємства визначається як умова найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам;
- фінансова безпека підприємства є самостійним науковим та практичним поняттям та відрізняється від економічної безпеки;

– у межах конкурентного підходу фінансова безпека визначається наявністю конкурентних переваг, забезпеченням відповідності потенціалу підприємства та його стратегічних цілей безпеки підприємств будівельної галузі ще не отримали належного висвітлення.

«Фінансова безпека підприємства» є відносно новою категорією, що увійшла до наукового обігу в останні десятиліття, а тому її комплексне дослідження як самостійного об'єкта науки та практики в сучасній літературі ще не набуло широкого поширення.

Фінансової безпеки будівельної компанії - це загальна характеристика її фінансової системи, що свідчить про можливість компанії ефективно функціонувати в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, коливань рівня фінансового та господарського ризику, а також виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання перед власниками, персоналом, державою та кредиторами [3].

Очевидно, що склад та структура фінансової безпеки підприємства, напрями роботи з її зміцнення залежать від виду діяльності суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми та масштабів функціонування. Отже, доцільно проаналізувати галузеву специфіку будівельної галузі, що визначає фінансову безпеку її підприємств (табл. 1).

Таблиця 1 – Специфіка будівельної галузі, що визначає фінансову безпеку її підприємств

№	Специфіка
1	2
1	Унікальність та висока собівартість кожного об'єкта будівництва.
2	Продукція будівельних підприємств має досить тривалий виробничий цикл, що впливає обсяги незавершеного виробництва та зумовлює його значну частку у структурі оборотних коштів. З іншого боку, тривалий виробничий цикл призводить до підвищеної потреби у оборотних коштах.
3	Необхідність значних капіталовкладень та довгостроковий характер їх освоєння.
4	Нерівномірність надходження виручки від здачі виконаних робіт, оскільки вартість продукції будівельних підприємств є дуже високою.
5	Стрибокоподібна потреба в оборотних коштах у різні періоди будівництва.
6	Наявність персоналу, який має спеціалізовану освіту та високу кваліфікацію у сфері будівництва, оскільки ця галузь потребує складного узгодження діяльності всіх учасників будівництва.
7	Технічний взаємозв'язок всіх операцій, що входять до складу будівельного процесу, всі роботи виконуються чітко послідовно, тому жоден будівельний процес не може початися без закінчення попереднього, що спричиняє нерівномірність руху робочої сили та фінансових ресурсів.
8	Окремі етапи будівництва характеризуються різними обсягами трудомісткості та матеріаломісткості робіт. У свою чергу, висока матеріаломісткість будівництва, вимагає наявності об'ємної матеріальної бази та її розміщення близько до об'єктів, що будуються.
9	Потреба у виробничих ресурсах, якість та рівень яких має відповідати світовим стандартам.

Продовження таблиці

1	2
10	Велика залежність будівництва від фінансового, матеріально-технічного та організаційного забезпечення.
11	Наявність багаторівневих та різноманітних виробничих кооперативних зв'язків між різними господарюючими суб'єктами, які необхідні для забезпечення нормального процесу будівництва.
12	Технологічна складність будівельного процесу, внаслідок чого помилка навіть одного робітника може призвести до аварій на об'єктах будівництва, внаслідок яких підприємство може зазнати значних фінансових та матеріальних збитків.
13	Присутність значної частки корупційної складової, яка суттєво впливає на зростання вартості будівництва та потребує додатково значних фінансових ресурсів.
14	Високий ступінь зарегульованості та непрозорості процедур у процесі ліцензування та отримання дозвільних документів для будівництва.
15	Суттєва залежність від природно-кліматичного та антропогенного середовища, що зумовлює необхідність розробки для кожного об'єкта особливих технічних та технологічних рішень, впливає на продуктивність праці, специфіку її охорони та безпеки, тривалість та послідовність виконання робіт.
16	Високий ступінь індивідуалізації та персоніфікації споживача, що призводить до попереднього позначення контрактної ціни на об'єкт або встановлення конкретного механізму її розрахунку.
17	Наявність великої кількості різноманітної інформаційної документації та необхідність дотримання встановлених державою вимог, норм та нормативів.

Джерело: доопрацьовано автором на основі [6,7,8]

Зважаючи на вищевикладене, побудуємо структурний контур фінансової безпеки будівельної компанії, який дозволить через призму системності розкрити сутність цієї категорії (рис. 1).

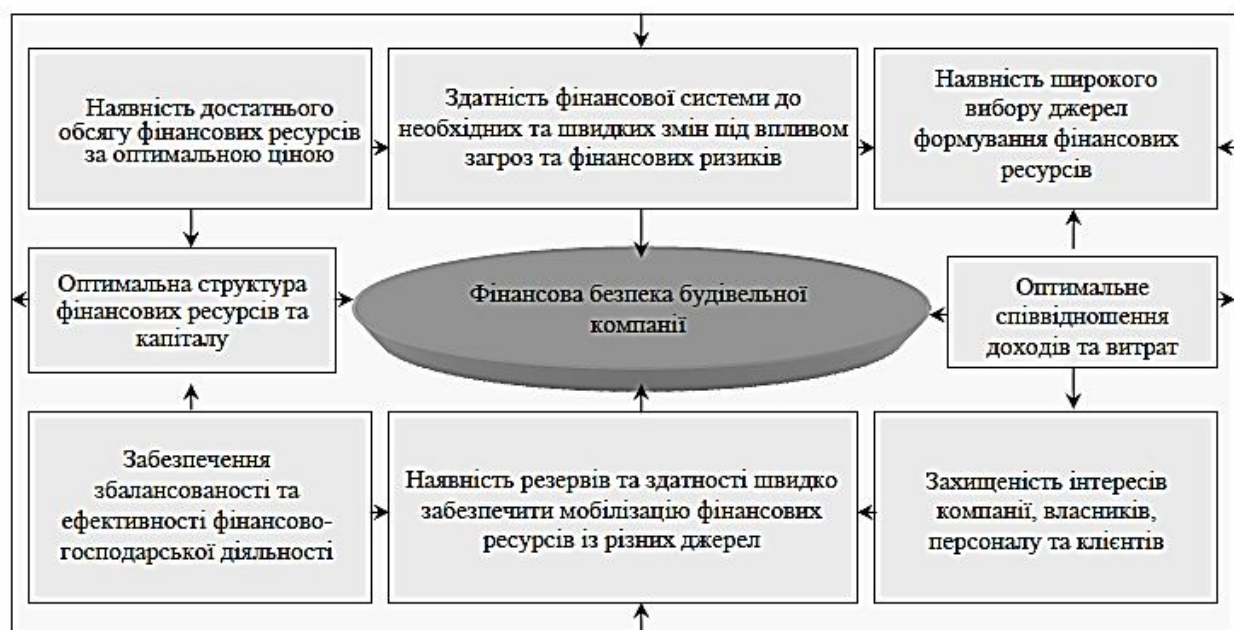

Рис.1. Структурний контур фінансової безпеки будівельної компанії

Джерело: доопрацьовано автором на основі [6,7,8]

Таким чином, структуру фінансової безпеки будівельної компанії пропонуємо розглядати як комплекс, що складається з окремих блоків: ресурси; можливості; система заходів; результати [4].

Блок «ресурси» включає у собі сукупність всіх ресурсів, що у виробничому циклі процесі підприємства. Ресурси будівельної компанії, що характеризують її фінансову безпеку, доцільно розглядати:

- в об'ємних натуральних та вартісних показниках (чисельність промислово-виробничого персоналу, фонд оплати праці, вартість товарно-матеріальних запасів, технологічного обладнання, транспорту, обсяги виробничих площ, розмір кредитів, власних фінансових засобів тощо);

- через призму складових елементів як сукупність матеріальних, нематеріальних, фінансових, трудових, управлінських, інформаційних ресурсів; у структурній площині через співвідношення різних ресурсів.

Блок «можливості» охоплює існуючі та потенційні можливості будівельної компанії, що визначають рівень її фінансової безпеки. Ґрунтуючись на результатах дослідження Н. В. Рябової [8], відзначимо, що можливості як складова фінансової безпеки характеризують систему економічних зв'язків і відносин, що зумовлюють виникнення тенденцій та змін, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку компанії в середовищі, що змінюється.

Залежно від місця виникнення та впливу можливості доцільно розділити на внутрішні, які виникають та існують усередині самої будівельної компанії, та зовнішні, які виникають та існують у зовнішньому середовищі.

Блок «система заходів» являє собою комплекс дій, спрямованих на забезпечення оптимального (ефективного) поєднання ресурсів та наявних можливостей, що сприяють підвищенню результативності їх використання та віддачі та, як наслідок, досягненню необхідного та підтримці існуючого рівня фінансової безпеки будівельної компанії.

Дані дії націлені на виявлення, попередження, нейтралізацію, припинення, локалізацію, відображення небезпек та загроз, а у разі потреби на відшкодування збитків та відтворення об'єктів захисту, які постраждали внаслідок протиправних дій, недбалості, форс-мажорних обставин тощо.

Блок «результати» містить перелік основних критеріїв та індикаторів, які становлять суть реалізації фінансової безпеки будівельної компанії. З огляду на існування великої кількості цілей та завдань управління будівельною компанією, а також ієрархічні зв'язки між різними елементами фінансової безпеки до складу результативних показників останньої доцільно включити:

- підвищення ефективності функціонування фінансової системи компанії, що передбачає досягнення нормативних значень основних фінансових показників;
- створення умов для стабільного формування фінансових ресурсів за обсягами, джерелами, термінами залучення;
- забезпечення оптимальної для будівельної компанії структури джерел формування фінансових ресурсів;

- запобігання різноманітним конфліктам між акціонерами, керівництвом та кредиторами з приводу розподілу, використання та контролю за грошовими потоками;
- нейтралізацію негативних наслідків фінансових криз, умисних дій конкурентів, невчасних розрахунків клієнтів;
- забезпечення умов для дотримання платіжної дисципліни та проведення на регулярній основі грошових розрахунків.

Список використаних джерел:

1. Казанська Н. М., Основні джерела фінансування капітальних вкладень підприємств будівельної галузі / Н. М. Казанська, О. Ю. Нагрузова // Збірник наукових праць за підсумками міжнародної науково-практичної конференції. Інноваційний центр розвитку освіти та науки. – 2014. – С. 98–101.
2. Статистика будівельної галузі//Державна служба статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Юденко М. М. Вплив трансакційних витрат за ефективність будівельних організацій / М. М. Юденко, Є. А. Юденко // Вісник факультету управління. – 2017. – №2. – С. 67–75.
4. Першина Т. А. Підвищення енергоефективності діяльності підприємств будівельного комплексу / Т. А. Першина // Збірник наукових праць Sworld. – 2017. – Т. 20. – № 4. – С. 78–82.
5. Стаднікова Т. А. Фактори невизначеності у будівельній галузі: класифікація та аналіз їх впливу на будівельні проекти / Т. А. Стаднікова // Сучасна економіка: проблеми та рішення. – 2014. – №3 (51). – З. 76-86.
6. Гончаренко О. А. Екологія та технологічні процеси у будівництві / О. А. Гончаренко, Н. І. Гусєв, М. В. Кочеткова // Сучасні наукові дослідження та інновації. – 2014. – № 9-1 (41). – З. 70–72.
7. Лукманова І. Г. Концептуально-методологічний підхід до створення комплексної системи забезпечення якості, екологічності та безпеки у будівництві / І. Г. Лукманова // Промислове та цивільне будівництво. – 2014. – № 4. – С. 29–33.
8. Рябова Н. В. Фінансова безпека організацій: теорія, методологія, практика / Н. В. Рябова. – М. : Креативна економіка, 2014. – 175 с.

АНАЛІЗ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2025 РОКУ

Бірюков О. О. канд. техн. наук, **Губін О. М.** студент спеціальності «Економіка підприємства», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

У серпні 2021 року Рішенням ради національної безпеки та оборони України, а також наказом Президента України була прийнята Стратегія економічної безпеки до 2025 року [1]. Актуальність розробки даного документу пояснюється необхідністю запровадження прозорої системи постійного моніторингу економічної стійкості та оцінки конкурентоспроможності економіки держави на основі відповідних індикаторів економічної безпеки.

Аналіз змісту Стратегії показує деяку неузгодженість. З одного боку існують Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [2] на основі яких Міністерство економічного розвитку і торгівлі України розраховує двічі на рік (за півріччями) узагальнене значення інтегрального індексу економічної безпеки та 9 середньозважених субіндексів (складових економічної безпеки), на основі 127 індикаторів. З іншого боку, в Стратегії рекомендується "новий підхід", який базується на оцінці 35 індикаторів за 5-ма складовими. Просте порівняння доводить, що означені в стратегії п'ять пріоритетних напрямків – складових економічної безпеки, повністю відповідають аналогічним складовим економічної безпеки, які викладені в методичних вказівках Мінекономрозвитку (фінансова, виробнича, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна), як і 99% запропонованих індикаторів для їх оцінки. Однак слід зазначити, що в Стратегії не наводиться, методика розрахунку показників економічної безпеки, які б могли оцінити її стійкість і потенціал розвитку економіки. Також не визначені чіткі механізми та періоди моніторингу та подання щорічної звітності, лише зазначено, що наукове супроводження реалізації Стратегії здійснюють Національний інститут стратегічних досліджень, Національна академія наук України.

Таким чином, на даному етапі можна проаналізувати лише динаміку зміни основних дев'яти показників – складових економічної безпеки та її інтегрального значення, з метою визначення яких-небудь загальних закономірностей, які б могли прояснити логіку прийняття рішень Ради національної безпеки та оборони України, стосовно необхідності зменшення кількості складових економічної безпеки до п'яти показників. З цією метою будемо використовувати дані (табл. 1), які згідно повідомлення Мінекономрозвитку [3] не оприлюднюються на сайті відповідного міністерства, але можуть бути отримані шляхом запиту, відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» або з інших офіційних джерел.

Таблиця 1 – Рівень економічної безпеки: інтегральний та за окремими складовими, %, (складено на підставі даних з [1,3])

Складові безпеки\роки	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Виробнича	52	50	55	49	49	51	47	57	58	60	56	51
Демографічна	46	47	56	45	46	45	43	46	40	41	*	*
Енергетична	31	35	32	34	39	47	45	43	46	40	*	*
Зовнішньоекономічна	38	41	36	29	35	35	37	40	40	40	41	43
Інвестиційно-інноваційна	34	35	36	37	35	30	35	30	33	30	31	29
Макроекономічна	44	38	48	38	39	33	31	36	34	41	45	39
Продовольча	84	90	92	93	86	94	92	92	91	90	*	*
Соціальна	58	57	59	64	62	57	55	56	59	56	*	*
Фінансова	42	44	47	46	50	36	35	38	40	43	42	38
Інтегральна	46	47	50	47	48	45	44	48	48	49	43	41

*- дані в офіційних джерелах не знайдені

На підставі таблиці 1 побудуємо графіки за двома групами показників: перша група (рис. 1) – п'ять показників, які планується використовувати для оцінки рівня економічної безпеки до 2025 року [1]; друга група (рис. 2) – чотири показники, які в сукупності з показниками першої групи вже використовуються в існуючій методиці оцінки рівня економічної безпеки України [2], але не включені до переліку основних показників на основі яких планується проводити оцінку рівня економічної безпеки до 2025 року.

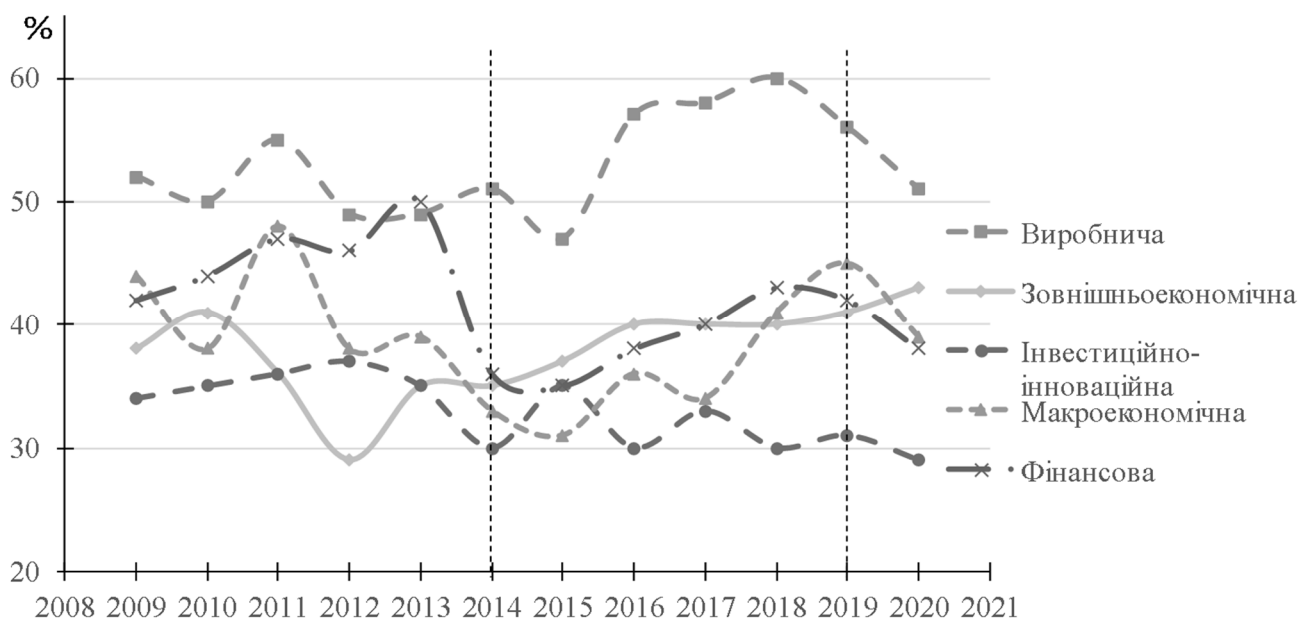

Рис. 1 – Динаміка зміни даних з 2009 по 2020 рр. по п'яти показникам (складовим економічної безпеки), які планується використовувати для оцінки рівня економічної безпеки до 2025 року

На рисунку 1 можна виділити дві зони, які пов'язані із ключовими подіями які відбувалися в світі і державі (2014 рік – початок збройного конфлікту на сході України, 2019 – початок пандемії спричиненої вірусом COVID-19). Аналіз графіків показує, що подій 2014 року найбільше вплинули на фінансову складову (у 2013 році значення даного показника 50% від оптимального рівня, а у 2015 році – 35%,) та на макроекономічну складову економічної безпеки (у 2013 році – 39%, а у 2015 році – 31%). Слід зазначити, що в наступних роках, означені показники згаданих складових продемонстрували одні із найбільших темпів росту, так у 2018 та 2019 роках значення показників складали 43% та 45% відповідно. Значна динаміка росту до початку пандемії спостерігалась за складовою виробничої безпеки (2015 рік – 47%, 2018 рік – 60%, 2020 рік – 51%). Загальна тенденція до зменшення значень показника інвестиційно-інноваційної складової безпеки спостерігається протягом останніх восьми років (2012 рік – 37%, 2020 рік – 29%) і навпаки, є досить стабільна за ростом тенденція до збільшення значень показника зовнішньоекономічної безпеки, навіть в умовах пандемії (2012 рік – 29%, 2020 рік –43%).

Стосовно значень показників другої групи (рис. 2) можна зазначити, що для більшості з них (демографічна, продовольча, соціальна складова безпеки) спостерігається загальна тенденція до зменшення їх значень (починаючи з 2012-2014 року). Найбільш динамічний спад є у демографічній складовій (2011 рік – 56% , 2018 рік – 41% від оптимального для даного показника рівня). Але до другої групи також входить показник енергетичної складової економічної безпеки, який на відміну від всіх інших показників даної групи в період 2011-2014 років мав збільшення на 15%, а в період 2014-2018 років зменшення на 7%. Нажаль, вплив пандемії викликаной вірусом COVID-19 на показники другої групи оцінити на даний момент не вдалося внаслідок відсутності відповідних даних за означеними складовими економічної безпеки в період 2019-2021 років.

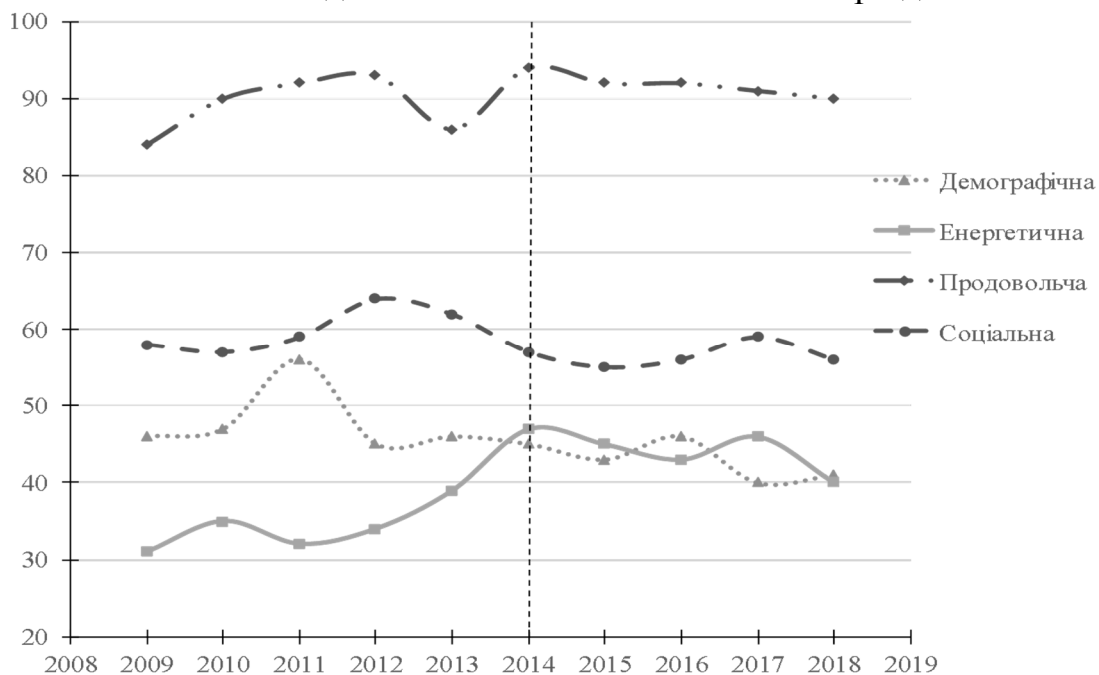

Рис. 2 – Динаміка зміни даних з 2009 по 2018 рр. по чотирьом показникам (складовим економічної безпеки), які не планується використовувати для оцінки рівня економічної безпеки до 2025 року.

Наявні данні, щодо значень інтегрального показника економічної безпеки (рис. 3), який розраховується на кінець кожного року, свідчать про значно більші темпи падіння його значень в період 2018-2020 років , ніж в період 2013-2015 років.

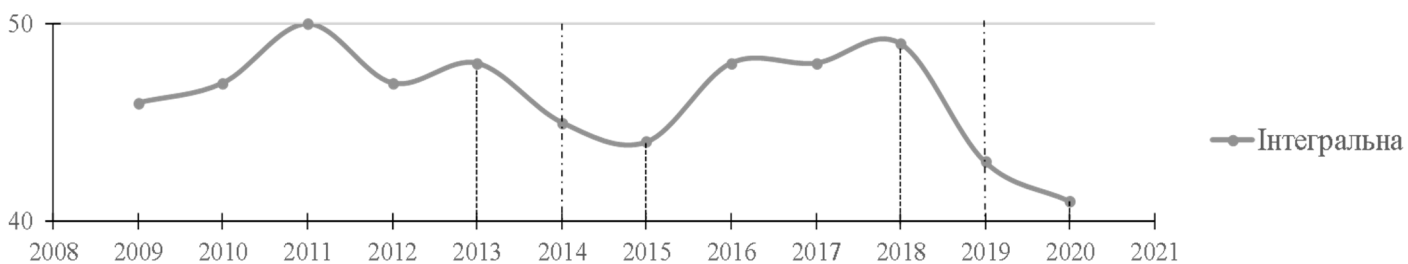

Рис. 3 – Динаміка зміни інтегрального показника економічної безпеки України

В [2] наведена формула розрахунку інтегрального показника- індикатора економічної безпеки держави та вагові коефіцієнти для кожної із дев'яти складових (агрегованих показників-субіндексів) по сферам-пріоритетним напрямкам економічної безпеки. Це дає можливість визначити сумарний вклад другої групи показників в формування інтегрального показника в 2019-2020 роках. Також є можливість порівняти вклад кожної із двох груп показників в інтегральне значення в періоди 2013-2015 та 2018-2021 років. Прості математичні розрахунки показують, що сума вагових коефіцієнтів для першої групи показників складає 0,592 а для другої – 0,408, при цьому вклад показників другої групи у інтегральний показник в період 2013-2015 років складавав від 40,5% до 35,4% із загальною тенденцією зменшення впливу, а в період 2018-2021 років, навпаки спостерігається зворотна тенденція - збільшення впливу показників від 40,4% до 42% від загального значення. Це говорить про зростаючу роль показників другої групи в оцінці рівня економічної безпеки під час пандемії. Тому не досить зрозуміло той факт, що означена група показників не включена до основних пріоритетів економічної безпеки на період до 2025 року, бо в середньостроковій перспективі, загрози пов'язані з пандемією та їх вплив на безпеку будуть ще актуальними. З іншого боку, у 2020 році три із п'яти показників першої групи знаходяться в зоні від небезпечного до критичного рівня значень та мають динамічну тенденцію до зменшення (погіршення стану), а два показника – в зоні незадовільного рівня. В той час як три із чотирьох показників другої групи у 2018 році знаходилися в зоні незадовільного рівня (але два з них у 2020 році скоріш за все знизилися до зони критичного рівня) і ще один в зоні вище незадовільного рівня. Можливо саме цей факт вплинув на вибір пріоритетів економічної безпеки. Більш детальне дослідження означеного питання плануються на рівні аналізу індикаторів та методик розрахунку.

Список використаних джерел:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року": Указ Президента України від 11.08.2021 р. №347/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Metodichni_Rekomendatsii
3. Рівень економічної безпеки. Запит від 19.04.2019 р. до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dostup.pravda.com.ua/request/rivien_iekonomichnoyi_biezpieki#incoming-116625

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ

Бондарук Т. Г., доктор економічних наук, професор, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», м. Київ

Останні політичні та економічні події стали тими деструктивними факторами, що порушили стабільність економіки України загалом та її фінансової системи зокрема. Дослідження особливостей розвитку фінансового простору місцевих бюджетів України в контексті забезпечення бюджетної безпеки на сучасному етапі реалізації реформ набуває актуальності, оскільки її гарантування є одним з ключових завдань держави при реалізації бюджетної політики, яка б забезпечувала цілі соціально-економічного розвитку держави та її територій і відповідала національним інтересам [1]. Важливість проблем, пов'язаних з бюджетною безпекою, яка є необхідною умовою забезпечення позитивних зрушень у формуванні фінансового простору місцевих бюджетів, та з особливостями впливу бюджетних елементів на підвищення ефективності механізмів економічної безпеки держави, обумовлює актуальність теми дослідження. Незважаючи на увагу науковців до проблем бюджету та економічної безпеки держави, залишається багато невисвітлених проблем, пов'язаних з визначенням бюджетних ризиків і мінімізацією їх впливу на бюджетну безпеку, що актуалізує потребу в подальших дослідженнях у цій сфері.

Розглянемо загрози, які впливають на необхідний рівень стійкості місцевих бюджетів, ефективності та цільової спрямованості бюджетних коштів. З економічної точки зору ці загрози можна згрупувати таким чином:

- відсутність чітких цілей і кінцевих результатів використання бюджетних коштів [2];

- обмеженість повноважень і відповідальності одержувачів бюджетних коштів при формуванні і виконанні бюджету;

- відсутність чіткого закріплення доходів бюджетної системи за одержувачами відповідних коштів;

- формальний характер використання методів програмно-цільового планування бюджету;

- відсутність ефективної системи державного фінансового контролю.

Залежно від природи конкретних випадків виникнення загроз безпечного функціонування бюджетної системи істотно розрізняються і їх наслідки для фінансового простору місцевих бюджетів [3]. Таким чином, можна назвати дві їх категорії: використання коштів місцевих бюджетів на цілі, не пов'язані із здійсненням завдань і функцій органів місцевого самоврядування, виконанням передбачених необхідних робіт і послуг; зловживання при використанні коштів місцевих бюджетів.

Аналіз різних зловживань у сфері нецільового використання бюджетних коштів та інших зловживань бюджетного законодавства, а також виділення

вказаних категорій загроз бюджетної безпеки дозволило згрупувати і систематизувати внутрішні загрози бюджетної безпеки, що допускаються учасниками бюджетного процесу.

Насамперед це загрози при виконанні бюджетів, які об'єднують загрози при отриманні наданні та витрачання бюджетних коштів.

Загрози при отриманні коштів до бюджетів і відшкодуванні коштів з бюджетів: неправомірні дії державних органів влади, органів місцевого самоврядування, що призводять до недонадходження коштів до бюджетів; неприйняття заходів по забезпеченню надходжень і поверненню коштів до бюджетів; неперерахування коштів до бюджету державними органами і організаціями; інші зловживання при отриманні та відшкодуванні бюджетних коштів; неефективна діяльність при отриманні бюджетних коштів [3].

Загрози при наданні бюджетних коштів: недотримання порядку надання бюджетних коштів; фінансування непередбачених витрат; інші зловживання при наданні бюджетних коштів; неефективна діяльність і зловживання при наданні бюджетних коштів.

Загрози при витрачання бюджетних коштів: нецільове використання бюджетних коштів – використання коштів на цілі, не пов'язані із здійсненням завдань і функцій держави та органів місцевого самоврядування; нецільове використання бюджетних коштів – зловживання регламентованого режиму використання бюджетних коштів; неправомірне прийняття і підтвердження зобов'язань, витрачання понад затверджені показники, наднормативні, непідтверджені витрати; незабезпечення збереження, повернення бюджетних коштів; недотримання порядку надання бюджетних кредитів; інші зловживання при витрачання бюджетних коштів [4].

Необхідно враховувати загрози при плануванні отриманні і використанні бюджетних коштів, зокрема загрози при підготовці, розгляді та затвердженні проекту бюджету: невідповідність проекту бюджету вимогам законодавства; інші недоліки порядку складання проекту бюджету, затвердження бюджету; недоліки при підготовці і розгляді проекту бюджету, а також загрози при підготовці і затвердженні кошторисів доходів і витрат бюджетних організацій та цільових програм.

Варто звертати увагу на загрози бюджетної безпеки, викликані недоліками обліку і звітності, зокрема загрози недотримання порядку обліку бюджетних коштів, державного, комунального майна та загрози зловживання при веденні бухгалтерського обліку і звітності.

З організаційно-правової точки зору проведений аналіз дозволяє виділити загрози бюджетної безпеки, що найтісніше пов'язані за своїм змістом в декілька груп бюджетних правопорушень, які негативно впливають на формування фіскального простору місцевих бюджетів [3].

Першу групу складають правопорушення порядку функціонування бюджетної системи: невиконання закону (рішення) про бюджет; нецільове використання бюджетних коштів.

Друга група – правопорушення в частині забезпечення законних прав та інтересів одержувачів бюджетних коштів: неперерахування, неповне,

несвоєчасне перерахування бюджетних коштів одержувачам; несвоєчасне зарахування бюджетних коштів на рахунки одержувачів, несвоєчасне доведення до одержувачів повідомлень про бюджетні асигнування, про ліміти бюджетних зобов'язань.

Третя група – правопорушення доходної частини бюджетів: недотримання обов'язковості зарахування доходів бюджетів; несвоєчасне виконання платіжних документів на перерахування коштів, що підлягають зарахуванню до бюджету.

Четверта група – правопорушення витратної частини бюджетів: фінансування витрат, не включених в бюджетний розпис; фінансування в обсягах, що перевищують обсяги, включені в бюджетний розпис; недотримання нормативів фінансових витрат на надання державних або місцевих бюджетних послуг; недотримання граничних розмірів дефіцитів бюджетів, державного або місцевого боргу і витрат на обслуговування державного або місцевого боргу.

П'ята група – правопорушення гарантій виконання бюджетних зобов'язань: відмова підтвердити взяті бюджетні зобов'язання, окрім підстав, встановлених Бюджетним кодексом України; несвоєчасне підтвердження бюджетних зобов'язань, несвоєчасне здійснення платежів по бюджетних зобов'язаннях.

Шоста група – правопорушення порядку виділення бюджетних коштів: невідповідність бюджетного розпису закону (рішенню) про бюджет, повідомлень про бюджетні асигнування, про ліміти бюджетних зобов'язань – затвердженим витратам і бюджетному розпису.

Сьома група – правопорушення порядку складання проектів бюджетів, ведення бюджетної звітності і рахунків: несвоєчасне ухвалення проектів бюджетів і звітів про виконання бюджетів.

Аналіз наслідків допущення учасниками бюджетного процесу внутрішніх загроз дозволив представити розроблене групування порушень і недоліків, що допускаються учасниками бюджетного процесу як вже сформовану систему загроз бюджетній безпеці держави. Вона не лише дозволяє ефективніше сформувати організаційно-економічний механізм забезпечення бюджетної безпеки країни, але і допомогти державним органам влади та органам місцевого самоврядування цілеспрямовано проводити роботу в цій сфері. З організаційно-правової точки зору проведений аналіз дозволяє виділити загрози бюджетної безпеки, що найтісніше пов'язані за своїм змістом в декілька груп бюджетних правопорушень, які негативно впливають на формування фіскального простору місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Bondaruk T. G. Conceptual basis of mechanism of ensuring budget security / T. G. Bondaruk, O. S. Bondaruk, I. S. Bondaruk // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 3 (11). – Ч. 1. – С. 21–28.
2. Аналіз та оцінка бюджетних ризиків в контексті підвищення рівня фінансової безпеки держави: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. – URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2481/>

3. Бондарук О. С. Бюджетні ризики та їх вплив на фінансову безпеку. Міжнародні відносини Серія "Економічні науки" Київ: 2016. № 9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/174.

4. Бондарук Т. Г. Джерела загроз бюджетної безпеки України Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю / Т. Г. Бондарук, О. С. Бондарук // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 15 березня 2019 року / Упоряд. О. А. Іващенко. – Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. – 280 с. – С. 20–23.

МЕДИЧНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ АНТИКРИЗОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ МЕДИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ COVID-19

*Зачосова Н. В., д-р екон. наук, професор, Бойко С. А., магістр,
Коваль О. В., аспірант, Черкаський національний університет
ім. Б. Хмельницького*

Здоров'я людини є найбільшою цінністю суспільства і важливим елементом національної безпеки. Значне погіршення стану здоров'я населення, яке знаходить вираження у погіршенні демографічних показників – зростанні захворюваності, скороченні тривалості життя, зменшенні народжуваності – потребує управлінських рішень як на макро, так і на мікрорівні щодо покращення організації охорони здоров'я, підвищення рівнів її ефективності та якості. Розвиток вторинної медичної допомоги є найефективнішим методом покращення надання якісної медичної допомоги населенню України.

Для покращення ситуації у медичній галузі в Україні з 2017 року відповідно Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» впроваджено новий механізм фінансування медичних закладів. На виконання норм цього закону медичні установи були перетворені в комунальні некомерційні підприємства та почали функціонувати в умовах конкуренції, нових механізмів надходження та витрати фінансових ресурсів. Адміністративно-територіальна реформа створила передумови для нових механізмів співпраці з органами місцевого самоврядування, з керівництвом громад. Створено умови для прозорості роботи підприємств та можливості контролю за діяльністю кожного працівника та керівника, можливості моніторингу та контролю за фінансовими потоками, ризиками установ комунальної та державної сфери. Водночас, фінансово-господарський стан більшості медичних підприємств в Україні в умовах поширення COVID-19 викликає занепокоєння з точки зору стану їх економічної безпеки. Можна вести мову про кризову ситуацію з фінансуванням та матеріальним забезпеченням багатьох медичних установ. Тому доцільно підняти питання у науковій площині щодо дослідження можливостей використання антикризового менеджменту та інформації, отриманої у процесі використання його методів і прийомів, у якості інформаційно-аналітичної підтримки для прийняття

стратегічних рішень щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки медичних підприємств у перспективі.

Питання управління фінансово-економічною безпекою піднімаються у джерелах [1-3]. Управління фінансово-економічною безпекою медичних закладів нині відбувається у ситуації, що характеризується розбалансуванням системи охорони здоров'я, коли старі закони та накази уже не працюють, а нові зустрічають масу супротиву як зовні, так і в середині підприємства по причині недосконалої комунікації, відсутності системного проектного менеджменту, відсутності чітко прописаних алгоритмів виробничих процесів та власне відсутності сучасного менеджменту якості медичних послуг та стратегічного менеджменту. Всі ці обставини призвели до кризових ситуацій у медичних закладах в сільській місцевості, де демографічні показники стрімко знижуються, а постаріння населення веде до підвищення рівня захворюваності, що чітко прослідковується у період епідемії COVID-19, до збільшення кількості занедбаних випадків хвороб, що, в свою чергу, негативно відображається на економічних показниках як більшості регіонів, так і держави в цілому.

Висока ймовірність виникнення і розвитку кризи в процесі функціонування підприємства будь-якого виду економічної діяльності зумовлює необхідність використання інструментарію спеціалізованого антикризового управління. Нині цей термін набув значного поширення, особливо у контексті управління фінансово-економічною безпекою, однак, для медичних підприємств він все ще залишається «незвіданою управлінською територією». Тому доцільно звернутись до класичних визначень цього поняття, аби зрозуміти, чи є вони придатними для використання у межах управління медичними закладами.

Як стверджує Назаренко С. А.: «Наявність кризової ситуації на підприємствах в більшості випадків пов'язана саме з несвоєчасністю і недостатньою масштабністю використання інструментарію управління економічною безпекою суб'єкта господарської діяльності, в тому числі, організаційних заходів щодо формування комплексної системи економічної безпеки. Використання засобів відновлення рівня економічної безпеки на підприємствах, які перебувають на різних стадіях кризи, є складним або навіть практично неможливим процесом через відсутність внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування безпекоорієнтованого менеджменту. При цьому значна частина вітчизняних підприємств, що знаходяться в кризовому стані, володіє достатніми ресурсами і фінансовим потенціалом, раціональна реалізація яких може забезпечити відновлення стану їх економічної безпеки, фінансової і господарської стійкості, а також забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства в стратегічній перспективі» [3]

Вважаємо, що такий підхід доцільно використовувати для організації антикризового менеджменту медичних підприємств в Україні в умовах медичної та адміністративно-територіальної реформ і у ситуації поширення COVID-19.

Загальновизнано, що антикризове управління слід розглядати як один із функціональних напрямів управління підприємством (як різновид організації

управління), тобто як процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти цілей, що стоять перед організацією. Антикризове управління є складовою менеджменту підприємства загалом, використовує його найкращі прийоми, фінансові ресурси й інструменти, орієнтується запобігання можливих ускладнень у діяльності підприємства, забезпечення його стабільного успішного господарювання.

Особливістю антикризового управління є не лише напрям, а й структурно-логічна побудова, спеціальний інструментарій, окремий суб'єкт управління, що у комплексі і дозволяє розглядати антикризове управління як окремий напрям управлінської діяльності, завдяки якому керівництво підприємства може отримати інформацію щодо: загроз, небезпек і викликів, які впливають на підприємство; стану корпоративних ресурсів, що виявились недостатньо захищеними від деструктивного впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків; прогалини у системі фінансово-економічної безпеки підприємства; резерви, які можна застосувати для мінімізації втрат, тощо. Таким чином, результати антикризового менеджменту можуть стати інформаційним підґрунтям для прийняття важливих управлінських рішень, у тому числі і стратегічних. І частково відповіді на поставлені питання може дати грамотний антикризовий менеджмент.

Можливість реалізації ефективного антикризового управління базується на таких положеннях теорії кризи:

- кризові явища можуть бути певним чином керованими, тобто кризи можна передбачати, очікувати, викликати, прискорювати, запобігати, відтягувати; їх зовнішній прояв та наслідки – пом'якшувати;
- до криз можна і необхідно готуватися;
- управління в умовах кризи потребує застосування особливих підходів, спеціальних знань та навичок, у тому числі і щодо безпеки орієнтованого управління.

Антикризове управління не завжди має бути агресивним за своєю суттю, може використовуватися і тактика нейтралітету, очікування, тощо, як одна зі складових механізму управління фінансово-економічною безпекою.

Ефективність антикризового управління визначається насамперед людським чинником. Тільки усвідомлена та професійна діяльність відповідального співробітника дозволяє шукати та знаходити шляхи виходу з критичних ситуацій, концентрувати зусилля щодо вирішення найскладніших та найболючіших проблем, накопичувати досвід подолання криз і творчо використовувати його з урахуванням реалій поточної ситуації та особливостей господарської системи підприємства.

Інший підхід пов'язує антикризове управління з самоорганізацією системи з урахуванням активного і кваліфікованого, передусім внутрішнього, менеджменту, у тому числі і його стратегічного напрямку. Таким чином, внутрішнє антикризове управління має здійснюватися впродовж усього життєвого циклу підприємства та розглядатися не як тимчасовий захід, а

постійна складова системи менеджменту і елемент інформаційного забезпечення під час стратегічного управління.

Розглядаючи сутність та завдання антикризового управління, всі дослідники однакові щодо його специфічності. Основні відмінності, властиві антикризовому управлінню медичного підприємства, полягають у наступному:

1) специфічність мети здійснення – збереження медичного підприємства як суб'єкта господарювання та відновлення його життєздатності.

Зокрема, специфічність антикризового менеджменту медичного підприємства зумовлена неможливістю припинення його діяльності навіть тимчасово, оскільки здоров'я людей та виникнення невідкладних станів, загрозливих для життя, не залежить від умов роботи медичного підприємства і часто медичні працівники залишаються заручниками кризової ситуації та працюють в умовах фінансової, економічної, адміністративної кризи без відповідної оплати праці та моральної підтримки з боку суспільства, що призводить до емоційного та професійного «вигорання».

2) використання специфічного управлінського інструментарію, тобто засобів і прийомів управлінського впливу - антикризове управління може бути зведене, наприклад, до пошуку резервів зростання продуктивності праці, скорочення витрат, пошуку нових ринків збуту, реструктуризації активів і пасивів. Ці заходи повинні здійснюватися постійно, незалежно від стану підприємства, хоча в умовах кризи вони стають антикризовими за своїм напрямом; досягнення певних завдань потребує застосування нестандартного, а також неприйнятного в нормальних умовах набору управлінських засобів;

3) залучення суб'єктів управління, які мають відповідну професійну підготовку, повноваження, знання та навички, беруть на себе відповідальність за результати своєї діяльності;

4) суттєві ресурсні обмеження, пов'язані з неможливістю чи складністю отримання додаткових ресурсів, насамперед – фінансових, оскільки їх залучення в умовах низької (навіть негативної) кредитоспроможності та інвестиційної привабливості є надзвичайно складним управлінським завданням. Зокрема діяльність медичних підприємств обмежена незначною кількістю джерел надходження фінансових ресурсів, не заборонених законодавством, а застаріла законодавча база не узгоджена з вимогами сьогодення і не дозволяє розширити спектр послуг, які надають лікарні, та отримувати за них відповідну оплату;

5) підвищена ризикованість прийнятих і реалізованих управлінських рішень у зв'язку з високим рівнем нестійкості (напруги) господарської та медичної системи;

6) підвищення значущості інформаційно-аналітичної підтримки прийнятих управлінських рішень, порівняно більший обсяг використання аналітико-розрахункових і прогностичних процедур особливо в умовах прозорості та оприлюднення результатів діяльності підприємств на сайтах НСЗУ, E-DATA, PROZORRO;

7) орієнтація на мінімізацію втрат усіх зацікавлених осіб – власників, персоналу, кредиторів, держави;

8) використання інноваційних рішень, креативного підходу до визначення типу поведінки у ситуації і пошуку шляхів виходу з неї, зокрема використання фінансового, проектного управління, використання сучасних інструментів аналізу ситуації, таких SWOT-аналіз, інструмент SMART;

9) забезпечення високої ефективності управлінського впливу потребує більш високих фінансових та інтелектуальних витрат, відповідно, має більшу вартість порівняно з нормальними умовами господарювання.

10) Стрімке впровадження в роботу медичних підприємств інноваційних інструментів для збору, обробки, аналізу даних фінансово-економічного, статистичного аналізу – різноманітних МІС (більше 20 зареєстрованих медичних інформаційних систем), бухгалтерських обліково-звітних систем, фінансово-економічних аналітичних систем (FinHealth та інші), які дають можливість приймати зважені та аналітично обгрунтовані управлінські рішення в напрямку антикризового менеджменту.

Враховуючи різноманітність кризових явищ та наявність багатоваріантності їх прояву, на медичному підприємстві в умовах реформування можуть реалізовуватись різні концепції (моделі) здійснення антикризового управління: зовнішнє антикризове управління, яке здійснюється з ініціативи зовнішніх агентів (кредиторів, держави тощо) та із залученням зовнішніх ресурсів; внутрішнє антикризове управління, яке здійснюється виключно з ініціативи власників та керівництва підприємства та засноване на використанні внутрішніх ресурсів та резервів; комбіноване антикризове управління, при якому використовуються різні ресурси [4].

Отже, пропонуємо таку дефініцію – «антикризове управління в медичній сфері» – це перманентна специфічна форма управління, що перебуває у тісному функціональному зв'язку з управлінням фінансово-економічною безпекою, в основу якої покладено систему методів і принципів розробки та реалізації специфічних управлінських рішень, що приймаються суб'єктом в умовах суттєвих ресурсних та тимчасових обмежень, підвищеного ризику, фінансових та інтелектуальних витрат для підтримання відповідного рівня фінансово-економічної безпеки господарюючого суб'єкта з орієнтуванням на важливість безперервного цілодобового циклу функціонування медичного підприємства, направлено на збереження життя та здоров'я населення, як основного економічного ресурсу регіону та держави. Результати такого управління мають використовуватись менеджментом медичних підприємств як важливий елемент інформаційно-аналітичного забезпечення планування стратегічних орієнтирів їх діяльності та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Зачосова Н. В. Механізм створення Фонду гарантування інвестицій як суб'єкта захисту економічної безпеки компаній з управління активами та торговців цінними паперами в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2010. №5-6. С.18-23.

2. Зачосова Н. В., Гончаренко А. С., Коваль О. В. Стратегічні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки страхових компаній у контексті розвитку конкурентоспроможного ринку страхових послуг. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки*. 2020. №2. С.160-168.

3. Назаренко С.А. Роль та значення антикризового менеджменту у системі управління економічною безпекою. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. №3. С.64-71.

4. Бойко О.О. Формування концепції антикризового менеджменту. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2010. Вип. 40. С. 179-185.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Герасимова Т. І., викладач, Вишневська І. М., студент, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, м. Кам'янець - Подільський

Нещодавно світ охопила пандемія короно вірусу COVID-19, який створив цілу низку неабияких загроз не тільки для нашої держави, але і для цілого світу. Сьогодні функціонування підприємств різноманітних галузей економіки відбувається в досить складних умовах.

Небезпека COVID - 19 в усьому суспільстві змінила активність усіх суб'єктів господарювання. Обставини функціонування підприємств обумовлені нестійкістю і нестійкістю, що об'єднано з ситуацією, яка склалася під впливом світової господарської кризи. Як наслідок, така ситуація призводить до загальною спаду рівня економічної безпеки підприємств, а отже, і можливості їх стабільного розвитку. Враховуючи зазначене, питання економічної безпеки господарських підприємств набуває актуальності, що потребує розв'язання цілої низки багатьох завдань.

У суб'єктів господарювання ресторанного бізнесу в умовах пандемії виникли нові, досить серйозні проблеми: відсутність гостей, призупинення їх діяльності, падіння доходів, а в свою чергу відсутність заробітків у працівників, зростання рівня безробіття, збитковість в економіці, зменшення відрахувань та надходжень обов'язкових платежів до бюджету. Через значно важку ситуацію в Україні економічна діяльність суб'єктів господарювання практично зупинялася через жорсткі обмежувальні заходи, що призвело до падіння їх економічного розвитку.

Ресторатори всього світу, в яких ресторанний бізнес визнаний цінністю, зараз змушені використати усі ключові ресурси. У такому положенні на перше місце ставлять питання мінливості і нестримності реакції підприємств ресторанного бізнесу, що передбачає відповідну модифікацію бізнес-моделі їх діяльності співвідносно зі змінами угод ведення бізнесу. Нововинайдений промисловий ландшафт, реалізований COVID, - 19 змушує підприємства ресторанного бізнесу виготовляти творчі механізми не виключно заощадження життєздатності, проте і розвитку, які б дозволили адаптуватися до нових реалій зовнішнього довкілля [1, с. 117]

Ресторанний бізнес представляється первинною деталлю сфери харчування, за своєю суттю і напрямом представляється природно-соціально-економічною системою і входить в міжгалузовий обласний кластер, завз'ято впливає на розвиток усіх розділів продовольчого комплексу держави [2, с. 157]

Здійснюючи свою господарську діяльність, підприємства ресторанного бізнесу налагоджують зв'язки з іншими суб'єктами господарювання, а також, національними і муніципальними органами влади. Однак, будь-який зв'язок може бути порушений під впливом різноманітних обставин і тоді активність підприємства піддається довготривалій небезпеці.

Метою економічної безпеки суб'єктів господарювання є захист малого ресторанного бізнесу.

Основними завданнями економічної безпеки підприємства: це можливість заздалегідь передбачати економічні ризики, які можуть виникати в результаті діяльності будь-якого суб'єкта господарювання; це можливість зберегти свою конкурентоспроможність в умовах ринкового середовища; це можливість вчасно виявити загрози і небезпеки, які виникають чи можуть виникнути.

У своїй системі управління економічною безпекою підприємств утворює два напрями плідної діяльності. Перше напрямом зводиться в знаходження цілей і напрямків для розширення границь діяльності підприємства, що у свою черговість повергне до збільшення реалізації послуг. Другий напрямом вимушений формувати методи і прийоми заради дослідження розробок і дій держави, вивчення і дослідження конкурентоспроможності на ринку [3, с. 104]

Призупинення економічного розвитку, в наслідок карантину, призвело до надзвичайно серйозніших проблем, ніж сама пандемія. Адже, як наслідок, не можливості надання вчасної допомоги тим, хто цього потребує, якщо в державі буде низький економічний розвиток.

Результативними методами захисту підприємств від небезпек, в сучасних умовах є їх страхування і диверсифікація діяльності підприємства. Щоб витримати в складних умовах, власники ресторанного бізнесу трансформують звичайні формати діяльності і активізують усі можливі резерви та первинні ресурси.

Серед найбільш актуальних напрямків дієвої діяльності, які можуть вплинути та впливають на розвиток підприємств ресторанного бізнесу в сьогоденних умовах, варто відмітити наступні:

- радикальна перебудова бізнес-процесів підприємства з акцентом на формат адресної доставки;
- новинки в ресторанному бізнесі мають бути направлені на вирішення існуючих проблем;
- застосування сучасних інформативних технологій (користувачі мобільних пристроїв мають доволі широкі можливості придбання ресторанної продукції за допомогою зручних телефонних додатків);
- використання приладу інтернет-маркетингу, що передбачає поглиблення ресторанного продукту, самого підприємства ресторанного бізнесу і його бренду за допомогою вживання соціальних медіа, контент яких

організовується або оновлюється за допомогою зусиль власників і відвідувачів, а саме соціального медіа-маркетингу (Social Media Marketing, SMM).

Вищезгадані напрями направлені на збереження репутації підприємства, що сприяє, в свою чергу, утриманню постійних покупців та перебування їх у сфері ресторанного бізнесу.

Тому в узагальненні вищезазначеного, можна відмітити, що забезпечення економічної безпеки багато в чому залежить від того, як підприємство буде протидіяти впливу зовнішніх і внутрішніх факторів загроз і небезпек. Щоб запобігти несприятливим наслідкам загроз економічній безпеці підприємства або мінімізувати цей вплив, потрібно заздалегідь потурбуватися про підбір алгоритмів дій і методів, які гарантують виявлення небезпечної ситуації і ліквідацію її причини на самому початку. У момент вибору способів і шляхів нейтралізації негативного впливу факторів загроз і небезпек безсумнівно потрібно обмірковувати різнобічність складових економічної безпеки підприємства і специфіку роботи сфери ресторанного бізнесу, в якій функціонує підприємство.

Наше суспільство надовго запам'ятає період пандемії і буде тривалий час аналізувати, що було зроблено і чого не було, адже мало хто у світі був готовий до стрімкого розповсюдження короно вірусної інфекції. Однак, маємо сподіватися на надалі, що будуть вноситись відповідні зміни до нормативних актів, задля того щоб усі суб'єкти господарювання в Україні, без жодних проблем могли вирішувати всі питання, під час виникнення непередбачених ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Балацька Н. Ю. Ресторанний бізнес в умовах пандемії коронавірусу: проблеми та напрями трансформації моделей розвитку. Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». 2020. № 42. С. 117–122. – URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/42-2020>.
2. Яцун Л. М. Сфера харчування населення як природно-соціально-економічна система: методологія формування та розвитку. Економічний аналіз: збірник наукових праць. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: «Економічна думка», 2014. Том 16. № 1. С. 155-166.
3. Олексин М., Апостолова О. Управління системою економічної безпеки підприємства. Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 19-21 листопада 2015. Львів. С.104–105.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПЛОЩИНИ КРАУДФАНДИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАЛУЧЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

Власюк С. А., канд. екон. наук, доцент, Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська обл., Україна

Для фінансування проєктів, діяльності будь-якого суб'єкту підприємницької діяльності, зазвичай, використовують традиційні джерела: власні, позикові або залучені. В умовах сьогодення з'являються альтернативні механізми фінансування, які використовують цифрові технології такі як краудфандинг, який може допомогти вийти за межі традиційних банків, забезпечуючи нижчу вхідну вартість для роздрібних інвесторів, продемонструвати зацікавленість громади. Краудфандинг може виступити важливим альтернативним методом фінансування, особливо для мікропідприємців, нових підприємств і неприбуткових асоціацій. Перш ніж використовувати краудфандинг, необхідне глибоке розуміння його сутності та функціонування.

Краудфандинг (від англ. crowd funding, crowd – «натовп», funding – «фінансування») або «спільнокошт» – спосіб збору коштів для фінансування проєктів і бізнесу, що дає змогу фандрейзерам отримати гроші від великої кількості людей через онлайн-платформи. Краудфандинг найчастіше використовується стартап-компаніями або зростаючими компаніями як спосіб доступу до альтернативних коштів. Це інноваційний спосіб отримання фінансування для нових проєктів, бізнесу чи ідей. Також може виступати як спосіб розвитку спільноти навколо будь-якої пропозиції. Використовуючи можливості онлайн-спільноти, також можливо отримати як корисну інформацію про ринок, так і отримати доступ до нових клієнтів.

Краудфандингові платформи – це веб-сайти, які забезпечують взаємодію між фандрейзерами та покупцями. Фінансові зобов'язання можна робити та збирати через краудфандингову платформу. Краудфандингові платформи зазвичай стягують плату зі збору коштів, якщо кампанія зі збору коштів була успішною. Натомість очікується, що краудфандингові платформи забезпечуватимуть безпечний і простий у використанні сервіс. Багато платформ працюють за моделлю фінансування «все або нічого», означає, що для досягнення мети, фандрейзер отримує гроші, а якщо ні, всі отримують свої гроші назад – без прикращів і фінансових втрат.

Узагальнюючи визначення терміну «краудфандинг» науковою спільнотою, варто зазначити, що краудфандинг, на нашу думку, це не просто новий альтернативний метод фінансування, а й інноваційний інструмент для залучення громад, потужний інформаційно-пропагандистський механізм, спосіб фінансування нових бізнес-моделей та засіб використання нових інтернет-технологій для вирішення соціальних проблем.

Слід розрізняти дві основні категорії: краудфандинг з нефінансовою віддачею (пожертвування, винагороди та попередні продажі) та краудфандинг з

фінансовою віддачею (крауд-інвестування та крауд-кредитування). Основна відмінність між цими категоріями полягає в отриманні фінансового прибутку, який може запропонувати остання модель, і конкретних інвестиційних ризиках, пов'язаних з провадженням діяльності.

Краудфандинг не є однорідним поняттям, саме тому використовуються різні моделі фінансування (табл. 1).

Таблиця 1 Основні види краудфандингу

Вид	Визначення
Однорангове кредитування	Натовп позичає гроші компанії, розуміючи, що гроші будуть повернуті з відсотками. Це дуже схоже на традиційні позики в банку, за винятком того, що позики беруться у багатьох інвесторів.
Акціонерний краудфандинг	Продаж частки в бізнесі ряду інвесторів в обмін на інвестиції. Ідея схожа на те, як купують або продають звичайні акції на фондовій біржі або венчурному капіталу.
Краудфандинг на основі винагород	Фізичні особи роблять пожертви на проект або бізнес, сподіваючись отримати натомість нефінансову винагороду, таку як товари чи послуги, на пізнішому етапі в обмін на свій внесок.
Краудфандинг на основі пожертв	Фізичні особи жертвують невеликі суми для досягнення більшої мети фінансування певного благодійного проекту, не отримуючи фінансової чи матеріальної віддачі.
Розподіл прибутку / розподілу доходу	Підприємства можуть ділитися майбутніми прибутками чи доходами з натовпом в обмін на фінансування зараз
Краудфандинг боргових цінних паперів	Фізичні особи інвестують у боргові цінні папери, випущені компанією, наприклад в облігації.
Гібридні моделі	Запропонуйте підприємствам можливість комбінувати елементи більш ніж одного типу краудфандингу.

Краудфандинг може запропонувати більше, ніж просто фінансові переваги. Це може дати доступ до великої кількості людей, які можуть бути зацікавлені у проекті чи бізнесі, які також можуть надати цінну інформацію.

Світовий ринок краудфандингу є недостатньо розвиненим у порівнянні з іншими великими світовими економіками. Протягом багатьох років однією з найбільших перешкод, з якими стикаються краудфандингові платформи, які прагнуть пропонувати свої послуги за кордоном – відсутність загальних правил і різні вимоги до ліцензування, що призвело до високої відповідності та операційних витрат та не дозволило краудфандинговим платформам ефективно масштабувати надання своїх послуг.

Краудфандинг став уже традиційним у фінансуванні політичних кампаній у США. Вражаючих результатів у зборі коштів, на основі пожертв, на президентську виборчу кампанію зібрав Барак Обама у 2008 році – 750 млн. дол. США та став президентом США. Слід відмітити, масовість краудфандингу: 80% внесків громадян не перевищували 200 доларів, а кількість

людей, що внесли свій фінансовий вклад у політичне майбутнє Барака Обами перетнуло межу 4 000 000 осіб [1].

У 2012 році, до речі, президент США Обама підписав закон JOBS Act (Jumpstart Our Business Startups Act), який дозволяє стартап-компаніям збирати до \$1 млн. методом краудфандингу, без подання паперів та реєстрацій на продаж акцій, як це робилося раніше. Саме це значно сприяло зростанню кількості стартап проектів в Америці [2].

Отже, незалежно від мети бізнес-проекту, існують краудфандингові платформи всіх розмірів, цілей і напрямів. Є інвестори, які хочуть отримати повернення по своїх кредитах, і є платформи, єдина мета яких – фінансувати творчі проекти або рятувати життя некомерційним організаціям. Варто визначити мету і розпочати дослідження. Варто знайти краудфандингову платформу, яка підходить під мету. Варто зосередитися на одній платформі та єдиній меті та рекламувати свій проект, поки не буде зібрано достатньої суми. Краудфандингові платформи не лише значно спрощують попит на гроші, а й надають інвесторів і спонсорів.

Список використаних джерел:

1. Гуляєва Л. Краудфандинг: колективне фінансування. – URL: <http://www.atomprofspilka.info/public/l33333>
2. Гончаренко А. Краудфандинг, або Історія полтавського муралу. – URL: <https://zmist.pl.ua/blogs/kraudfanding-abo-istoriya-poltavskogo-muralu>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СВІТОВИХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

*Вовк О.М., док. екон. наук, професор кафедри економіки повітряного транспорту
Смірнова А. С., Панчошина Т. М., студентка, Національний авіаційний університет*

Останній економічний цикл ознаменувався глобальними економічними та суспільними локдаунами, а карантинні обмеження створили масштабний збій в економіці та змусили майже всі бізнеси вчитись працювати у нових, більш складніших реаліях. За цей час деякі бізнеси вимушені були повністю закриватись, а деякі – пристосовуватись до умов віддаленої роботи, освоюючи нові технології та адаптуючи до тотальної цифровізації усіх комунікацій.

Коронавірус та обмеження, пов'язані з ним, нанесли найбільшого удару на підприємства малого та середнього бізнесу. Більшого удару, ніж вони в секторальних масштабах мезоекономічних систем зазнали тільки авіакомпанії та тревел-індустрія. Проте, в першу чергу, саме малий та середній бізнес виступає основою для розвитку економіки майже кожної країни. Велика кількість аналітиків говорять, що економіка країн навряд повернеться до свого

нормального стану до тих пір, поки малий та середній бізнес повністю не відновляться [1]. Саме через це великих збитків зазнали і маркетингові компанії. Адже витрати на маркетинг – це, здебільшого, найперші витрати, які урізаються компаніями під час виникнення будь-якої кризи. Наприклад, у I кварталі 2020-го року вперше з 2016-го року середні та великі підприємства України отримали чисті збитки у розмірі 5 млрд гривень [2]. Порівняно з 2019-м роком (27%), частка збиткових підприємств виросла до 41% [2]. За дослідженнями Національного Банку України, таке погіршення фінансових результатів різних сфер бізнесу є основною причиною падіння інвестицій, адже зазвичай близько 65% капіталовкладень фінансуються за рахунок власних коштів підприємств [2]. До того ж, аналітики зазначають, що до початку кризи, спричиненої коронавірусною інфекцією українські підприємства давали надію на позитивні ділові очікування.

Проте унеможливлення ведення бізнесу звичним, офлайн-способом наштовхнуло велику кількість підприємців шукати усілякі шляхи продажу своїх товарів за допомогою інтернету. У зв'язку з цим, переважна кількість власників бізнесу за можливості все одно не повернуться до попереднього способу ведення бізнесу, адже для більшості галузей, наприклад, торгівлі – продажі через інтернет набагато зручніші, стабільніші в сучасних умовах та потребують менших витрат.

Карантинні умови принесли і покращення й іншим секторам макроекономічної системи. Наприклад, стрімкого розвитку зазнали безготівкові розрахунки. Більше половини користувачів інтернету, які до початку пандемії не купували товари в інтернеті або ж не користувались послугами доставки їжі – вперше зробили це саме під час карантину.

Чи не найбільшого удару від пандемії зазнали підприємства авіаційного сектору транспортної галузі. Адже саме рішення про призупинення авіаперельотів були першими рішеннями задля запобігання пандемії. Заборона міжнародних перевезень залишила авіакомпанії та аеропорти без головного джерела їхніх заробітків. Компаніям довелося витратити відкладені резерви для того, щоб не збанкрутувати. За підрахунками Світової ради подорожей та туризму, сфера пасажироперевезень на туристична сфера у 2020-му році недоотримали 2,1 трильйони доларів [3]. Ця сума приблизно дорівнює ВВП таких країн як Мексика та Нідерланди разом узятих. За підрахунками Міжнародної організації цивільної авіації, досі неможливо точно оцінити збитки, яких зазнають авіакомпанії та аеропорти після повного виходу з карантину, але приблизні цифри сягають від 160 до 253 млрд доларів [3]. Щодо статистики польотів в 2020 році порівняно з 2019 роком, можна стверджувати, що перевезення впали на 57,6%, а всього перевезень здійснено в 2020 році – 142047 [3]. Більш детально цю статистику відображено на рис.1.

Окремо слід відмітити вплив обмежень на ринок праці України, котрий, як і в багатьох країнах світу, переживає серйозні проблеми та виклики, спричинені поширенням COVID-19, у тому числі соціально-економічні. В умовах карантину роботодавці вдаються до повного або часткового припинення виробництва, скорочення штату, перехід на роботу за сумісництвом або

направлення працівників на відпустку без збереження заробітної плати. Це призводить до скорочення попиту на робочу силу та зменшення кількості зайнятих осіб, та зростання безробіття відповідно. Під час карантину з 12 березня по 1 грудня 2020 року більше 525 тисяч осіб набули статусу безробітних [2]. Загальні тенденції економічного розвитку 2019-2021 р.р. сформували як нові загрози й виклики, так і нові рішення. Особливо в секторах інформаційно-цифрових продуктів, логістики й он-лайн освіти, медицини. Прискорення цифровізації, активізація логістики та інтернет-маркетингу, потреби в набутті нових компетенцій стимулювали інвестування у ці сектори, а також адаптацію економічних систем усіх рівнів до кризових проявів [4-5].

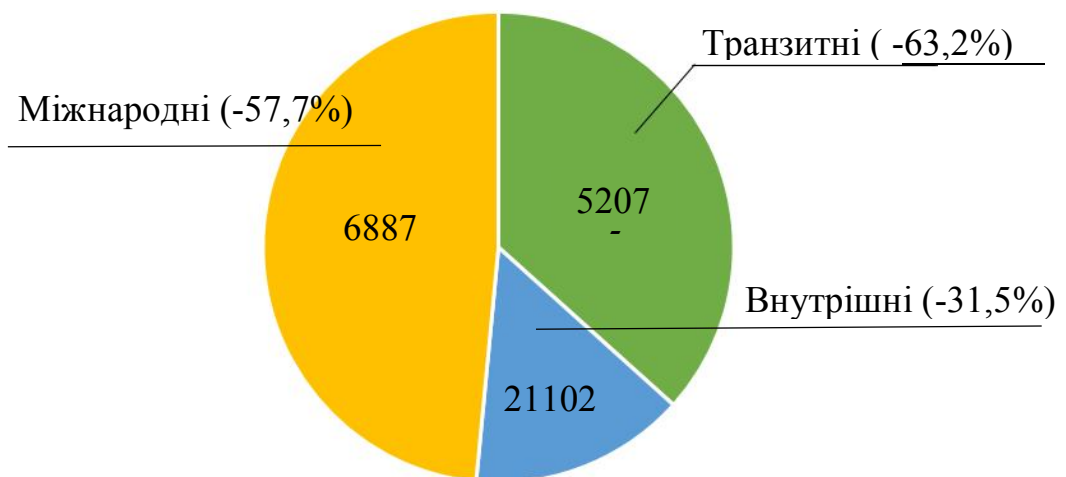

Рис.1. Статистика польотів в 2020 році порівняно з 2019 роком*.

*узагальнено авторами за даними [3]

Серед основних ризиків, які можуть виникнути на шляху до економічного зростання України на 2021–2023 роки дуже важливо згадати, зокрема:

- друга та третя хвиля пандемії, що призведе до подальшого карантину обмеження як в Україні, так і у світі;
- дефіцит зовнішнього фінансування та звуження доступу до міжнародного капіталу ринки;
- формування значного дисбалансу на ринку праці, скорочення зайнятості;
- отримання низького врожаю зернових культур тощо.

Проте завдяки своїй відкритості українська економіка продовжуватиме зростати значною мірою в умовах впливу зовнішніх умов, які характеризуватимуться поступовим відновленням починаючи з 2022 року та подальшим зростанням світової економіки, включаючи торгових партнерів України на тлі активної вакцинації та боротьби з наслідками пандемії COVID-19.

Список використаної джерел:

1. G. Kucheruk, O. Vovk, N. Kovalenko, V. Romakh, V. Shevchenk Modernization processes development in the implementation of intellectual capital in a crisis. *Estudios de Economía Aplicada*. Vol. 39 No. 9 (2021): Special Issue: Development of a Market Economy in

- the context of the Global Financial Crisis. URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/issue/view/324>Рр. (дата звернення 21.10.2021)
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2021)
3. Статистика авіаперельотів у 2020 році. URL: <https://minfin.com.ua/2021/02/24/60524490/> (дата звернення 21.10.2021)
4. Tetiana Tkachenko, Svitlana Tulchynska, Olena Kostyunik, Olha Vovk, Nataliia Kovalenko Modernization determinants by ensuring economic security of enterprises in the competitive conditions. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.21 No.8, August 2021 Pp.119-126. URL: http://ijcsns.org/07_book/html/202108/202108016.html (дата звернення 21.10.2021)
5. Consequences of the Covid-19 epidemic and quarantine measures for leading sectors of the Ukrainian economy. Study based on the results of in-depth interviews with owners and top managers of Ukrainian companies. Kyiv–Kharkiv, 2020. 188 p.

ДО ПИТАННЯ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Герчанівська С. В., канд. екон. наук, ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

Податковий менеджмент як окрема галузь знань виник на початку ХХ століття і відтоді набув широкого розвитку. Виділення податкового менеджменту в окрему підсистему управління було обумовлено розвитком податкової системи, значним обсягом податкового законодавства та суттєвими наслідками податкових помилок. Податковий менеджмент є складовою всієї податкової політики на рівні держави, підприємства, домогосподарства.

Під державним податковим менеджментом слід розуміти систему державного управління податковою системою та оподаткуванням, що включає організацію, координацію і вдосконалення всіх аспектів оподаткування в державі з метою забезпечення економічних інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин та забезпечення поступового та сталого зростання їх доходів [3].

Головна мета податкового менеджменту підприємства – забезпечення оптимальних податкових платежів відповідно до чинного законодавства. При цьому потрібно звернути увагу на вирішення таких проблем: дисципліна та культура платників податків; поєднання стратегічної та тактичної мети податкового менеджменту; мінімізація та оптимізація сплати податків; ризик податкових платежів для платників податку.

Завданням податкового менеджменту на рівні домогосподарств є визначення таких напрямів та умов формування доходів (фінансових ресурсів), їх використання, які б дали змогу отримувати найбільші доходи за оптимальності податкових платежів за чинної системи оподаткування [3].

Усі рівні податкового менеджменту взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Податковий менеджмент є важливим елементом, що визначає ефективність діяльності підприємства та забезпечує йому конкурентні переваги в умовах невизначеності зовнішнього середовища. На ефективність діяльності підприємства впливає високе податкове навантаження, що може спричинити

значні наслідки у вигляді недоотриманого прибутку через прийняття неефективних управлінських рішень.

Суб'єкт господарювання повністю розкриває свою облікову та звітну інформацію у податковій та фінансовій звітності. Основою належно організованого податкового менеджменту на підприємстві є максимізація доходу за рахунок мінімізації податків.

Важливим кроком при організації податкового менеджменту є виділення його функціональних елементів і визначення їхньої взаємодії. Такими елементами є: податкове планування, податковий аналіз, податковий облік і звітність, податковий контроль. Їхня реалізація та взаємодія забезпечує функціонування податкового менеджменту.

Суть податкового планування полягає у формуванні підприємством такої податкової політики, яка забезпечила б найоптимальніший варіант розміщення своїх активів для отримання найбільшого прибутку шляхом оптимізації оподаткування. Система правильного й своєчасного застосування інструментів податкового планування повинна включати оптимальну структуру організації господарської діяльності з урахуванням вимог чинного податкового законодавства. Тільки виконання повного спектра робіт дозволить найефективніше організувати податковий менеджмент на підприємствах. Доцільність використання податкового планування підтверджується низкою суттєвих переваг, таких як законність, низька ризикованість, вигідність тощо.

Проведення комплексного податкового аналізу дозволяє провести аналіз сукупності податків і зборів, які сплачуються підприємством у різні роки, виявити найбільш значущі фактори, що викликали зміни в динаміці і структурі податкової сукупності, а також сформувати інформаційну податкову базу, що дозволить забезпечити функціонування ефективної і оптимальної системи податкової політики підприємства. Інформаційне забезпечення податкового аналізу включає в себе головний елемент – інформаційну базу даних, сформованих за правилами бухгалтерського та податкового обліку.

Важливо також врахувати, що найбільшій ефективності результатів податкового менеджменту можна досягти при управлінні не процесом, а системою податкового обліку підприємства, основу якої становить організаційна структура. У систему податкового обліку доцільно включити персонал підприємства, який здійснює податковий облік на підприємстві, ресурсне забезпечення, безпосередньо процес здійснення податкового обліку і його результати – суми податкових платежів, які підлягають сплаті до бюджету і державних цільових фондів.

Податковий контроль – це спеціалізований (тільки відносно податків і зборів) державний фінансовий контроль, сутність якого полягає не лише в перевірці дотримання податкового законодавства, але й у перевірці правильності обчислення, повноти та своєчасності сплати податків і зборів, а також в усуненні виявлених порушень. За допомогою податкового контролю забезпечується зв'язок між теоретичними розробками в галузі стандартів системи податкового обліку й фактичними результатами.

Отже, на рівні підприємства податковий менеджмент передбачає формування податкової політики, враховуючи його економічну стратегію та напрями діяльності, а також визначення такої системи податкових платежів, яка дасть змогу максимізувати прибуток та оптимізувати податки і збори за певних умов податкового середовища і ринкової кон'юнктури.

Список використаних джерел:

1. Гринчук Ю. С., Гринчук В. Ю. податковий менеджмент в системі управління підприємством. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/podatkoviy-menedzhment-v-sistemi-upravlinnya-pidpriemstvom.html>
2. Легостаєва О. О. Податковий аналіз як складова оптимізації податкової політики підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 55. С. 50-58.
3. Юдіна (Каламбет) С. В., Сілін Р. С. Економічні рівні податкового менеджменту. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2017. Випуск 3 (42). С.152-155.

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

*Гончар І. С., бакалавр, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків.*

Однією з найпоширеніших проблем, що гальмують розвиток будь-якої держави є корупція. Так за даними міжнародної некомерційної організації Transparency International, у 2020 році Індекс сприйняття корупції для України дорівнює 33 балам, що відповідає 117 місцю з 180 країн, що потрапили до цього рейтингу [1].

Ці показники свідчать про достатньо високий рівень корумпованості в країні та викликають занепокоєння з боку суспільства. Адже, поширеність корупції в різних сферах життя, існування її як масового явища перетворюють її на елемент повсякденності, звичаю, традиції [2]. Особливо високий рівень занепокоєння в суспільстві викликає поширення корупції в такій сфері як сфера охорони здоров'я. Бо, високий рівень корумпованості в даній сфері, здатен не лише уповільнити темпи економічних реформ, але й зробити країну менш стійкою до багатьох викликів сьогодення, в тому числі й до глобальної пандемії COVID-19.

Враховуючи глобальну небезпеку корупції, не є дивною та пильна увага, що приділяється науковцями цій проблемі. Дослідженню корупції присвячені дослідження як вітчизняних [3-6], так й іноземних науковців [7-9]. При цьому основна увага дослідників приділяється виявленню негативних наслідків корупції [10], пошуку заходів попередження цього явища [11,12] та виділенню чинників, що сприяють поширенню корупції [13,14].

Метою цієї статті є виявлення чинників, що сприяють виникненню та поширенню корупції в сфері охорони здоров'я та пошук заходів її попередження.

Проходження будь-якої бюрократичної процедури пов'язане з ненульовими трансакційними витратами бюрократичних процедур, рівень яких залежить від ефективності чинних формальних правил, що передбачають наявність відповідних бюрократичних процедур, їх кількість та заплутаність. При цьому контроль за дотриманням вимог чинних формальних правил покладено на чиновника, який у багатьох випадках може діяти та власних розсуд. Саме ці два фактори — наявність бюрократичних процедур та дискреційних повноважень чиновників — й створюють сприятливі умови для виникнення корупції.

Для аналізу корупційних відносин, кожен окремий випадок корупції зручно розглядати як укладання корупційної угоди, відповідно до якої хабародавець (клієнт) намагається зменшити рівень власних трансакційних витрат бюрократичних процедур, в обмін на хабар, а чиновник (виконавець корупційної угоди) погоджується заплющити очі на деякі порушення клієнтом норм чинних формальних правил.

Розглянемо спочатку, які фактори впливають на готовність клієнта укласти корупційну угоду з чиновником.

Як зазначалося вище, високий рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур є головним мотивом, що спонукає клієнта до укладання корупційної угоди з чиновником. Проте, це неєдиний чинник який враховується клієнтом під час прийняття рішення щодо укладання корупційної угоди.

Укладення корупційної угоди, пов'язано для клієнта з додатковими трансакційними витратами — корупційними трансакційними витратами. Останні складаються з суми хабара, трансакційних витрат корупційної угоди та імовірних санкцій, та ніяк не пов'язані з трансакційними витратами бюрократичних процедур. А оскільки основною метою клієнта під час укладання корупційної угоди є скорочення загального рівня його власних трансакційних витрат, то корупційна угода буде укладена лише в тому випадку, коли очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур буде більшим за рівень корупційних трансакційних витрат [15].

Важливою особливістю корупційних трансакційних витрат є зворотня залежність між рівнем корупційних трансакційних витрат та рівнем корумпованості в країні. Тому чим вищий рівень корумпованості в країні тим меншим буде рівень корупційних трансакційних витрат. Відповідно при високому розповсюдженні корупції витрати на пошук інформації, ведення переговорів, укладання угоди з корумпованим чиновником, займають менше часу, що суттєво спрощує процес укладання корупційної угоди в різних сферах економічного та суспільного життя.

Таким чином, необхідною умовою для виникнення корупції є бажання клієнта отримати завдяки укладанню корупційної угоди додаткові переваги — зменшення рівня власних трансакційних витрат бюрократичних процедур. Проте аналіз корупції буде неповним якщо не розкрити мотиви іншої сторони корупційної угоди — чиновників.

Очевидним мотивом, що спонукає чиновника укласти корупційну угоду з клієнтом є бажання отримати неправомірну вигоду у вигляді хабара. Так само як клієнт, приймаючи рішення щодо укладання корупційної угоди, порівнює очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур з рівнем корупційних трансакційних витрат, так й чиновник порівнює розмір хабара з витратами, що пов'язані з укладанням даної угоди та можливими санкціями. Зростання останніх суттєво зменшує привабливість корупційної угоди для чиновника. Саме на це й націлені репресивні антикорупційні заходи. Але, незважаючи на високу популярність даних заходів, вони характеризуються надзвичайно низькою ефективністю та мають низку додаткових недоліків, що можуть призвести до наслідків, гірших за саму корупцію [16].

Проте не менш важливим за бажання чиновника, для виникнення корупції, є його спроможність надати клієнту відповідні корупційні послуги. У випадку корупції в сфері охорони здоров'я це можна проілюструвати наступними прикладами.

Безпосередньою причиною виникнення та поширення корупції в сфері охорони здоров'я є високий рівень бюрократичних процедур, що змушує людину знаходити більш легкі шляхи проходження відповідних бюрократичних процедур. Прикладом такої ситуації є отримання довідки про звільнення від призову на строкову військову службу. Дуже часто такий документ може знадобитися молодим людям, які не мають бажання приєднуватися до Збройних Сил. Але щоб отримати цю довідку треба пройти нелегкий шлях бюрократичної системи, відстояти в чергах, витратити немало часу та сил. Через це призовник без зайвих вагань готовий укласти корупційну угоду з лікарем, що має оцінити стан здоров'я призовника, тобто з лікарем на якого окрім його безпосередніх обов'язків також покладені функції чиновника, що фактично має стежити за дотриманням призовником вимог чинних формальних правил.

Іншим прикладом може служити ситуація, яка є дуже актуальною на сьогоднішній день, а саме пандемія COVID-19. Заходи попередження поширення COVID-19, так чи інакше створюють низку обмежень, які з точки зору осіб, що не вірять в існування пандемії є додатковими бюрократичними процедурами, що породжують відповідні трансакційні витрати. Дійсно, в умовах пандемії, для того щоб зробити щеплення, або здати ПЛР-тест, необхідно витратити багато часу, а подекуди й грошей. І якщо для людини, що піклується про власне здоров'я та здоров'я своїх близьких ці витрати є виправданими, то для прибічників всесвітньої теорії змови це є стимулом для укладання корупційної угоди з лікарем, який, в даному випадку, також виконує й функції чиновника.

Спільною рисою всіх можливих проявів корупції в сфері охорони здоров'я є те, що в одній особі — лікарі — поєднуються відразу як безпосередні функції лікаря, так й чиновника, що має стежити за дотриманням клієнтом вимог чинних формальних правил, під час проходження відповідної бюрократичної процедури.

Саме поєднання функцій медичного працівника та чиновника створює можливості для надання корупційних послуг та виступає головною причиною виникнення корупції у сфері охорони здоров'я. Адже таке поєднання, з одного боку, наділяє лікаря-чиновника функціями нагляду за дотриманням клієнтом вимог чинних формальних правил, а, з іншого боку, надає йому надзвичайно широкі дискреційні повноваження, бо перевірка обґрунтованості його рішень вимагає залучення експертів відповідної кваліфікації та не завжди є можливим. Тому обов'язковою умовою ефективної боротьби з корупцією у сфері охорони здоров'я є відокремлення безпосередніх функцій медичного працівника від функцій чиновника.

На останок необхідно зауважити, що в окремих випадках причиною виникнення корупції в сфері охорони здоров'я є маніпулювання суспільними настроями. Так, наприклад, у розглянутому вище випадку купівлі фіктивних сертифікатів про щеплення, клієнт корупційної угоди, внаслідок активного маніпулювання суспільними настроями, може розглядати щеплення не лише як складу бюрократичну процедуру проходження якої вимагає суттєвих транзакційних витрат бюрократичних процедур, але й як уявну загрозу його життю (бо багато противників вакцинації наполягають на “небезпеці” вакцин). Це, в очах клієнта, суттєво підвищує виграш від укладання корупційної угоди за будь-якого рівня корупційних транзакційних витрат.

Проте, незважаючи на важливу роль маніпулювання суспільними настроями в деяких проявах корупції в сфері охорони здоров'я, застосування заходів з попередження маніпулювання суспільними настроями для боротьби з корупцією є невиправданим, через значні витрати пов'язані з реалізацією цих заходів [17].

Таким чином можна зробити наступні висновки:

По-перше, подібно до всіх інших випадків корупції, в сфері охорони здоров'я, сприятливі умови для виникнення корупції виникають внаслідок поєднання високого рівня транзакційних витрат бюрократичних процедур та дискреційних повноважень чиновника.

По-друге, основною причиною виникнення та поширення корупції у сфері охорони здоров'я є поєднання в одній особі — лікарі — функцій лікаря та чиновника, що стежить за дотриманням клієнтом відповідних вимог чинних формальних правил, під час проходження відповідної бюрократичної процедури.

По-третє, застосування репресивних антикорупційних заходів для подолання корупції в сфері охорони здоров'я є малоефективним через те, що до звичайних недоліків репресивних заходів додається відсутність медичних знань у чиновників, що здійснюють відповідні антикорупційні заходи.

По-четверте, єдиним ефективним заходом попередження корупції в сфері охорони здоров'я є розділення функцій медичних працівників та чиновників, що усуває одну з основних причин виникнення корупції в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Corruption Perceptions Index. 2020. Transparency International. URL: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2020_Report_EN_0802-WEB-1.pdf
2. Рябова Т.В., Абрамов Ф.В. Вплив культурних факторів на виникнення корупції. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 31-3 – Донецьк, ДонНТУ, 2007. – С.138-142.
3. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 181-188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_23.
4. Андреев О.М., Андреева О.М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXIX міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 32.
5. Абрамов Ф.В. Коррупция – борьба или легализация? Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – С. 164-169.
6. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 26–31.
7. Musila J. W., Sigue S. P. Corruption and International Trade: An Empirical Investigation of African Countries. The World Economy. 2010. Vol.33, №1. P.129–146.
8. Gerring J., Thacker S. Do Neoliberal Policies Deter Political Corruption? International Organization. 2005. Vol.59, №1. P.233–254.
9. Banerjee P., Mukherjee V. Bureaucratic competition versus monopoly: measuring corruption and welfare. Indian Economic Review. 2020. Vol. 55. No. 1. P. 51–65.
10. Méndez F., Sepúlveda F. Corruption, growth and political regimes: Cross country evidence. European Journal of Political Economy. 2006. Vol.22, №1. P. 82–98.
11. Ferraz C., Finan F. Exposing Corrupt Politicians: The Effects of Brazil's Publicly Released Audits on Electoral Outcomes. The Quarterly Journal of Economics. 2008. Vol. 123, №2. P. 703–746.
12. Hallagan W. Corruption in dictatorships. Economics of Governance. – 2010. – №1, vol. 11. – P. 27-49.
13. Treisman D. The Causes of Corruption: A Cross-National Study. Journal of Public Economics. 2000. Vol.76, №3. P.399–457.
14. Pellegrini L., Gerlagh R. Causes of corruption: a survey of cross-country analyses and extended results. Economics of Governance. 2008. Vol. 9. No. 3. P. 245–263.
15. Абрамов Ф. В. Трансакційні витрати корупційної угоди. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Темат. вип. “Технічний прогрес і ефективність виробництва”. 2005. № 1. С. 273–282.
16. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.
17. Абрамов Ф.В. Заходи з попередження маніпулювання суспільними настроями. Бізнес Інформ. 2019. № 11. С. 22–27.

РОЛЬ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ ТА ЇЇ ВІДМІННОСТІ ВІД ІНШИХ ТИПІВ ЕКОНОМІКИ

Гончаренко А. С. аспірантка, Харківський національний економічного університет імені С. Кузнеця

Сьогодні головним завданням сталого економічного розвитку країни є перехід до економіки, яка базується на використанні знань. Економіка знань розкриває нову роль і місце інтелекту людини в сучасному суспільстві, вплив інформації як головної продуктивної сили суб'єкта виробництва на розвиток економічної системи [1].

Дослідженням основних аспектів трансформаційних процесів економіки займалися зарубіжні і вітчизняні вчені, серед яких Ф. Хайєк, Й. Шумпетер, Ф. Махлупа, Д. Белл, М. Портер, М. Кастельс, Александрова В.П., Бажал Ю.М., Богиня Д.П., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Гриньова В.М., Данько М.С., Дем'яненко В.В., Мочерний С.В., Федулова Л.І., Чухно А.А., Яковенко Л.І., інші.

Людству відомі різні економічні системи, які сформувалися в процесі тривалого історичного розвитку. Усі вони існували та існують маючи у розпорядженні певний запас знань. Основою ж економіки знань є продуктивні знання та якісна освіта, які визначають здатність до втілення інтелектуального капіталу в результати виробничої діяльності. Важливим є не тільки процес створення нових знань, але і їх передача, поширення і використання. Всі ці процеси безпосередньо залежать від рівня розвитку освіти, науки, бізнесу, спільним інструментом для яких є інформаційно-комунікаційні технології, які у взаємодії сприяють формуванню інтелектуального капіталу та є фундаментом розвитку нового суспільства. В умовах економіки знань змінюється діяльність комерційних підприємств, державних установ, закладів освіти та науки, тобто всіх учасників процесу створення і використання знання [2].

Тож, економіка знань базується на розвитку людського капіталу, використанні інформаційних технологій, залучення висококваліфікованого персоналу, що має особливі знання та уміння (soft skills), активізації інноваційної діяльності та використанні високоінтелектуальної праці [3].

Основи економіки знань заклали три випускники Віденського університету, які, втім, надалі жили й працювали в США: Й. Шумпетер, Ф. Хайєк та Ф. Махлуп. Економіку знань вони розглядали як один із секторів економіки [4]. Відомий український вчений В. Геєць економіку знань характеризує так: «Це економіка, в якій домінуючим фактором є процеси накопичення та використання знань; спеціалізовані (наукові) знання, як і повсякденні, стають важливим ресурсом, який поряд з працею, капіталом і природними ресурсами забезпечує зростання і конкурентоспроможність економічної системи» [5].

Підсумовуючи проведені дослідження щодо сутності економіки знань, необхідно зазначити, що всі дослідники в основі економіки знань бачать знання як основний інструмент прискорення темпів науково-технічного прогресу, який

визначає тенденції виробничої і соціально-економічної трансформації суспільства.

Найчастіше економіку знань розглядають як синтез чотирьох складових: постіндустріальної економіки, що характеризується збільшенням частки сфери послуг порівняно зі сферою виробництва;

інформаційної економіки, оскільки знання як вищий рівень інформації відіграють роль фактору виробництва;

інноваційної економіки для якої характерним є практичне використання знання, перетворення його на інновацію;

глобальної мережевої економіки основу якої утворюють мережеві підприємства та використання інформаційно-комунікаційних технологій.

До економіки знань відносять три основні сфери: науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи та інновації; освіту і навчання; інформаційно-комунікаційні технології, які у взаємодії сприяють формуванню людського капіталу [2].

Г. Беккер, створивши загальну теорію формування людського капіталу, одночасно проаналізував економічну ефективність освіти. За його висновками, людський капітал підприємства являє собою сукупність навичок, знань та вмінь людини, витрати на отримання яких через освіту, внутрішнє корпоративне навчання можуть з часом принести значний прибуток як робітнику, так і його роботодавцю [6]. Тому розвиток економіки, яка ґрунтується на знаннях та інформації, є безперервним процесом інвестування саме у людський капітал, оскільки за такого підходу людина набуває найвищої цінності в суспільстві [7].

В економіці знань провідну роль відіграє інтелектуальна власність, що охоплює об'єкти, джерела, процеси та результати наукової й інноваційної діяльності. Втілений у правах інтелектуальної власності і належним чином кількісно оцінений інтелектуальний ресурс знаходить реальне застосування на ринку чи в суспільстві, формуючи інтелектуальний капітал. Інтелектуальний капітал є активом підприємства, що визначає рівень його інноваційного розвитку, а також виступає основою розвитку інноваційного суспільства. Інтелектуальний капітал набуває дедалі більшого значення та є критерієм оцінювання суб'єктів господарювання, оскільки тільки за його допомогою можна відобразити динаміку організаційної стійкості та процесу створення цінностей.

Перехід від одного технологічного устрою до іншого не супроводжується повним виключенням ціннісних надбань попереднього, а, навпаки, є базою розвитку нової техніко-економічної парадигми. Отже, економіку, що ґрунтується на фізичній праці та сільському господарстві, змінила епоха індустріальної економіки, що ґрунтується на використанні природних ресурсів, яку в свою чергу змінює інформаційна економіка, а згодом – економіка знань. Проведене дослідження дозволило побудувати порівняльну характеристику кожного типу економіки та виявити їх основні риси та відмінності (табл. 1).

Таблиця 1 - Порівняльна характеристика типів економіки

Тип економіки	Основні риси	Відмінності
Традиційна економіка	Панують патріархальні, напівфеодальні взаємозв'язки між людьми, широко використовуються природні ресурси, а технічний прогрес досить обмежений	Земля виступає основною сировиною, видобуток та переробка – основний спосіб виробництва. Капіталомісткий тип економічного зростання
Інформаційна економіка	Економіка починає залежати від інформації, широко починають використовувати нове програмне забезпечення на підприємствах, зростає значення ІТ, в собівартість продуктів закладаються витрати на інформаційні технології	Стрімка комп'ютеризація та автоматизація бізнес-процесів, швидка обробка інформації
Нова економіка	З'являються високотехнологічні компанії, де Інтернет виступає основним економічним ресурсом; глобальний кластер економіки виробляє програмне забезпечення і постачає технології для усіх напрямків господарювання, створюються моделі господарювання для підвищення продуктивності	Перетворення інформаційних продуктів в об'єкт виробництва і споживання
Економіка знань	Створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення зростання і конкурентоспроможності; Усі сфери виробництва розвиваються за рахунок динамічного нарощення та оновлення знань	у складі виробленої продукції зростає частка доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової; змінюється характер людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності.

До основних переваг економіки знань економікою слід віднести [2]:

необмеженість ресурсної бази;

віртуалізація взаємодії покупців і продавців – зниження витрат обігу;

неефективність протекціонізму як форми підтримки власного виробника, оскільки інновації не можуть бути обмеженими у своєму переміщенні;

формування та розвиток високотехнологічних ринків (основну роль у цьому відіграє науково-технологічний комплекс, який може сприяти переходу з рентно-сировинного укладу в інноваційне суспільство);

зростання експорту інтелектуальних послуг і людського капіталу, що характеризується більшою цінністю освіти як ресурсу, що копіюється у людині, а не в природних ресурсах.

Отже, економіка знань – це економіка, що основана на використанні знань, а також їх створенні з метою розвитку інтелектуального потенціалу та використання високоінтелектуального людського капіталу. Розвиток економіки знань передбачає безперервне інвестування в людський капітал. Оскільки інформація та знання як якісно новий виробничий ресурс стають головним чинником економічного зростання, то розвиток управління якістю структурою капіталу в економіці знань є актуальним завданням для підприємств України.

Список використаних джерел:

1. Геець В. М. Економіка знань та її перспективи для України. Наукова доповідь. / В. М. Гейця. – Київ : ІЕП НАНУ. – 2005. – 168 с.
2. Буняк Н. М. Економіка знань як нова форма соціально-економічного розвитку суспільства / Н. М. Буняк // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2012. – Вип. 32(1). – С. 59-62. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2012_32\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2012_32(1)_15).
3. Маслак О. І. Економіка знань: еволюція наукових уявлень, складові та чинники формування в новітніх умовах / О. І. Маслак, В. К. Данилко, Н. Є. Гришко, К. О. Скрипнюк // Ефективна економіка. – 2020. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8457>
4. Рак Н. Є. Економіка знань: сутність та фактори управління знаннями / Н. Є. Рак // Регіональна економіка. – 2009. – № 3. – С. 224-232.
5. Геец, В. М. Социально-экономические трансформации при переходе к экономике знаний / В. М. Геец // Социально-экономические проблемы информационного общества / под ред. д.э.н. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга». 2005. – 430 с. – С. 16-33.
6. Беккер Г. Человеческое поведение: экономический поход / Г.Беккер. – Москва : ГУ ВШЭ, 2003. – 644 с.
7. Квасній Л. Г. Розвиток економіки знань як безперервний процес інвестування у людський капітал / Л. Г. Квасній, О. Я. Щербан // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 767. – С. 206-211. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_31.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ

***Гавадзин Н. О.,** канд.екон.наук, доцент кафедри управління та адміністрування, **Гринів С. В.,** магістр, ЗВО «Університет Короля Данила»*

Дослідження сутності категорії фінансового результату активно проводяться науковцями та практиками. Адже в законодавчому полі України відсутнє чітке визначення поняття фінансовий результат, який є одним із найважливіших якісних показників діяльності підприємства.

Мета дослідження полягає в розкритті різних підходів до визначення категорії фінансового результату.

Економічний зміст фінансових результатів висвітлювався різними економічними школами: меркантилістичною, фізіократичною, класичною, неокласичною, інституціоналістичною, теорією трудового доходу, марксистською [1].

Першою економічною школою, яка спробувала дати визначення категорії фінансового результату була школа меркантилістів, яка стверджувала, що прибуток, створюється в сфері кругообігу і виникає за рахунок різниці між ціною товарів та їх вартістю.

Школа фізіократів вважала формою фінансового результату природну родючість землі, за рахунок якої відбувається зростання та накопичення багатства, не розглядаючи при цьому створення прибутку у сфері промисловості.

Класична економічна школа розглядала прибуток, як особливу категорію фінансових результатів, та пов'язувала його процесом накопичення капіталу та факторами багатства суспільства.

Неокласична школа, базуючись на результатах класичної школи, формує фінансовий результат за рахунок капіталу, нехтуючи при цьому такі фактори як земля і праці. З іншого боку трактування фінансового результату формувалось як комплексний дохід усіх задіяних виробничих факторів.

Представники інституціоналістичної школи фінансовий результат формують під впливом різних суспільних неекономічних інститутів, таких як науково-технічний прогрес, держава, соціальні групи, профспілки та ін.

Школа теорії трудового доходу трактує фінансовий результат як прибуток що одержує підприємець поряд із заробітною платою працівників, тобто прибуток становить оплату підприємницької функції.

Марксистська школа, представником якої був К. Маркс, вважала що основним джерелом фінансових результатів є додатковий продукт, який створюється у процесі виробництва та реалізується в сфері обігу.

Серед сучасних науковців дослідженню поняття фінансового результату присвятили свої праці Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній і Г. Л. Вознюк, С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко, А. Д. Мочерний, М. С. Пушкар, Н. М. Ткаченко, та інші.

За результатами проведених досліджень трактування дефініції «фінансові результати» різними авторами визначено такі підходи [2]:

- 1) трактування фінансового результату як критерію (ознаки) якісної характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства;
- 2) визначення фінансового результату як підсумку (результату) підсумку (результату) процесу реалізації;
- 3) подання фінансового результату як приріст (зменшення) капіталу підприємства.

В підсумку аналіз підходів визначення економічної сутності фінансових дозволяє узагальнити: фінансовий результат це порівняння доходів і витрат усіх видів діяльності підприємства, результатом чого може бути отримано прибуток або збиток, що приводить до зміни власного капіталу (збільшення або зменшення).

Широке використання поняття фінансовий результат в бухгалтерському обліку почалося з 2000 року з введенням в дію Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3] та інструкції до його використання [4], в якому передбачено

рахунок «Фінансові результати» для обліку і узагальнення інформації про результати діяльності підприємства. До цього часу бухгалтери не оперували поняттям фінансовий результат, а результат діяльності визначали як алгебраїчну суму прибутку від реалізації і позареалізаційних фінансових результатів. Прибуток від реалізації товарів, робіт, послуг обчислювали як різницю між виручкою від реалізації і повною собівартістю продукції [5].

На сьогодні в Україні принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємствами регулюють ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6] та національні положення (станданти) бухгалтерського обліку. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає склад фінансової звітності [7]: звіт про фінансовий стан, звіт про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до фінансової звітності.

Зокрема звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), це звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід, причому фінансові результати розкриваються в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової та іншої діяльності підприємства. Фінансові результати від усіх видів діяльності визначають як різницю між доходами і витратами і як результат, одержують прибуток або збиток до оподаткування. До складу власного капіталу включають чистий прибуток (після оподаткування) або збиток.

Таким чином, результати аналізу підходів до визначення дефініції фінансовий результат показали розмаїття тлумачень як з точки зору економічної думки так і бухгалтерського обліку. Це обумовлено, як на нашу думку, відсутністю чіткого визначення у законодавчо-нормативних документах. Результатом проведеного аналізу різних підходів пропонується таке визначення: фінансовий результат це порівняння доходів і витрат усіх видів діяльності підприємства, результатом чого може бути отримано прибуток або збиток, що приводить до зміни власного капіталу (збільшення або зменшення).

Список використаних джерел:

1. Мазур В. П. Економічний зміст поняття фінансових результатів сільськогосподарської діяльності. Облік і фінанси АПК. 2011. № 3. С. 68-71.
2. Савранчук Т. Ю. Визначення поняття «фінансові результати». Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 5 грудня 2019 р. Полтава, 2019. Ч. 10. С.19–20.
3. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» від 30 грудня 1999 № 291. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.
4. Наказ Міністерства фінансів України «Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30 листопада 1999 №291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>.
5. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний та зарубіжний досвід. Економіка. Управління. Інновації. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2010_2_33.pdf.

6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-14. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Наказ Міністерства фінансів України «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 7. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

8. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО ОПОДАТКУВАННЯ

*Гордієнко Н. І., канд. екон. наук, професор, Костоглодова Ю. О.,
магістр, Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Рівень зношення основних засобів багатьох українських підприємств досягає 70-90 відсотків. Об'єктивно необхідно широкомасштабне технічне переозброєння виробництва. Впровадження нових технологій можливо тільки на новому обладнанні.

Впродовж останніх декількох років альтернативою формі продажів обладнання, що склалася стає лізинг. Він дозволяє здійснити повне фінансування капіталовкладень, зберігаючи підприємствам фінансову ліквідність, яка може знадобиться їм у оборотному капіталі чи для інших капіталовкладень.

Фінансовий лізинг підвищує зацікавленість вітчизняних і західних компаній в одержанні додаткових гарантій повернення коштів, зменшенні податкових нарахувань.

Українським банкам надається можливість залучати під свої гарантії західних інвесторів, співпрацювати з державами в реалізації проектів, користуватися більш дешевими кредитними ресурсами, можливість фінансувати клієнтів у повній відповідності з потребами у коштах на технічне переозброєння.

Лізинг дозволяє фінансовим інститутам, банкам більш правильно реструктуризувати свою діяльність, зсувати акценти в бік кредитування інвестиційних проектів з більш високими гарантіями, тому що майно, що здається в лізинг, як правило є високоліквідним, а головне, воно залишається у власності лізингоотримувача і після сплину строку фінансового лізингу.

Лізинг в Україні постійно набуває більш чіткі організаційні та правові форми. Формуються необхідні законодавчі та нормативні передумови для правового регулювання діяльності учасників лізингових операцій. Ринок лізингових операцій в Україні оцінюється як дуже ємкий, здатний принести значні доходи.

Процес лізингу виражає комплекс майнових відносин, що складаються у зв'язку з рухом майна між учасниками лізингової операції. Тому лізинг, як економіко-правова категорія, являє собою особливий вид підприємницької діяльності, спрямованої на інвестування тимчасово вільних або притягнутих

фінансових коштів, коли за договором фінансової оренди (лізингу) орендодавець зобов'язується придбати у власність обумовлене договором майно в певного продавця й надати це майно орендареві за плату в тимчасове користування для підприємницьких цілей. Лізинг має подібність із кредитом, наданим на покупку устаткування.

При лізингу власність на предмет оренди зберігається за лізингодавцем, а лізингоодержувач здобуває його лише в тимчасове користування, тобто право користування майном відділяється від права володіння ім. За володіння цим правом лізингоодержувач платить лізингової компанії відповідні суми — лізингові платежі, розмір, вид і графік перерахування яких визначається умовами двостороннього лізингового договору.

Після закінчення строку лізингового договору лізингоодержувач може залежно від того, як домовляться сторони, придбати об'єкт угоди за погодженою ціною (залишкової вартості майна); продовжити лізинговий договір на колишніх або скоректованих умовах; повернути устаткування власникові після закінчення строку договору.

У силу недостатності власних засобів і обмеженого доступу, до кредитних ресурсів для придбання майна у власність або відсутності необхідності в обов'язковій покупці майна він (лізингоодержувач) звертається до лізингодавця, що має необхідні засоби, із проханням про участь його в угоді. Ця участь лізингодавця виражається в наступному:

лізингова компанія перевіряє відповідність цін, яку погодив лізингоодержувач ринковому рівню;

купує необхідне лізингоодержувачу майно у постачальника або виробника на основі договору купівлі-продажу в власність лізингової компанії;

надає куплене майно лізингоодержувачу у тимчасове користування на договірних умовах.

Документами, що регламентують правовідносини, що виникають при оренді, лізингу, у тому числі при фінансовому лізингу, є ГК України (ст. 759, ст. 806), ГК України (ст. 289, ст. 292) і Закон про фінансовий лізинг [1, 2] .

На перший погляд ніяких спеціальних правил для обліку фінансової оренди в податковому обліку немає, тому що по фінансовій оренді з резидентами України коректування фінансового результату до оподатковування не передбачені.

Так згідно п. 140.2 ст. 140 розд. III Податкового кодекса (ПК) України для платника податків, у якого сума боргових зобов'язань, у п. 140.1 ст. 140 розд. III ПК України, що виникли по операціях зі зв'язаними особами - нерезидентами, перевищує суму власного капіталу більш ніж в 3, 5 рази (для фінансових установ і компаній, що займаються винятково лізинговою діяльністю, більш ніж в 10 разів), фінансовий результат до оподатковування збільшується на суму перевищення нарахованих у бухгалтерському обліку відсотків по кредитах, позиках і іншим борговим зобов'язанням над 50 % суми фінансового результату до оподатковування, фінансових витрат і суми амортизаційних відрахувань по даним фінансової звітності звітного податкового періоду, у якому здійснюється нарахування таких відсотків [333].

Також в податковому законодавстві міститься спеціальне визначення "фінансового лізингу", яке суттєво відрізняється від норм П(с)БО 14 і МСБО 17 [4, 5].

Відповідно до пп. "б" 14.1.97 п. 14.1 ст. 14 ПК України фінансовим лізингом є господарська операція, яка здійснюється фізичним або юридичною особою й передбачає передачу орендареві майна, що є основним засобом згідно із цим Кодексом і придбаним або виготовленим орендодавцем, а також усіх ризиків і винагород, пов'язаних із правом користування й володіння об'єктом лізингу.

Лізинг вважається фінансовим як вже відмічалось, якщо договір лізингу містить одне з наступних умов:

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш 75 % його первісної вартості, і орендар зобов'язано придбати об'єкт лізингу у власність протягом терміну дії договору лізингу або в момент його витікання за ціною, певної в такому договорі;

- балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії такого договору становить не більш 25 % первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу на початок терміну дії лізингового договору;

- сума лізингових (орендних) платежів спочатку строку оренди дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або вище її;

- майно, яке передається у фінансовий лізинг, виготовлене на замовлення лізингополучателя (орендаря), і по закінченню дії лізингового договору не може бути використане іншими особами, крім лізингоодержувача, виходячи з його технологічних і якісних характеристик [3].

Відповідно до пп. "а" п. 185.1 ст. 185 розд. V ПК України, об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податків, зокрема по передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізинго- одержувачеві/орендареві.

Відповідно до п. 188.1 ст. 188 розд. V ПК України база оподаткування операцій по поставці товарів/послуг визначається виходячи з їхньої договірної вартості (у випадку здійснення контрольованих операцій - не нижче звичайних цін, певних у відповідності зі ст. 39 розд. I ПК України) з урахуванням загальнодержавних податків і зборів (крім збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, який стягується з вартості послуг стільниковому мобільному зв'язку, ПДВ і акцизного податку на спирт етиловий, який використовується виробниками - суб'єктами господарювання для виробництва лікарських засобів, у тому числі компонентів крові й зроблених з них препаратів (крім лікарських засобів у вигляді бальзамів і еліксирів).

Таким чином, операції по передачі майна у фінансовий лізинг і повернення майна, переданого у фінансовий лізинг, є об'єктом оподаткування ПДВ, база оподаткування яких відповідно до п. 188.1 ст. 188 розд. у ПК України визначається виходячи з договірної вартості (у випадку здійснення контрольованих операцій - не нижче звичайних цін, певних у відповідності зі ст. 39 розд. I ПК України) [3, 6, 7].

Отже, при активному впровадженні лізингу у силу присутніх йому можливостей він може стати потужним імпульсом не тільки у технічному

переозброєнні виробництва, але й структурній перебудові української економіки.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про фінансовий лізинг. Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#text>.
3. Податковий Кодекс України; від 02.12.2010 № 2755-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 "Оренда" затверджено наказом Мініфіну від 28 липня 2000 року № 181. Режим доступу: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-14-orenda?menu=119>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17). Оренда, Міжнародний документ від 01.01.2012. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018#Text.
6. Волинець Л. Відбиття фінансової оренда в обліку орендодавця й орендаря "Експрес-аналіз законодавчих і нормативних актів" N 13, 2015 р.
7. Нагорний О. Фінансовий лізинг об'єктів основних засобів "Баланс" № 68, від 2 вересня 2019 р.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ COVID-19

Дугінець Г. В., док. екон. наук, Ніжейко К. А., здобувач наукового ступеня, Київський національний торговельно-економічний університет

Динамічне економічне зростання та прямі іноземні інвестиції (ПІІ) призвели до розширення частки торгівлі в межах глобальних ланцюгів вартості у загальній світовій торгівлі, особливо у машинобудуванні, автомобільній, електричній та електронній промисловості у Східній Азії, Європі та Північній Америці. На відміну від цього, продукція та діяльність низького класу зосереджені в регіонах Африки, Центральної Азії та Латинської Америки (більш детально див. [1]). Глобальне виробництво в цих та інших сферах об'єднує як міжнародні, так і національні компанії в єдину систему яка забезпечує близько 80% світової торгівлі [12]. В межах цієї системи ролі іноземних філій багатонаціональних корпорацій та місцевих фірм різняться, оскільки незважаючи на те, що більшість робочих місць безпосередньо створюються національними підприємствами, зокрема МСП, загальний експорт контролюється ТНК. При цьому, ступінь домінування місцевих фірм у створенні робочих місць залежить від зв'язків постачальників, встановлених з корпораціями. Також наявний інший важливий технологічний контекст трансформації глобального виробництва, який пов'язаний зі зростанням витрат на НДДКР останні роки. Незважаючи на те, що в зв'язку з розвитком волоконно-оптичних технологій все ще спостерігається тенденція до

збільшення швидкості передачі інформації, схоже, що віддача від таких організаційних і управлінських інновацій для ТНК, які формують глобальні ланцюги вартості (ГЛВ), може поступово знижуватися [4].

З іншого боку, недавній прогрес промислової автоматизації та робототехніки може замінити офшорінг і призвести до перенесення діяльності [2] або скорочення кількості ланок ГЛВ [1], в той час як багатонаціональні корпорації можуть вибрати більш високу ступінь автоматизації в офшорних зонах при аналізі цін на фактори внутрішнього виробництва [8]. Це, в свою чергу, поставило б під загрозу менш розвинені країни в плані використання своїх переваг за рахунок участі у ГЛВ. Тим не менш, це не узгоджується з результатами емпіричних досліджень закордонних вчених [3] та аналітиків Світового банку (2020) [13], згідно з якими автоматизація може підвищити продуктивність ТНК та ефект масштабу, одночасно стимулюючи попит на проміжні ресурси з боку країн, що розвиваються, а також сприяти працевлаштуванню більш висококваліфікованої робочої сили в зазначених країнах та посилювати нерівність доходів. Крім того, використання цифрових платформ дозволяє вибирати кращих учасників ГЛВ, здатних збирати та використовувати дані про споживачів за рахунок партнерів з країн, що розвиваються, тим самим зловживаючи ринковою владою та порушуючи чесну конкуренцію.

Цифрові інновації, пов'язані з високошвидкісним Інтернетом та е-торгівлею, довели, що вони сприяють інклюзивності ГЛВ, враховуючи скорочення вхідних бар'єрів для МСП, в тому числі з країн, що розвиваються. Існує також величезний потенціал для впровадження штучного інтелекту, цифрових рейтингових систем та відкритих розподілених реєстрів для зменшення інформаційних прогалин і віддаленості у відносинах B2B і B2C в цих країнах [5].

Також в останні роки можна ідентифікувати важливий політичний контекст трансформацій глобального виробництва, який пов'язаний з посиленням торгового протекціонізму за рахунок лібералізації на багатосторонньому (певна кількість тупикових засідань Дохійського раунду) та регіональному рівні (переговори щодо НАФТА, вихід США з ТТП та ТТІП, Brexit, торговельна війна США та КНР), нові хвилі популізму та націоналізму (Трамп, Болсонаро, Орбан, Качинський), антиглобалістські та антиторговельні настрої, що підсилюються зростанням нерівності доходів як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах, що розвиваються [7; 8]. З іншого боку, імовірна повна переорієнтація на внутрішню економіку через невизначеність торгових відносин між США і Китаєм видається сумнівною, оскільки замість цього ТНК скоріше всього віддадуть перевагу переміщенню власних ланок ГЛВ в інші країни, що розвиваються [6]. Але ж за певним сценарієм подальша політична поляризація може посилити фрагментацію світової економіки на протилежні блоки та дестабілізувати глобальне виробництво у найближчій перспективі.

В останні два роки криза COVID-19 в поєднанні з наведеними вище тенденціями створила значні перешкоди для світової економіки. В результаті

глобальне виробництво потрапляє в «ідеальний шторм» (поєднання несприятливих чинників, яке збільшує їх кінцевий негативний ефект) [12] і змушене зазнавати більш швидких трансформацій. Так цифрові та інформаційні інструменти, які були важливими для епідеміологічного моніторингу, підтримки фізичної дистанції при подоланні наслідків пандемії чинять вплив на соціальну та економічну поведінку під час кризи, створюючи нові можливості і проблеми. У багатьох країнах споживачі все більше використовують засоби дистанційної роботи та телеконференцій, здійснюють покупки в Інтернеті, та набагато частіше використовують Інтернет для отримання новин, інформації та розваг. Зміни у використанні цифрових технологій та діяльності в Інтернеті, ймовірно, триватимуть і після глобальної пандемії. Згідно з останнім опитуванням споживачів, проведеним ЮНКТАД та Асоціацією електронної комерції Netcomm Suisse, що охоплює дев'ять розвинених країн та країн з розвинутою економікою було отримано висновок про зміну поведінки споживачів в мережі Інтернет. Метою зазначено опитування була оцінка впливу пандемії на поведінку користувачів електронної торгівлі та схильності до використання ІКТ. Було опитано майже 4 тис. респондентів з Бразилії, Китаю, Німеччини, Італії, Республіки Корея, РФ, ПАР, Швейцарії, Туреччини. Питання були спрямовані на ідентифікацію змін в поведінці споживачів під час пандемії у порівнянні з поведінкою у попередньому році. Так було визначено, що загальні витрати на покупки мають тенденцію до зменшення. Відбувається переорієнтація споживання від товарів розкоші до продуктів першої необхідності, таких як продукти харчування та напої, також плани щодо значних витрат під час кризи все частіше відкладаються на майбутнє. Отримані результати також показують, що підвищений інтерес до електронної комерції, ймовірно, продовжиться і після пандемії [11].

Паралельно з цими новими тенденціями, пандемія акцентувала увагу на необхідності подолання асиметрії у цифровому розвитку країн світу. Цифрова інфраструктура в більшості країн є недостатньою, що призводить до обмеженого або недоступного зв'язку для здійснення ефективної електронної комерції та інших видів діяльності в Інтернеті. Найбільш вразливі групи населення, як правило, залишаються в автономному режимі. В результаті країни сильно різняться за рівнем поширення е-торгівлі, що впливає на можливості одержання вигоди від зростаючого попиту в межах ГЛВ. Наприклад, в країнах Африці на південь від Сахари (Кенія, Маврикій, Намібія та Південна Африка) частка населення, що здійснює покупки в Інтернеті, перевищує 8 %; а у більшості інших країн Африки на південь від Сахари ця частка становить менше 5 % [9].

Підприємства сфери е-торгівлі в країнах, що розвиваються, під час кризи COVID-19 стикаються зі значним переліком проблем, які включають:

- перебої в ланцюгах постачання та торговельній логістиці;
- обмеження або/та відсутність доступу до Інтернету;
- наявність вузьких місць в екосистемах е-торгівлі в цих країнах;
- прогалини у впровадженні ІКТ та захисті прав споживачів, поширенні чесної конкуренції;

- проблеми, пов'язані із оплатою в мережі Інтернет [9].

Більшість цифрових рішень, що використовуються для е-торгівлі, роботи на відстані, соціальних медіа та хмарних обчислень, надаються невеликою кількістю крупних компаній, що базуються переважно в Китаї та США. Ці компанії отримують вигоду від підвищеного попиту, і відповідно їх ринкова вартість значно зросла в період пандемії. Таке домінування на ринку декількох глобальних цифрових гравців підсилює існуючі побоювання щодо розподілу створеної вартості, захисту споживачів та чесної конкуренції [10].

Пандемія COVID-19 викликала значне падіння світової торгівлі і зупинила глобальне виробництво в першій половині 2020 р. за рахунок запровадження карантинних обмежень але водночас підвищила попит та виробництво ІТ-обладнання професійного та споживчого, в наслідок чого з'явився дефіцит сировини для виробництва такого обладнання, підвищилась ціна та строки виробництва та постачання такого обладнання. А виходячи з цього та враховуючі, що всі сфери виробництва та їх товари використовують ІКТ, з'явилися проблеми зі строками постачання та виробництва усіх сфер економіки, а більш страждають сфери економіки які найбільш глибоко використовують ІКТ, як в споживчих товарах, так і на виробництві. Далі в середньостроковій та довгостроковій перспективі на результативність взаємодій в межах глобального виробництва може вплинути в тому числі небажання зміни місця проживання, особистого спілкування та міжнародних поїздок. Тобто, при прийнятті рішення про місцезнаходження виробництва буде враховуватися аспект просторового розташування та пов'язаних з цим ризиків для здоров'я. Як наслідок ГЛВ можуть стати більш регіональними або місцевими (коротшими та менш фрагментованими), підвищуючи безпеку поставок за рахунок продуктивності та ефективності концентрації на доданій вартості кожного етапу.

Слід зазначити, що існуючі цифрові трансформації будуть перешкоджати прийняттю рішень про переведення виробництва на периферію, віддаючи перевагу в основному більш кваліфікованій робочій силі в країнах, що розвиваються, залишаючи в аутсайдерах найменш розвинуті економіки.

Інший важливий аспект це правова невизначеність діяльності економічних суб'єктів, а саме порушення їх конституційних норм, свобод і прав, що викликано в першу чергу нормативними обмеженнями, які стосуються заборони на здійснення економічної діяльності в певних сферах, обмежень на виробництво, торгівлю товарами і послугами в умовах пандемії. Існує також невизначеність, пов'язана з політичними та інституційними аспектами спільних програм і заходів при подоланні пандемії. Наприклад, Фонд відновлення ЄС, поширення вакцин по всьому світу, а також розслідування генезису COVID-19 можуть гіпотетично сприяти результативності глобального виробництва, якщо вони будуть позитивними і успішними, в іншому випадку прокладуть шлях до ізоляціонізму та дефрагментації ГЛВ.

Багато урядів запровадили заходи та обмеження, пов'язані з міжнародною торгівлею та транспортом, щоб стримати поширення пандемії. Такі обмеження спричинили переривання потоків міжнародної торгівлі та ланцюжків створення

вартості, включаючи необхідну допомогу та технічну підтримку, що призвело до негативних соціальних та економічних наслідків у відповідних країнах. Отже, уряди та прикордонні відомства, включаючи портову адміністрацію та митну адміністрацію, наполягали на реформах, які мають на меті продовжити рух торгівлі, захищаючи населення, транспортних працівників та прикордонників. Такі реформи будуть корисними для запобігання спалахам та пов'язаних з цим наслідків, а також для відродження світової економіки, сприяючи торгівлі.

Беручи до уваги важливість глобального виробництва в даному контексті урядам слід підвищувати стійкість і стабільність національних ланок ГЛВ, серед іншого, шляхом підтримки системи управління ризиками, сприяння інвестиціям, операційних дозволів і процедур сертифікації, уніфікації норм, стандартів і супутня логістика, транспорт і прикордонні процедури. Однак ключовим завданням є збереження вигод від спеціалізації при одночасному стимулюванні конкуренції і диверсифікації ГЛВ.

Пандемія діє як каталізатор глибоких перетворень в глобальному виробництві, пов'язаних з новими технологіями, зростаючим економічним націоналізмом і імперативом стійкості. Пандемія веде до переосмислення парадигми інвестицій та розвитку, а також посиленню акценту на інвестиційній політиці в інтересах сталого розвитку, на взаємодії науки і політики, на необхідності усунення зростаючого цифрового розриву і на необхідності забезпечення стійкої транспортної інфраструктури і полегшення торгівлі. Що стосується майбутнього десятиліття перетворень, пандемія також впливає на зусилля по досягненню цілей в галузі сталого розвитку. Криза негативно впливає на міжнародне виробництво, кидаючи виклик тієї ролі, яку глобальні виробничо-збутові ланцюжки можуть грати в підтримці досягнення цілей. Однак це також відкриває нові виробничі можливості для реагування на імперативи, пов'язані зі здоров'ям і життєстійкістю. У цьому контексті інвестиційна політика, політика в галузі науки, технологій та інновацій, стратегії е-торгівлі, стійка транспортна інфраструктура і сприяння торгівлі повинні відігравати важливу роль у відповідні заходи на пандемію і в кінцевому підсумку більш ефективному відновленні у пост-ковідний період.

Список використаних джерел:

1. Дугінець Г.В. 2018. *Глобальні ланцюги вартості*. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 412 с.
2. Ancarani, A., Di Mauro, C., Mascali, F. 2019. Backshoring strategy and the adoption of Industry 4.0: Evidence from Europe. *Journal of World Business*, 54(4), 360B371.
3. Artuc, E., Bastos, P.S.R., Rijkers, B. 2018. Robots, Tasks, and Trade. Policy Research Working Paper 8674, World Bank, Washington, DC.
4. Bloom, N., Jones, C.I., Van Reenen, J., Webb, M. 2020. Are Ideas Getting Harder to Find? *American Economic Review*, 110(4), 1104-1144.
5. Brynjolfsson, E., Hui, X., Liu, M. 2019. Does Machine Translation Affect International Trade? Evidence from a Large Digital Platform. *Management Science* 65(12), 5449-5460.
6. Flaaen, A., Hortaçsu, A., Tintelnot, F. 2020. The Production Relocation and Price Effects of U.S. Trade Policy: The Case of Washing Machines. *American Economic Review*, 110(7), 2103-2127.

7. Goldberg, P.K., Pavcnik, N. 2007. Distributional Effects of Globalization in Developing Countries. *Journal of Economic Literature*, 45(1), 39-82.
8. Rodrik, D. 2020. Why Does Globalization Fuel Populism? Economics, Culture, and the Rise of Right - Wing Populism. National Bureau of Economic Research, Paper 27526.
9. UNCTAD. 2019. B2C[Business to commerce] e-commerce index 2019. Technical notes on ICT for development No. 14.
10. UNCTAD. 2019. *Digital Economy Report 2019: Value Creation and Capture: Implications for Developing Countries*. United Nations publication.
11. UNCTAD and Netcomm Suisse E-commerce Association. 2020. COVID-19 and e-commerce: Findings from a survey of online consumers in nine countries. https://unctad.org/system/files/official-document/dtlstictinf2020d1_en.pdf.
12. UNCTAD. 2020. *World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic*. United Nations publication.
13. World Bank. 2020. *World Development Report 2020: Trading for Development in the Age of Global Value Chains*, World Bank Publications. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS>.

СХЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Єдинак Т. С. канд. наук з держ. упр., доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування, Бондаренко П. О., магістр, Університет митної справи та фінансів

Надзвичайно важливою складовою механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки будь-якої країни є податкова система. Податки є основним елементом цієї системи і їх роль полягає у наповненні державного бюджету ресурсами, які потім розподіляються за такими стратегічними напрямками, як охорона здоров'я, оборона, освіта, культура, спорт, розвиток інфраструктури та ін. Особливо гостро відчувається роль податків у процесі наповнення державного бюджету України в останні два роки, коли в усьому світі поширюється пандемія COVID-19, одним з наслідків якої стало закриття великої кількості підприємств малого та середнього бізнесу, скорочення кількості робочих місць, зменшення обсягів виробництва на підприємствах, що не припинили свою діяльність тощо. Свого роду це мірило рівня життя громадян у країні. Чим більш забезпечені усі державні сектори, тим вище стоїть країна у рейтингу привабливості за якістю життя у ній порівняно з іншими країнами.

Так, у Державному бюджеті України на 2021 рік передбачено доходи бюджету в сумі 1 147 076 117,3 тис. грн, надходження 87% з яких (998 172 329,5 тис. грн) очікується у вигляді податкових надходжень. Значну частину серед податкових надходжень до бюджету країни (майже 28%, що становить 279 416 075,8 тис. грн) складають надходження від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств [1]. Отже, за умов

кризи, пов'язаної з наслідками пандемії COVID-19, роль податків неможливо переоцінити.

Проте з метою зменшення своїх витрат у такий непростий час, як свідчать дані податкових перевірок, підприємства вдаються не тільки до скорочення виробництва, штату працівників тощо, а й до переведення розрахунків по зарплаті “у тінь”, не відображення або неповне відображення всіх своїх доходів та ін., що завдає бюджету країни значних збитків.

За статистичними даними в Україні близько 12 млн. українців ухиляються від сплати податків, 4 млн. з яких систематично їх не сплачують. Це призводить до дефіциту бюджету з усіма його наслідками (недофінансування або взагалі не фінансування важливих напрямів (оборонних, фінансово-економічних, соціально-культурних та інших)).

Серед найпоширеніших схем ухилення від сплати податків є:

- 1) відсутність офіційного працевлаштування працівника на посаду та так звані “зарплати у конвертах”;
- 2) контрабанда, “сірий імпорт”;
- 3) офшорні схеми;
- 4) тіньовий ринок оренди сільськогосподарської землі;
- 5) виробництво контрафактної продукції;
- 6) “скрутки”, тобто зменшення податкових зобов'язань;
- 7) існування конвертаційних центрів;
- 8) замість трудового договору та офіційного найму співробітників створення ФОПів та здійснення фінансово-господарських операцій через них;
- 9) заниження оборотів ФОПами.

Отже, за даними Державної податкової служби останніми роками державний бюджет України через “зарплати у конвертах” втрачає від 24 до 94 млрд. грн. щороку. Суть цієї схеми полягає у тому, що роботодавець офіційно не працевлаштовує працівника на посаду. Так, наприклад, у разі офіційного оформлення працівника з окладом у 10 тисяч грн, роботодавцю на цю суму потрібно щомісяця буде нараховувати та сплачувати єдиний соціальний внесок у розмірі 22%, а це 2200 грн. додаткових витрат кожного місяця. Тобто витрати на оплату праці цьому робітнику для підприємства складатимуть вже 12200 грн. Також із кожної заробітної плати обов'язково утримуються податок на доходи фізичних осіб (18%) та військовий збір у розмір 1,5%. Для порушників трудового законодавства з 1 січня 2021 р. для боротьби із неоформленими працівниками передбачено штраф за кожного невлаштованого робітника - 10 мінімальних заробітних плат, що складає 60000 грн, а з 1 грудня 2021 р. – 65000 грн.

Наступна схема ухилення від оподаткування, що завдає збитків бюджету від 68 до 96 млрд. грн щороку, полягає у ввезенні товарів з-за кордону без сплати митних платежів або за заниженими митними ставками (так званий “сірий імпорт”). Підприємства вдаються до невірної декларації товару за кодом УКТ ЗЕД. Крім того, ввезення товарів в режимі реімпорт або переробка сировини на митній території України звільняє від оподаткування більшість груп товарів, цією «схемою» користуються підприємці часто для ввезення

автомобілів та іншої техніки. Більші об'єми складає побутова техніка, яку завозять на умовах поставки DDP. Раніше (до пандемії, карантинів і локдаунів) великі підприємства самостійно відкривали фірмові магазини або виступали офіційними дилерами своєї продукції. Зараз українські компанії все частіше виготовляють свою продукцію в інших країнах (Китай, В'єтнам та ін.) і стають імпортерами техніки свого бреду. У цьому і полягає схема із заниженням вартості імпортованого товару, зменшення кількості або зміни його технічних властивостей.

Значну частину доходів втрачає український бюджет від офшорів, куди підприємства та їх засновники виводять свої прибутки та, відповідно, не сплачують податок на прибуток та податок на доходи (за даними податкової служби, ця схема завдає втрат бюджету у розмірі від 23 до 40 млн грн на рік).

За оцінками експертів втрати від тіньової оренди сільськогосподарської землі щороку складають приблизно 22 млрд. грн. при сумарному обсязі оренди цих земель від 20 до 70 млрд. грн на рік. Майже 1/3 усіх орендованих сільськогосподарських земель знаходиться у тіні (це 12 млн. га з існуючих 42 млн. га сільгоспземель України).

Контрафактні товари, простіше кажучи – підробки це проблема не тільки українських митниць, а й світова. За даними спільного дослідження EUIPO (Відомства з інтелектуальної власності ЄС) та OECD (Організації з європейського співробітництва і розвитку), частка підробок на світовому ринку останніми роками складає 3,3%, а це більше ніж 509 млрд. доларів США. Контрафактний товар є не тільки елементом нечесної конкуренції між виробниками та продавцями, а й тіньовим бізнесом.

Популярною схемою підприємців є “накручення” фіктивного податкового кредиту для у подальшому відшкодування його із бюджету. Збитки бюджету від таких махінацій складають від 20 до 30 млрд. грн. на рік. Продаж товару за меншою вартістю, а купівля на папері за вищою, для того щоб сформувати позитивний борг держави для отримання податкового кредиту. Також для того, щоб не сплачувати ПДВ підприємці створюють ФОП. Вони не є платниками ПДВ, до того ж легко можна занизити обороти по діяльності. Збитки від такої схеми складають від 6,3 до 7,6 млрд. грн. щороку. Для боротьби з цією проблемою з вересня 2019 року було прийнято Закон "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій (РРО) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" та "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг", ФОПи, що працюють на 2 або 3 групі спрощеної системи оподаткування, зобов'язані використовувати РРО з фіскальною функцією. Також в Україні нерідко компанії видають товарний чек замість фіскального. Це свідчить про те, що для оптимізації сплати податків керівництво підприємства приймає рішення відкрити окремі ФОПи на спрощеній системі оподаткування і зареєструвати ФОП на своїх співробітників.

Виходячи із вищенаведеного, можна зробити висновок, що система оподаткування в Україні не є досконалою. Кількість зловживань та порушень, що здійснюють вітчизняні підприємства, та їх наслідки з кожним роком суттєво

зростають та завдають величезної шкоди не тільки державному бюджету України, а й створюють реальну загрозу фінансово-економічній безпеці країни в цілому та європейському розвитку нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Про Державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 р. № 1082-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ РИЗИКУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

Жадан Т. А., канд. екон. наук, доцент, Жадан Ю. В., канд. екон. наук, Лакалін С. В., магістр, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Важливими індикаторами фінансової стабільності підприємства є його платоспроможність та ліквідність. Для того щоб з'ясувати сутність ризику ліквідності, звернемося до визначень понять «ризик», «платоспроможність» та «ліквідність» в науковій економічній літературі.

Жадан Т.А., Жадан Ю.В. під ризиком розуміють «ймовірність отримання суб'єктами економічних відносин в процесі здійснення господарської діяльності інших, відмінних від очікуваних, економічних результатів, які при певній сукупності суб'єктивних та об'єктивних обставин можуть бути наслідком дестабілізуючого впливу непередбачуваних змін і суперечностей у внутрішньому та зовнішньому середовищі їх функціонування» [1].

Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. [2, с. 120] зазначають, що платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою. Чайка Т. Ю., Александрова В. О., Бабіч В. В. [3] під платоспроможністю розуміють можливість підприємства своєчасно погашати платіжні зобов'язання грошовими коштами. Основними ознаками платоспроможності підприємства є наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку та відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Ліквідність (у перекладі з грецької мови «liquidus» означає «рідкий, плинний») – це мобільність активів, їх спроможність (у разі потреби і за короткий проміжок часу) перетворюватися з натурально-речовинної форми в грошову. З точки зору Чайки Т. Ю., Александрової В. О., Бабіч В. В. [3] термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна в засоби платежу, а ліквідність підприємства – це його здатність перетворити свої активи на грошові кошти платежу для погашення короткострокових зобов'язань.

Розрізняють ліквідність активів, ліквідність балансу і ліквідність підприємства.

Ліквідність активу – здатність активу перетворюватися в грошові кошти. Ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, впродовж якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активів. У складі поточних активів є такі їх елементи, які можна швидко продати, але зі значною знижкою в ціні. До таких елементів відносяться виробничі запаси, при реалізації яких підприємство отримує 40 і менше відсотків від їх облікової вартості. У зв'язку з цим ліквідність можна розглядати: 1) як час, необхідний для продажу активів; 2) як суму, одержану від продажу активу.

Ліквідність балансу виражається в ступені покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошову готівку відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Ліквідність балансу досягається встановленням рівності між зобов'язаннями підприємства та його активами [2, с. 120-121].

Ліквідність підприємства – це мобільність підприємства, його спроможність (при виникненні будь-яких обставин) за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно вишукувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів, і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і строками перетворення активів у грошові кошти та обсягами і строками погашення зобов'язань. Тобто це здатність покривати зобов'язання активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань.

Ліквідність означає безумовну платоспроможність підприємства і передбачає постійну тотожність між його активами та зобов'язаннями одночасно за загальною сумою, термінами перетворення активів у гроші та термінами погашення зобов'язань. Отже, ліквідність є основною фінансовою характеристикою платоспроможності підприємства.

Ризик ліквідності пов'язаний із труднощами в погашенні підприємством фінансових зобов'язань, які потребують передання коштів чи інших фінансових активів. Головним джерелом виникнення ризику ліквідності є відсутність балансу між термінами погашення та обсягами активів і зобов'язань [3].

Вважаємо, що основними причинами виникнення ризиків ліквідності та платоспроможності підприємства є: помилки у розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості; несвоєчасне виконання замовлень; втрата каналів реалізації продукції підприємства та постійних замовників; неплатоспроможність покупців і замовників; брак власних джерел фінансування; інфляційні процеси; значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість та надлишкові виробничі запаси; низька якість фінансового планування на підприємстві; низька оборотність оборотних коштів; прийняття необґрунтованих управлінських рішень тощо [4; 5].

Таким чином, розуміння сутності поняття ризику ліквідності та основних причин його виникнення є першим кроком на шляху управління ризиками, що дозволить запобігати потенційним втратам суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Жадан Т. А., Жадан Ю. В. Сучасні наукові підходи до розуміння економічного змісту поняття «ризик». *Причорноморські економічні студії* : наук. журн. 2018. № 33. С. 74-78. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/38561> (дата звернення: 11.11.2021).
2. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посібн. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
3. Чайка Т. Ю., Александрова В. О., Бабіч В. В. Платоспроможність, ліквідність і фінансова стійкість: теоретичні і методичні аспекти аналізу. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. 2018. № 37 (1313). С. 82-89.
4. Литовченко О. Ю. Підходи до ідентифікації та оцінки фінансових ризиків підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С.398-404
5. Жадан Ю. В. Формування механізму управління ризиками переробних підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2021. 20 с.

МОДЕЛЬ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ НА ЛОНГІТЮДНИХ ДАНИХ

Зомчак Л. М., канд.екон.наук, Дереш О. М., магістр, Львівський національний університет імені Івана Франка

Інфляція, попри те, що є давно відомим економічним явищем, постійно еволюціонує в часі та просторі, залежить не лише від економічної, але й від політичної ситуації, тому вимагає вивчення та пояснення в умовах кожної економічної системи зокрема. Мета дослідження полягає у виявленні та моделюванні специфіки інфляційних процесів України у розрізі її регіонів.

Для моделювання макроекономічних процесів найчастіше застосовують економетричні методи та моделі, наприклад, векторні авторегресійні моделі [1], симультативні моделі [2], вейвлет-аналіз [3] тощо. Якщо ж виокремити моделі на лонгитюдних або панельних даних, то серед них варто назвати дослідження, С. Бовдлета та А. Маліка [4], П. Деніза зі співавторами [5], Л. Зомчак та Г. Умриша [6] тощо.

Якщо ж говорити про динаміку інфляції України, то прослідковується різке зростання інфляції в Україні у 2014 році (24,9 %) (рис.1). Також очевидно, що в 2015 році в Україні був «інфляційний бум» з показником 43,3 %, що було більше на 18,3 відповідно до показників інфляції в 2014 році.

У якості факторних змінних панельної моделі інфляції України обрано індекс середньої заробітної плати, індекс промислової продукції, регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами та рівень безробіття; результуючу змінна – індекс споживчих цін. Уся статистика зібрана в розрізі областей з офіційного сайту Державної служби статистики України [7].

За допомогою тесту Дарбіна-В'ю-Хаусмана (значення X^2 -статистики 43.35) виявлено, що краще обрати модель із фіксованими ефектами. Тест Вальда підтвердив, що при застосуванні крос-секційних ефектів модель буде давати більш точні результати. Отже, в результаті проведених тестів отримали модель з фіксованими крос-секційними ефектами інфляційних процесів у розрізі регіонів.

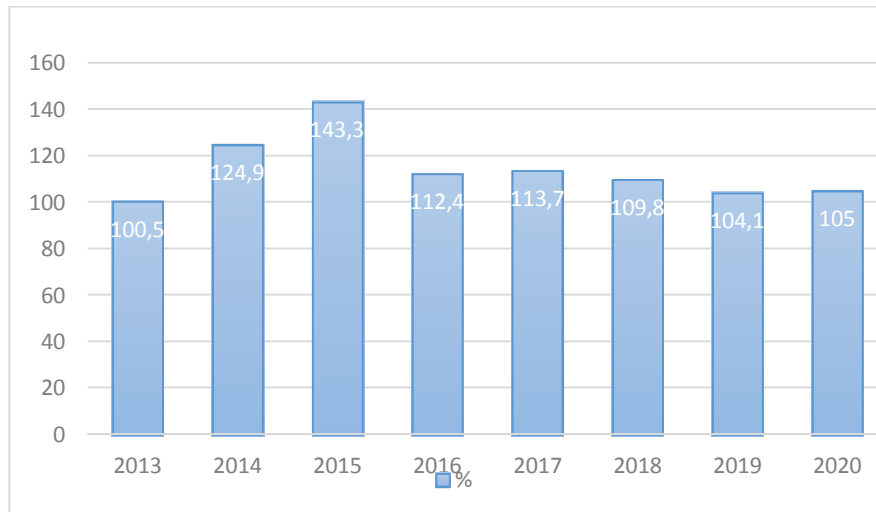

Рис. 1. Динаміка зміни індексу споживчих цін України, 2013-2020 рр.

Для оцінювання параметрів моделі обрано узагальнений метод найменших квадратів (panel EGLS), адже такий підхід дозволить у майбутньому уникнути проблем пов'язаних з автокореляцією та гетероскедастичністю.

Специфікована вище модель буде матиме вигляд:

$$CPI_{it} = \alpha_i + \beta_1 AVGSAL_{it} + \beta_2 IPP_{it} + \beta_3 EXP_{it} + \beta_4 UNRATE_{it} - IID \quad (1)$$

де IID – незалежні випадкові величини з математичним сподіванням нуль та постійною дисперсією;

i – індекс областей;

t – індекс проміжку часу;

α — скаляр;

β_{it} — параметри моделі, що вимірюють часткові ефекти від зміни X_{it} в період t для певного i .

CPI_{it} – індекс споживчих цін (%);

$AVGSAL_{it}$ – індекс середньої заробітної плати (%);

EXP_{it} – регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами (%);

$UNRATE_{it}$ – рівень безробіття (%).

Або у явному вигляді:

$$CPI_{it} = 113,2 - 0,018AVGSAL_{it} + 0,018IPP_{it} + \beta_3 EXP_{it} - 0,084UNRATE_{it}$$

Відношення детермінації для моделі становить 99,4, тобто є дуже високим і свідчить, що 99,4 % зміни інфляції в розрізі областей України можна пояснити за допомогою таких факторних змінних, як індекс середньої заробітної плати, індекс промислової продукції, величини регіональних обсягів зовнішньої торгівлі товарами та рівень безробіття. Розраховане значення F-статистики перевищує емпіричне (знайдене за таблицею розподілу Фішера), тобто можна стверджувати, що модель адекватно описує залежність.

Список використаних джерел:

1. Deluna Jr, R. S., Loanzon, J. I. V., & Tatlonghari, V. M. (2021). A nonlinear ARDL model of inflation dynamics in the Philippine economy. *Journal of Asian Economics*, 76, 101372.
2. Зомчак Л. М., Волошин І. Б. Симулятивна модель інноваційного розвитку регіону. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 2. С. 854–858. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/174.pdf>.
3. Зомчак Л. М. Передпрогнозний аналіз фондового індексу ПФТС методами вейвлет-технологій Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Випуск 22. Суми: УАБС НБУ, 2007. С. 296–304.
4. Bowdler, C., & Malik, A. (2017). Openness and inflation volatility: Panel data evidence. *The North American Journal of Economics and Finance*, 41, 57-69.
5. Deniz, P., Tekce, M., & Yilmaz, A. (2016). Investigating the determinants of inflation: A panel data analysis. *International Journal of Financial Research*, 7(2), 233-246.
6. Зомчак Л. М., Умриш Г.Т. Моделювання залежності валового регіонального продукту від сільського господарства України на основі лонгітюдних даних. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 972–977.
7. Державна служба статистики України: [Веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.10.2021).

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Івах С. С., викладач, Петлиця О. О., викладач, Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

В умовах прийняття Податкового кодексу України спостерігається суттєве нерівнозначне податкове навантаження на суб'єктів господарювання, що, в свою чергу, є чинником диспропорційних умов конкуренції. Особливо це стосується впровадження в діяльність суб'єктів господарювання заходів щодо оптимізації податкових платежів, теоретичні та практичні засади яких визначає податкове планування. Тому податковий менеджмент є найважливішою складовою фінансового планування на підприємстві. Крім того, фінансова стійкість, в першу чергу, залежить від належно організованого податкового менеджменту, адже він забезпечує узгодженість фінансово-господарської діяльності з оподаткуванням. Загалом, податковий менеджмент, як частину управлінського процесу суб'єкта господарювання, можна відобразити наступним чином (рис. 1)

Цільова підсистема встановлює цілі та задачі податкового менеджменту на основі підвищення якості його основних елементів. Забезпечуюча підсистема призначена здійснювати методичне, інформаційне, нормативно-правове забезпечення процесу податкового менеджменту. Функціональна підсистема – функції процесу управління та порядок його здійснення (запровадження податкового планування, розробка податкової стратегії підприємства, визначення напрямів облікової політики, визначення принципів податкового обліку та контролю). Управляюча підсистема визначає учасників процесу податкового менеджменту та їх обов'язки.

Рис. 1 Процес податкового менеджменту суб'єкта господарювання

Отже, метою податкового менеджменту є розробка та реалізація податкової стратегії, яка дозволить оптимально поєднати податкове навантаження та максимально досягнуті результати підприємства. Основними функціями реалізації податкового менеджменту є: податкове планування, розробка способів і методів ведення бухгалтерського, податкового обліку, контроль за правильністю та достовірністю податкових розрахунків, зниження податкових ризиків, оцінка ефективності принципів та способів податкового планування. Таким чином, результатом податкового планування є організація правильного та достовірного розрахунку податків, забезпечення оптимального податкового навантаження та доданої вартості відповідно до цілей та завдань організації. В цілому, цикл податкового менеджменту суб'єкта господарювання можна відобразити наступним чином (рис. 2).

Рис. 2 Цикл податкового менеджменту підприємства

Одним із найважливіших показників ефективності податкового менеджменту підприємства є мінімізація податкових зобов'язань шляхом законного використання існуючих протиріч Податкового кодексу України. Суб'єкт господарювання повністю розкриває свою облікову та звітну інформацію у податковій та фінансовій звітності. Основою належно організованого податкового менеджменту на підприємстві є максимізація доходу за рахунок мінімізації податків.

Доцільність ведення податкового менеджменту на підприємстві залежить від ваги податкового навантаження суб'єкта господарювання. Зокрема, якщо питома вага податків не перевищує 5 % загального доходу підприємства, то потреба в податковому менеджменті мінімальна. В цьому випадку контроль за правильністю та своєчасністю розрахунків з бюджетом за податками та платежами може здійснювати бухгалтер. При рівні податкового навантаження більше 10 % на підприємствах малого та середнього бізнесу доцільно мати фахівця, а на великих підприємствах – групу фахівців, орієнтованих виключно на контроль за розрахунками з бюджетом за податками та платежами.

Організація процесу податкового менеджменту передбачає визначення на підставі статуту на податкового законодавства спектру основних податків, які слід сплачувати в бюджети різних рівнів та позабюджетні фонди. Наступним етапом є складання податкової таблиці, що характеризує податкове поле суб'єкта господарювання, в якій кожний податок описується за допомогою таких показників: джерела платежу (статті видатків); бухгалтерського проведення; оподатковуваної бази; ставки податку; строків сплати; реквізитів організацій, на адресу яких робляться перерахування; пільг або особливих умов обчислення податку.

Після цього фахівцями підприємства аналізуються всі представлені законодавством пільги по кожному з податків на предмет їх використання в підприємницькій діяльності. Далі, згідно зі статутом підприємства й на основі Цивільного кодексу, формується система договірних відносин підприємства. Для цього підбираються типові господарські операції, які виконує підприємство; передбачаються різні варіанти обліку податкових, договірних і господарських операцій та вибираються найкращі з них. Вони оформляються у вигляді блоків бухгалтерських проведення. З оптимальних блоків складається журнал господарських операцій, який є основою ведення бухгалтерського й податкового обліку.

Далі доцільно застосувати такий ланцюжок дій:

- оцінюється одержання максимального фінансового результату з урахуванням податкових ризиків;
- здійснюється найбільш раціональне, з податкової точки зору, розміщення активів і прибутків підприємства;
- визначаються альтернативні способи облікової політики.

Прийнята господарюючим суб'єктом облікова політика з метою оподаткування застосовується послідовно рік у рік. Варіюючи обліковою методологією в дозволених законом межах, є можливість вибрати найбільш вигідний спосіб обліку. Тому визначення та належне застосування елементів

облікової й податкової політики – один з напрямків ефективного податкового менеджменту.

На практиці в податковий менеджмент включає такі складові: організацію надійного податкового обліку; контроль над правильністю розрахунків сум податків; мінімізацію податків у рамках чинного законодавства.

Основним завданням для підприємств є організація системи правильного й своєчасного застосування інструментів податкового планування, яке є інструментом податкового менеджменту. У рамках цієї системи повинні бути розроблені схеми оптимальної структури організації господарської діяльності з урахуванням вимог чинного податкового законодавства, одночасного використання наданих у рамках його дії можливостей. Тільки виконання повного спектра робіт дозволить найефективніше організувати податковий менеджмент на підприємствах.

Важливо зазначити, що в організації корпоративного податкового менеджменту виникають певні труднощі. Це пояснюється тим, що більшість податків та порядок їх адміністрування автоматично перенесені із зарубіжної практики оподаткування; при цьому порядок адміністрування цих податків не відпрацьовано на належному рівні, що призводить до протиріч при веденні бухгалтерського та податкового обліку. Прийняття Податкового кодексу України та зміни, які вносяться до нього, не сприяють стабільності підприємницької діяльності та ускладнюють процес організації податкового менеджменту на підприємстві. Крім того, необхідно зазначити про парадокси ділової культури: з одного боку, метою підприємницької діяльності є отримання прибутку, а з іншого – підприємством витрачається багато зусиль для зменшення прибутку з метою мінімізації податкових витрат. Ще одним фактором, який ускладнює організацію корпоративного податкового менеджменту на підприємстві, є відсутність чіткої системи забезпечення такого платника інформацією про зміни у податковому законодавстві, а також пояснень відносно окремих аспектів нарахування, обліку та звітності за деякими податками. Не менш важливим проблемним питанням є відсутність координації між окремими розділами та неточність формулювань Податкового кодексу. Внаслідок цього виникає двояке трактування порядку визнання податкових зобов'язань, що спричиняє судові спори та сприяє зловживанням з боку платників податків.

Тому, згідно з тенденціями щодо розвитку корпоративного податкового менеджменту в Україні, складові системи податкового менеджменту підприємства доцільно представити наступними елементами:

- стратегія оптимізації податкових зобов'язань з чітким планом її реалізації;
- оптимізація договірних відносин з контрагентами через вибір типу договору, партнера по бізнесу і умов операції; організація системи бухгалтерського і податкового обліку, що дозволяють оперативно отримувати об'єктивну інформацію для податкового менеджменту;

- планування раціонального розміщення активів не тільки з погляду прибутковості інвестицій, але і розмірів податків, що сплачуються при отриманні доходів;

- формування облікової політики для оподаткування, з максимальним використанням можливостей зниження податкового тягаря, передбачених податковим законодавством України, з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників;

- застосування обґрунтованих і ефективних методик розподілу непрямих витрат, що дозволяють зменшити податкові платежі;

- визначення і моніторинг пільг, діючих в поточному і наступних податкових періодах, якими має право користуватися підприємство;

- розробка системи контролю за наднормативними витратами, що не враховуються в оподаткуванні [1].

Корпоративний податковий менеджмент, будучи органічною частиною менеджменту фінансів країни, забезпечує наукове передбачення розвитку і визначення шляхів здійснення розширеного податкового відтворення. При цьому ефективність його значно підвищується за умови правильної і цілеспрямованої організації. Це в свою чергу, потребує визначення цілей і завдань податкового планування.

Сучасний податковий менеджмент потребує покращення шляхом удосконалення законодавчої бази; впровадження ефективної системи управління; залучення кваліфікованих кадрів та фінансових ресурсів для економічного розвитку підприємства. Викладені вище пропозиції щодо оптимізації податкових зобов'язань сприятимуть формуванню ефективної податкової політики підприємства та прийняттю зважених управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Валєєва Д.Р. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/valeeva...emstvom>.
2. Вахновська Н.А. Корпоративний податковий менеджмент у системі управління підприємством [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>.
3. Ромашова Я. В. Корпоративний податковий менеджмент як важіль економічного розвитку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>.

КОРУПЦІЙНІ ПРОЯВИ ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*Ілляшенко О. В., д. екон. наук, професор, Говоруха К. В., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В системі національної безпеки держави економічна безпека займає ключову позицію. Високий рівень економічної безпеки спроможний захистити

державу від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз та підвищити рівень конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні.

Однією з найбільш глобальних загроз національній та економічній безпеці країни виступає корупція. Особливістю цієї загрози є те, що корупційні прояви мають системний характер, що в свою чергу зумовлює актуальність вивчення даного питання, а саме: визначення дестабілізуючого характеру корупції на систему економічної безпеки та заходи протидії корупційним проявам.

Вивченням явища корупції, її впливу на забезпечення економічної безпеки та методів протидії цьому явищу займалася значна кількість вітчизняних науковців, зокрема Шевчук І., Бутенко В., Варналій З., Дубенко С., Каспрук В., Кохан Г., Прохоренко О., Серьогін С., Бабенко К., Дяченко Я., Мазур І., Турчинов О., Бутенко А., Камлика М., Кувалдина В., Мельник М., Попова В. та інші.

Як зазначає науковець Шевчук І. В. «корупція – це антисоціальне, протиправне явище, яке виникає при реалізації чиновниками своїх владних повноважень для задоволення власних інтересів (інтересів третіх осіб), особистого збагачення, здійснення, сприяння чи приховування корупційних дій» [5].

Науковці Бабенко К. А. та Лазаренко С. Ж. відмітили, що «у правовому значенні корупція – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність (систему) взаємопов'язаних правопорушень, за вчинення яких особи притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності» [2].

На сьогодні основним чинним законодавством України визначено поняття корупції – «використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [1].

Отже, на нашу думку, корупція – це дія, спрямована на досягнення поставленого результату або отримання вигід шляхом незаконних дій або отримання приватних пільг шляхом зловживанням своїх службових повноважень.

Явище «корупція» є негативним, адже має такі наслідки як: підривається авторитет країни, порушуються принципи соціальної справедливості, зростає рівень бюрократизації і корумпованості службовців та населення, зростає рівень економічної злочинності та тінізації економіки країни, зменшується інвестиційна привабливість країни через падіння престижу країни на міжнародних ринках, усе це в свою чергу знижує загальний рівень економічної безпеки країни.

Аби запровадити заходи із запобігання корупції доцільно визначити основні причини виникнення корупційних проявів, які можна поділити на такі групи:

1. Політичні: загальна недосконалість законодавства, низький рівень правової обізнаності населення, недостатність законодавства в сфері протидії корупції, непрозорість системи державного управління.

2. Економічні: нестабільність економічної ситуації в країні, непривабливий інвестиційний простір країни, тіньова економіка.

3. Соціальні: неповне усвідомлення населенням негативних наслідків корупції, обмеженість кар'єрного зростання, низька соціальна відповідальність, відсутність контролю за можливими корупційними проявами.

Для зменшення дестабілізуючого впливу корупційних проявів на економічну безпеку держави необхідно розробити систему заходів боротьби з нею, яка мала би такі ознаки, як системність та гнучкість.

Одним з головних способів протидії корупції може стати прийняття дієвого законодавством в даній сфері, розроблення ефективної антикорупційної програми країни. Ще одними з методів зниження рівня корупції можуть бути посилення кримінальної та адміністративної відповідальності за корупційні дії, а саме: неминуче покарання за вчинення корумпованих дій, формування прозорих систем державного управління, підвищення обізнаності населення в цій сфері, забезпечення прозорості прийняття державних рішень за допомогою тендерів та конкурсів. Але для більшої ефективності необхідно подолати причини виникнення корупційних проявів.

Погоджуємося з вітчизняним науковцем Гбур З. В., який зазнає, що «політика боротьби з корупцією повинна реалізовуватися на основі таких принципів:

- об'єктивності, що передбачає врахування попереднього досвіду та інформації;
- ефективності, що передбачає визначення ефективності реалізації заходів щодо боротьби з корупцією, шляхом співвідношення потрачених сил на їх реалізацію та отриманих результатів;
- пріоритетності, що передбачає включення до числа основних напрямків боротьби з корупцією важливих завдань, реалізація яких дозволить досягти бажаних результатів;
- компетентності, що означає залучення до процесу боротьби з корупцією широкого кола експертів, що володіють знаннями у сіх сферах соціально-економічного життя країни;
- прозорості, що передбачає відкритість та прозорість дій всіх суб'єктів під час реалізації політики боротьби з корупцією;
- ситуаційності, що передбачає виявлення, оцінку, врахування впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, а також сценаріїв дій, у результаті виникнення можливих варіантів розвитку залежно від їх комбінації» [3].

Таким чином, зростання корупції має негативний вплив на економічну ситуацію країни в цілому, її прояви знижують рівень економічної безпеки країни, тому необхідно застосовувати превентивні заходи із протидії корупції,

які будуть ефективними за умови злагоджених дій державних органів та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Бабенко К. А., Лазаренко С. Ж. Організаційно-правові аспекти протидії корупційним діям. Інвестиції: практика та досвід. 2015. С. 109-113.
3. Гбур З. В. Фактори впливу корупції на економічну безпеку та шляхи їх вирішення. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 21. С. 77-81.
4. Нонік В. В. Дослідження сутності та трактування поняття «корупція»: еволюційний аспект. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 3. С. 99-105.
5. Шевчук І. В. Корупційна складова як чинник дестабілізації та загроза економічній безпеці України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 12.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ COVID-19

Калініченко О. М., аспірант кафедри менеджменту, Київський національний торговельно-економічний університет

Глобалізаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, зумовлюють все більше проникнення в різні аспекти життєдіяльності людства нових технологій, поглядів, концепцій та теорій. Це викликано активним науково-технічним прогресом в рамках червртої промислової революції. Впровадження інноваційних розробок в повсякденне життя стає беззаперечною вимогою часу для будь-якої господарської одиниці, в тому числі і для закладів вищої освіти. Університети повинні бути основними магнітами для інновацій, враховуючи науковий потенціал та розгалуджене матеріально-технічне забезпечення. Ключовим аспектом їх інноваційної політики має бути формування та функціонування ефективної інноваційної інфраструктури, що дозволить системно управляти всіма процесами та координувати діяльність відповідних підрозділів, відділів, цетрів та служб. Особливо відчутною необхідність цифрової трансформації стала на тлі пандемії COVID-19, яка змусила кардинально переглянути традиційний підхід до здійснення освітнього процесу.

Метою дослідження є формування теоретичних та практичних підходів до процесу цифрової трансформації вищої освіти в умовах COVID-19. Для цього слід проаналізувати сутність та механізми цифровізації, поєднати їх зі специфікою діяльності ЗВО та сучасними світовими тенденціями.

Цифрова економіка - тип економічної діяльності, що характеризується активним використанням цифрових технологій збору, аналізу, передачі та зберігання інформації у всіх сферах [1]. Цифрова трансформація визначається, як процес проникнення новітніх технологій в усі сфери життєдіяльності людини, який забезпечує доступність, легкість та швидкість передачі цифрових даних [2].

Якщо говорити про вплив цифровізації на діяльність закладів вищої освіти, то їх основним завданням є максимальне перенесення комунікаційних процесів в онлайн-середовище. Яскравим стимулом цього стала світова пандемія COVID-19, що повністю трансформувала освіту [3]. Запровадження карантинних обмежень зупинило традиційну діяльність вищої школи і змусило шукати нові методи управління та технології надання освітніх послуг. Враховуючи це, цифровізація закладу вищої освіти має відбуватись комплексно і включати в себе такі напрями:

- створення дієвої інноваційної інфраструктури;
- зміна традиційної моделі навчання на змішану;
- запровадження крос-дисциплінарних онлайн-курсів;
- впровадження інноваційних технологій (Інтернет речей, VR, AI тощо);
- використання хмарних технологій та онлайн-інструментів в адмініструванні та освітньому процесі;
- формування єдиного цифрового середовища;
- використання Big Data та аналітичних систем;
- проведення просвітницької роботи у сфері цифрової грамотності.

Загалом інноваційну інфраструктуру ЗВО можна визначити, як сукупність структурних організаційних одиниць, що забезпечують системну реалізацію інноваційної діяльності на базі закладу вищої освіти [4]. В якості найбільш ефективних структур, що сприяють підвищенню цифрового потенціалу вищої школи і знайшли застосування в найбільш успішних університетах світу, практично всі фахівці називають модульний принцип побудови внутрішньої інфраструктури ЗВО [5], що включає:

- бізнес-інкубатори, в тому числі студентські, що створюються з метою підвищення якості підготовки молодих спеціалістів за рахунок впровадження нових форм навчання, створення за участю студентів малих підприємств, розвитку науково-технічної творчості молоді;
- технопарки і офісні бізнес-центри, що надають резидентам технопарку та творчим колективам університету послуги з організації виставок, конференцій, виданню рекламних проспектів тощо;
- інноваційні науково-освітні центри, які об'єднують в єдиний комплекс малі інноваційні підприємства, НДІ, бізнес і творчі колективи університету;
- інноваційно-технологічні центри, інформаційно-аналітичні системи (центри), інноваційно-впроваджувальні та інноваційно-виробничі центри;
- дослідно-промислове виробництво, експериментальні центри, центри метрології і стандартизації, навчально-наукові полігони;
- конструкторські бюро, в тому числі студентські;
- центри колективного користування науковим устаткуванням;
- центри трансферу технологій – продаж технологій;
- інноваційно-освітні центри – здійснюють додаткову освіту студентів старших курсів, спеціалістів галузей промисловості, співробітників університету;

– центри інтелектуальної власності – здійснюють пошук, інвентаризацію об'єктів інтелектуальної власності і укладають ліцензійні угоди;

– інженерні проблемно-орієнтовані центри – створюються і діють за проблемно-галузевим принципом на основі угод з організаціями і підприємствами і є структурними підрозділами ЗВО. Діяльність центрів пов'язана з виробництвом інновацій, а також з наданням інжинірингових, експертних та консультаційних послуг.

Зміна традиційної моделі навчання – процес, який викликаний не лише погіршенням епідемічної ситуації, а й розвитком технологій загалом. Інтернет відкриває освітні можливості не залежно від територіального розташування. Все більшого поширення набувають крос-дисциплінарні онлайн-курси, які пропонуються не лише закладами освіти, а й приватними компаніями. COVID-19 дозволив їм успішно конкурувати між собою, адже не всі університети змогли ефективно перелаштуватись на онлайн-навчання. Практичне спрямування та гнучкість все частіше стає важливішим фактором для споживачів освітніх послуг ніж наукова експертиза та досвід вищої школи. Щоб втримати позиції на новому цифровому ринку університети повинні внести зміни в традиційний підхід до здійснення освітньої діяльності, забезпечити можливість ефективного онлайн-навчання, сформувати актуалізований перелік ключових освітніх програм з достатнім практичним наповненням.

Впровадження новітніх технологій в освітніх процес дозволяє забезпечити максимальну його доступність та ефективність. VR-технології та штучний інтелект допомагають модернізувати подачу інформації, зробити її динамічною та більш привабливою для студентів, а використання Big Data та аналітичних систем необхідне для вирішення низки задач, таких як облік учасників освітнього процесу, адміністрування господарських процесів, формування навчальних планів на основі багатфакторного аналізу тощо.

Для того, щоб цифрова трансформація була ефективною слід сформувати єдине цифрове середовище, яке буде забезпечувати функціонування всіх складових елементів за допомогою сучасних серверних систем та хабів [6]. Враховуючи сучасні інформаційні загрози, воно повинне бути захищеним від зовнішнього світу за допомогою систем кібербезпеки.

На тлі світової пандемії COVID-19 процес цифровізації вищої освіти стає беззаперечною необхідністю. Сучасні технології дозволяють максимально ефективно трансформуватись з найменшими втратами. Можна визначити, що без цього – університети будуть швидко втрачати свою конкурентоздатність. Важливо здійснювати цей процес системно, формуючи інноваційну інфраструктуру та єдине цифрове середовище, в рамках яких реалізовувати перехід від традиційної моделі.

Навіть у разі нормалізації епідемічної ситуації, масової вакцинації та формування колективного імунітету світ вже не стане таким, яким був до пандемії. Світова спільнота зрозуміла, що застарілі методи не дозволяють швидко реагувати на нові виклики. Тому можливість швидко та безперешкодно

оперувати інформацією, цифровізуючи свою діяльність, стає ключовим інструментом досягнення успіху в сучасному цифровому світі.

Список використаних джерел:

1. Філіпенко, А. Цифрова економіка: теоретико-прикладний аспект [Текст] / А. Філіпенко // Економічна теорія. - 2020. - N 2. - С. 54-66.
2. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global, June, 2017. 8104 p.
3. Murphy MP. COVID-19 and emergency eLearning: Consequences of the securitization of higher education for post-pandemic pedagogy [Internet]. Contemporary Security Policy. 2020 Apr; 3(41): 492-505. Available from: doi:10.1080/13523260.2020.1761749
4. Коляденко С. В. Цифрова економіка: сучасні світові тенденції розвитку [Електронний ресурс] / Світлана Василівна Коляденко // Тези доп. Міжнарод. наук.-практ. конф. «Цифрова економіка як фактор інноваційного розвитку суспільства», 11 листоп. 2020. Тернопіль. С. 23-25.. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://socrates.vsau.edu.ua/repository/getfile.php/27365.pdf>.
5. А. Князевич [Князевич А.О. Управління інфраструктурним забезпеченням інноваційного розвитку економіки: мо нгр. Рівне: Волинські обереги, 2018. 362 с.]
6. Digital Disruption: The Growth Multiplier - Oxford Economics. Режим доступу: <https://www.anupartha.com/wp-content/uploads/2016/01/Accenture-Strategy-Digital-Disruption-Growth-Multiplier.pdf>

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

***Козловська С. Г.,** канд. техн. наук, **Карамішева Л. О.,** магістр,
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, м. Черкаси*

Ділове спілкування є обов'язковою складовою сучасного бізнесу. Знання етичних норм та принципів ділового спілкування дозволяє бізнес-партнерам швидше досягати взаєморозуміння, а також сприяє їх високоефективній співпраці. При такій комунікативній взаємодії люди, як правило, мають на меті для себе домогтися бажаного, тобто переконати партнера стати на ваш бік. І в такому разі важливо не лише володіти майстерністю переконувати, але й володіти всім арсеналом психологічних аспектів ділового спілкування.

Ефективне використання механізмів ділового спілкування дозволяє значно поліпшити якість взаємодії, домогтися успіхів у бізнесі. Але саме спілкування можна використовувати з різними цілями. Використання прийомів комунікації, справжня мета яких не збігається із заявленою партнером по спілкуванню, несе йому явну або приховану шкоду, називається маніпуляцією.

Сам термін «маніпуляція» почали застосовувати в науковій літературі з психології на початку 1920-х років. Це слово походить від латинського manus «рука» (manipulus – «жменя», від manus і ple – «наповнювати») [1, с. 259].

Однією з перших книг, присвячених маніпуляції свідомістю, була книга соціолога із ФРН Герберта Франке «Маніпульована людина» (1964). У ній автор дає таке визначення: «Під маніпулюванням у більшості випадків слід розуміти психічний вплив, який виробляється таємно, а отже, і на шкоду тим

особам, на яких він спрямований. Найпростішим прикладом цього може бути реклама» [2, с. 16].

Як зазначає американський дослідник Герберт Шиллер у своїй праці «Маніпулятори свідомістю» (1980) «для досягнення найбільшого успіху маніпуляція має залишатися непомітною. Успіх маніпуляції гарантований, коли маніпульований вірить, що все, що відбувається, є природним і неминучим. Інакше кажучи, для маніпуляції потрібна фальшива дійсність, в якій її присутність не буде відчуватися» [3; с. 23].

Інші науковці визначають маніпулювання як «вид психологічного впливу, майстерна реалізація якого веде до прихованого збудження в іншій людині намірів, які не збігаються з її реальними бажаннями» [4, с. 11]. На їх думку об'єктом маніпулювання є свідомість людини та масова свідомість, на які здійснюється певний вплив із метою досягнення бажаного результату, жертвою маніпулювання – є людина, група людей, суспільство, які були використані або якимсь чином посприяли досягненню встановленої мети, а інструментами маніпулювання виступають ідеї, прийоми, форми, способи, методи, використання яких дає змогу впливати на свідомість людини для досягнення певної мети.

Сучасне значення терміна «маніпуляція» – прихований вплив на людей. Його методи й принципи були відпрацьовані в минулому столітті в нацистській Німеччині. Автором концепції впливу на свідомість мас вважається Йозеф Геббельс. В наші дні прийоми психологічного впливу на мозок людей вдосконалені та використовуються у багатьох сферах – бізнесі, політиці, рекламі, торгівлі.

У діловому спілкуванні маніпуляція – звичайна річ. Керівник замість силового впливу може управляти підлеглими непомітно, створюючи у них ілюзію повної самостійності й свободи. Керівник-лідер, задля мотивації підлеглого до виконання поставлених завдань, буде використовувати різні цивілізовані способи впливу для того, щоб у підлеглого викликати власну мотивацію. У цьому випадку результат буде залежати від того, наскільки вміло керівник використовує засоби мовного впливу: доведення, переконання, умовляння, навіювання, зараження, наслідування. Під час спілкування слід уникати примусу, хіба що для цього виникне якась виняткова ситуація.

Вважається, що маніпулятивний вплив на підлеглих використовують посередні керівники, які не мають лідерських здібностей і компетенцій для виконання своїх обов'язків. Тому для того, щоб стверджуватись на цій посаді, такий керівник вибирає способи психологічного насильства відносно своїх підлеглих.

Дуже поширена практика використання маніпуляції на ділових зустрічах, переговорах. Переговори – це вид спільної діяльності двох і більше людей, спрямованої на обговорення та пошук вирішення актуальної для них проблеми.

Від результатів переговорів залежить дуже багато чого: контракти, прибуток, частка ринку, клієнтська база, перспективи. Для того, щоб рішення влаштовувало обидві сторони й, при цьому було оптимально результативним, учасники переговорів використовують різні види психологічного впливу на

співрозмовника. Тому часто досвідчені учасники переговорів вдаються до не зовсім конструктивних технік, щоб отримати більш вигідні умови та розв'язати будь-які питання на свою користь. Для того, щоб маніпулятор отримав бажаний результат, він має володіти певними психологічними навичками, а саме вміти приховувати агресивні наміри, поведінку за привітністю, люб'язністю; знати вразливі місця жертви, щоб визначати, яку тактику потрібно використати в цей момент. І нарешті, він має бути безжалісним, щоб у разі необхідності не мати сумніву щодо заподіяння шкоди жертві [5].

До найбільш поширених тактик, які використовують маніпулятори в переговорах, належать такі:

- маніпуляція обставинами – опоненти використовують такі обставини, які не можливо перевірити. Реклама «Поспішайте, лише сьогодні діють такі знижки», «Лише перші десять покупців отримають знижку» завжди спрацьовує. Так і опоненти роблять все, щоб ввести іншу сторону в стан азіотажу, гарячкового поспіху, вони штучно створюють ситуацію, що часу на ухвалення рішення обмаль, тому потрібно терміново його ухвалити. Крім того, вони ненароком можуть повідомити, що конкуренти вже запропонували більш вигідні умови. Тому потрібно тверезо оцінити ситуацію і не піддаватись на привабливу пропозицію;

- маніпуляція довірою – опоненти своєю поведінкою викликають в іншої сторони такі емоції як порядність, чесність, справедливість, жалість, провину, постійно роблять вам компліменти. Це підкуповує будь-якого співрозмовника, а саме на це і розраховували та чекають таких дій, які потрібні опонентам. У такій ситуації раз необхідно подякувати за високу оцінку якостей та за комплімент, уточнити окремі моменти, детально обговорювати кожний пункт угоди і в категоричній формі заперечувати запропоновану опонентом умову;

- емоційне придушення, тобто коли опоненти викликають такі емоції, як невпевненість, тривога, страх, почуття провини, розгубленість. На пропозиції вони можуть просто мовчати, цим самим посилюючи зазначені емоції. У такому разі необхідно, в першу чергу, не панікувати, зберігати спокій, старатися дотримувати визначеного плану дій та контролювати свої емоції;

- маніпулювання інформацією – опоненти закидають інформацією та, не даючи зосередитись на певному питанні, знову дають нову порцію інформації. Такий потік різнопланової, не структурованої, прихованої або надлишкової інформації будь-кого може загнати у глухий кут. І у такому разі потрібно зберігати спокій, зосередитись на темі переговорів, не соромитись попросити опонента повторити інформацію, записати її, попросити перерву, щоб переосмислити та перевірити все почуте, і лише потім ухвалювати рішення остаточно;

- маніпуляції відволікання – опоненти прагнуть відвернути увагу від важливих фактів, використовуючи такі «аргументи», як гумор, анекдоти, подібні приклади із життя і т.п. Для відволікання опоненти можуть спеціально включати в переговорну групу людей з добре підвішеним язиком, які можуть швидко зорієнтуватись у будь-якій ситуації. Як і в попередньому випадку,

необхідно зберігати спокій, зосередитись на темі переговорів, не соромитись попросити опонента серйозно поставитися до переговорів і зосередити увагу на ключових моментах.

Не зважаючи на те, яку із цих технік використовує опонент в переговорному процесі, але кожна з них має на меті спотворити уявлення про свої цілі, чужі позиції, дії та мотиви, дозволяє маніпулятору досягти в ділових переговорах максимальних результатів і при цьому зберегти хороші стосунки з партнером. Саме тому наразі є актуальним розуміння того, як правильно протистояти маніпуляції в ділових переговорах.

Отже, можна виокремити такі основні способи протидії маніпуляціям в процесі переговорів:

1. На початку переговорів відкрито оголосити про неприпустимість використання маніпуляцій. Такий підхід дасть зрозуміти опоненту про те, що ви знаєтесь на тактиках маніпулювання та можете їх розпізнати.

2. Маніпуляція буде неможливою, якщо на переговори запросити незалежних експертів, фахівців, шанованих або авторитетних людей. Ця практика протидії найпростіша, але може виявитися дуже дієвою.

3. Називайте речі своїми іменами. Дайте зрозуміти опоненту, що знаєте про його наміри. Для того, щоб обеззброїти опонента, – можна прямо заявити про його спроби тиснути на Вас або конкретизувати ці самі наміри за допомогою прямих запитань. Якщо він побачить, що Ви готові до гідної відсічі, перестане Вас сприймати жертвою.

4. Можна самому застосувати техніки маніпуляцій в переговорах, щоб «нейтралізувати» маніпулятора – клин клином вибивають. Важливо тільки не перейти межу.

6. Перед переговорами необхідно зібрати інформацію про своїх партнерів, з ким працюють чи працювали, який мають авторитет у своїй сфері, які у них цінності й чого бояться. Заздалегідь потрібно ознайомитися з основними питаннями та підготувати на них відповіді. Щоб не опинитися в ситуації дефіциту інформації, необхідно, збираючи її, використовувати кілька джерел, при цьому перевірити надійність цих джерел і правдивість наданих ними відомостей. Необхідно також пам'ятати, що і партнери зроблять так же. Якщо під час переговорів стало зрозуміло, що інформації недостатньо, або якщо отримали нову інформацію, потрібно взяти тайм-аут і в спокійних умовах проаналізувати ситуацію з урахуванням нових відомостей.

7. В разі незгоди з деякими позиціями партнерів потрібно не соромитись говорити рішуче «ні».

8. З потенційним маніпулятором потрібно бути непередбачуваним. Якщо таку людину неможливо «прорахувати» – вона буде невразливою, маніпулятор втрачає можливість впливу на неї. Неможливо виграти, якщо правила гри постійно змінюються.

9. Повторно нагадати про неприпустимість використання способів маніпуляції.

Звичайно, це не всі способи нейтралізації маніпуляцій в діловій комунікації, але вони найчастіше використовуються у боротьбі проти маніпуляторів.

У діловому світі, як і в повсякденному житті уникнути маніпуляцій неможливо. Кожен з нас намагається впливати на ситуацію на свою користь – це природне бажання кожної людини, яка переслідує певні цілі. Головне не стати заручником маніпулятора, а для цього – вчасно помітити вплив і зберегти тверезу, зважену оцінку того, що відбувається. Не менш важливим є вміння правильно реагувати, коли вами намагаються маніпулювати.

Список використаних джерел:

1. Shorter Oxford English Dictionary. By William R. Trumble (Editor), Lesley Brown (Editor), Oxford University Press, 2002. 388 p.
2. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М.: Изд-во: Эксмо, 2005. 832 с.
3. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Пер. с англ.; Науч. ред. Я. Н. Засурский. М.: Мысль, 1980. 287 с.
4. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / [В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов]; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. 2-ге вид. К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. 248 с.
5. Психологічна маніпуляція. – URL: <https://intelektnacii.top/sotsialna-inzheneriia-psykholohiia/psykholohichna-manipuliatsiia/>.

ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ У БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

*Карпич А. Ю., асистентка та аспірантка кафедри фінансів,
Лялькін О. С., бакалавр, Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, м. Київ*

Питання корупції з кожним днем все дедалі гостріше постає в Україні. Її доцільно розглядати як соціально-економічне та культурне явище в нашій державі, яке має невідворотні негативні наслідки для вітчизняного суспільства, його загального добробуту та дотримання морально-етичних норм.

Досліджуючи саму категорію корупції, варто відзначити її широкий зміст і помітний плюралізм у трактуванні. Складність дійти науковцям і практикам до єдиної дефініції пояснюється відразу декількома причинами. Так, різні соціальні групи мають неоднакові погляди на те, який зміст несе в собі корупція, а визначення, наведені в законодавчих документах можна вважати чи не найнеоднозначнішими, та й не все, що вказано в законах повністю відповідає моральним настановам суспільства [6].

На сьогодні показники корупції в публічному секторі економіки України можна переглянути ознайомившись зокрема з Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), який починаючи з 1995 р. щороку публікується світовою неурядовою антикорупційною організацією Transparency International. Індекс сприйняття корупції є композитним індексом, що становить

собою опрацювання міжнародних опитувань та оцінювань корупції, проведених відповідними визначеними на це установами та організаціями [7]. Загалом, чим вище країна в рейтингу, тим краще там ситуація з корупцією. У такому індексі за 2020 р. наша держава зайняла 117 місце зі 180 можливих [4] (для порівняння: у 2019 р. Україна посідала 126 сходинку [2], а в 2018 р. – 120 місце [1]).

До позитивних змін щодо зниження рівня корупції в Україні Transparency International відносить поміж іншого запуск Вищого антикорупційного суду, перезавантаження Національного агентства з питань запобігання корупції, прийняття новим скликанням Верховної Ради відповідних законів задля підвищення ефективності антикорупційних заходів, а також приватизація [4].

Про вплив корупції на економічне життя в країні опубліковано чимало праць у світовій та вітчизняній практиці. Наприклад, дослідження від Міжнародного валютного фонду [5] демонструє істотний зв'язок між корупцією та здатністю держави акумулювати дохідну частину бюджетів за допомогою податкових надходжень. Разом із тим збільшується кількість праць, які присвячені вивченню зв'язку між гендером, корупцією та економічним добробутом населення. Так, привертає увагу дослідження сприйняття корупції чоловіками та жінками в Україні та її вплив на життя пересічних громадян [8], де зазначається про можливість застосування інструментів гендерно орієнтованого бюджетування (далі – ГОБ) у подоланні корупції в нашій країні.

Розглядаючи ГОБ слід відмітити його системну інтеграцію гендерної складової у бюджетний процес, за рахунок чого досягається гендерна рівність та, як наслідок, стає можливим наближення до соціально справедливого суспільства [3]. В Україні практика застосування ГОБ відома вже понад десятиліття, хоча своєї популярності почала набувати в останні п'ять років із його популяризацією проєктами, які фінансуються (чи фінансувалися) міжнародними організаціями (переважно США та Швеція).

Утім, ГОБ як одна з технологій у боротьбі з корупцією поки що сприймається доволі скептично в Україні. Так, дослідження [8] свідчить про те, що менше половини антикорупційних громадських активістів в нашій державі підтримують думку щодо зростання ефективності боротьби з корупцією завдяки використанню ГОБ на всіх рівнях влади. Першопричиною такої поведінки та реакції на ГОБ як антикорупційного інструменту може вважатися слабе усвідомлення його сутності серед українців. Тут слід згадати відсутність або низький рівень фінансової грамотності населення, його низьку активність у суспільно-громадському житті, а на рівні практиків – необізнаність інструментарію та методології проведення ГОБ, і як наслідок, або ігнорування його впровадження, або ж ненавмисна імітація його застосування.

Водночас варто акцентувати увагу, що технологія ГОБ передбачає поміж іншого реструктуризацію видаткової частини бюджетів таким чином, щоб потреби як жінок, так і чоловіків (різних соціальних та вікових груп) враховувалися в найповнішій мірі. Тобто ГОБ – це метод підвищення ефективності використання бюджетних коштів, на додаток до своєї мети досягти гендерної рівності у суспільстві.

Також слід зауважити, що застосування ГОБ базується на гендерному аналізі, який власне і є першим етапом до його впровадження, та який може бути використаний при розробці антикорупційних заходів і виокремленні проблемних питань в антикорупційній політиці.

Таким чином, враховуючи викладене вище, можна підбити підсумки, що на сьогодні в Україні існують значні проблеми, пов'язані з існуванням корупції в публічному секторі економіки. Водночас, ГОБ може стати тим інструментом, який знизить рівень корупції в нашій державі за умови усвідомлення його потенціалу та, найголовніше, використання правильного підходу до його імплементації. Питання застосування ГОБ у боротьбі з корупцією в Україні набуватиме більшої актуальності зважаючи на популяризацію практики ГОБ та його зростаюче поширення на державному та місцевому рівнях, а тому ця тема привертатиме увагу вітчизняних дослідників і спонукатиме до подальших наукових дискусій.

Список використаних джерел:

1. Індекс сприйняття корупції-2018. *Transparency International Ukraine* : [сайт]. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2018/>.
2. Індекс сприйняття корупції-2019. *Transparency International Ukraine* : [сайт]. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprjnyattya-koruptsiyi-2019/>.
3. Карпич А.Ю. Теоретичні підходи до визначення категорії «гендерно орієнтоване бюджетування» в українській науковій думці. *Економіка та суспільство*. 2021. №24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/213/204>.
4. Україна в Індексі сприйняття корупції-2020. *Індекс сприйняття корупції-2020* : [сайт]. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>.
5. Baum M.A., Gupta M.S., Kimani E. Corruption, Taxes and Compliance. Washington, D.C: International Monetary Fund. 2017. *IMF eLIBRARY* : [web-site]. URL: <https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/journals/001/2017/255/001.2017.issue-255-en.xml>.
6. Corrupt Histories (Studies in Comparative History) / edited by Kreike E., Jordan W. Ch. Rochester: University of Rochester Press, 2006. 498 p.
7. Explanation of How Individual Country Scores of The Corruption Perceptions Index are Calculated. *Transparency International* : [web-site]. URL: <https://www.transparency.org/en/press/explanation-of-how-individual-country-scores-of-the-corruption-perceptions>.
8. Gerasymenko G. Corruption in The Eyes of Women and Men. 2018. *UNDP* : [web-site]. URL: [https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/ETI/Gender_corruption_report%20EN%20\(11\).pdf](https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/ETI/Gender_corruption_report%20EN%20(11).pdf).

ІДЕНТИФІКАЦІЯ, ВИМІРЮВАННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ РИЗИКІВ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Карпушенко М. Ю., канд. екон. наук, Рудий В. А., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В сучасному середовищі підприємства під час проведення господарської діяльності постійно зіштовхуються із різними видами ризиків. Тому проблема ідентифікації та вимірювання ризиків є надзвичайно актуальною. Питання ідентифікації та вимірювання підприємницьких ризиків, які включають ризики

несплати боргу є в кінці важливим для сучасного бізнесу, оскільки за будь-яких обставин може виникнути ситуація, яка негативно вплине на підприємство і призведе до неочікуваних фінансових наслідків. Все це потребує створення діючої системи управління ризиками, яка б дозволила ідентифікувати, прогнозувати та вимірювати ризики. Слід підкреслити, що саме в бухгалтерському обліку діють певні правила та стандарти, які дозволяють заздалегідь проводити оцінку підприємницьких ризиків. Тому для створення такої системи треба поєднати бухгалтерські норми та основи ризик-менеджменту.

Поняття «ризик» більшість дослідників розглядають як можливість виникнення на підприємстві несприятливих обставин, які можуть призвести підприємство до втрати майна, грошей, неотримання очікуваного прибутку, доходу, появи додаткових витрат в результаті несприятливих обставин чи подій. Але є й інше трактування. Так, на думку Засадного Б. [1], «ризик» слід трактувати як сукупність явищ, подій та факторів, що впливають на прийняття управлінських рішень та можуть зумовити як позитивний, так і негативний результат діяльності підприємства. Тобто «ризик» пов'язується з неочікуваною подією- як негативною так і позитивною. На нашу думку, ризик непогашення дебіторської заборгованості пов'язаний із несподіваними або очікуваними з різним ступенем вірогідності подіями в майбутньому, які можуть призвести до витрат. Найрозповсюдженішим видом ризиків є фінансовий ризик, до якого можна віднести ризик неплатоспроможності. Результатом настання ризикових подій - втрати, які можуть бути оцінені у грошовій формі. Останнім часом зростає вплив системи бухгалтерського обліку на прийняття управлінських рішень та оцінювання будь-яких подій. Підприємство повинно прагнути до відбиття у фінансовій звітності не тільки інформації про ризики, а й про їх вплив на фінансовий стан підприємства і розмір можливих збитків. Поняття ризику пов'язане з очікуванням будь-яких подій, господарських операцій, вартість яких заздалегідь не визначена. Можна виявити багато видів ризиків, але напевно що всі ризики відображати не варто. Для того, щоб підтвердити цю позицію, треба звернутися до норм бухгалтерського обліку. Концепція суттєвості у фінансовій звітності визначається МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2]. Згідно зі стандартом суттєві пропуски чи помилки мають місце тоді, коли можуть поодиночі або все разом вплинути на господарські рішення, що приймаються користувачами фінансової звітності на її основі. Межа суттєвих подій визначається певним значенням, яке встановлює кожне підприємство в залежності від розміру активів, доходу чи прибутку в обліковій політиці. Таким чином, необхідно порівнювати витрати, пов'язані із ризиковими подіями, із межею суттєвості. Якщо ці витрати не перевищують межу, їх відображати не варто, якщо їх очікуваний розмір більший- вони повинні бути відображені для забезпечення достовірної звітності. Процес управління ризиками доцільно структурувати як послідовність певних етапів (рис. 1) [3]:

Рис. 1 – Процес управління ризиками

Найсложнішим етапом є визначення розміру можливих збитків за ризиковими подіями. Для цього необхідно обрати певний метод оцінки. В практиці для оцінки ризиків найчастіше використовують наступні методи :

- експертні – ґрунтуються на опитуванні групи експертів з подальшою обробкою результатів цього опитування;
- статистичні – застосовуються за наявності статистичних даних за ряд попередніх періодів;
- розрахунково-аналітичні – призначені для розрахунку відносно точного кількісного вираження рівня ризику на основі внутрішньої інформації самого підприємства;
- аналогові – дають змогу оцінити рівень ризику по окремих операціях на основі порівняння з аналогічними, вже багаторазово здійснюваними операціями. Для забезпечення достовірності порівняння використовують як власний, так і зовнішній досвід здійснення таких операцій [4].

Для створення резервів, забезпечень та фондів найоптимальніше використовувати розрахунково-аналітичні методи, які засновані на показниках конкретного підприємства і враховують норми стандартів бухгалтерського обліку. Для розрахунку вказаних резервів використовуються бухгалтерські дані попередніх періодів. Тобто припускається, що розмір витрат, який понесло підприємство у разі виникнення ризикової події в минулих періодах, буде приблизно дорівнювати розміру витрат у майбутніх періодах. Чим більше періодів враховано, тим точніші результати розрахунків .

Резерв сумнівних боргів визначають одним з двох методів (п.8 П(С)БО 10) [5]:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності.

Перший метод є більш об'єктивним, оскільки дозволяє визначити величину резерву сумнівних боргів залежно від ступеня платоспроможності кожного окремого дебітора.

Але ж що мається на увазі під платоспроможністю необхідно з'ясувати. Дійсно, якщо період з моменту виникнення дебіторської заборгованості не перевищує період оплати, обумовлений у договорі, то ніяких сумнівів щодо платоспроможності дебітора і повернення такої дебіторської заборгованості не

виникає. Але якщо ж цей період складе, припустимо, три місяці і більше, то у підприємства виникає невпевненість у погашенні такої заборгованості боржником.

Для конкретизації ступеня платоспроможності і розрахунку резерву можна вибрати декілька варіантів:

- відносити в резерв сумнівних боргів дебіторську заборгованість у випадку, якщо підприємство-боржник знаходиться у стадії ліквідації або банкрутства;

- відносити в резерв сумнівних боргів дебіторську заборгованість після закінчення певного періоду часу ;

- відносити в резерв сумнівних боргів дебіторську заборгованість унаслідок отримання інформації про платоспроможність того або іншого дебітора на підставі розрахунку коефіцієнтів платоспроможності. Цей варіант критеріїв хоча і є обґрунтованим, але фактично на практиці є незручний в застосуванні. Дійсно, для застосування такого варіанту необхідно як мінімум запитувати фінансову звітність підприємств - дебіторів і на її підставі проводити розрахунок коефіцієнтів платоспроможності, що є дуже трудомістким і практично нереалізованим заходом. Тому користуватися зазначеним варіантом не рекомендується.

Взагалі метод абсолютної суми можуть застосовувати тільки ті підприємства, які мають незначну кількість дебіторів, оскільки в цьому разі можна отримати об'єктивну інформацію відносно їх платоспроможності.

Другий метод заснований на розрахунках коефіцієнта сумнівності і може застосовуватися великими та середніми підприємствами, які мають значну кількість дебіторів.

Коефіцієнт сумнівності можна розраховувати такими способами:

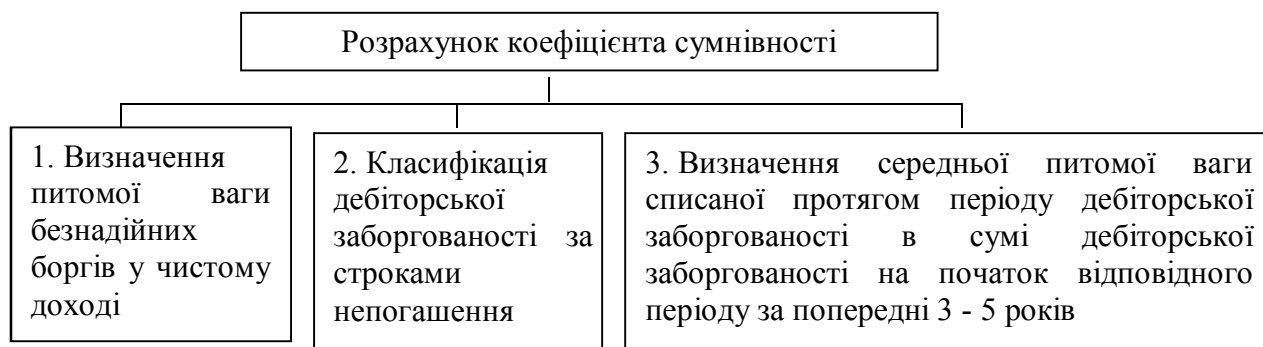

Рис. 2 – Способи розрахунку коефіцієнта сумнівності

Вибір того чи іншого способу залежить від наявної інформації та пов'язаний із особливостями діяльності підприємства. Взагалі проблема ідентифікації, вимірювання та оцінки ризиків є надзвичайно актуальною, оскільки в сучасному оточенні у підприємств можуть виникати ситуації, яким притаманні ризики. Управління ризиками досить складний процес, який залежить від їх видів, і передбачає процедуру певних дій та застосування методів оцінки можливих втрат. На особливу увагу заслуговують бухгалтерські

методи страхування ризиків. Ці методи передбачають створення резервів та забезпечень, певних фондів, які в подальшому будуть використовуватися задля погашення можливих втрат. Встановлення резервів, фондів, забезпечень для кожного підприємства регулюється в обліковій політиці підприємства, де повинні чітко бути визначені їх види та порядок створення.

Список використаних джерел:

1. Засадний Б.А. Ризики системи бухгалтерського обліку в умовах застосування МСФЗ/ Засадний Б.А. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017, №14 (1). С. 111-115
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» URL.: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/320282/file/IAS%2001.pdf>.
3. Карпушенко М. Ю., Філатова І. О. Особливості відображення ризиків у інтегрованій звітності. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 2. С. 211-214.
4. Карпушенко М.Ю. Управління фінансовими ризиками. Вісник Хмельницького національного університету. 2019. №2. С.110-113.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» №237 від 08.10.1999 р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Кваша Т. К., н. с. ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

В економічній літературі поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення» охоплює комплекс взаємозв'язаних методів, заходів і засобів науково-методичного, соціально-політичного, техніко-економічного і організаційно-правового характеру.

З позиції забезпечення і супроводження відповідних функцій будь-якої системи управління, у тому числі системи управління фінансовою та інвестиційною безпекою, інформаційно-аналітичне забезпечення можна розглядати як процес поєднання всієї використаної системою інформації, спеціальних засобів і методів її обробки і зберігання (інформаційна складова), а також діяльності фахівців з її ефективного удосконалення та використання (аналітична складова) [1].

Інформаційно-аналітичне забезпечення являє собою систему одержання, оцінки, зберігання, обробки і передачі інформації, яку створено з метою розроблення ефективних рішень на всіх рівнях управління. Інформаційно-аналітична діяльність покликана виконувати насамперед завдання якісно-змістовного перетворення первинної інформації, функціонально перетинаючись в цьому плані з науковою (вироблення нового знання) і управлінською (розробка варіантів рішень, сценаріїв) діяльністю.

Аналітичний аспект цієї діяльності дозволяє трактувати її як творчу аналітичну діяльність, призначену для оцінювання інформації і підготовки

прийняття рішень; як сукупність процесів семантичної обробки даних, з використанням методів та засобів «аналітики» та «інформаційної аналітики», в результаті чого розрізнені дані перетворюються на закінчену інформаційну продукцію - аналітичний документ.

В залежності від способу збору інформації та методів її оброблення розрізняють такі види інформаційно-аналітичних досліджень [2]:

Описові – відповідають на питання “що відбулося?”- збір інформації та її аналіз.

Діагностичні – відповідають на питання “чому так відбулося?”- використовують спеціальні методи аналізу.

Прогностичні або предикативні – відповідають на питання “як події будуть розвиватися далі” – методи математичної статистики, моделювання, Data Mining тощо.

Приписуючі – розробляють сценарії розвитку подій з використанням машинного навчання та штучного інтелекту і пропонують проекти урядових рішень.

Кожен вид інформаційно-аналітичних досліджень має різну кількість етапів, але всі починаються із збору інформації. Для регулярного відстеження стану будь-якої системи необхідна методика із підготовки необхідних даних та інформації. Однією з таких систем є система економічної безпеки, моніторинг та оцінювання стану якої є однією з складових ефективного державного управління.

Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року [3] визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки. Національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція України в європейський економічний простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами.

Реалізація завдань за безпековим напрямом забезпечуватиметься шляхом, зокрема визначення та дотримання критичних меж і цільових орієнтирів за індикаторами основних складових економічної безпеки, проведення постійного моніторингу економічної стійкості шляхом відслідковування рівня критичних меж за індикаторами, включеними до таблиці індикаторів економічної безпеки. Організаційне, наукове та фінансове забезпечення реалізації Стратегії включає, серед іншого, розроблення у 2021 році проекту методики щорічної оцінки стану економічної безпеки, яка включає перелік індикаторів для такого оцінювання та їхніх критичних меж.

Цьогорічна пандемія збігається з закінченням економічного циклу Кондратьєва та циклу ділової активності Жюгляра, тобто світ знаходиться у точці фазового переходу на нові технології. Це означає, що успішними будуть тільки ті державно-управлінські рішення, які спрямовані на впровадження інновацій і перехід на нові технології [4]. Враховуючи означене та те, що інноваційні рішення у сфері державного управління стали основою економічного відновлення країн після кризи COVID - 19, зупинимось на інвестиційно-інноваційній безпеці та показниках для її моніторингу.

Методичні рекомендації [5] щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для інвестиційно-інноваційної безпеки містять 14 індикаторів для оцінювання її стану.

Це, зокрема “Відношення кредитів, наданих нефінансовим корпораціям та домашнім господарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), до ВВП, відсотків ВВП”. Але міжнародними індексами (Глобальний індекс інновацій, Індекс готовності до передових технологій [6] тощо) відслідковується показник доступності приватних компаній до кредитів, за яким позиції України погіршуються. Пропонується замінити означений показник на “Відношення кредитів, наданих іншим нефінансовим корпораціям (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), до ВВП, відсотків ВВП” (табл. 1).

З огляду на поставлене у Стратегії економічної безпеки завдання для сфери інвестиційно-інноваційної безпеки щодо створення умов для малих та середніх підприємств для інвестування в науково-дослідну діяльність і відслідковування потреб підприємницького сектору у результатах науково-дослідної діяльності пропонується індикатор “Частка витрат на наукові дослідження і розробки (ДіР) за рахунок підприємницького сектору, % до загального обсягу витрат на ДіР”. Замовлення ДіР підприємницьким сектором гарантує важливість роботи для підприємницького сектору і впровадження її результатів.

Таблиця 1 – Показники, які пропонується включити у перелік індикаторів для оцінювання стану інвестиційно-інноваційної безпеки

Індикатор	Критичні межі індикатора (min / opt / max)
1. Відношення кредитів, наданих іншим нефінансовим корпораціям (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), до ВВП, відсотків ВВП	Мін – 26% Макс – 80%
2. Частка витрат на наукові дослідження і розробки (ДіР) за рахунок підприємницького сектору, % до загального обсягу витрат на ДіР	Мін – 25 % Макс – 65%
3. Частка витрат на інновації підприємств у валовому внутрішньому продукті, відсотків	Мін – 0,4 Опт – 1,2
4. Відношення обсягу експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, ДіР, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, до відповідно їх імпорту, відсотків	Опт > 100% Мін – 50%
5. Кількість зареєстрованих у національному офісі прав на об'єкти інтелектуальної власності (на винаходи, корисні моделі і промислові зразки), на 1 млрд грн загального обсягу витрат на ДіР	Мін – 20 Опт – 160

Джерело: розроблено автором

Наступний показник, що пропонується включити до переліку індикаторів, - “Частка витрат на інновації підприємств у валовому внутрішньому продукті, відсотків” – направлений на відслідковування рівня виклику / загрози для досліджуваної сфери щодо недостатнього обсягу фінансування інноваційної діяльності [3].

Вважаємо за потрібне замість індикатору “Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях до ВВП” відслідковувати значення показника “Відношення обсягу експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, ДіР, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, до відповідно їх імпорту, %”, як показник технологічної незалежності України.

На виконання положень Стратегії економічної безпеки щодо удосконалення правового захисту прав власності і створення сприятливих умов для генерування і комерціалізації завершених наукових розробок пропонується новий індикатор “Кількість зареєстрованих у національному офісі прав на об’єкти інтелектуальної власності (на винаходи, корисні моделі і промислові зразки), на 1 млрд грн загального обсягу витрат на ДіР”. Цей індикатор є мірилом результативності та якості наукової та інноваційної діяльності. Оформлення прав інтелектуальної власності здійснюється автором у разі високої якості розробки, на яку оформлюються означені права. Адже сплачувати суттєвий внесок за реєстрацію є сенс у разі затребуваності і можливості її комерціалізації.

З метою визначення критичних меж індикаторів проаналізовано відповідну статистику країн ЄС. Мінімальне для країн ЄС відповідне значення індикатору (у 2019 р. або 2020р. – яке є у наявності) прийнято у якості мінімальної критичної межі. Середнє для країн ЄС відповідне значення пропонується прийняти як максимальна критична межа для показників №№1,2 із урахуванням рівня індикатору в Україні (табл. 2) та як оптимальне значення для показників 3-5 з таблиці 1.

Таблиця 2 Значення показників, які пропонується включити у перелік індикаторів для оцінювання стану інвестиційно-інноваційної безпеки, для України у 2018-2020 роках

Індикатор	2018	2019	2020
Відношення кредитів, наданих іншим нефінансовим корпораціям (кумулятивно, скореговані на курсову різницю), до ВВП, відсотків ВВП	21,71	17,19	15,85
Частка витрат на наукові дослідження і розробки (ДіР) за рахунок підприємницького сектору, % до загального обсягу витрат на ДіР	0,34		0,56
Частка витрат на наукові дослідження і розробки за рахунок підприємницького сектору, % до загального обсягу витрат	23,5	23,4	14,8
Відношення обсягу експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, ДіР, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, до відповідно їх імпорту, відсотків	209	245	283
Кількість зареєстрованих у національному офісі прав на об’єкти інтелектуальної власності (на винаходи, корисні моделі і промислові зразки), на 1 млрд грн загального обсягу витрат на наукові дослідження і розробки	700,56	691,52	536,65

Джерело: розроблено автором на основі даних Держстату на Нацбанку України

Ці пропозиції надано для обговорення до робочої групи щодо розроблення проекту методики оцінки стану економічної безпеки, що створена Національним інститутом стратегічних досліджень, який, відповідно до рішення РНБОУ від 11.08.2021 р. “Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року“, разом з Національною академією наук України забезпечує наукове супроводження реалізації Стратегії.

Список використаних джерел:

1. Березняк Н.В. Підходи до формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики / Н.В. Березняк, Т.К. Кваша, Г.В. Новіцька // Науково-технічна інформація. – № 2. – 2014. – С. 3-10
2. Писаренко Т.В. Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку: світовий та вітчизняний досвід: монографія / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша, Н.В. Березняк, О.В. Прудка. – К. : УкрІНТЕІ, 2015. - 260 с.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України № 347/2021. – Доступно з: Указ Президента України №347/2021 — Офіційне Інтернет-Представництво Президента України (President.Gov.Ua)
4. Чала Н. Д. Вплив пандемії COVID-2019 на досягнення цілей сталого розвитку / Чала Ніна // Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку: матеріали щорічної міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 2020 р.) : у 3 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петрос ; Національна академія державного управління при Президентові України. - Київ : [НАДУ], 2020. - Т. 3. - С. 226-228. - Доступно з: Вплив пандемії COVID-2019 на досягнення цілей сталого розвитку (ukma.edu.ua)
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29.10.2013 № 1277. Доступно з: Про затвердження Методичних рек... | від 29.10.2013 № 1277 (rada.gov.ua)
6. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково-аналітична записка. Доступно з: AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf (mon.gov.ua)

ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВИМ БАНКОМ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ COVID-19

Клименко К. В., канд.екон.наук, завідувач відділу бюджетної системи, Савостьяненко М. В., старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»

Фінансування політики розвитку (ФПР / DPF) є загальним інструментом бюджетної підтримки від Світового банку. За допомогою інструмента DPF Банк надає урядам нецільові кошти у формі позик, кредитів, грантів або гарантій. Надання фінансування за програмою DPF зумовлюється тим, що уряд має запровадити низку узгоджених політичних реформ, так званих «попередніх дій», які можуть містити цілий ряд завдань – від заходів реагування на стихійні лиха до заходів фіскального управління.

Бюджетна підтримка є важливим інструментом фінансування в умовах кризи. На відміну від проектних кредитів, які мають тенденцію виплачуватися

протягом кількох років, бюджетна підтримка забезпечує набагато швидше надання фінансових ресурсів, які можуть служити фінансовим рятувальним механізмом для уряду, який зіткнувся з екзогенним шоком на національному рівні. З цієї причини операції з підтримки бюджету мають тенденцію до збільшення під час кризових періодів [1].

Політика DPF акцентує увагу на питаннях власності, консультаціях із зацікавленими сторонами, координації донорів та результатах. Банк визначає, чи може конкретна політика, що підтримується операцією, мати значні соціальні наслідки, особливо для малозабезпечених та вразливих груп населення, та чи ймовірно, що конкретна політика країни, що підтримується операцією, спричинить значний вплив на довкілля країни-позичальника, ліси та інші природні ресурси.

Фінансування за програмою DPF може бути надано у вигляді позик, кредитів/грантів або гарантій. Кошти надаються позичальнику за умови виконання таких заходів: підтримання адекватної основи макроекономічної політики, визначеної Банком за результатами оцінок МВФ; задовільного виконання загальної програми реформ; виконання набору певних політичних та інституційних заходів, узгоджених з Банком.

Сьогодні Банк готує ретроспективу DPF для оцінки ефективності та результатів розвитку, досягнутих за допомогою DPF за період 2016-2021 р. Ретроспектива буде представлена Правлінню Банку у 2022 фінансовому році [2]. Під час пандемії Covid-19 Світовий банк просуватиме своє бачення розвитку та впровадження далекосяжних структурних реформ, особливо тих, які відповідають просуванню «рішень приватного сектора». Також для реагування на Covid-19 Банк буде покладатися на DPF. У звіті Світового банку «Доктрина кредитування політики: Фінансування політики розвитку як відповідь Світового банку на Covid-19» досліджується використання DPF у реагуванні СБ на Covid-19. Зазначається, що на 90 аналізованих операцій з політики розвитку, які включали загалом 650 попередніх дій, було виділено загалом 22,94 млрд дол США. Висновки, включені у цей звіт, акцентують увагу на перегляді використання Банком інструменту DPF.

Для забезпечення просування неупередженого порядку денного політики, Банк має переглянути свою оперативну політику. Для цього Банку необхідно: припинити використання умов економічної політики, особливо тих, які зосереджені на фіскальній консолідації та посиленні ролі приватного сектора у наданні державних послуг; розширити змістовні консультації з широким колом зацікавлених сторін, включаючи організації громадянського суспільства, профспілки та правозахисні організації; сприяти реформам, які зосереджені на посиленні громадського нагляду та участі громадян у фінансовій звітності; посилити оцінку бідності та соціального впливу DPF, включаючи розробку політики в галузі прав людини та методології оцінки впливу, яка буде застосовуватися як до проектів, так і до кредитування політики.

Світовий банк має також терміново оновити ретроспективу фінансування політики розвитку, щоб оцінити її внесок у досягнення цілей СБ для подолання бідності та підвищення загального добробуту. Щоб відновити довіру та

легітимність, Світовий банк має провести глибокий огляд того, як він проводить свої дослідження та втілює їх у рекомендації щодо політики країни, включаючи використання політичних умов та оплачувану та неоплачувану технічну допомогу. [3].

DPF надає бюджетну підтримку урядам країн, що розвиваються, з додаванням умов, які визначають прийняття конкретних політичних та регуляторних реформ. Обсяг портфеля проектів DPF досяг 17,4 млрд дол. США у 20 фінансовому році та 17,8 млрд дол. США у 21 фінансовому році (відповідно 30 % та 27 % від загального обсягу кредитування Банком) з 11 млрд дол. США у 2019 р [3].

Протягом усієї кризи COVID-19 менше третини заходів з реформування політики СБ були зосереджені на реагуванні на кризу COVID-19. Лише 6 операцій з бюджетної підтримки з 83 зосередились на реагуванні політики COVID, що охоплює багато постраждалих секторів – від страхування по безробіттю до охорони здоров'я. Середня операція містила близько 8 попередніх дій, 2-3 з яких були зосереджені на COVID. Реформи, не пов'язані з COVID, охоплювали широкий спектр секторів від бізнес-середовища, до фіскального управління та політики у сфері зміни клімату.

В цілому, відсутність політичної програми, орієнтованої на COVID, була, як правило, більш гострою для країн МАР. Частка вживаних заходів, пов'язаних з COVID, в МАР значно зросла – лише з 17% у перші шість місяців кризи до 41 % у другій половині періоду. Співвідношення у МБРР інструменту DPF до загальної кількості вжитих заходів, пов'язаних з COVID, зазнало зворотної тенденції і скоротилося до 35 % у другій половині періоду з 42 % у першому півріччі (тобто кредити на підтримку бюджету включали більше політики, не пов'язаної з COVID) в умовах посилення пандемії. Багато операцій з бюджетної підтримки були розроблені до пандемії COVID. Далі розглянемо приклади проектів бюджетної підтримки, орієнтованих на COVID-19.

- Надзвичайна служба захисту населення Кот-д'Івуару, пов'язана з COVID-19 – 300 млн. дол. США, затверджена у лютому 2021 року. Попередні дії включають: уряд тимчасово надаватиме підтримку працівникам та підприємствам, які постраждали від кризи, спричиненої пандемією COVID-19; уряд запровадить прозорі рамки щодо управління спеціальними фондами COVID-19; уряд спростить процедури імпорту медичного обладнання; уряд запровадить надзвичайні програми з надання ліквідності для МСП.

- Прискорення Індійської соціальної програми реагування на COVID19 – 750 млн дол. США, затверджена у травні 2020 р. Заходи включають: уряд затвердить надання безкоштовних харчових пайків на три місяці; уряд внесе 24 % місячної заробітної плати для низькооплачуваних працівників малих та середніх підприємств протягом тримісячного періоду; уряд запровадить спеціальну схему медичного страхування для медичних працівників, які надають первинну медичну допомогу пацієнтам з COVID-19 [1].

Під час робочого візиту до США Президентом України було проведено зустріч з президентом Групи Світового банку Девідом Малпасом щодо

готовності України брати активну участь у підготовці нової Стратегії партнерства з установами Світового банку на 2022-2026 роки та було запропоновано Банку долучитися до реалізації плану трансформації України [4]. Також питання розробки стратегії Світового банку Country Partnership Strategy, яка має на меті досягнення країною стійкого економічного відновлення та зростання було піднято в рамках зустрічі Міністра фінансів з Регіональним директором Світового банку у справах Білорусі, Молдови та України. Пріоритетними напрямками в рамках Стратегії мають бути енергетична, аграрна сфери та транспортна система. Міністерство фінансів продовжує опрацьовувати проект оновленого звіту стосовно проведеної Світовим банком системної діагностики країни, в якому зазначені стратегічні напрями майбутнього партнерства між Банком та Україною [5].

Таке позиціонування також відповідає п. 21.1. «Завдання у сфері фінансової безпеки»: в частині поступового скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з МФО та 21.2 «Завдання у сфері виробничої безпеки»: розбудова якісної інфраструктури, залучення внутрішніх та іноземних інвестицій у модернізацію і розвиток об'єктів критичної (інженерної, інформаційної, енергетичної) інфраструктури; 21.4. «Завдання у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки»: розроблення механізму і реалізація державного супроводження впровадження розроблених в Україні новітніх технологій у галузях, що мають стратегічне значення для національної безпеки держави та її критичної інфраструктури; забезпечення комплексної перевірки походження іноземних інвестицій у стратегічні об'єкти державного значення та інші об'єкти критичної інфраструктури Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 р. [6].

Отже, DPF залишатиметься основним інструментом Світового банку щодо підтримки інституційних заходів і політики розвитку. Він сфокусований на дискретних діях, котрі перебувають під прямим контролем уряду, та пов'язує суму виплат із фактичним виконанням заходів. DPF є практичним і ефективним способом підтримки заходів політики, що допомагають створити сприятливі умови для поліпшення результатів, наприклад, коли нові правила необхідні для кращого функціонування ринків або нові рамки політики потрібні для підвищення ефективності роботи уряду.

Список використаних джерел:

1. World Bank Budget Support in the Time of COVID: Crisis Finance with Strings Attached. URL: <https://www.cgdev.org/publication/world-bank-budget-support-time-covid-crisis-finance-strings-attached>
2. Development Policy Financing (DPF). URL: <https://www.worldbank.org/en/what-we-do/products-and-services/financing-instruments/development-policy-financing>
3. The policy lending doctrine: Development Policy Financing in the World Bank's Covid-19 response. URL: https://www.eurodad.org/the_policy_lending_doctrine
4. У Вашингтоні Президент України провів зустріч з президентом Групи Світового банку. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-vashingtoni-prezident-ukrayini-proviv-zustrich-z-prezident-70465>

5. Міністр фінансів України зустрівся з представниками Світового банку для обговорення подальшої співпраці та отримання позики від МБРР. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministr_finansiv_ukraini_zustrivsia_z_predstavnikami_svitovogo_banku_dlia_obgovorennia_podalshoi_spivpratsi_ta_otrimannia_poziki_vid_mbr-3071

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України №347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА МОРАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Кожеурова К. О., бакалавр, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”, м. Харків.

Корупція – складне та багатогранне явище, яке за своєю поширеністю наразі є одним із найбільш прогресуючих. Актуальність дослідження цього явища визначається сучасним розвитком корупції, а також необхідністю аналізу тенденцій розвитку корупції; виявлення факторів розвитку і можливості усунення даних факторів.

Через значну небезпеку корупції для економічного розвитку країни, багато вітчизняних [1-3] та закордонних [4-6] дослідників приділяє увагу цьому явищу. Зокрема, в центрі уваги дослідників знаходяться такі проблеми, як причини виникнення корупції [7], її наслідки для економіки [8] та вплив культурних факторів на рівень корумпованості країни [9].

Метою даної статті є виявлення ролі яку відіграють культурні традиції у виникненні та поширенні корупції.

Законодавство України дає таке визначення корупції - використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [10].

Корупція – не просто економічне, а й соціальне та моральне явище. Адже вона не існує відокремлено від людей – їх поведінки, діяльності. Корупція – це спосіб мислення, який зумовлює спосіб життя. У країнах де корупція поширена значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, корупція із соціальної деформації поступово перетворюється в правило і виступає звичним способом розв'язання життєвих проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя суспільства. Найбільш небезпечним наслідком такого стану справ у суспільстві є те, що в результаті витіснення корумпованими відносинами правових та етичних відносин відбувається значний злам у суспільній психології – люди у своїй

поведінці з самого початку психологічно вже налаштовані на протиправні способи вирішення питань.

Корупція завжди створює серйозні проблеми для розвитку будь-якої держави світу. Вона руйнує інститути влади і заважає ефективному управлінню державою, оскільки порушує узаконені процедури. Корупція на виборах і в законодавчих органах знижує відповідальність посадових осіб, корупція судової влади і правоохоронних органів скасовує принцип “верховенства закону” тощо.

Найгірші наслідки корупції можна побачити у соціальній сфері. Виникає так звана «культура корупції» - правила поведінки, за яких корупційне діяння стає єдиним можливим шляхом для досягнення бажаних результатів. Виникнення такого явища призводить до викривлення у громадян розуміння самого принципу існування держави та фундаменту, на якому побудовані суспільні зв'язки. «Культура корупції» в своїй основі направлена на деморалізацію суспільства, адже в своїй суті корупційне діяння являється протизаконним, та таким, що веде до адміністративної та/або кримінальної відповідальності. Вчинення корупційного діяння робить злочинцем не тільки корупціонера, а також того, хто дає хабар.

Проте найсуттєвіших збитків корупція завдає економіці країни.

При укладанні корупційної угоди, так и без неї клієнт несе певні трансакційні витрати. В їх структурі можна виділити дві складові [11]:

- ✓ не бюрократичні трансакційні витрати;
- ✓ трансакційні витрати бюрократичних процедур (витрати пов'язані з проходженням відповідних бюрократичних процедур)

Головним чинником, що сприяє укладанню корупційної угоди є прагнення клієнта зменшити рівень своїх трансакційних витрат бюрократичних процедур, але корупційна угода буде укладена лише у тому випадку, якщо очікуване зменшення рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур буде перевищувати рівень корупційних трансакційних витрат, тобто суму хабара, імовірних санкцій та трансакційних витрат корупційної угоди.

Таким чином, можна стверджувати, що ігнорування наявності трансакційних витрат корупційної угоди призводить до завищення привабливості корупційної угоди для клієнта.

Отже «культура корупції» є економічно обґрунтованою, тож постає наступне питання: чи є взаємозв'язок між рівнем корумпованості і «культурою корупції». Для цього необхідно дослідити чи є культурні традиції характеристикою місцевості, де проживає людина. По перше, традиція — це елемент культури, що передається від покоління до покоління і зберігається протягом тривалого часу. Традиції тією чи іншою мірою і в тих чи інших формах присутні в будь-якому суспільстві і практично в усіх сферах культури, тому може здаватися, що хабародавці, що проживають у межах однієї країни, так само будуть укладати корупційні угоди закордоном, як і у державі, громадянином якої вони є, і навпаки.

Проте, порівняння індексу сприйняття корупції та індексу хабародавців [12], свідчить про зворотнє: поведінка хабародавців суттєво відрізняється в

межах своєї країни та закордоном, і корелює з рівнем трансакційних витрат бюрократичних процедур. Тобто єдине чим керується хабародавець під час укладання корупційної угоди є прагнення хабародавця зменшити рівень своїх трансакційних витрат бюрократичних процедур. Натомість наявність корупційних традицій, хоч й нездатне призвести до виникнення корупції, може суттєво спростити процес укладання корупційної угоди, завдяки зменшенню рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур.

Таким чином, можна дійти наступних висновків:

По-перше, «корупційні» традиції можуть суттєво спростити процес укладання корупційної угоди між клієнтом та корумпованим чиновником, але не можуть вважатися причиною виникнення корупції.

По-друге, основною причиною виникнення та поширення корупції є високий рівень трансакційних витрат бюрократичних процедур, обумовлений неефективністю чинних формальних правил.

Список використаних джерел:

1. Андреев О.М., Андреева О.М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXIX міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 32.
2. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 26–31.
3. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.
4. Paldam M. The cross-country pattern of corruption: economics, culture and the seesaw dynamics. *European Journal of Political Economy*. 2002. Vol.18, №2. P.215–240.
5. Yao S. Privilege and Corruption: The Problems of China's Socialist Market Economy. *American Journal of Economics and Sociology*. 2002. №1, vol. 61. P. 279-299.
6. Mitchell D. T., Campbell N. D. Corruption's Effect on Business Venturing Within the United States. *American Journal of Economics and Sociology*. 2009. №5, vol. 68. P. 1135-1152.
7. Haque M. E., Kneller R. Corruption clubs: endogenous thresholds in corruption and development. *Economics of Governance*. 2009. №4, vol. 10. P. 345–373.
8. Kingston C. Social structure and cultures of corruption. *Journal of Economic Behavior and Organization*. 2008. Vol.67, №1. P.90–102.
9. Wheeler D., Mody A. International Investment Location Decisions: The Case of U.S. Firms. *Journal of International Economics*. 1992. №1–2, vol. 33. P. 57–76.
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII Офіційний вісник України. 2014. № 85. Ст. 156.
11. Абрамов Ф.В. Коррупция – борьба или легализация? Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – с. 164-169.
12. Рябова Т.В., Абрамов Ф.В. Вплив культурних факторів на виникнення корупції. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 31-3 – Донецьк, ДонНТУ, 2007. – С.138-142.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Козіцька Н. О. канд. екон. наук, доцент, *Шестак А. С.*, магістр,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
(Первомайська філія)

В сучасних умовах господарювання головне завдання будь-якого господарюючого суб'єкта – досягти прибуткового розвитку на основі стійкого фінансово-економічного стану. Для забезпечення функціональності підприємства, керівник повинен вміти адекватно оцінювати фінансовий стан підприємства, зокрема наявність та рух оборотних активів, що включають в себе кошти, виробничі запаси, готову продукцію, незавершене виробництво та дебіторську заборгованість.

Однією з ключових проблем промислових підприємств є управління фінансовими ресурсами, що може бути пов'язане з великими обсягами дебіторської заборгованості, яка суттєво впливає на його фінансовий стан [1 с. 108]. Збільшення або зменшення об'єму дебіторської заборгованості створює значний вплив на оборотність вкладеного в оборотні активи капіталу та на показники фінансово-господарської діяльності. Розмір дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта залежить від таких факторів як об'єм продаж, період відтермінування платежу, умов розрахунків з покупцями тощо. Визначити причини виникнення простроченої заборгованості можуть результати проведеного економічного аналізу. Саме це породжує актуальність обраної для дослідження тематики.

Питання теорії і практики економічного аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством досліджено в працях таких економістів як: О.П. Колісник, Л.В. Кручак, Н.В. Андрюхіної, О.Б. Чорненької, І.В. Марченкової, Л.А. Квятковської, О.М. Поліщук, В.В. Бобко, В.В. Мельник, К.В. Ковтуненка, О.А. Ковалик, С.М. Ксьондза, Г.Є. Ямненко, Т.В. Буднік, Є.П. Гнатенка, Л.В. Кручак та інших. Водночас це питання є актуальним та потребує подальшого дослідження.

Дебіторська заборгованість займає провідну роль в системі розрахунків і є однією з складових бухгалтерської системи, оскільки впливає на надходження грошових коштів до суб'єкта господарської діяльності. Дебіторська заборгованість може мати позитивний і негативний характер. Фінансовий стан господарюючого суб'єкта обумовлюється взаємовідносинами з іншим господарюючим суб'єктом і розрахунками між ними.

Аналіз та оцінка стану дебіторської заборгованості в системі управління підприємством передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей, визначення середнього розміру фінансових активів, які перебувають у формі дебіторської заборгованості, їх питомої ваги в загальній сумі оборотності активів підприємства, поділ та оцінку

дебіторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення [2; с. 742-743].

Передумовою ефективної системи управління дебіторською заборгованістю будь-якого суб'єкта господарювання є постійний оперативний аналіз розрахунків з дебіторами, початковим етапом якого є визначення мети та обґрунтування основних завдань його проведення.

Для аналізу і оцінки дебіторської заборгованості особливе значення має інформаційне забезпечення, що складає певний масив вихідних даних. До джерел інформації такого аналізу відносять планово-нормативні, облікові, звітні та позаоблікові джерела. Джерела планування і регулювання включають перспективні, поточні операційні плани, нормативні матеріали, оцінки, ціни, тарифні ставки тощо. Також використовується будь-яка інша інформація, що застосовується аудиторями, бухгалтерами, аналітиками при розробці і обґрунтуванні управлінських рішень.

Інформаційні джерела, що виступають основою для проведення економічного аналізу дебіторської заборгованості умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні [3 с. 531]. Такий поділ, на нашу думку, дозволяє оперувати повною своєчасною та актуальною інформацією щодо стану дебіторської заборгованості (рис.1).

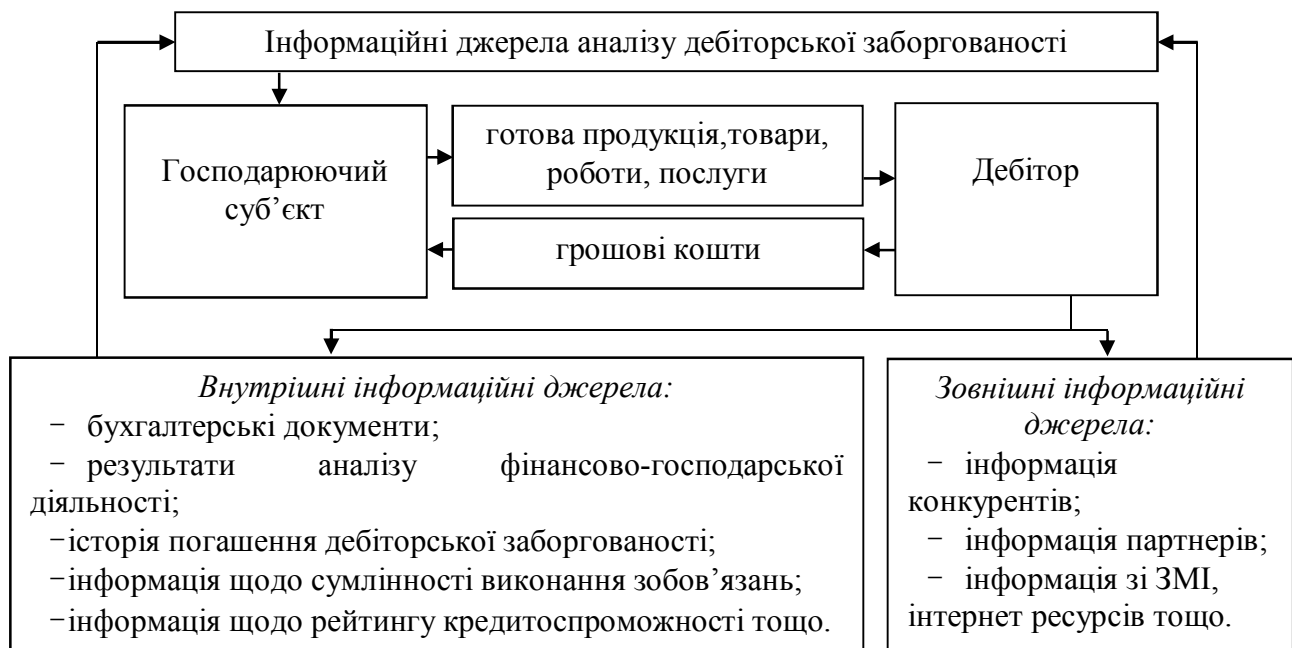

Рис.1. Інформаційні джерела аналізу дебіторської заборгованості

На основі дослідження наукових гіпотез, викладених в працях науковців, виокремимо етапи послідовності проведення економічного аналізу дебіторської заборгованості:

1. Аналіз динаміки, руху та структури дебіторської заборгованості (питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів, питома вага сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості).

2. Аналіз якості дебіторської заборгованості (питома вага простроченої заборгованості).

3. Оцінка оборотності дебіторської заборгованості (коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості).

4. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей (коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості).

Варто зазначити, що дебіторську заборгованість слід обов'язково розподіляти на довгострокову та короткострокову (поточну) з виокремленням заборгованості покупців і замовників за продукцію, товари, роботи, послуги; заборгованості по розрахункам з постачальниками і підрядниками у вигляді виданих авансів; інших видів дебіторської заборгованості.

Заключним етапом аналізу дебіторської заборгованості є оцінка результатів вже проведеного аналізу, прогнозування майбутніх розрахунків покупців і замовників за відвантажені їм продукцію, товари, надані роботи, послуги, а також прийняття ефективних управлінських рішень.

Отже, узагальнюючи вищевикладене, комплексний аналіз дебіторської заборгованості представимо у наступному вигляді (рис.2).

Рис. 2. Етапи комплексного економічного аналізу дебіторської заборгованості

Дотримання представлених вище, основних етапів комплексного економічного аналізу дебіторської заборгованості дозволить суб'єктам

господарської діяльності своєчасно оптимізувати величину дебіторської заборгованості та скоротити строки її погашення, а також знизити ризик неповернення такої заборгованості, що суттєво вплине на результати загального аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Колісник О.П. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій /О.П. Колісник// Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». - №15. - (2019). – С. 108-113. Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua>.
2. Проблеми та шляхи удосконалення дебіторської заборгованості як об'єкта обліку й аналізу /Т.В. Буднік, Є.П. Гнатенко// Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 9. – 2016. – С.740-743.
3. Ямненко Г.Є Інформаційне забезпечення управління дебіторською заборгованістю /Г.Є. Ямненко// Глобальні та національні проблеми економіки. – Випуск 16. – 2017. – с.530-533.

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА ГАРМОНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

***Конопліна О. О.**, канд. екон. наук, **Васищенко Ю. В.**, магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В умовах інтеграції України в світовий економічний простір бухгалтерський облік зазнав значного розвитку та змін шляхом впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності у державному та приватному секторі. Це є одна з основних рушійних сил у інтеграційних процесах обліку. З кожним роком економіка зазнає позитивних змін шляхом розвитку ринкових відносин та інтеграцію у світове співтовариство.

Поширення процесу інтеграції економіки України у світовий економічний простір сприяла розгляду проблеми стандартизації та гармонізації бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Вагомий внесок у аналіз цієї проблеми зробили провідні вітчизняні вчені та науковці: Корчак В. С., Пасько О. В., Піддубна К. С., Тимчина Л. І., Ціцька Н. Є., Шипіна С. Б. Завдяки працям цих учених дане питання було розглянуто з різних точок зору.

Проте залишається невирішеною пролема процесу формування та вдосконалення системи нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку та звітності, а також питання, які потребують ширшого тлумачення з урахуванням євроінтеграційних процесів у державі.

Метою статті є визначення сутності реформування та гармонізації бухгалтерського обліку в умовах інтеграції України в Європейський Союз.

Фінансова звітність підприємств різних країн має певні відмінності, зумовлені соціальними, економічними та політичними чинниками. Відмінності у підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнювали аналіз інформації та прийняття рішень в умовах розвитку міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків [1].

Впровадження міжнародних підходів до побудови національної системи бухгалтерського обліку та застосування міжнародних стандартів є основою реформованої національної системи бухгалтерського обліку.

Інтеграція тягне за собою багато наслідків, як позитивних, так і негативних. Євроінтеграційні процеси визначають виникнення нових проблемних питань у сфері бухгалтерського обліку, одним з яких є питання розбіжностей у регулюванні бухгалтерського обліку та процес запровадження МСФЗ в Україні.

5 жовтня 2017 року Верховна Рада України проголосувала за законопроект №4646-д, який зобов'язує українські компанії застосовувати міжнародні стандарти для складання річної звітності. Частково нові правила запрацювали з 1 січня 2018 року, повною мірою закон набув чинності з 1 січня 2019 року.

Ключовим нормативним документом, який відіграв важливу роль у реформуванні системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні відповідно до МСФЗ була Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затверджена постановою КМУ від 28.10.1998 р. №1706, основними завданнями якої були:

1) створення системи національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і звітності, яка забезпечить потрібною інформацією користувачів, передусім інвесторів;

2) забезпечення зв'язку реформування бухгалтерського обліку з основними тенденціями гармонізації стандартів на міжнародному рівні та станом економічно-правового середовища і ринкових відносин в Україні;

3) надання методичної допомоги у впровадженні та використанні реформованої системи бухгалтерського обліку [2].

Рада Міністрів ЄС приймає законодавчі акти (директиви та регламенти), які регулюють бухгалтерський облік і є обов'язковими для застосування країнами-членами ЄС. На сьогодні бухгалтерський облік та фінансова звітність ЄС регламентуються наступними директивами:

— Четверта Директива «Форма та зміст річного фінансового звіту компаній» (1978 р.);

— Сьома Директива «Вимоги до підготовки консолідованої фінансової звітності та методи підготовки» (1983 р.)

Порівняльний аналіз нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку і звітності, а також його практичного застосування в Україні та норм Директив дає змогу виявити низку розбіжностей. Перша й головна розбіжність, яка перешкоджатиме інтеграції фінансової звітності вітчизняних підприємств у відповідне інформаційне поле Євросоюзу, полягає в тому, що в країнах ЄС та в Україні різні критерії поділу підприємств на великі,

середні й малі. Ця обставина заважає виробленню в нашій державі однакових із ЄС підходів до визначення периметру застосування МСФЗ, П(С)БО та міжнародного стандарту для малого й середнього підприємництва.

В Україні відбувається тривалий процес адаптації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності за допомогою стандартизації та гармонізації з МСФЗ. Результати аналізу стратегії застосування МСФЗ в Україні, як одного з найважливіших нормативних документів, загалом показують позитивну тенденцію у формуванні та створенні законодавчо-нормативних, методологічних, методичних та організаційних передумов для застосування МСФЗ при складанні фінансової звітності суб'єктами господарювання. Але впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності у державному та приватному секторі в Україні сприяє появі низки проблем.

На макроекономічному рівні до проблем впровадження МСФЗ можна зарахувати:

1. Нерозуміння характеру та суті МСФЗ.
2. Відсутність відповідних механізмів для контролю за процесом переходу на МСФЗ.
3. Суттєві відмінності між МСФЗ та національними П(С)БО.
4. Недоцільність застосування МСФЗ підприємствами, для яких перехід законодавчо необов'язковий.
6. Відсутність можливості здійснювати ефективний нагляд за дотриманням МСФЗ.
7. Невідповідність між вимогами бухгалтерського обліку та аудиту.
8. Відсутність належним чином розроблених методик переходу.
9. Недостатня підготовленість до переходу на МСФЗ [3].

Розвиток системи бухгалтерського обліку в Україні ізольовано від світових тенденцій його розвитку не можливий в умовах світової глобалізації. Законодавчі зміни, що відбулися останнім часом в плані реформування бухгалтерського обліку, є лише першим кроком до запровадження застосування МСФЗ в Україні. Ці зміни потребують невідкладного здійснення ряду заходів на всіх рівнях ієрархії інституціонального забезпечення запровадження МСФЗ, успішна реалізація яких в результаті має сприяти поступовому входженню України до країн, що мають методологічний вплив на розвиток глобальної системи бухгалтерського обліку. Це дасть можливість врахувати національні інтереси та інституціональні особливості розвитку вітчизняної економіки в плані більш привабливого та достовірного висвітлення цінностей притаманним вітчизняній економіці.

Отже, гармонізація обліку в умовах євроінтеграції дає нові можливості для українців при використанні МСФЗ. Наближення принципів ведення бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів – це безумовний плюс. Для найбільш ефективного впровадження МСФЗ українському уряду потрібно краще гармонізувати чинне законодавство та міжнародні стандарти. Цей процес має відбуватися на принципі системності, оскільки лише поступова і чітко контрольована структура застосування може дати позитивні результати.

Українським бухгалтерам доведеться освоїти нові системи, проте це дозволить вивести наших вітчизняних спеціалістів на новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Шипіна С. Б. Зарубіжний досвід розкриття інформації про фінансові результати у фінансовій звітності за МСФЗ [Електронний ресурс] / С. Б. Шипіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2016. – Вип. 17(4). – С. 147-150. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17\(4\)__38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(4)__38).
2. Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів від 28.10.1998 р. №1706 / Кабінет Міністрів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/8451/467838/>.
3. Мельник А. Ф. Європейський Союз: інституційні та економічні основи інтеграції : навч. посібн. / А. Ф. Мельник, І. О. Івашук, І. Д. Бенько– Тернопіль : Матвей, 2014. – 410 с.
4. Бенько І. Д. Облік, аналіз і аудит в контексті Європейської інтеграції України. Особливості застосування міжнародних стандартів фінансової звітності у телекомунікаційних компаніях : моногр. / за заг. ред. М. С. Пашкевич ; Мін-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Дніпропетровськ : НГУ, 2015.
5. Міністерство фінансів України. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Перелік країн, що застосовують МСФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://msfz.minfin.gov.ua>.

ВИКОРИСТАННЯ ІНДЕКСНОГО МЕТОДУ ДЛЯ ДІАГНОСТУВАННЯ МОЖЛИВИХ ДИСПРОПОРЦІЙ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Костюк В. О., канд. екон. наук, Мількін І. В., ст. викл., Махник М. С., студентка, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Для характеристики різноманітних соціально-економічних явищ і процесів, що відбуваються на окремих підприємствах, у статистичних дослідженнях широко використовується індексний метод, який займає особливе місце серед інших статистичних методів. Індекс - це статистичний показник, що характеризує зміну соціально-економічних явищ і процесів у часі, просторі, порівняно з планом (нормою, стандартом). Формою вираження індексів є коефіцієнти, проценти, проміле, продециміле, просантиміле. Індекс, як і будь-який статистичний показник, поєднує в собі якісний і кількісний аспекти. Назва індексу відображає соціально- економічний зміст показника, його числове значення – інтенсивність змін, або ступінь відхилень. Індеси завжди характеризують співвідношення однойменних суспільних явищ – цін, продукції, її собівартості, продуктивності праці та ін., що відображаються в назві індексів. За допомогою індексів (індексного методу) вирішують такі основні завдання:

– вивчення загальної зміни складного соціально-економічного явища в динаміці, територіальному порівнянні, зіставленні з нормативами, планами, прогнозами;

- дослідження взаємозв'язку між соціально-економічними явищами;
- оцінка впливу окремих чинників на зміну досліджуваного результативного показника. [1].

Крім наведених вище основних завдань, які успішно вирішує індексний метод, його доцільно використовувати для діагностування можливих диспропорцій в господарській діяльності підприємства. З цією метою рекомендується обчислювати і зіставляти індекси відповідних взаємопов'язаних показників. У результаті такого зіставлення індексів результативних показників можна легко і точно визначити характер і місце порушення нормального ходу виробничого процесу. Так, наприклад, у результаті простого порівняння індексів показників продуктивності праці можна отримати різні випадки співвідношень їхньої зміни:

- якщо індекс середньорічної (місячної, квартальної) продуктивності праці зростає швидше, ніж індекс середньоденної продуктивності праці одного робітника, то це означає, що підприємство протягом досліджуваного періоду збільшило в середньому кількість робочих днів;

- якщо, навпаки, індекс середньоденної продуктивності праці у своїй зміні випереджає індекс середньорічної (місячної, квартальної) продуктивності праці, то має місце скорочення кількості відпрацьованих днів (можливо цілоденні втрати робочого часу);

- якщо середньоденна продуктивність праці в індексному виразі зростає швидше, ніж середньогодинна продуктивність праці одного робітника, то в цьому випадку на підприємстві спостерігається скорочення внутрішньо змінних простоїв (або залучення робітників до понаднормових годин роботи);

- якщо, навпаки, середньогодинна продуктивність праці у своєму зростанні випереджає показник середньоденної продуктивності праці одного робітника, то в цьому випадку є наявне збільшення кількості внутрішньо змінних втрат робочого часу [2].

При дослідженні співвідношення темпів зростання продуктивності праці і середньої заробітної плати можуть бути наступні варіанти їхньої зміни:

- індекс продуктивності праці збільшується, а індекс середньої заробітної плати зменшується, це свідчить про те, що на підприємстві має місце неефективна система нормування, яка може призвести до незадоволення робітників і зрештою змусить керівництво даного підприємства перебудувати систему оплати праці;

- індекс продуктивності праці зменшується, а індекс середньої заробітної плати, навпаки, збільшується; така динаміка наведених показників обов'язково призведе до непомірного зростання затрат на виробництво і зменшення фінансових результатів (прибутку), що є яскравим свідченням неефективності управління на підприємстві;

- індекс продуктивності праці і індекс середньої заробітної плати одночасно зменшуються, така ситуація свідчить про погіршення фінансового стану на підприємстві, що може призвести до соціального напруження у колективі цього підприємства і навіть до економічного занепаду;

– індекси продуктивності праці та середньої заробітної плати одночасно збільшуються, при цьому темп зростання продуктивності праці випереджає темп зростання заробітної плати, це найкращий варіант динаміки співвідношення згаданих показників [2].

Аналогічні порушення виробничого процесу можна спостерігати при зіставленні індексів вартісних показників продукції:

– якщо індекс валової продукції випереджає індекс товарної продукції, це означає, що на підприємстві збільшується величина незавершеного виробництва і внутрішньогосподарського обороту;

– якщо індекс товарної продукції випереджає індекс реалізованої продукції, то в цьому випадку зростає залишок нереалізованої товарної продукції;

– якщо індекс валової продукції випереджає індекс реалізованої продукції, то це свідчить про зниження оборотності оборотних засобів;

– якщо індекс товарної продукції випереджає індекс чистої продукції, то це свідчить про зростання матеріалоємності товарної продукції;

– якщо, навпаки, індекс чистої продукції випереджає індекс реалізованої продукції, то в цьому випадку має місце порушення строків поставок комплектуючих виробів і не вся виготовлена продукція знаходить збут;

– якщо індекс умовно-чистої продукції випереджає індекс товарної продукції, то це означає, що одночасно зростають рівні трудомісткості продукції і капіталомісткості основних засобів;

– якщо індекс умовно-чистої продукції випереджає індекс чистої продукції, це свідчить про зростання капіталоємності основних засобів;

– якщо індекс умовно-чистої продукції випереджає індекс обсягу реалізації продукції, то це свідчить про те, що вироблена продукція не користується попитом[3].

У результаті зіставлення показників продуктивності і капіталоозброєності праці можуть бути різні випадки їх співвідношень, на основі яких можна стверджувати про розвиток підприємства з економічної точки зору:

якщо індекс продуктивності праці зростає швидше, ніж індекс капіталоозброєності, то в цьому випадку рівень капіталовіддачі підвищується і це буде означати, що на підприємстві спостерігається інтенсивний шлях його розвитку;

і, навпаки, якщо індекс капіталоозброєності праці випереджає індекс продуктивності, то в цьому випадку капіталовіддача основних засобів буде зменшуватися, що свідчить про екстенсивний шлях розвитку підприємства.

У процесі порівняльного аналізу прибутку підприємства також доцільно досліджувати зміну цього показника в зіставленні з індексами обсягу виробництва продукції, величиною основних засобів, кількістю працівників. Оптимальним з економічної точки зору має бути наступне співвідношення цих показників: індекс прибутку повинен випереджати індекс обсягу виробництва продукції, індекс обсягу виробництва продукції у свою чергу має бути більшим, ніж індекс основних засобів, індекс основних засобів повинен випереджати

індекс чисельності працівників, а індекс чисельності працівників має бути додатною (позитивною) величиною.

Отже, порівняльний аналіз індексів наведених вище економіко-статистичних показників дає можливість швидко і точно отримати найбільш інформативні аналітичні висновки. Так, останній приклад, присвячений зіставленню індексів прибутку і інших показників дає підставу стверджувати, що трудовий і технічний потенціали підприємства зростають, збільшується порівняно з ними обсяг продукції, більш високими темпами зростає прибуток. Це дозволяє позитивно оцінити виробничу діяльність досліджуваного підприємства.

Список використаних джерел :

1. Костюк В. О. Статистика: навч. посібник / В. О. Костюк, І. В. Мількін. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 166с
2. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 233с.
3. Муравьев А. И. Теория экономического анализа : проблемы и решения / А. И. Муравьев. – Москва : Финансы и статистика, 1988. – 144с.

ПРО ЧИННИКОВИЙ АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГАЗОВИХ МЕРЕЖ

Костюк В. О., канд. екон. наук, доцент, Письмак В. Р., студентка, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Діяльність кожного підприємства у сучасних умовах господарювання є предметом особливої уваги широкого кола учасників ринкових відносин, які зацікавлені у позитивних кінцевих результатах його функціонування. Найважливішим показником, який характеризує кінцевий фінансовий результат роботи будь-якого підприємства, у тому числі підприємства газових мереж, є величина отриманого прибутку. Цей показник залежить від безлічі чинників, які прямо або опосередковано впливають на його зміну. Зважаючи на це, актуального значення набуває дослідження і узагальнення теоретичних підходів щодо методики моделювання і чинникового аналізу цього показника, тобто визначення кількісного впливу окремих чинників на його абсолютну величину. На це слід звернути особливу увагу, так як на нинішньому етапі розвитку України, щоб вижити в конкурентній боротьбі і зміцнювати свої ринкові позиції, кожне підприємство має постійно шукати резерви підвищення рівня ефективності своєї виробничої діяльності. Це об'єктивний процес, без якого неможливий поступальний розвиток того чи іншого суб'єкта господарювання. Аналіз сприяє економному використанню наявних ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, більш ефективному використанню нової техніки і технології виробництва, запобіганню зайвих затрат, всіляких недоліків у роботі. Унаслідок цього зміцнюється економіка

підприємства, підвищується рівень ефективності його роботи. Отже економічний аналіз, зокрема, чинниковий аналіз господарської діяльності – це важливий елемент у системі управління виробництвом, дійовий засіб виявлення внутрігосподарських резервів, основа розробки науково-обґрунтованих планів - прогнозів та управлінських рішень і контролю за виконанням їх з метою підвищення ефективності функціонування підприємства [2].

Виходячи з вищенаведеного, важливе значення має чинниковий аналіз досліджуваного показника прибутку підприємств газових мереж. Слід підкреслити, що на зміну цього показника впливають наступні чинники, які відображають характерні особливості роботи цих підприємств:

- обсяг транспортованого (отриманого) природного газу;
- обсяг поданого газу в мережу;
- обсяг реалізованого газу споживачам;
- коефіцієнт подання газу в мережу;
- коефіцієнт реалізації газу споживачам;
- середній тариф одиниці реалізованого газу споживачам;
- рівень прибутковості одиниці отриманого газу;
- рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу;
- рівень рентабельності продажу.

Для безпосереднього виміру впливу цих чинників на загальну зміну аналізованого показника прибутку пропонується використати статистичний метод ланцюгових підстановок, зокрема, його модифікацію «спосіб обчислення абсолютних різниць», підчас використання якого слід дотримуватись наступного правила: абсолютне відхилення по кожному з чинників вихідної розрахункової формули (моделі) прибутку необхідно помножити на наступні базисні й попередні фактичні показники стосовно чинника, вплив якого обчислюється [1]. При цьому вихідна чинникова модель досліджуваного показника повинна бути побудована таким чином, щоб чисельник розрахункової формули попереднього чинника одночасно був знаменником розрахункової формули наступного чинника. У такій моделі добуток кожних послідовно взятих чинників, починаючи від першого до будь-якого наступного матиме чіткий логічний і економічний смисл, а добуток усіх чинників є величиною аналізованого показника. Це буде означати, що побудована таким чином модель з погляду методології методу ланцюгових підстановок достатньо обґрунтована і може бути використана для чинникового аналізу прибутку [1].

Для розрахунку кількісного впливу згаданих вище чинників на загальну зміну досліджуваного показника прибутку доцільно використати поетапний чинниковий аналіз, тобто спочатку визначати вплив, наприклад, двох чинників, потім трьох та ін. Враховуючи це, розглянемо спочатку методику двохчинникового аналізу прибутку, коли на зміну цього показника будуть впливати тільки два чинники: обсяг отриманого газу і рівень прибутковості одиниці цього газу. Добуток цих чинників являє собою вихідну модель для чинникового аналізу показника прибутку. Застосовуючи до цієї моделі зазначений вище «спосіб обчислення абсолютних різниць», пропонується

обчислювати кількісний вплив згаданих чинників на загальну зміну показника прибутку за такою методикою:

вплив першого чинника (обсягу отриманого газу) обчислюється шляхом множення його відхилення на базисну величину рівня прибутковості одиниці отриманого газу;

вплив другого чинника (рівня прибутковості одиниці отриманого газу) розраховується шляхом множення його відхилення на фактичне значення першого чинника .

Для більш поглибленого аналізу цього показника доцільно дослідити вплив і інших чинників. З цією метою рекомендується розширити наведену вище двохчинникову модель прибутку шляхом розкладання комплексного чинника «рівень прибутковості одиниці отриманого газу» на такі субчинники: коефіцієнт подання отриманого газу в мережу (відношення обсягу поданого газу в мережу до обсягу отриманого газу) і рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу. Це означає, що в цьому випадку вихідна мультиплікативна модель прибутку для його чинникового аналізу буде являти собою добуток таких чинників: обсяг отриманого (транспортованого) газу, коефіцієнт подання отриманого газу в мережу і рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу. Для дослідження впливу цих чинників на зміну показника прибутку пропонується визначати абсолютну величину такого впливу за наступною методикою:

вплив обсягу отриманого газу визначається шляхом множення відхилення цього показника від базового значення в абсолютному виразі на базисну величину всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта подання отриманого газу в мережу обчислюється шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення обсягу отриманого газу і на базове значення рівня прибутковості одиниці поданого газу в мережу;

вплив рівня прибутковості одиниці поданого газу в мережу розраховується шляхом множення відхилення даного показника від його базового значення на фактичне значення інших чинників.

Поглиблюючи далі чинниковий аналіз прибутку, можна дослідити кількісний вплив на його зміну і інших чинників, якщо чинник «рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу» розкласти на такі наступні чинники: коефіцієнт реалізації газу споживачам, середній тариф одиниці реалізованого газу і рівень рентабельності продажу. Тоді отримаємо наступну мультиплікативну модель показника прибутку, яка буде являти собою добуток таких чинників: обсяг отриманого газу, коефіцієнт подання отриманого газу в мережу, коефіцієнт реалізації газу споживачам, середній тариф одиниці реалізованого газу і рівень рентабельності продажу.

Застосовуючи до цієї детермінованої моделі прибутку метод ланцюгових підстановок, пропонується обчислювати вплив наведених вище чинників на загальну зміну досліджуваного показника за такою методикою:

вплив обсягу отриманого газу розраховується шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта подання отриманого газу в мережу обчислюється шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення обсягу отриманого газу і на базове значення всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта реалізації газу споживачам визначається шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення двох попередніх чинників (обсягу отриманого газу і коефіцієнта подання отриманого газу в мережу) і на базове значення двох наступних чинників (середнього тарифу одиниці реалізованого газу і рівня рентабельності продажу);

вплив середнього тарифу одиниці реалізованого газу споживачам розраховується шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення трьох попередніх чинників (обсягу отриманого газу, коефіцієнта подання отриманого газу в мережу і коефіцієнта реалізації газу споживачам) і на базове значення рівня рентабельності продажу;

вплив рівня рентабельності продажу визначається шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичну величину всіх інших чинників у звітному періоді.

Сумарний вплив усіх чинників має дорівнювати загальному приросту прибутку у звітному періоді стосовно базисного. Відносний вплив зазначених чинників на загальну зміну досліджуваного показника визначається шляхом ділення отриманої абсолютної величини впливу кожного чинника на базове значення прибутку і множенням отриманого результату на 100. Аналогічно для обчислення структури впливу окремих чинників необхідно отриманий частковий вплив кожного чинника поділити на загальний приріст прибутку і результат помножити на 100. Слід зазначити, що сукупний позитивний вплив всіх чинників свідчить про те, що на цю суму збільшилась абсолютна величина аналізованого показника прибутку. Сумарна абсолютна величина негативного впливу інших чинників на загальну зміну даного показника являє собою резерв для його подальшого зростання.

Наведена методика чинникового аналізу прибутку дає можливість визначити кількісний вплив найважливіших чинників на його зміну за будь-який період часу, дослідити закономірності такого впливу і виявити внутрішні резерви для його подальшого зростання.

Список використаних джерел:

1. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 233 с.
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник / Г. В. Савицька. – Київ : Знання, 2004. – 654с.

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ COVID-19
НА ПРИКЛАДІ КОМУНАЛЬНОГО НЕКОМЕРЦІЙНОГО
ПІДПРИЄМСТВА «МІСЬКА ДИТЯЧА ПОЛІКЛІНІКА № 1»
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

*Косяк А. П., канд. екон. наук, доцент, Манчукова О. Ю., бакалавр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова м. Харків*

Впродовж останніх років Україна впевнено рухається шляхом глибоких реформ, але важливою в країні в умовах всесвітньої епідемії Covid-19 та економічної кризи залишається пошук суб'єктами господарювання можливостей залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Слід зазначити, що на даний момент первинна ланка медичної допомоги відіграє важливу роль у боротьбі з пандемією. Зокрема, програма медичних гарантій на рівні вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги запроцьована з 01 квітня 2020 р. [1].

На сьогодні в Україні до основних завдань сучасних систем охорони здоров'я віднесено покращення стану здоров'я громадян на основі забезпечення справедливості та фінансовий захист населення шляхом прозорого фінансування. Сутність заходів щодо реформування та проведення змін інфраструктури системи охорони здоров'я полягає у створенні умов фінансово-економічної та фізичної доступності медичної допомоги необхідної якості для громадян.

В рамках проекту Європейського союзу «Сприяння реформі вторинної медичної допомоги в Україні» усі заходи досягаються на основі раціонального використання державними і місцевими органами влади податків.

Комунальні некомерційні підприємства, які надають вторинну (спеціалізовано) медичну допомогу, розпочали свою роботу за договорами з Національною службою здоров'я України (НСЗУ).

Комунальне некомерційне підприємство «Міська дитяча поліклініка № 1» Харківської міської ради створено рішенням 19 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 18 квітня 2018 року за № 1072/18 «Про припинення комунальних закладів охорони здоров'я міста Харкова шляхом реорганізації (перетворення) в комунальні некомерційні підприємства Харківської міської ради».

КНП «МДП № 1» ХМР підпорядковано та підзвітне Департаменту охорони здоров'я Харківської міської ради, діє на підставі Статуту, є некомерційним, неприбутковим унітарним комунальним підприємством, що утримується за рахунок бюджету м. Харкова, кошти якого є джерелом доходів підприємства. Власником майна є територіальна громада м. Харкова в особі ХМР.

Основний вид діяльності за КВЕД: 86.21 «Загальна медична практика», інші види діяльності: 86.10 «Діяльність лікарняних закладів»; 86.22 «Спеціалізована медична практика»; 86.90 «Інша діяльність у сфері охорони

здоров'я»; 68.20 «Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна». За основним видом діяльності 86.21 «Загальна медична практика» станом на 01.10.2018 року було зареєстровано 13545 декларацій, а станом на 01.01.2019 р. – 16075 декларацій, на 01.01.2020 р. – 18179, на 01.10.2020 р. – 19042 декларацій. В даний час під наглядом «Міської дитячої поліклініки № 1» знаходиться близько 20000 дітей.

Медичною допомогою, медичними та медико-соціальними послугами може безпосередньо користуватися дитяче населення Слобідського району м. Харкова, інші маленькі громадяни – за особистими заявами батьків і направленням інших лікувальних закладів згідно чинного законодавства України. У поліклініці працюють «Школа здорового дитячого харчування» та «Школа імунізації». Комунальне некомерційне підприємство є базою кафедри поліклінічної педіатрії Харківської медичної академії післядипломної освіти.

До структури комунального некомерційного підприємства входять: адміністративно-господарський підрозділ; центр надання первинної медичної допомоги зі своїми структурними підрозділами (амбулаторії, медичні кабінети, денні стаціонари); консультативно-діагностичний центр зі своїми структурними підрозділами і допоміжними службами та інші підрозділи.

Джерелами фінансування є кошти місцевого бюджету, а також кошти, одержані в якості благодійної, гуманітарної та спонсорської допомоги від юридичних і фізичних осіб; надходження від оренди майна; інші джерела фінансування, що не суперечать чинному законодавству України.

Доходи використовуються виключно для фінансування видатків на його утримання, реалізації мети, цілей, завдань та напрямків діяльності.

З метою дотримання єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання інформації користувачам фінансової звітності бухгалтерський облік на підприємстві ведеться відповідно до чинного законодавства в Україні, а саме згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2].

Фінансова та бюджетна звітність комунального некомерційного підприємства складається та подається відповідно до наказів Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності роз порядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування» [3; 4].

Перш за все проведемо аналіз показників надходження та використання коштів загального фонду по КНП «МДП № 1» ХМР за 2018 – 2020 рр. Але слід відмітити, що відповідно до коду та назви програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів розрізняємо КПКВ 0712080 – «Амбулаторно-поліклінічна допомога населення, крім первинної медичної допомоги» та КПКВ 0712113 – «Первинна медична допомога населенню, що надається амбулаторно-поліклінічними закладами (відділеннями)».

Розглядаючи дані «Звіту про надходження та використання коштів загального фонду» (Ф. № 2м) [5] за аналізуємий період, за 2018 рік по КПКВ 0712080, що приведені в аналітичній табл. 1 видно, що було затверджено

коштів на суму 3554,5 тис. грн, надійшло коштів 3269,2 тис. грн, фактичні видатки склали 3269,2 тис. грн. Слід відмітити, всі кошти загального фонду у 2018 році були направлені на статтю субсидії та поточні трансферти.

Таблиця 1 – Показники загального фонду КНП «МДП № 1» ХМР по КПКВ 0712080 за 2018 – 2020 рр.

Показники	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення 2020/2018 рр.	
	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки
Амбулаторно-поліклінічна допомога населення, крім первинної медичної допомоги, тис.грн	3554,5	3269,2	7581,6	7415,7	2842,2	2839,1	-712,3	-430,1

За 2019 рік по КПКВ 0712080 затверджено коштів на суму 7581,6 тис. грн, надійшло коштів 7415,7 тис. грн, фактичні видатки склали 7415,7 тис. грн. Також за результатами аналізу статей були отримані доходи від місцевого бюджету (медична субвенція) у сумі 6141,1 тис. грн, доходи від місцевого бюджету (дотація) – 496,2 тис. грн.

За 2020 рік по КПКВ 0712080 затверджено коштів на суму 2842,2 тис. грн, надійшло коштів 2839,1 тис. грн, фактичні видатки склали 2839,1 тис. грн. Із аналізу статей фінансового плану за 2020 рік видно, що отримано доходи від місцевого бюджету (медична субвенція) у сумі 1288,7 тис. грн, від місцевого бюджету (кошти інших субвенції з державного бюджету) – 484,2 тис. грн, від місцевого бюджету (дотація) – 165,1 тис. грн.

За вище приведеними даними кошторис по КПКВ 0712080 у 2019 році зріс в порівнянні з 2018 роком на 4027,1 тис. грн, а в 2019 році має тенденцію зменшення на 4739,4 тис. грн.

Дослідивши кошторис загального фонду по КПКВ 0712080 – «Амбулаторно-поліклінічна допомога населення, крім первинної медичної допомоги», слід зазначити, що у 2020 році не увійшли статті такі, як витрати на оплату праці, нарахування на оплату праці, оплата комунальних послуг і електроенергії, які займають найбільшу долю (частину) кошторису загального фонду.

З приведених показників загального фонду по КПКВ 0712113 – «Первинна медична допомога населенню, що надається амбулаторно-поліклінічними закладами (відділеннями)», табл. 2 надходження та використання коштів загального фонду по КПКВ 0712113 затверджено коштів у 2018 році 1908,0 тис. грн, надійшло – 1861,9 тис. грн, фактичні видатки – 1861,9 тис. грн, всі кошти в повному обсязі були направлені на статтю субсидії та поточні трансферти підприємства.

За даними 2019 року затверджений кошторис складає 1716,3 тис. грн, надійшло коштів – 1715,7 тис. грн, фактичні видатки склали 1715,7 тис. грн, виявлено незначні розбіжності між затвердженим кошторисом та фактичними видатками.

Таблиця 2 – Показники загального фонду КНП «МДП № 1» ХМР по КПКВ 0712113 за 2018 – 2020 рр.

Показники	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення 2020/2018 рр.	
	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки	Затв. кошторис	Касові видатки
Первинна медична допомога населенню, що надається амбулаторно-поліклінічними закладами (відділеннями), тис. грн.	1908,0	1861,9	1716,3	1715,7	1824,0	1823,8	-84,0	-38,1

Також були отримані доходи в 2019 році від надання в оренду нерухомого майна у сумі 56,9 тис. грн та від Національної служби здоров'я України (НСЗУ) – 17830,3 тис. грн. Усього затверджено кошторис у 2020 році на суму 1824,0 тис. грн, надійшло коштів на суму 1823,8 тис. грн, касові видатки – 1823,8 тис. грн. Отримано кошти від місцевого бюджету у сумі 1754,1 тис. грн, також отримано доходи від надання в оренду нерухомого майна – 68,5 тис. грн та від НСЗУ – 22995,1 тис. грн.

Виходячи з наведених вище даних по загальному фонду КНП «МДП № 1» ХМР по КПКВ 0712080 – «Амбулаторно-поліклінічна допомога населення, крім первинної медичної допомоги» та по КПКВ 0712113 – «Первинна медична допомога населенню, що надається амбулаторно-поліклінічними закладами (відділеннями)», також значні грошові кошти надійшли від виконавчої влади НСЗУ. Зокрема, у 2019 році отримано 17830,3 тис. грн та витрачено на: матеріали та інвентар 879,2 тис. грн (у т.ч. на погашення кредиторської заборгованості – 10,6 тис. грн); медикаменти і перев'язувальні матеріали 815,2 тис. грн; продукти харчування (дитяча молочна кухня) 515,0 тис. грн; оплату послуг (крім комунальних) 940,1 тис. грн (у т.ч. на погашення кредиторської заборгованості 80,8 тис. грн); оплату водопостачання 19,7 тис. грн (у тому числі погашення кредиторської заборгованості 2,8 тис. грн); оплату водовідведення 12,5 тис. грн (у т.ч. погашення кредиторської заборгованості 1,5 тис. грн), оплату теплопостачання – 992,7 тис. грн та інші.

У 2020 році комунальне некомерційне підприємство отримано від НСЗУ грошові кошти у сумі 22995,1 тис. грн, які були витрачені на передплату видань електронного журналу «Головбух: Медицина», періодичних видань у паперовій

та електронній формі, через веб-сайти (Інтернет), у вигляді CD (DVD) дисків, а також на придбання основних засобів, медичного обладнання, запасів, придбання нової комп'ютерної програми для роботи відділу бухгалтерії, цільове фінансування та інше.

Слід зазначити, що грошові кошти, які надійшли на рахунок комунального некомерційного підприємства з інших джерел фінансування і не використанні протягом календарного року, залишаються у розпорядженні міської дитячої поліклініки, вилученню у бюджет не підлягають і використовуються у наступному році.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що галузь вторинної медичної допомоги поглинає велику частину державного бюджету, який виділяється на систему охорони здоров'я та утримання персоналу. Планування і затвердження ефективної сучасної системи охорони здоров'я має здійснюватися із урахуванням національної специфіки, а також базуватися на передовий світовий досвід.

Список використаних джерел:

1. Медична реформа. Урядовий портал [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. (поточна редакція – Редакція від 01.07.2021 р.). [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2011 № 25 (поточна редакція – Редакція від 24.01.2011). [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-11#Text>
4. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування. Затверджено наказ Міністерства фінансів України № 44 від 24.01.2012 (поточна редакція – Редакція від 29.01.2021). [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>
5. Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2м) КНП «МДП № 1» ХМР за 2018 – 2020 рр.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДОРОЖНЬО- БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Коханова О. Ф., викладач економічних дисциплін II категорії,
Бондаренко С. М., викладач економічних дисциплін вищої категорії,
Харківський державний автомобільно – дорожній коледж, м.Харків*

В умовах посилення загальнополітичної та економічної нестабільності зовнішнього середовища, радикальних змін політичного режиму і системи цінностей, в умовах пандемії Covid - 19 питання оперативності виявлення впливу зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної і виробничої

діяльності підприємства постало особливо гостро. Також існує проблема нестачі кваліфікованих спеціалістів, особливо це стосується вищої та середньої ланок менеджерів. Актуальність проблеми підтверджує і той факт, що сьогодні багато великих підприємств, створюють у своїй структурі спеціальні підрозділи, які повинні забезпечувати їхню економічну і фінансову безпеку. Однак ці новостворені служби здебільшого не мають розробленої наукової системи оцінки й забезпечення безпеки підприємств, теоретичної бази своєї роботи, що істотно знижує ефективність їх функціонування.

Негативним впливам та загрозам ззовні піддається кожне підприємство незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, не виняток і дорожньо-будівельні підприємства. Ці загрози призводить до виникнення дисбалансу та серйозного погіршення основних техніко-економічних показників функціонування. Тому, виникає потреба гнучко реагувати та своєчасно здійснювати відповідні зміни, адаптуватися до конкретних ситуацій, шукати шляхи та способи переорієнтації цілей для забезпечення беззбиткової діяльності, збереження своєї ніші на ринку, підвищення конкурентоспроможності своїх робіт і послуг.

Економічна безпека є універсальною категорією, яка відображає здатність підприємства забезпечувати стійкий розвиток, як в поточному періоді, так і на перспективу. Економічну безпеку підприємства слід розуміти як комплексну характеристику результатів діяльності дорожньо-будівельного підприємства, одержаних завдяки ефективному використанню його ресурсів, скерованих на досягнення цілей й убезпечення його діяльності від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Для дорожньо-будівельного підприємства надзвичайно важливо розробити систему управління фінансово - економічною безпекою, яка б інтегрувала в собі такий рівень, який здатний підтримувати безпеку підприємства в майбутньому. Система управління фінансово-економічною безпекою кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним із працівників важливості гарантування безпеки, а також від досвіду роботи керівників. Система фінансово-економічної безпеки дорожньо – будівельного підприємства покликана забезпечити можливість оцінити перспективи зростання підприємства, розробити тактику і стратегію його розвитку. [1]

Під системою фінансово – економічною безпекою розуміється комплекс заходів: організаційно-управлінських, технологічних, технічних профілактичних і маркетингових, спрямованих на реалізацію захисту інтересів дорожньо – будівельного підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз або взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання та спрямовані на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави. [2]

Ефективне управління дорожньо –будівельним підприємством передбачає також розроблення дієвих механізмів забезпечення достатнього рівня його фінансово-економічної безпеки, прийняття рішень на основі системного підходу.

Механізм управління фінансово-економічною безпекою - це система обумовлених цілей, завдань, принципів, функцій, що дає можливість приймати оптимальні рішення стосовно стабільного функціонування дорожнього-будівельного підприємства та напряду його подальшого розвитку, контролювати стан його економічної безпеки.

Суттєвим аспектом при цьому є сама структура механізму, в якій мають поєднуватися організаційна, економічна та забезпечувальна складові щодо планування, організації, мотивації і контролю для досягнення найвищого рівня захищеності підприємства.

Метою цього механізму є забезпечення необхідного рівня безпеки задля досягнення підприємством своїх як тактичних, так і стратегічних цілей.

Мета реалізується через: визначення цілей, завдань, функцій, принципів фінансово-економічної безпеки; створення служби фінансово-економічної безпеки на підприємстві; формування бюджету служби безпеки; грошове забезпечення економічної безпеки; неперервний контроль за дотримання планових показників і аналіз відхилень; діагностика стану безпеки. При цьому до змін зовнішнього середовища через пандемію адаптується не лише механізм управління фінансово – економічною безпекою і вся система управління, а також формується активна стратегія розвитку [3].

Об'єктом виступає економічний стан дорожньо – будівельного підприємства в поточному і перспективному періоді.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємство здійснює структурування та комбінування елементів системи фінансово - економічної безпеки індивідуально. Не на усіх підприємствах є всі елементи. Для дослідження фінансово - економічної безпеки дорожньо – будівельного підприємства визначаються такі складові, як: фінансова, інтелектуальнокадрова, техніко-технологічна, політико-правова, екологічну та силова.

Фінансова складова найважливіша. Тому від врахування всіх її особливостей залежить й загальна безпека підприємства. Суть фінансової безпеки дорожньо-будівельного підприємства полягає у створенні такого фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток. [4]

До складу фінансових інструментів відносяться: платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода). [5]

Слід зазначити, що на зміни фінансово - економічної безпеки підприємства істотно впливає стадія життєвого циклу, на якому воно знаходиться.

На стадії створення основними загрозами безпеки виступають загрози від неправильного позиціювання підприємства на ринку і від помилок в організації виробництва продукції чи надання робіт і послуг. Найбільш небезпечна стадія - стадія зростання дорожньо-будівельного підприємства, тому що позиція підприємства ще не є стабільна і піддається впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. На стадії зростання рекомендується найбільшу увагу приділити питанням розширення виробництва та вдосконаленню менеджменту. На стадії спаду підприємство характеризується низьким рівнем забезпечення фінансово - економічної безпеки. Велику увагу тут слід приділити фінансовим питанням і збереженню ефективних напрямів діяльності.

Важливою умовою стабільної роботи дорожньо -будівельних підприємств є ефективна методика управління діяльністю, якість і вартість матеріалів для будівництва, своєчасність їх доставки на місце будівництва, температурний режим, характер взаємовідносин з постачальниками матеріалів та органами місцевої влади, політика встановлення договірних цін, обізнаність з ситуацією на ринку і конкурентами.

Методологічний апарат забезпечення фінансової – економічної безпеки дорожньо-будівельного підприємства може включати такі методи, як: техніко-економічні розрахунки, метод калькулювання, бюджетування балансовий метод, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування. Фінансовими важелями може виступати система стимулів та заохочень для керівників за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління, заснований на його власній фінансовій філософії. [5]

Стратегія фінансово- економічної безпеки повинна включати:

- характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства;
- визначення і моніторинг чинників, які зміцнюють або негативно впливають на стійкість його соціально-економічного стану на короткострокову і середньострокову перспективу;
- визначення критеріїв і параметрів допустимих значень показників, що характеризують інтереси дорожньо-будівельного підприємства і відповідають вимогам його фінансово-економічної безпеки;
- розробку економічної політики, що включає механізми обліку, які впливають на стан фінансово - економічної безпеки;
- напрями діяльності підприємства відносно реалізації стратегії. [6]

Системи інформаційно-аналітичного забезпечення механізму управління фінансово – економічною безпекою формується на базі: даних бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку і звітності; галузових показників діяльності підприємств-аналогів; звітів та планів і прогнозів, отриманих у

процесах стратегічного, тактичного і оперативного планування, аналізу, контролю і бюджетування; оцінки загроз фінансовій безпеці дорожньої галузі. [7, 8].

Отже, механізм управління фінансово- економічною безпекою дорожньо-будівельних підприємств являє собою впорядковану сукупність таких взаємодіючих складових, дія яких спрямована на якісну реалізацію захисту інтересів дорожньо-будівельного підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, на оперативне реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, збереження та зміцнення стійкої позиції підприємства на ринку в умовах жорсткої конкуренції, задоволення потреб споживачів, захист і зберігання матеріальних та фінансових ресурсів підприємства, підтримку збалансованої виробничогосподарської діяльності і забезпечення отримання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Зось – Кіор М.В., Дячков Д.В., Павлик Р.В. Система економічної безпеки підприємства: поняття, принципи, сутність. Економіка і підприємництво. 2019. № 5 (110). URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-5-19> (дата звернення 12.11.21).
2. Основи економічної безпеки : підручник / О.М. Бандурка та ін. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 236 с.
3. Лабунська С.В. Методологічні основи формування системи економічної безпеки інноваційно активного підприємства [Електронний ресурс]. URL: ir.nmu.org.ua (дата звернення 11.12.21).
4. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства : [навч. посіб.] / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков / ХНЕУ. – Х. : ХНЕУ, 2012. – 251 с.
5. Лазарева А.П. Фінансово-економічна безпека підприємства та механізм її забезпечення [Електронний ресурс. URL: http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_7_00.pdf (дата звернення 11.12.21).
6. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 728 с.
7. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства : навч. пос. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. - 240 с.
8. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. - № 29. – С. 127-130.

ІЄРАРХІЯ РІВНІВ КОМУНІКАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ЧИННИКУ ЗНИЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМАНДИ (НА ПРИКЛАДІ СИТУАЦІЙ ВИМІРЮВАННЯ РИЗИКУ)

*Кривуля П. В., канд. екон. наук, Сафонова К. Я., магістр,
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля*

У дослідженні, частину якого презентовано у доповіді, розглядаються комунікаційні ризики у складі когнітивних ризиків як факторів комунікаційної спроможності до інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських

команд (тобто комунікаційного потенціалу). Усвідомлення чинників ризику і природи невизначеності є важливою умовою для прийняття результативного рішення. Будь яка нова сучасна економічна сфера потребує креативних, нерутинних рішень, але чим більше таких рішень потребує діяльність, тим вище ризики, зокрема й когнітивні та комунікативні ризики, що визначаються рівнем дослідження сфери діяльності, в якій ці рішення приймаються. Сучасні рішення не приймає одна особа, їх підготовка та розробка потребує участі багатьох членів управлінської команди. Спілкування членів управлінської команди іноді позитивно впливає на виправлення дії когнітивних ризиків (про необхідність досягнення такого впливу у [7]), але інколи доповнює їхню негативну дію ще й негативним впливом чинників комунікаційних ризиків (про що йдеться у [2-6]). Впорядкування та наочне подання складу цих чинників стає завданням етапу дослідження, який презентовано у доповіді.

Комунікацію не слід розуміти як переміщення від адресанта к адресату даних, бо головне в комунікації – отримання смислів, а не даних; але ж і переміщення смислів без надання даних неможливо. Тому комунікація не має повної аналогії з транспортуванням: під час комунікації відбувається спостереження (це не завжди отримання адресатом відправлених адресантом даних) та два протилежні за змістом головні процеси: кодування смислів у дані та інтерпретація даних заради отримання смислів. Тому процеси інтерпретування будь яких результатів спостережень, зокрема інтерпретування інформаційного коду, стають важливою складовою комунікації, яка має прямий зв'язок з когнітивними процесами та може негативно впливати на адекватність сприйняття проблемної ситуації (про це детальніше у [5]). Причому існує декілька рівнів розмивання змісту інформаційного коду, що використовується в комунікації. В даній доповіді акцентуємо увагу на трьох значимих для якісного аналізу комунікацій рівнях: квазіомонімії (а також полуомонімії та псевдоомонімії, поділенню чого зараз не будемо приділяти увагу), парадигмальна невизначеність та фаззі-невизначеність систем характеристичних функцій різних комунікантів. Уявлення про ці рівні невизначеності допоможе краще зрозуміти той приклад, який будуть подано надалі. Схематично рівні можна представити як піраміду (рис. 1), у якій суміжні рівні пов'язані безпосередньо.

Рис.1 – Ієрархія можливих рівнів невизначеності інформації через дію комунікаційних ризиків

Використана назва «квазіомонімія» (та можливі на цьому рівні полуомонімія та псевдоомонімія) розуміє явище, яке на відміну від звичайних омонімів (наприклад, «команда», розобозначення якої вже досліджено у [9, 10]) відбиває не різні значення, а наближені за смыслом, через що їх не досить легко розпізнати за контекстом. Квазіомонімія та полуомонімія пов'язані з використанням термінів в дуже розмитих їх значеннях (термінів, у яких недотримання вимоги відмови від полісемантичності пов'язана з «живим» процесом дрейфу смислів та знаків, про що йдеться у [8]), як наприклад, терміни «потенціал», «стратегія», «ціль», «стійкість», «ризик», тощо. Це кластери дуже близьких за значенням понять, які не вважають за потрібне розобозначати, тому що до кінця ще не зрозуміло, що входить в цю множину понять та які з них дійсно потребують відокремленого термінологічного закріплення. Можливі трактування таких понять стають настільки широкими, що легко можуть використовуватися різними акторами за їхнім власним розсудом у рамках суб'єктивного власного розуміння та актуалізації.

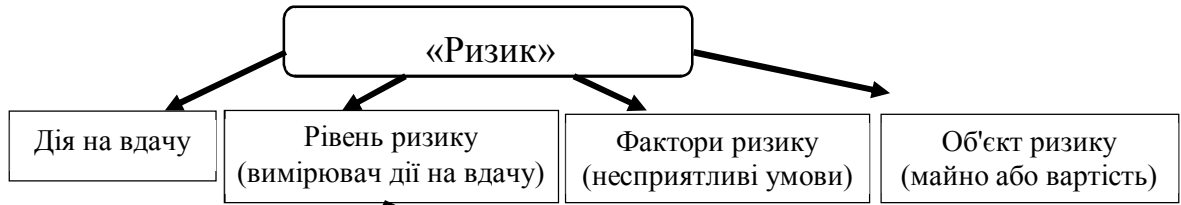
Парадигмальна невизначеність містить в собі можливість використання різних підходів, парадигм до визначення або розрахунку одного й того ж поняття. Різні служби підприємства користуються власними методологічними розробками для аналізу окремих показників, тому розрахунки того ж самого за назвою показника у окремих управлінських команд можуть бути різними.

Останнім рівнем ієрархії є фаззі-невизначеність яка стосується фактичного використання якісних за ідентифікацією діапазонів значень, а не самих значень показників. Фаззі-розрахунки можна використати для ілюстрації нечіткої переробки певних вимірів або даних у систему характеристичних функцій з акцентом на те, що в силу досвіду, різного рівня уявлення про вимір окремого параметру, суб'єктивного мислення членів управлінських команд, що спільно займаються розробкою рішення, навіть у використанні однієї визначеної завчасно парадигми виміру їхні інтерпретації можуть відрізнятися.

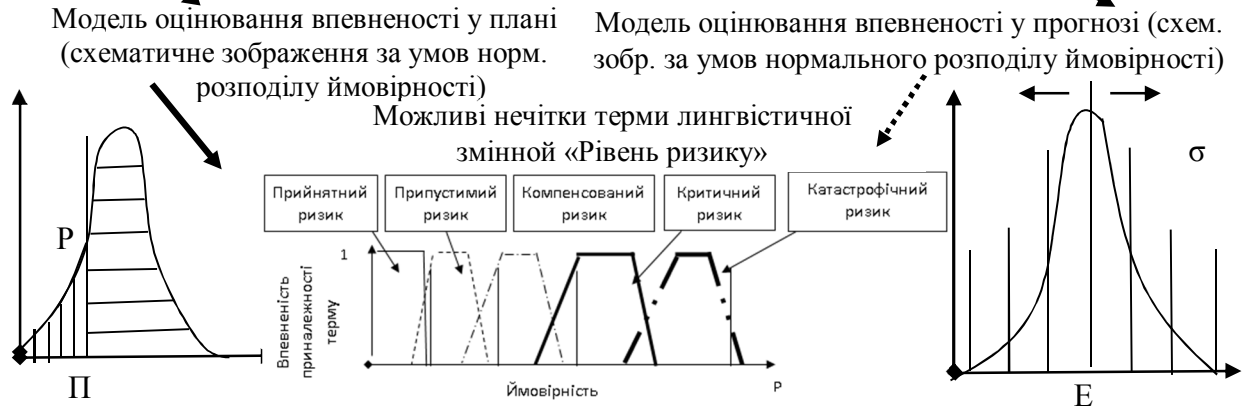
Спираючись на роботи [1, 2, 8, 11] було побудовано приклад конкретизованої ієрархії за результатами аналізу можливих принципових розбіжностей у інтерпретації за наведеними на рис. 1 рівнями комунікаційної невизначеності для терміну «ризик». Одним з мотивів вибору термінів було те, що в першу чергу у дослідженні приділено увагу термінам, які входять безпосередньо до описів предмету дослідження, яке присвячено визначенню впливу комунікаційних ризиків на ємність комунікаційного потенціалу управлінської команди («комунікація», «потенціал», «ризик», «команда», тощо).

На першому рівні подано можливі категорійно різні інтерпретації. На другому – для однієї з інтерпретацій подано дві розповсюджені парадигми вимірювання рівня ризику (як ймовірності недосягнення запланованого значення, як середньоквадратичного відхилення від прогнозованого значення). На третьому надано приклад довільних систем характеристичних функцій трьох акторів, розбіжності у яких можуть спричинити «непорозуміння».

1 Рівень. Можливі квазіомонімічні інтерпретації поняття «Ризик»

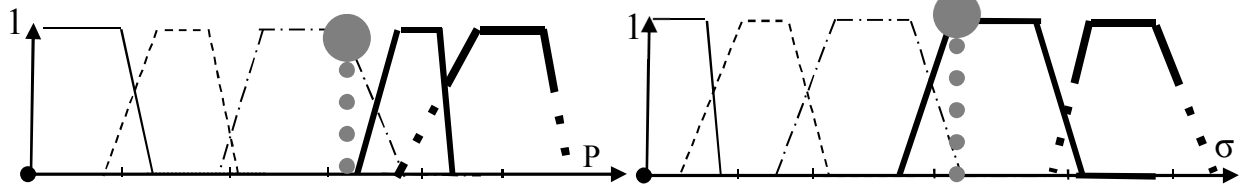

2 Рівень. Можливі парадигми вимірювання рівня ризику

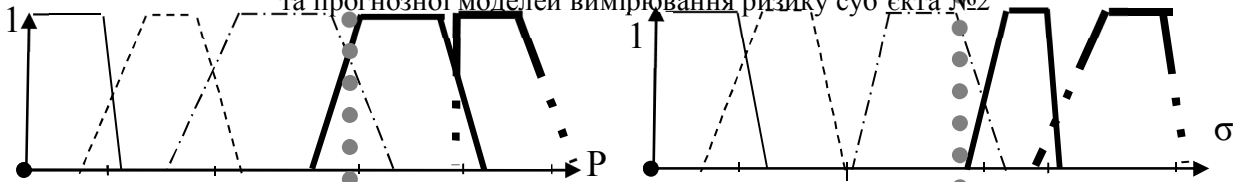

3 Рівень. Можливі системи характеристик функцій нечітких термів

3.1. Системи характеристик функцій нечітких термів на основі планової та прогнозової моделей вимірювання ризику суб'єкта №1

3.2. Системи характеристик функцій нечітких термів на основі планової та прогнозової моделей вимірювання ризику суб'єкта №2

3.3. Системи характеристик функцій нечітких термів на основі планової та прогнозової моделей вимірювання ризику суб'єкта №3

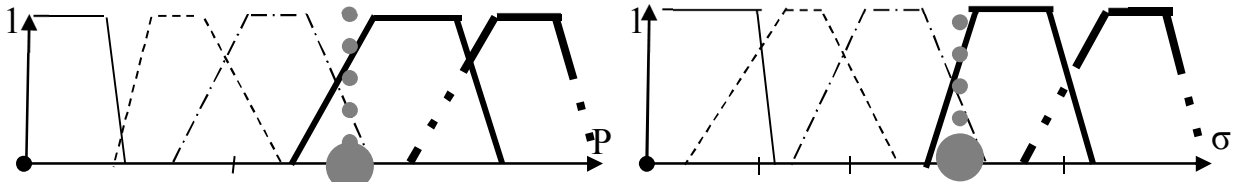

Рис. 2 – Конкретизація моделі ієрархії комунікаційної невизначеності на прикладі інтерпретацій поняття та вимірів ризику

На підставі наведених результатів розробки можна дійти таких висновків. Існує декілька рівнів розмивання змісту інформаційного коду, що використовується в комунікації: інтерпретації самої категорії, інтерпретація її виміру певною системою показників, інтерпретації діапазонів кількісних значень, які ідентифікують як належні до певних нечітких термів лінгвістичних

змінних. По-перше, під час комунікації суб'єкти управлінського апарату можуть користуватися омонімічними, полуомонімічними та власними лексікодами. По-друге, якщо явище підлягає виміру, то парадигма цього вимірювання та оцінювання може відрізнятися, використовуватися різними фахівцями на їхній власний розсуд. По-третє, якщо ці виміри використовуватимуться в рамках якісного аналізу, то такі розбіжності можуть викликати індивідуальну нечітку інтерпретацію діапазонів чітких значень. Такі три рівні комунікаційної невизначеності подано на прикладі категорії «ризик».

Список використаних джерел:

1. Бритченко И.Г. Организация управления банковским рыночным ведением (теория, методология, методика). Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 2001. 368 с.
2. Дорошко М. В., Кривуля П. В. Комунікаційні хиби при консолідації інформації у проектних командах : монографія. Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2014. 196 с.
3. Дорошко М. В. Семантический анализ категории «информационное обеспечение принятия решений»: коммуникация или информированность? *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2007. Вип. 17 (II). С. 219-226.
4. Дорошко М. В. Роль комунікаційно-наведеного ризику у моделюванні процесу комунікації агентів інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2009. № 9 (139). С. 76-82.
5. Кривуля П. В., Дорошко М. В. Нелинейные модели коммуникации агентов информационного обеспечения принятия управленческих решений на предприятии. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2008. № 3 (121). С. 133-138.
6. Кривуля П. В. Предложение и проверка концепта тропов систем показателей: ситуативность СП-тропов и качественная оценка их видов. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2013. № 4 (193). Ч. 2. С. 81-91.
7. Кривуля П. В. Роль дискурсивного характера коммуникационных процессов дивергентного управления в повышении адаптивности организационной структуры. *Структурні зміни в економіці та освіті під впливом інформаційно-комунікаційних технологій : Матеріали міжн. Інтернет-конф.* Полтава: РВВ ПУЕТ, 2010. С. 49-53.
8. Кривуля П. В., Шурхно И. В. Общий порядок шкалирования уровня риска как ситуационной модели. *Вісник Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля*. 2008. № 3 (121). С. 210-214.
9. Сафонова К. Я., Кривуля П. В. Розрахунок кореляції профілів належної конотації та фоносематики як показника фонетичної якості економічного терміну-омоніму (на прикладі терміну «команда»). *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Ч. 2.* Полтава: ПДАУ, 2021. С. 542-544.
10. Сафонова К. Я. Розрахунок профілів належної конотації для двох референцій терміну «команда». *Проблеми та перспективи розвитку економіки України: погляд молоді : Матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. Ч. II.* Черкаси: ЧДБК, 2021. С. 309-313.
11. Щетинина Е. Д., Полярус А. В. Методические подходы к оценке коммуникационного потенциала промышленного предприятия. *Вестник БГТУ имени В. Г. Шухова*. 2012. №3. С. 133-136.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Лелюк Н. Є., канд. екон. наук, доцент, Малік А. М., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В умовах активізації інтеграційних процесів економічного середовища в Україні значення прозорості, достовірної та зрозумілої для всіх користувачів бухгалтерської інформації невідпинно зростає. На сьогоднішній день постає необхідність адаптації національної системи обліку до вимог міжнародної практики. Впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) сприяє підвищенню прозорості та зрозумілості інформації про діяльність суб'єктів господарювання для іноземних інвесторів.

Важливим елементом, що забезпечує ефективне функціонування діяльності будь-якого підприємства в будь-якій державі є основні засоби. Вони є основною складовою балансу і значно впливають на фінансовий результат діяльності підприємства, тому правильність ведення їх обліку та врахування міжнародного досвіду є необхідним.

Оцінка основних засобів проводиться трьома способами: первинна оцінка, уцінка та дооцінка. Первинна оцінка за обома положеннями має однаковий зміст щодо витрат, які до неї включаються, а також щодо обміну на подібні та неподібні основні засоби.

Таблиця 1 Елементи первісної вартості (оцінка на дату визнання)

МСБО 16	П(С)БО 7
До первісної вартості об'єкта слід включати не всю суму очікуваних майбутніх витрат на демонтаж, а теперішню вартість цієї суми. Щорічно суму забезпечення слід переглядати, і її збільшення слід відносити до витрат на позики (фінансові витрати), а не до первісної вартості об'єкта	Деталі визначення первісної вартості відсутні, внаслідок чого до первісної вартості об'єкта може потрапити вся сума прогнозованих витрат на демонтаж, а не теперішня вартість цієї суми.

Основні засоби виникають внаслідок наступних подій : придбання за грошові кошти, в кредит, обмін або не грошові операції, як подарунок від іншої юридичної або фізичної особи, шляхом самостійного створення або будівництва, придбання землі. Розглядаючи події, внаслідок яких виникають основні засоби, можна простежити відмінності формування первісної вартості основних засобів за національними та міжнародними стандартами (табл.2) [2].

Таблиця 2 Формування первісної вартості основних засобів за МСБО 16 та П(С)БО 7

Напрямок	МСБО 16	П(С)БО 7
як внесок до статутного капіталу	Не передбачено	Погоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість об'єктів основних засобів

обмін або не грошові операції	Собівартість такого об'єкта основних засобів оцінюється за справедливою вартістю, якщо операція обміну має комерційну сутність та справедливу вартість отриманого активу або відданого активу можна достовірно оцінити. Якщо придбаний об'єкт не оцінюється за справедливою вартістю, його собівартість оцінюють за балансовою вартістю відданого активу.	Справедлива вартість основних засобів на дату отримання (при обміні на неподібний об'єкт). Залишкова вартість переданого основного засобу (при обміні на подібний об'єкт), але якщо вона вища за справедливу вартість отриманого об'єкту, визнається справедлива вартість, а різниця відноситься до витрат звітного періоду
придбання в кредит	У разі якщо об'єкт надходить за допомогою залучення кредитів, то облік витрат на виплату відсотків здійснюється відповідно до МСБО 23 «Витрати на позики», залежно від того, чи є цей об'єкт кваліфікованим активом, а також від умов і обставин сплати таких відсотків	Витрати на виплату відсотків за кредит не включаються до первісної вартості об'єкта.
за рахунок грантів	Балансова вартість об'єкта основних засобів може бути зменшена на суму отриманих державних грантів (п.28), якщо таке фінансування було пов'язане з придбанням саме цього об'єкта. Облік отримуваних грантів регулюється МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу». Метод зменшення вартості активів не називається МСБО 20 як єдиний, а висувається лише як альтернативний іншому методу – методу визнання грантів у доходах	При первісному визнанні придбаних за рахунок урядових грантів (коштів цільового фінансування) об'єктів вартість цих активів на суму отриманих коштів зменшувати не дозволяється.
за рахунок пайових інструмент	Якщо за отримані активи компанія розраховується пайовими інструментами, в обліку така операція відображається за дебетом рахунка відповідних активів і за кредитом рахунка акціонерного капіталу; якщо ж грошовими коштами (сума яких еквівалентна вартості запропонованих пайових інструментів) – дебетується також рахунок відповідних активів, але кредитується у такому разі рахунок зобов'язань.	Методики обліку будь-яких операцій, в яких брали б участь пайові інструменти або їх (інструментів) вартість, у національному обліку не опрацьовано. Розрахунки з використанням пайових інструментів (або вартості таких) розглядаються тільки у контексті виплат працівникам

Наступним напрямком дослідження виступає процес переоцінки основних засобів, в якому суттєвих відмінностей між МСБО 16 та П(С)БО 7 не спостерігається, але українські стандарти чіткіше зазначають ту межу (більше 10%), яка призводить до необхідності проведення переоцінки. За міжнародними стандартами ця межа зазначається як така, що «суттєво

відрізняється» від балансової вартості. Порівнюючи міжнародні та національні стандарти все ж можна простежити деякі розбіжності при обліку переоцінки основних засобів, що представлені в табл. 3 [2; 3].

МСБО 16 визначає амортизацію як систематичний розподіл вартості об'єкта основних засобів, яка підлягає амортизації, протягом терміну його корисної експлуатації. Методами нарахування амортизації у П(С)БО і у МСБО є: прямолінійний та виробничий (метод суми одиниць продукції). Проте у П(С)БО є ще три методи: зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, а МСБО включає в себе метод зменшення залишку. МСБО 16 не містить вичерпного переліку методів амортизації основних засобів, які слід використовувати для розрахунку. В ньому зазначено, що головне те, щоб використовуваний метод відображав схему за якої підприємство споживає економічну вигоду, отриману від активу [7].

Поняття зносу основних засобів у даному стандарті взагалі не надається. У П(С)БО 7 вказано, що вартість землі (земельних ділянок) не амортизується. У МСБО 16 є положення про те, що «у деяких випадках сама земля може мати обмежений термін корисної експлуатації, тоді її амортизують методом, який відображає вигоди, що мають бути отримані від неї» [7]. У МСБО не розглядається момент початку нарахування амортизації та момент припинення нарахування амортизації, проте П(С)БО моментом початку нарахування амортизації починає з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання та моментом припинення нарахування амортизації вважає починаючи з місяця, наступного за місяцем: вибуття об'єкта основних засобів.

Таблиця 3 Відображення в обліку переоцінки основних засобів

МСБО 16	П(С)БО 7
Стандарт дає підприємству право обирати для відображення в обліку одну з двох моделей оцінки основних засобів після визнання: модель собівартості або модель переоцінки.	Підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, тобто стандартом передбачено тільки одну модель.
Передбачено два методи перерахунку суми зносу: а) сума накопиченого зносу перераховується пропорційно до зміни валової вартості активу; б) сума зносу виключається з валової вартості активу	Другий метод відсутній: передбачено використовувати лише перший (пропорційний) метод коригування накопиченого зносу.
Вказана норма є суто податковою, і, звичайно, не застосовується.	З прийняттям Податкового кодексу України внесено зміни до П(С)БО 7, зокрема, дозволено застосовувати «індексацію» вартості основних засобів залежно від офіційного рівня інфляції.

Вибуття основних засобів у П(С)БО і у МСБО здійснюється на основі продажу, проте у національних стандартах є безоплатна передача, невідповідність критеріям визнання активу, у міжнародних – виключення активу з використання без очікування економічних вигід від його вибуття.

Розглядаючи періодичність перегляду ліквідаційної вартості об'єкта, можна зробити висновок, що деякі норми представлені в МСБО 16, відсутні в П(С)БО 7 (табл. 4) [7].

Таблиця 4 Періодичність перегляду ліквідаційної вартості об'єкта

МСБО 16	П(С)БО 7
Передбачено, що ліквідаційну вартість та термін корисної експлуатації об'єкта необхідно переглядати, принаймні, на кінець кожного фінансового року.	Така норма як чітка вказівка відсутня.
Вказано, що зміни ліквідаційної вартості та терміну корисного використання об'єкта основних засобів відображається як зміна облікових оцінок (а не облікової політики).	Таке положення відсутнє.

Між вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку має місце ряд спільних положень. Та все ж у аспекті оцінки, переоцінки основних засобів, визнання їх первісної вартості, амортизації та вибуття є вагомі відмінності. П(С)БО 7 вимагає змін і доповнень як з боку визначень термінів наведених в ньому, так і з боку сфери його дії. Вирішення цих проблем дозволить гармонізувати національну систему обліку основних засобів відповідно до міжнародного облікового стандарту, в результаті чого будуть подолані певні неузгодженості в обліку основних засобів щодо їх придбання, використання та оцінки.

Список використаних джерел:

1. Азаровська Ю.В. Міжнародна практика та вітчизняний досвід обліку необоротних активів [Електронний ресурс] / Ю.В. Азаровська. – Режим доступу: <http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/studentresearchjournal021.pdf> 186
2. Жолнер І. Фінансовий облік за міжнародними стандартами : навч. посіб. / І. Жолнер. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – С. 85-134.
3. Косовиць Л. Облік основних засобів за МСФЗ / Л. Косовиць // Головбух. – 2008. – № 35. – С. 17-23.
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності 16 “Основні засоби” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014
5. Організація та шляхи вдосконалення обліку та контролю наявності та руху основних засобів [Електронний ресурс] // Бібліофонд. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=435009>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
7. Руденко Л.М. Відмінності в обліку основних засобів за МСБО 16 і П(С)БО 7 [Електронний ресурс] / Л.М. Руденко // Бизнес и налоги. – Режим доступу: <http://biznesinalogi.com/vidminnosti-v-oblikuosnovnix-zasobiv-za-msbo16-i-psbo-7/>

КРИТЕРІЇ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Лелюк Н. Є., канд. екон. наук, Короленко П., бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Для сучасного стану економіки України як самостійної незалежної держави особливо актуальними є проблеми забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, формування механізму протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, підвищення рівня життя населення, розвитку системи міжнародної економічної взаємозалежності. Сукупність цих проблем та алгоритм їх вирішення тісно пов'язані з категорією «безпека», що в перекладі з грецької мови означає «володіти ситуацією» [1, с. 7].

Загострення політичної ситуації, економічної кризи, девальвація гривні, невдала валютна політика, відтік іноземних інвестицій, значне підвищення цін на послуги та товари першої необхідності для населення, загальне падіння макроекономічних показників країни, виробництво неконкурентоспроможної продукції, сировинна орієнтація експорту, майнове розшарування суспільства, збільшення питомої ваги населення, яке живе за межею бідності, зростання безробіття, скорочення народжуваності, середньої тривалості життя, деформація демографічного й соціального складу суспільства, наслідки пандемії COVID-19 становлять собою сукупність факторів, які несуть в собі негативний вплив на механізм захисту національних економічних інтересів держави.

Пандемія COVID-19 стала шоком для національних економік по всій планеті. Багато аналітиків погоджуються, що це спричинило найбільшу економічну кризу з часів Другої світової війни. Як наслідок це все впливає на соціально-економічну безпеку держави.

Безумовною основою стабільності та безперебійного функціонування економічної системи та безпеки держави є формування необхідної та достатньої кількості критеріїв та індикаторів, які найбільш повно та точно зможуть надати характеристику стану економіки на даному етапі розвитку.

Вивченням та аналізом проблеми гарантування економічної безпеки, визначенням її рівня та головних показників у сучасному світовому просторі займаються як зарубіжні, так і вітчизняні вчені.

У процесі розроблення та впровадження сучасних заходів та методів управління економічною безпекою держави важливо враховувати існуючі макро- та соціально-економічних показники розвитку та фактори, які мають на них як безпосередній, так і опосередкований вплив. При цьому дослідження індикаторів та критеріїв економічної безпеки має важливе значення.

Під індикатором економічної безпеки розуміють реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері [2]. Тобто індикатор – це своєрідний параметр, за якими здійснюється аналіз та оцінка розвитку відповідних явищ, а також формується безпосереднє уявлення про подію та необхідність вжиття

відповідних заходів. У результаті дослідження відповідних індикаторів економічної безпеки держави встановлюються відповідні критерії.

Критерій виступає певним параметром, за яким здійснюється відбір показників, які зможуть досить точно охарактеризувати рівень та стан економічної безпеки держави. За рахунок правильно розставлених пріоритетів у визначенні критеріїв та значень їх відбору визначаються найбільш важливі параметри, які можуть надати кращу оцінку економічній безпеці на даному етапі розвитку суспільства та національної економіки. У даному випадку варто відмітити, що критерії не є статичними, а змінюються відповідно до умов зовнішнього середовища.

При цьому доцільно було б розподілити критерії на дві групи:

1. так звані "постійні" показники, які завжди будуть присутніми при визначенні рівня економічної безпеки. Це такі, як: рівень ВВП, середній дохід на душу населення, грошова маса, реальна та номінальна заробітна плата, споживчий кошик, обсяги споживання енергетичних ресурсів, зношеність основних засобів, довіра до банківської системи обсяги експортно-імпортних операцій, обсяги іноземних інвестицій в економіку країни, науково-технічний потенціал, рівень енергетичної залежності, та ін

2. критерії, які носять суб'єктивний характер. Їх наявність, оцінка та кількість від обраного підходу дослідження та можуть використовуватися в залежності від ступеню їх вагомості. До таких можна віднести: оцінка проведених реформ у різних галузях промисловості, запровадження програм розвитку суспільства, морально-етичний та духовний розвиток, запозичення іноземних традицій та їх використання в побуті, доцільність використання міжнародних норм, стандартів та звичаїв тощо.

На сьогодні існує велика кількість підходів до визначення головних критеріїв економічної безпеки держави. Водночас жодну з них не можна вважати універсальною оцінкою, оскільки кожен з них ґрунтується переважно на суб'єктивному підході автора, його погляді на вирішення даної проблеми, а порогові значення не враховують ситуацію, яка склалася на даний момент часу та динамічність її розвитку.

На думку вчених [3; 4], критеріальна оцінка економічної безпеки повинна розроблятися із урахуванням зовнішніх і внутрішніх тенденцій. До таких тенденцій вони відносять:

- економічну незалежність по відношенню до інших держав;
- можливість вільно розпоряджатися власним ресурсним потенціалом та здатність ефективного використання у процесі виробництва власних товарів та послуг;
- участь у міжнародному поділі праці та залученні у промисловість прямих та портфельних іноземних інвестицій;
- стійкість національних економічних систем до кризових ситуацій, які відбуваються на міжнародних ринках товарів та послуг;
- цілісності території та економічного простору, а також можливості захисту власних національних інтересів у всіх сферах державного управління;

- суверенітету, незалежності й можливості протистояння зовнішнім загрозам;
- соціальної стабільності та умов запобігання і вирішення соціальних конфліктів, які найчастіше трапляються в районах з різними історично сформованими національностями;
- розроблення стратегічних та тактичних планів розвитку національних економік з урахуванням макро- економічних тенденцій;
- удосконалення та застосування сучасних методів виробництва в стратегічних сферах промисловості;
- оптимальна структура зовнішньої торгівлі;
- підтримка наукового та інноваційного потенціалу;
- рівень втручання у внутрішньодержавне управління та суверенітет країн-світових лідерів та ін.

Критерій встановлює певні рамки, вихід за які становить реальну загрозу для держави. Для кожного окремо взятого критерію розробляється власне порогове значення, яке залежить від багатьох факторів оточуючого середовища. Вихід за граничні показники може свідчити про наявність кризових тенденцій в державній економічній системі та сигналізувати про необхідність введення в дію заходів із упередження руйнації державної економічної системи.

Граничні показники – це відповідні кількісні характеристики, які розробляються та встановлюються з метою упередження та виявлення загроз економічній безпеці. Тому встановлення граничних величин показників економічної безпеки, які свідчитимуть про деструктивний розвиток економіки, дозволить обмежити довільні оцінки економічної ситуації в країні. Завдяки інформації одержуваної з їх допомогою, можна оцінювати ефективність державної економічної політики, і вживати невідкладних заходів при перевищенні граничних рівнів [4].

При розрахунку граничних показників доцільно враховувати ряд факторів: існуюча економічна ситуація в країні, розробка стратегічних та оперативних планів реформування національної економіки та ефект, який планує отримати держава від проведення відповідних заходів, міжнародні тенденції, можливість залучення іноземних інвестицій у промисловість, розвиток перспективних галузей економіки, стимулювання молоді, розробка державних програм розвитку тощо.

Порогові значення критеріїв потребують постійного контролю та перегляду. Це в першу чергу пов'язано із тим, що державна економіка не є відокремленою від світової, а є її структурною частиною, на яку постійно впливають зовнішні фактори. Дія зовнішніх факторів і визначає вектор розвитку економічної системи, її переорієнтацію із однієї сфери в іншу, визначення тактичних та стратегічних векторів її розвитку. Тому частота перегляду граничних значень повинна залежати від стану економічної системи та етапу розвитку, на якому вона перебуває.

Кожною державою безпосередньо визначаються головні показники (індикатори), за якими буде здійснено оцінку реального рівня економічної безпеки держави. У 2007 році затверджено «Методику розрахунку рівня

економічної безпеки України». Даною Методикою визначено понад 130 індикаторів та їх порогових значень, що характеризують стану національної економічної безпеки на момент часу, їхні оптимальні, порогові та граничні рівні, а також методичні рекомендації щодо розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки [5].

Різноманіття поглядів, а також відсутність єдиного підходу до визначення даних при аналізі параметрів та показників економічної безпеки свідчить про невисоку ефективність методів оцінки економічної безпеки держави. Відповідно, постає актуальне питання про необхідність розробки обґрунтованого системного підходу до вирішення проблеми забезпечення ефективності оцінки економічної безпеки.

Під час проведення оцінки рівня економічної безпеки у світовому економічному просторі використовується два підходи.

Перший полягає у використанні лише одного інтегрального показник, а другий – це система, яка складається із відповідної кількості встановлених показників. Використання державою лише одного підходу є неможливим. Так, у певній ситуації доцільно використовувати лише один показник, в іншій – їх сукупність. Однак частіше відбувається їх поєднання, коли спочатку здійснюється аналіз множини факторів, які потім узагальнюються та зводяться до одного. Цей показник повинен найбільш чітко визначити та охарактеризувати стан економіки.

Методика визначення рівня інтегрального показника економічної безпеки детально розписана в Концепції економічної безпеки України, яка була розроблена фахівцями Інституту економічного прогнозування під керівництвом В.М. Гееця. Відповідно до положень Концепції, інтегральний показник складається з 14 груп різних індикаторів, які включають в себе, зокрема: фінансовий стан суб'єктів господарювання; збалансованість макроекономічних пропорцій; грошово-кредитну систему; технічний та структурний рівень виробництва; виробничу інфраструктуру та ін.

Структуру та рівень виробництва характеризують такі індикатори, як ВВП, питома вага переробних галузей економіки у валовому випуску товарів та послуг, структура використання виробничих потужностей, рівень монополізації економіки [6, с. 53].

Спочатку, рівень кожної групи показників умовно приймався за 100. Потім його адаптували відповідно до динамічних показників економіки та суспільних процесів. Математичне вираження цього процесу здійснюється шляхом надання кожному показнику безпеки певної питомої ваги, що буде застосовуватись в процесі здійснення підрахунку агрегованих індексів безпеки. Слід завжди пам'ятати, що при визначенні критеріїв, як правило, використовується суб'єктивний експертний метод формалізації оцінок безпеки.

Після впровадження методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки рівня економічної безпеки України, методика була взята за основу при впровадженні цілого ряду профільних міністерських методик [7].

Існують різні методики визначення рівня національної економічної безпеки як ключової складової національної безпеки України. Оцінка переваг чи недоліків застосовуваного методу може здійснюватися з огляду на певні чинники, що здійснюють вплив на достовірність отримання результатів.

Отже, функціонування сучасної економіки неможливе без формування дієвої системи соціально- економічної безпеки. При цьому важливого значення набуває здійснення оцінки рівня економічної безпеки держави та вжиття усіх необхідних заходів, які сприятимуть підвищенню рівня захисту національних інтересів.

Необхідна розробка системи критеріїв, параметрів, індикаторів та їх граничних значень, які відбивають стан економіки і дає можливість належним чином окреслити величину реальних та потенційних загроз.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України // Стратег. панорама. – 2003. – № 3–4. – С. 18–25.
2. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_6s/pg_gewqwi/index.htm
3. Економічна безпека держави: навчальний посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/15970122/ekonomika/kriteriy_indikator_ekonomichnoyi_bezpeki
4. Подмазко О.М. Вплив тіньової економіки на загрозливість економічній безпеці країни / О.М. Подмазко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No4/142-151.pdf>
5. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунків рівня економічної безпеки України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-rozrahunku-doc168080.html>
6. Концепція економічної безпеки України (Ін-т економічного прогнозування, кер. проекту Геєць В. М.) – К. : Логос, 1999. – 56 с.
7. Мартиненко В. В. Теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки / В. В. Мартиненко. // Економічний простір. – 2015. – №93. – С. 131–140.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Лесюк В. С., аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавський державний аграрний університет

Забезпечення економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання ґрунтується на багатьох аспектах його функціонування. Перманентні зміни ринкового оточення безпосередньо впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства та потребують від топ-менеджменту

впровадження дієвих заходів для утримання наявних і утворення нових конкурентних переваг. Усе це можливо шляхом постійного оцінювання рівня конкурентоспроможності та його впливу на економічну безпеку підприємства [3, с. 52].

Виокремлюють такі основні напрямки врахування впливу конкурентного середовища на забезпечення економічної безпеки підприємства: виявлення загроз, чинником виникнення якого є конкуренція; розробка нормативних документів з виявленням і нейтралізацією загроз; збільшення сприятливих і виявлення несприятливих умов (втрати часу, руйнування іміджу тощо), ніж за її наявності на підприємстві [2, с. 6].

Зважаючи на посилення кризових ситуацій в економіці перед аграрними підприємствами постає проблема підвищення їх економічної ефективності з метою посилення конкурентних позицій на ринку. Проте це неможливо зробити без забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств.

Ефективність аграрного підприємства характеризується сукупністю показників функціонування і діяльності виробничих структур, що визначають їх стабільний розвиток і успіх у конкурентній боротьбі на внутрішньому та зовнішньому ринках. Вона оцінюється рівнем ефективності окремих його господарюючих суб'єктів і їхньої продукції. Розуміння чинників ефективності є основою під час прийняття ефективних управлінських рішень щодо посилення ринкових позицій як на рівні підприємств, так і на галузевому рівні. Традиційні методи оцінки ефективності аграрних підприємств базуються на розрахунку коефіцієнтів. Поряд із визначенням коефіцієнтів платоспроможності, оборотності активів, оцінки ліквідності балансу, оцінки прибутковості та інших, які пропонуються дослідниками, варто використовувати оцінку динаміки обсягів виробленої і реалізованої продукції, продуктивності праці, врожайності культур і продуктивності худоби [1, с. 61].

На сучасному етапі розвитку суспільства підприємство стикається з безліччю загроз у своїй діяльності, зокрема тінізацією економіки, недобросовісною конкуренцією, недосконалим комерційним законодавством, спадом виробництва, нестачею власних фінансових коштів, корупцією, шахрайством, рейдерством, тому процес успішного функціонування та економічного розвитку будь-якого суб'єкта підприємництва залежить від захищеності його інтересів, тобто дієвості діяльності із забезпечення економічної безпеки. За відсутності системи забезпечення економічної безпеки на підприємстві витрати на подолання реальної проблеми будуть набагато більшими (без урахування морально-психологічних збитків несприятливих загроз впливу конкурентного середовища на виробничу діяльність підприємства; оцінка інформаційних даних суб'єктів зовнішнього середовища; пошук інформації про сильні та слабкі сторони конкурентів за допомогою SWOT-аналізу; моніторинг конкурентів в процесі підготовки, прийняття і впровадження рішень компанії; контроль розвитку інформації про інфраструктуру ринку конкурентного середовища; інформаційна підтримка власних дій на ринку; розробка коротко-, середньо- та довгострокових прогнозів впливу конкурентного середовища на фінансово-економічну безпеку підприємства [4, с. 229].

Важливим є формування в Україні інноваційної економіки, що стане можливим завдяки реалізації інноваційної стратегії, яка буде мати вплив не лише на аграрні підприємства, проте і на підприємства інших секторів економіки загалом.

Ефективна реалізація інноваційної стратегії, зорієнтованої на формування інноваційної економіки, дасть змогу вирішити такі питання: забезпечення економічної, зокрема інноваційної безпеки та незалежності країни; підвищення імунітету щодо колізій на світових ринках, сприяння зовнішній стійкості країни на середньотермінову перспективу; визначення конкурентних переваг економіки для підвищення конкурентоспроможності (на разі в Україні відсутня чітка інформація щодо фактичних та евентуальних конкурентних переваг національних секторів, галузей, регіонів); виявлення стратегічних галузей економіки та їхній розвиток, впровадження інновацій задля поліпшення продуктивності усіх галузей економіки, збалансований і багатофункціональний напрям поступу, вироблення нових цілей розвитку на інноваційних засадах; створення умов для розвитку сфери послуг, що дає змогу розширити кількість робочих місць, зменшити рівень безробіття, зумовити адаптацію людських ресурсів і постати вагомою конкурентною перевагою економіки; створення умов для нарощення експорту вітчизняних товарів і вихід на зовнішні ринки; підвищення іміджу знань, інноваційних ідей, освіти [5].

Таким чином, економічна безпека виступає важливим чинником ефективного функціонування аграрних підприємств у конкурентному середовищі, тому формування інноваційної економіки набуває особливого значення на сучасному етапу розвитку національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Павлова Г. Є., Приходько І. П., Своднін І. М. Ефективність виробництва продукції рослинництва як фактор забезпечення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 60 – 63.
2. Гринько Т. В., Алещенко В. І. Вплив та взаємозв'язок ефективності та економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Вип. 42. С. 4 – 12.
3. Іванова М. І., Ткаченко А. М., Загорудько В. Л. Визначення рівня економічної безпеки, враховуючи конкурентоспроможність підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2019. Вип. 10. С. 52 – 56.
4. Цюцюпа С. В. Забезпечення економічної безпеки підприємства під впливом конкурентного середовища. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2019. Вип. 2. С. 222 – 230.
5. Алексєєв І. В., Урба С. І. Інноваційна стратегія як засіб посилення безпеки та конкурентоспроможності економіки України. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_9_5 (дата звернення: 10.11.2021).

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Майборода Ю. В., канд. екон. наук, ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова»

У сучасних умовах особливого значення набуває планування діяльності підприємства, важливою складовою якого є саме податкове планування. Воно дає можливість підприємствам оптимізувати власні податкові зобов'язання.

С. Корецька наголошує, що «...податкове планування ... являє собою комплексний, інтеграційний процес, раціоналізація якого повинна базуватися на комплексному підході з використанням досягнень економічних, фінансових та юридичних наук. Впровадження в системі управління методики податкового планування на основі комплексного підходу дозволить зробити більш змістовні висновки щодо подальшого розвитку діяльності та знизити податковий ризик при прийнятті управлінських рішень в конкретній проблемній ситуації» [1].

Податкове планування – це діяльність з розробки та практичного застосування схем, які дозволяють знизити податковий тиск, це методи і заходи, спрямовані на збільшення коштів, які залишаються в розпорядженні підприємства після сплати належних податків [2].

При цьому податкове планування повинне спиратися не лише на аналіз поточного законодавства, а й на загальну принципову позицію фіскальних органів з питань оподаткування та перспективне законодавство для уникнення в майбутньому додаткових податкових витрат при ухваленні тих чи інших законів. На рівні підприємства податкове планування відіграє роль інструменту управління податками та допомагає визначити реальні суми податкових платежів протягом бюджетного року з метою аналізу даної інформації для подальшої оптимізації податкової політики підприємства.

Основними завданнями податкового планування є:

1. завчасно знати розміри податків і планувати фінансові потоки;
2. порівнювати планові та фактичні податкові платежі;
3. аналізувати податкове навантаження та управляти податками.

Податкове планування, перш за все, направлене на те, щоб попередньо розрахувати суму податків. Воно доцільне завжди: і коли підприємство знаходиться на стадії зростання, і коли воно балансує на межі рентабельності або, взагалі, на грані банкрутства.

При правильному підході поліпшення становища не повинно бути пов'язане з податковими порушеннями і їх наслідками.

Основою податкового планування на підприємстві є:

– інформаційне забезпечення – належне знання і розуміння податкового законодавства;

– методичне забезпечення – послідовне, логічне та комплексне використання різних методів податкового планування, які мають враховувати особливості діяльності підприємства;

– організаційне забезпечення – оптимізація або мінімізація податкових платежів.

Основними інструментами податкового планування є податкові пільги, спеціальні податкові режими, зони пільгового оподаткування як на території України, так і за кордоном, угоди про уникнення подвійного оподаткування. Практичне застосування названих інструментів дає змогу платникам податків реалізовувати найвигідніші позиції, які не протирічать чинному податковому законодавству та позитивно впливають на результати діяльності [3].

Податкове планування потребує коштів на оплату праці працівників і консультантів, формування інформаційних баз даних, придбання комп'ютерної техніки, які підприємство повинно виділяти на організацію такої діяльності, враховуючи окупність цих затрат і час. На торгівельних малих підприємствах, де чисельність невелика, ні про яку спеціальну службу не йдеться, так як функції податкового планування повинні взяти на себе директор і бухгалтер. На великих підприємствах, де є структурні підрозділи бухгалтерія і планово-фінансовий відділ, такі обов'язки доцільно покласти на одного з працівників цього відділу або у відділі сформувати групу податкового планування.

В організації податкового планування на підприємстві – важливим є системність, яка дає можливість збільшити обігові кошти підприємства, підвищити його конкурентоспроможність шляхом самостійного законного регулювання рівня податкового навантаження. Підприємством має бути сформована своя політика податкового планування – зі своїми принципами, методами, розрахованими показниками [4]. Реалізація податкового планування, його методичне забезпечення залежать від виду діяльності підприємства, хоча деякі методи податкового планування є спільними для всіх підприємств: зниження бази оподаткування; перенесення бази оподаткування на іншу структуру, у якій ставки податків менші; метод диференціювання відносин; метод відстрочення податкового платежу.

Податкове планування повинно передбачати правильність сплати податків, оптимальність сплати їх в одному податковому періоді та мінімальність сплати податків використовуючи законні методи – це оптимізація податків, яке може бути вирішено переходом на спрощену систему оподаткування та планування діяльності підприємства з використанням спеціально розроблених оптимізаційних схем, а саме розділення бізнесу на декілька господарюючих суб'єктів. Податкові схеми діяльності підприємства в цілому, як і схеми реалізації потребують попереднього планування й розрахунків [5].

Отже, роль податкового планування на підприємстві є визначальною, оскільки воно представляє собою цілеспрямовану діяльність підприємства, направлену на максимальне використання всіх особливостей податкового законодавства з метою досягнення найвищих фінансових результатів роботи підприємства шляхом законної оптимізації його господарської діяльності в частині податкових наслідків. Іншими словами, податкове планування сприяє оптимізації податкового портфеля на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Корецька С.О. Планування розвитку податкового потенціалу підприємств на основі комплексного підходу / С. О. Корецька. // Ефективна економіка. - 2011. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_3.
2. Єріс Л.М. Податкове планування як засіб збільшення фінансових ресурсів підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 2. – С.76-86.
3. Замасло О. Роль податкового планування у розробці стратегії розвитку підприємства // Формування ринкової економіки в Україні. Науковий збірник. Вип. 12 / Львівський національний університет імені Івана Франка; Центр ринкознавства «Інтереско». – Львів. 2003. – С.292-295.
4. Сасенко Т. Податкове планування – від загальних принципів до конкретних принципів // Баланс. – 2008. – № 93. – С. 19–21.
5. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 112–118.

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОГРЕСИВНА ЧИ ФІКСОВАНА ПОДАТКОВА СТАВКА?

Маліновська К. О., канд.екон.наук, викладач ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

Податок на доходи фізичних осіб є одним із основних джерел формування податкових доходів як державного, так і місцевих бюджетів. Важливість податку також збільшується через велику кількість його платників і розширену базу оподаткування.

У зв'язку із обраним Україною курсом до Євроінтеграції та побудову соціально орієнтованої економіки виникає необхідність пошуку ефективної системи оподаткування доходів громадян із дотриманням основних принципів податкової системи, зокрема фіскальної достатності, соціальної справедливості, рівності усіх платників податків перед законом.

Дану проблему досліджують як з точки зору законодавчого врегулювання наповнення бюджету і фіскальної ефективності прибуткового оподаткування, так і оподаткування доходів громадян у порівнянні із податковим навантаженням цих доходів у різних країнах. Так дану проблему висвітлюють у своїх працях В. Андрущенко, Г. Василевська, А. Данілов, Л. Демиденко, Ю. Іванов, Т. Паєнтко, Л. Сідельнікова, А. Соколовська, В. Тропіна, Т. Тучак, В. Федосов, К. Швабій, С. Юрій. Разом з тим у роботах вітчизняних науковців основна увага приділяється фіскальній ефективності ПДФО, тоді як комплексного дослідження потребують його регулятивні властивості та комплексна оцінка їхньої ефективності.

ПДФО відповідно до ст. 9 Податкового кодексу України належить до загальнодержавних податків [1] та є одним з основних джерел формування доходів державного і місцевих бюджетів про що свідчать дані таблиці. Також про важливу роль цього податку свідчить показник його частки у формуванні

доходів бюджету різних рівнів і її стале зростання протягом досліджуваного періоду.

Таблиця 1 Динаміка податку на доходи фізичних осіб та його роль у формуванні доходів бюджету за 2018 – 2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Всього доходів Зведеного бюджету, млн. грн.	1 184 290,76	1 289 849,17	1 376 673,4
Обсяг ПДФО в доходах Зведеного бюджету, млн. грн.	229 900,60	275 458,46	295 107,27
Частка в доходах Зведеного бюджету, %	19,4	21,4	21,4
Доходи Державного бюджету, млн. грн.	928 114,94	998 344,87	1 076 026,9
Обсяг ПДФО в доходах державного бюджету, млн. грн.	91 741,78	109 954,03	117 281,27
Частка в доходах Державного бюджету, %	9,9	11,0	10,9
Доходи місцевих бюджетів, млн. грн.	562 421,81	560 531,34	471 481,9
Обсяг ПДФО в доходах місцевих бюджетів, млн. грн.	138 158,82	165 504,42	177 826,01
Частка в доходах місцевих бюджетів, %	24,6	29,5	37,7

Джерело: [2]

Як показують дані таблиці ПДФО відіграє більшу роль при формуванні доходів місцевих бюджетів, ніж доходів Державного бюджету, оскільки за досліджуваний період його частка у доходах місцевого бюджету значно перевищує цей показник у доходах Державного бюджету. При чому приріст цієї частки перевищує приріст самих доходів, що в умовах децентралізації місцевих бюджетів відіграє вирішальне значення для наповнення місцевих бюджетів. Якщо у 2019 р. у порівнянні із 2018 р. доходи місцевих бюджетів зменшились на 1 890,47 млн. грн. або на 3,3%, то сума ПДФО за цей період зросла на 27 345,6 млн. грн. або на 19,8%. Аналогічно у 2020 році порівняно із 2019 роком сума доходів місцевих бюджетів зменшилася на 89 049,44 млн.грн., але частка ПДФО при цьому зросла до 37,7%. Цей факт ще раз підкреслює важливу роль ПДФО при фінансовому забезпеченні місцевих громад та розвитку регіонів.

Для доходів фізичних осіб ставка ПДФО є фіксованою – 18% не залежно від суми отриманого доходу. Такий підхід дещо порушує принцип соціальної справедливості визначений ст. 4 ПКУ. Органами статистики оприлюднено середню заробітну плату по країні за 2019 рік на рівні 9 205,19 грн. Крім того, з доходів також сплачується військовий збір у розмірі 1,5%, запроваджений у серпні 2014 р. як тимчасовий, але який справляється й досі. Тому загальні утримання з доходів фізичних осіб становлять 19,5%. Ці доходи є витратами роботодавця, який ще додатково на суму нарахованих доходів сплачує 22% до Пенсійного фонду. Для малозабезпечених громадян, кількість яких за даними органів статистики становить 6,6%, п'ята частина доходів у вигляді податків є суттєвими витратами. Навіть для категорії громадян, що отримують доходи 10 тис. грн. податок у 1950 грн. є досить значною сумою. Податковий тиск є

одним із головних чинників тінізації доходів і ухиляння від виконання свого податкового обов'язку.

З огляду на наявність цієї проблеми слід запровадити більш досконалу систему справляння ПДФО, яка б враховувала механізми зменшення бази оподаткування соціально-вразливих верств населення. Існуючі податкова соціальна пільга, що враховується при оподаткуванні доходів фізичних осіб, не має реальної підтримки. Тому потрібно запроваджувати такі підходи до справляння ПДФО, які б дозволили і вивести з тіні доходи працюючих фізичних осіб та звужити базу оподаткування для малозабезпечених верств населення не зменшуючи надходжень до бюджету.

У цьому сенсі більша частина науковців схиляється до запровадження прогресивної шкали оподаткування аргументуючи тим, що з більших доходів необхідно сплачувати більші податки і запроваджені підвищені ставки ПДФО до великих доходів для більшості населення стосуватися не будуть. Але такий механізм може призвести до виїзду кваліфікованих високооплачуваних працівників за кордон, ускладнення процесу адміністрування податку та інших негативних аспектів. Тому в сучасних українських реаліях найкращим шляхом буде запровадження персональних пільг та вирахувань з доходів, які наразі існують, але великої підтримки малозабезпеченим громадянам не надають.

Якщо врахувати, що більшість малозабезпечених громадян проживає у сільській місцевості та невеликих містах, бюджет яких частково формується з доходів від ПДФО, то запровадження таких знижок може призвести до недоотримання податку до місцевих бюджетів і погіршення фінансового забезпечення регіонів. У цьому випадку має бути в дії система міжбюджетних трансфертів та державна підтримка регіонів.

В умовах створення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, удосконалення власної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері є пріоритетним завданням української податкової системи. Зміни податкової системи країни в частині оподаткування доходів фізичних осіб мають одночасно враховувати економічні інтереси держави і платників податків, а також усувати зацікавленість платників в податкових незаконних ухиляннях.

Список використаних джерел:

1. Дутова Н.В. Оподаткування доходів фізичних осіб у Україні: проблема та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн / Н.В. Дутова, Е.С. Лесик // Економіка і організація управління. – 2019. - № 1 (33). – С. 43 – 52.

2. Державна казначейська служба України: Офіційний сайт. Звітність. – електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>

3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Швабій К.І. Збільшення оподаткування високих зарплат - лише напівзахід, який не допоможе побороти нерівність у суспільстві / Режим доступу: https://zn.ua/ukr/finances/ogranichennaya-nalogovaya-spravedlivost-336781_.html

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мізік Ю. І., канд. екон. наук, Дмитрєвич В. А., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

За сучасних умов розвитку України, в складній економічній ситуації виникає чимало ризиків, небезпек та загроз, що породжують на промислових підприємствах низку фінансово-економічних проблем, вирішення яких потребує удосконалення існуючих та розробки нових форм, методів та інструментів нейтралізації негативних впливів на економічну сферу діяльності підприємства. Для ефективного функціонування підприємств необхідним є підвищення рівня їх фінансовоекономічної безпеки. Неналежна увага до процесу управління фінансово-економічною безпекою на промислових підприємствах призводить до виникнення кризових явищ, ускладнює процес виходу з них та стримує процес економічного зростання підприємств.

Розробка і вживання заходів, спрямованих на запобігання загрозам економічної безпеки, припускає систематичну аналітичну і прогнозну діяльність з аналізу стану підприємства в результаті виконання його стратегічних рішень під впливом усіх процесів, включаючи зміну попиту на будівельні роботи, обсяги інвестицій тощо. Перелік загроз діяльності деревообробних підприємств є досить широким. Це обумовлено специфікою їх діяльності, що ускладнюється тяжким фінансовим становищем у державі, невисокою купівельною спроможністю підприємств-замовників та населення, недосконалістю управління держави процесом розвитку конкурентного середовища в сфері будівництва. Виявлення джерел загроз, розробка управлінських рішень щодо їх локалізації, усунення, уникнення або мінімізації, потребують здійснення декомпонування та типологізації найбільш істотних загроз фінансово-економічній безпеці.

Якщо розглядати особливості діяльності підприємств різних галузей, то для оцінки фінансово-економічної безпеки необхідно виділяти складові згідно із особливостями галузі та виду діяльності. Якщо розглядати особливості діяльності саме виробничих підприємств, то до складу системи фінансово-економічної безпеки необхідно додати, крім загальноприйнятих, ще природну, територіальну та ієрархічну складову (рис.1).

Проте особливості діяльності конкретних підприємств галузі можуть потребувати виділення і дослідження окремих складових, підскладових системи фінансово-економічної безпеки, окрім її загальноприйнятих функціональних складових.

В результаті аналізу сучасних умов та характеристик середовища підприємницької діяльності у сфері виробництва, доцільним є виділення сукупності внутрішніх та зовнішніх ризиків і загроз, що узагальнюються за структурними складовими фінансово-економічної безпеки.

Як видно з таблиці [1-3] сукупність загроз фінансово-економічній безпеці підприємства є досить широкою і залежить від внутрішнього та зовнішнього

середовища функціонування. З огляду на особливості ведення діяльності деревообробними підприємствами, найбільш негативні наслідки можуть зумовити загрози фінансовій, ресурсній та продуктивній складовим фінансово-економічної безпеки. Також значну увагу необхідно звертати на територіальну, природну та ієрархічну складові саме стосовно підприємств даної галузі. Вагомою складовою системи фінансово-економічної безпеки є інформаційна складова.

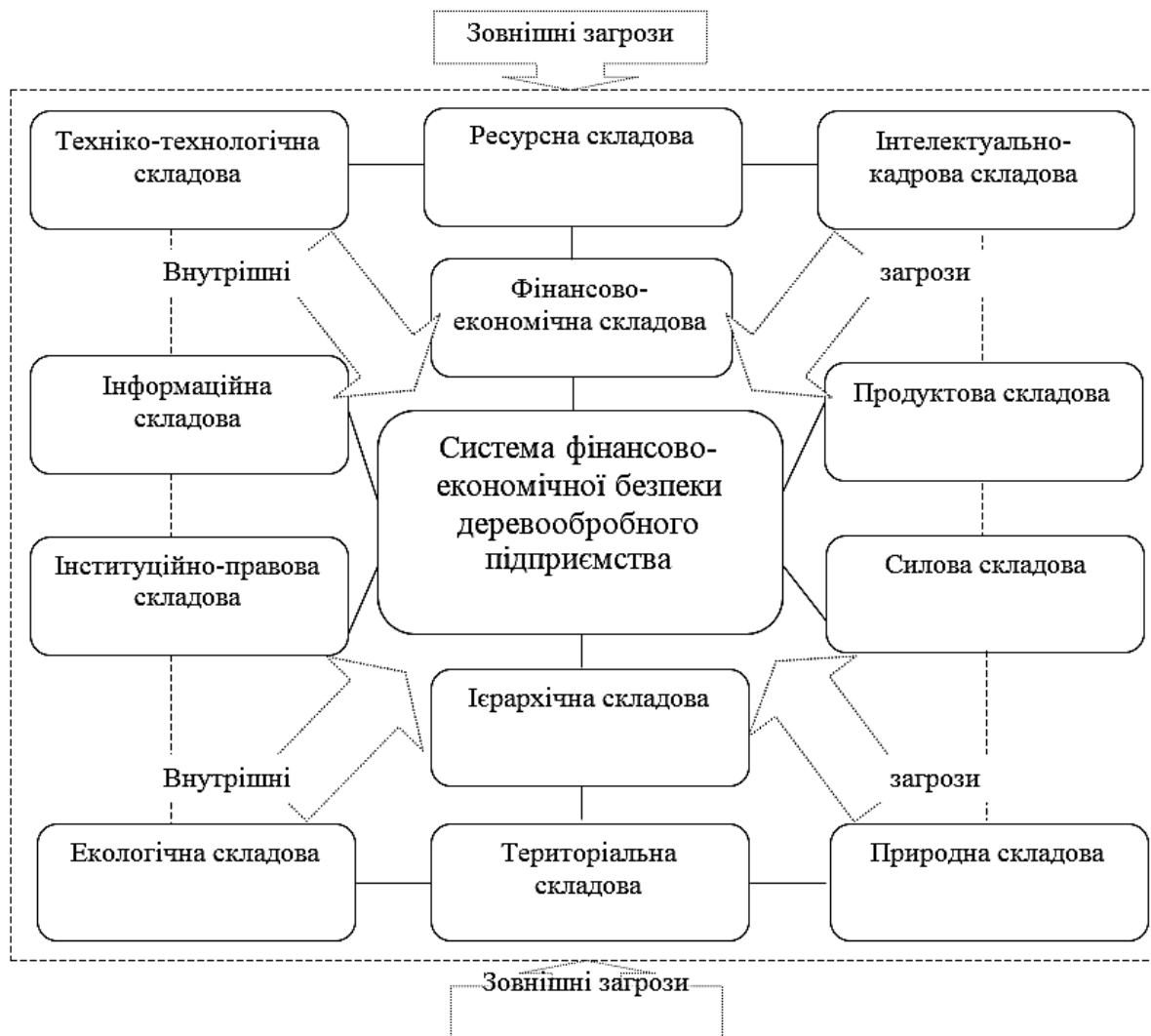

Рис. 1 – Складові системи фінансово-економічної безпеки деревообробного підприємства

Діяльність щодо посилення системи фінансово-економічної безпеки повинна бути спрямована на недопущення або мінімізацію наступних ризиків: 1) недостатньо ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, що призводить до їх втрати (наприклад, збільшення рівня витрат порівняно із запланованим, прорахунок при страхуванні та інвестуванні, несвоєчасне здійснення грошових операцій); 2) неефективного управління системою ризиків; 3) критичні показники ліквідності і фінансової стійкості через нераціонально підбрану структуру активів і пасивів. Перелічені ризики необхідно відстежувати в процесі діяльності підприємства, а управлінський персонал

повинен сконцентровувати увагу на їх прогнозуванні, попередженні або ліквідації. Крім того, на фінансово-економічну безпеку підприємства впливають загрози, що виникають у зовнішньому середовищі. Загрози із зовні є менш керованими з боку підприємства. Їх необхідно постійно відстежувати, та у випадку настання вживати необхідних заходів для мінімізації негативного впливу. До таких загроз відноситься кризові явища в економіці, зміни на фондовому ринку, зміни у законодавстві, зростання цін на ресурси, енергоносії, зростання кількості та сум податкових платежів; зміни купівельної спроможності населення та інших потенційних замовників; зростання цін на послуги орендодавців техніки, необхідної для здійснення лісозаготівель.

Таблиця 1 Внутрішні та зовнішні ризики відносно складових фінансово-економічної безпеки деревообробного підприємства

Внутрішні ризики	Зовнішні ризики
1	2
Фінансово-економічна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - втрата фінансових ресурсів у значних обсягах через неефективне управління, недосконалу інвестиційну та кредитну політику; - неефективне управління системою ризиків; - критичні показники ліквідності і фінансової стійкості через нераціонально підібрану структуру активів і пасивів. 	<ul style="list-style-type: none"> - інфляційні процеси в економіці; - посилення конкуренції; - посилення державного контролю у сфері господарської діяльності; - зміни у податковому законодавстві та сфері ліцензування; - непередбачувані зміни умов інвестування; - застосування цінового контролю на пені види будівельних робіт або для певних замовників.
Інтелектуально-кадрова складова	
<ul style="list-style-type: none"> - неякісне управління підприємством; - неправомірні дії або недобросовісне виконання роботи працівниками підприємства; - значні втрати робочого часу. 	<ul style="list-style-type: none"> - неякісна підготовка кадрів в сфері деревообробки та виготовлення продукції з деревини; - непередбачувані зміни на ринку праці; - переманювання провідних фахівців та робітників вищих розрядів; - зміна обсягу трудових ресурсів у сфері діяльності підприємства.
Техніко-технологічна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - критичний стан матеріально-технічної бази; - низькі показники фондовіддачі; - неефективне використання обладнання та механізмів; - відставання від конкурентів за рівнем технічного забезпечення. 	<ul style="list-style-type: none"> - значне зростання вартості обладнання та механізмів або послуг з їх оренди; - неналежна якість обслуговування обладнання та механізмів; - негативні зміни в умовах лізингу; - суттєві зміни науково-технічного прогресу.
Ресурсна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - втрата чи псування матеріальних ресурсів у процесі транспортування, зберігання та використання у процесі виробництва; - нераціональне використання запасів в процесі діяльності підприємства; - підвищення матеріалоємності будівництва. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення цін на будівельні матеріали; - зміни ринкової кон'юнктури в частині пропозиції необхідних матеріальних ресурсів

1	2
Продуктова складова	
<ul style="list-style-type: none"> - критичне зниження якості продукції; - збільшення кількості продукції, що не відповідають стандартам; - зменшення попиту на продукцію робіт через неправильне обрання ринкових сегментів діяльності підприємства. 	<ul style="list-style-type: none"> - негативні зміни на ринку; - заборона на виконання будівельних робіт; - значне зниження цін на продукцію; - збільшення пропозиції з боку підприємств-конкурентів.
Інформаційна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - розголошення комерційної таємниці; - погіршення достовірності інформації. 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення вартості необхідного програмного забезпечення; - високий ступінь зносу програмного забезпечення; - розголошення третіми особами конфіденційної інформації, що негативно впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства.
Інституційно-правова складова	
<ul style="list-style-type: none"> - отримання штрафних санкцій або збитків внаслідок невідповідності документації підприємства вимогам чинного законодавства; - нераціональна організаційна структура підприємства; - припущення помилок при укладанні договорів як на поставку матеріалів, так і на реалізацію продукції; - упущення контрактів та договорів через недбалість персоналу підприємства. 	<ul style="list-style-type: none"> - втрати та збитки через невчасне реагування на зміни у нормативно-правових актах щодо сфери діяльності підприємства, часті зміни законодавства; - негативні дії ринкових суб'єктів; - втрати через недосконалість законодавства у сфері прав власності, інтелектуального права та інтересів інвесторів; - політична ситуація в країні.
Екологічна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - збитки та втрати через невідповідність екологічним нормам, недотримання правил утилізації відходів. 	<ul style="list-style-type: none"> - непередбачувані природні явища; - зміни законодавства щодо екологічних норм.
<ul style="list-style-type: none"> - втрати через виникнення небезпеки для керівництва, працівників підприємства, недосконалість контролю за безпекою. 	<ul style="list-style-type: none"> - погіршення умов діяльності через прояви корупції у сфері виробництва; - втрати через рейдерство, кримінальні дії та псування майна підприємства.
Природна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - втрати через нераціональний розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів протягом календарного року (зміни сезонів) 	<ul style="list-style-type: none"> - негативний вплив періодів, в які процес лісозаготівлі неможливий або обмежується погодними умовами
Територіальна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - негативний вплив на процес виробництва або надмірні витрати через нераціональний вибір джерела придбання ресурсів або вивезення та неможливість переробки відходів 	<ul style="list-style-type: none"> - висока ступінь територіальної сконцентрованості біля сировини або споживача продукції; - специфіка продукції, що випускається
Ієрархічна складова	
<ul style="list-style-type: none"> - втрати, обумовлені неправильно налагодженими взаємовідносинами стосовно земельних ділянок, із постачальниками та замовниками, погоджувальними інстанціями, місцевими органами влади 	<ul style="list-style-type: none"> - зміни у земельному кодексі, у законодавстві щодо проведення погоджувальних робіт із різними інстанціями.

При управлінні фінансово-економічної безпеки деревообробних підприємства, відділ безпеки повинен приділити увагу на попередженні зниження конкурентоспроможності продукції через значне зниження її якості, збільшення кількості продукції, що не відповідає стандартам, зменшення попиту на продукцію через неправильне обрання ринкових сегментів діяльності підприємства. З іншого боку, треба враховувати ймовірність негативних наслідків від дій ринкових суб'єктів. Наприклад, недобросовісна конкуренція, відмова замовників від прийняття та оплати продукції, значне зниження цін на аналогічну продукцію на ринку, збільшення пропозиції з боку підприємств-конкурентів.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. – 386 с.
2. Герасименко О.М. Моделювання системи забезпечення кадрової безпеки суб'єкта господарювання, Економіка та управління підприємствами - актуальні проблеми економіки №2 (128), 2012 с.118 -124, с. 119.
3. Гончаренко Л.П. Экономическая безопасность: учебная литература / Л.П. Гончаренко.– 2014. № 1. – С.478

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ COVID-19

Мізік Ю. І., канд. екон. наук, Маляр С. О., магістр, Ширяєва Ю. О., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Епідемії завжди виступають як самостійним бізнес-ризиком, так і підсилювачем існуючих кризових тенденцій. Так, у 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії. У відповідь на пандемію COVID-19 відбулись суттєві зміни в економіко-соціальному розвитку багатьох держав світу, у тому числі і в Україні. Зокрема, було запроваджено надзвичайний стан в цілому в країнах або в окремих регіонах чи сферах; майже у всіх країнах запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи (карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів); встановлено обмеження виїзду/в'їзду до країн та пересування всередині країн; посилено роль державного управління в надзвичайних умовах; встановлені обмеження трудової діяльності; введені нові дистанційні форми праці та освіти.

COVID-19 ще більше поглибив існуючу кризу в енергетичному секторі України. Увесь спектр наслідків для енергетичного сектору ще достеменно не відомий, проте вже очевидно, що відбулось зниження попиту на енергетичні

ресурси, а несплата рахунків за житлово-комунальні послуги кінцевими споживачами матиме негативний вплив на весь ланцюжок постачання (ОСР, ОСП, постачальники та виробники).

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг України (НКРЕКП), середній рівень платежів за житлово-комунальні послуги споживачами виглядає таким чином: опалення – 70%; водопостачання та водовідведення – 80%; електроенергія – 70%; природний газ – 70% [4].

Накопичення боргу на українському ринку електроенергії починається з того, що споживачі не повністю оплачують рахунки постачальників за спожиту електроенергію. Як наслідок, ці постачальники не можуть повністю оплатити електроенергію, придбану в оператора оптового ринку ДП «Енергоринок». «Енергоринок», в результаті, не може повністю розрахуватися ані з енергогенеруючими компаніями, ані з оператором системи передачі (ОСП) ДП «НЕК «Укренерго», ані сплатити власні податкові зобов'язання до держбюджету. Тільки за останні п'ять років обсяг заборгованості перед постачальниками збільшився приблизно на 20 млрд грн, тобто більш ніж подвоївся [5].

Вивченню особливостей обліку та організації внутрішнього контролю заборгованості при свячено праці таких вчених [1-3]. Незважаючи на достатню кількість робіт, питання обліку та аудиту заборгованості на підприємствах електропостачання залишається невивченим та потребує подальшого дослідження з урахуванням впливу наслідків пандемії COVID-19 на бізнес-процеси.

Крім об'єктивних причин збільшення заборгованості, на її накопичення також впливає відсутність внутрішнього контролю або його недосконала розробка. Оскільки організація внутрішнього контролю енергетичної компанії, яка передбачає рівень довіри до обліково-аналітичних показників зовнішньої та внутрішньої звітності, фахову складову виконання облікових, аналітичних та контрольних процедур.

Однією з важливих складових внутрішнього контролю для забезпечення ефективного ведення господарської діяльності енергетичних компаній є наявність внутрішнього аудиту розрахунків. Він не лише дозволить звести до мінімуму кризу неплатежів і ймовірність банкрутства, але й посідає значне місце при формуванні відносин з контрагентами.

Враховуючи те, що організація внутрішнього аудиту на підприємстві є відносно новим, підприємства самостійно складають нормативи внутрішнього аудиту на підставі Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту. Вони визначають основні напрямки організації та проведення внутрішнього аудиту бізнес-процесів на підприємстві та порядок звітування за результатами аудиту зацікавленим особам.

Відповідно до стандартів метою проведення внутрішнього аудиту заборгованості за електроенергію – оцінка внутрішніми аудиторами енергетичної компанії правильності, законності, достовірності та об'єктивності відображення в обліку та звітності заборгованості з метою забезпечення оптимально можливої структури тарифів при умові виконання вимог

державних регулюючих органів у сфері енергетики та урядових програм соціального захисту працівників компанії та енергоспоживачів, екологічної безпеки операційної діяльності компаній.

До завдань внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості слід віднести:

- Аналіз і оцінку організації та надійності системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості.
- Перевірка факторів, які впливають на збільшення заборгованості.
- Виявлення рівня ризику виникнення безнадійної заборгованості.
- Дослідження правильності, повноти та своєчасності відображення дебіторської заборгованості в обліку.
- Надання консультацій для подальшого покращення обліку заборгованості.

Реалізація таких завдань внутрішнього аудиту заборгованості з передачі та постачання електроенергії може проводитись шляхом аналізу:

- нормативно-правових актів, розрахунків та обґрунтувань, методичних документів, внутрішніх розпоряджень щодо калькулювання витрат з передачі та постачання;
- результатів раніше здійснених контролюючими органами контрольних заходів;
- показників статистичної, фінансової, податкової та управлінської звітності;
- проведення інтерв'ювання, анкетування, опитування громадян та суб'єктів-користувачів відповідних послуг, збирання інформації від юридичних осіб.

Процедури внутрішнього аудиту заборгованості включають: підтвердження юридичної повноцінності документації; правильний облік та арифметичну точність; доступ до облікової документації; контрольні розрахунки тощо.

Для достовірної оцінки внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості у таблиці 3 наведено тест аудиту.

Таблиця 1 – Тест оцінки внутрішнього контролю заборгованості [2]

№	Зміст питань	Відповідь			Примітки
		Так	Ні	Власна	
1	2	3	4	5	6
1	Хто перевіряє укладання договорів?				
2	Чи проводиться аналіз фінансового стану контрагентів?				
3	Ким ведеться контроль за виконанням умов договорів?				
4	На основі яких документів ухвалюється укладання договорів?				
5	Для відображення дебіторської заборгованості використовуються журнали та відомості?				

1	2	3	4	5	6
6	Чи розподілені розрахунки з споживачами та розрахунки з іншими контрагентами між різними працівниками бухгалтерії?				
7	Чи являється їх робота взаємозамінною?				
8	Чи обмежений доступ до програмних носіїв?				
9	Чи перевіряються усі необхідні реквізити у первинних документах?				
10	Чи проставляються підписи та печатки на виписаних документах?				
11	Чи перевіряється відповідність даних у первинних документах з програмними розрахунками?				
12	Чи складається реєстр перевірки відповідності даних?				
13	Чи формується резерв сумнівних боргів?				
14	За яким методом розраховується резерв сумнівних боргів?				
15	Чи використовуються наступні розрахунки при класифікації заборгованості: -18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» -944 «Сумнівні та безнадійні борги»				
16	Як списується безнадійна заборгованість?				
17	З якою періодичністю складається акт-звірка розрахунків?				
18	Чи групується дебіторська заборгованість?				
19	За якими показниками?				
20	Чи застосовується взаєморозрахунок при погашенні дебіторської заборгованості?				
21	Чи проводиться інвентаризація дебіторської заборгованості?				
	З якою періодичністю?				
	Як відображаються результати?				

У таблиці 2 відображено програму аудиту дебіторської заборгованості.

Таблиця 2 – Програма внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості [2]

№	Аудиторські процедури	Мета	Документи обліку	Методи аудиту	Індекс документу	Термін аудиту
1	2	3	4	5	6	7
1	Перевірити наявність первинних документів	Впевнитись у існуванні первинних документів	Видаткова накладна, податкова накладна, виписка банку, касові ордери, журнал 3, відомості, платіжні доручення	Вибіркова, документальна		

1	2	3	4	5	6	7
2	Перевірити умови сплати за договором	Впевнитись правильності умов сплати за договором	Договір, виписка банку	Вибіркова, суцільна		
3	Перевірити правильність класифікації дебіторської заборгованості	Впевнитись у правильності класифікації дебіторської заборгованості	Журнал 3, Відомості до журналу 3	Суцільна		
4	Перевірити правильність відображення дебіторської заборгованості в обліку	Впевнитись у правильності відображення дебіторської заборгованості в обліку	Платіжні документи, журнал 3, відомості, головна книга	Суцільна, документальна		
5	Перевірити відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	Впевнитись у правильності відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	Видаткова накладна, журнал, Баланс	Документальна		
6	Перевірка законності та аргументованості списання безнадійної заборгованості	Перевірити законність та аргументованості списання безнадійної заборгованості	Ухвала суду, платіжні доручення, бухгалтерська довідка, рахунок	Вибіркова, документальна		

Враховуюче вище сказане, запропоновані доопрацьовані тести та програма аудиту допоможуть краще оцінити стан поточного контролю, а також вчасно прийняти рішення при відображенні ризику появи безнадійної заборгованості у наслідок накопичення поточної заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.П., Ахмедова Д.В. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2018. № 2. С. 45–51.
2. Макаренко А.П., Левитська Д.Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торгівельних підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 1. С. 30–38.
3. Меліхова Т.О., Троян О.В., Бондаренко І.В. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з постачальниками для підвищення економічної безпеки підприємства. Економіка та держава. 2019. № 2. С. 88–93.
4. Миленка Т. Вплив COVID-19 на енергетичний сектор України URL: <https://iclub.energy/tetiana-mylenka/tpost/8pfhbdprst-vpliv-covid-19-na-energetichnii-sektor-u>
5. Шрамко Ю. Аналітики оцінили економічні наслідки коронавірусу COVID-19 в усьому світі. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1853021-analitiki-otsinili-ekonomichni-naslidkikoronavirusu-covid-19-v-usomu-sviti>

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Можайкіна Н. В., канд.екон.наук., Шинкар Л.О. студентка, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Фондовий ринок є складовою фінансового ринку і грає першорядну роль економіки будь-якої країни. Справа в тому, що саме через застосування даного механізму відбувається перерозподіл фінансових ресурсів між галузями та сферами економіки, стимулювання інвестицій та їх трансформація з непродуктивної у продуктивну форму, а також фінансування бюджетного дефіциту. Економіка будь-якої країни передбачає в даний час наявність розвиненого фінансового ринку з усіма його сегментами, що склалися. Серед останніх традиційно виділяють організовані ринки, які представлені різними біржовими структурами. Якщо ж йдеться про країни з розвиненим сировинним і продовольчим комплексами, які беруть активну участь у міжнародній торгівлі, то для таких країн характерна наявність не тільки фондових та валютних організованих ринків, а й товарних бірж, представлених як класичними ринками готівкової торгівлі, так і ф'ючерсно-опційними біржами.

Основною перевагою використання фондового ринку як інструменту фінансування економіки є можливість прийняття більш виважених інвестиційних рішень на підставі ринкових цін з урахуванням реального становища усіх учасників ринку, тим самим підвищуючи ефективність фінансової системи в цілому. Тим не менш, станом на сьогоднішній день вітчизняний ринок цінних паперів все ще знаходиться на стадії свого становлення, хоча перші кроки до його побудови були зроблені ще наприкінці 90-х років. Чільні позиції на фондовому ринку займають угоди купівлі-продажу боргових цінних паперів, які займають понад 90% всього обсягу операцій. Обсяг акцій, що знаходяться в обігу, невеликий, а підприємства, у свою чергу, воліють поповнювати брак оборотних фондів шляхом запозичення державних коштів, таким чином, просто відсутній об'єкт інвестування.

В Україні сьогодні практично немає інструментів фінансування, які є джерелом отримання прибутку, у зв'язку з низькою інвестиційною привабливістю. Проблема полягає у тому, що українські підприємства не є привабливими об'єктами для національних та іноземних інвесторів. Низькі показники рентабельності інвестицій у цінні папери у реальних секторах економіки призвели до стагнації ринку цінних паперів, невисока рентабельність вкладень у цінні папери українських корпорацій – одна з причин відтоку капіталу з ринку цінних паперів, оскільки існують більш рентабельні та менш ризиковані сфери капіталовкладень [1, с.7].

На сьогодні в Україні сформовано депозитарну систему. Вона працює, але потребує підвищення ефективності. Прямі та опосередковані її учасники перебувають у процесі постійного розвитку, водночас, відповідне нормативно-правове забезпечення залишається недостатньо регламентованим та потребує суттєвого вдосконалення. Потребує відповідного регулювання і власне середовище надання та споживання депозитарних послуг. Для розвитку ринку

цінних паперів потрібна державна підтримка, потрібне значне інноваційне реформування, тому що в умовах сучасного науково-технічного прогресу значення інноваційних процесів на ринку цінних паперів зростає [2, с.19].

Серед особливо актуальних проблемами сучасного ринку цінних паперів України слід зазначити: нерозвиненість матеріальної бази, технологій торгівлі, регулятивної та інформаційної інфраструктури, реєстраційної, депозитарної та клірингової мережі; слабе та недостатнє регулювання ринку цінних паперів зі сторони держави; високий рівень ризиків, пов'язаних з цінними паперами (дохідного ризику, ризику ліквідності, політичного, законодавчого та інших ризиків); високі технічні ризики (ризик нерегульованості розрахунків за цінними паперами, ризик передачі коштів); нестача великих, з тривалим досвідом роботи, інвестиційних інститутів, які заслуговують на громадську довіру.

Для виправлення наявних недоліків у функціонуванні ринку цінних паперів також необхідно використання нових інструментів, що стимулюють випуск акцій та їх обіг на фондовому ринку. Для цього рекомендуються такі заходи.

1. Створення умов для прозорого та достовірного бухгалтерського обліку.

2. Запровадження практики щорічного обов'язкового розміщення до 5% акцій української валютно-фондової біржі. Таким чином, буде забезпечена пропозиція інструментів пайової участі на ринку, при цьому інвестор, з одного боку, отримує щорічний дохід у вигляді дивідендів, а володіння 5% акцій не призведе до значного перерозподілу прав власності.

2. Використання емісії акцій як джерело фінансування національних та регіональних цільових програм розвитку. У цьому випадку державний апарат зберігає чільні позиції в реальному секторі економіки шляхом збільшення частки у статутному капіталі підприємства, а також створюється дієвий мотиваційний механізм для суб'єктів господарювання з метою підтримки високої ринкової вартості акцій, що випускаються.

3. Створення умов для доступу на фондовий ринок start up проектів, що мають досить високий потенціал, але не здатні на даному етапі розвитку забезпечити високу капіталізацію своїх акцій шляхом спрощення процедури лістингу. Таким чином, буде проведено сегментацію ринку, що створить умови доступу на ринок більш варіативної кількості професійних учасників з урахуванням фінансових можливостей кожної групи.

Україна має розвивати свій ринок цінних паперів відповідно до правил, прийнятих у всьому світі, враховуючи негативний та використовуючи успішний світовий досвід.

Список використаних джерел:

1. Москвін С. Пріоритети інвестиційної політики держави щодо розвитку фондового ринку України // Ринок цінних паперів України. – 2002. - №11-12. – С.5 – 8.
2. Амарин, В. Страховой и фондовый рынки: итоги и перспективы развития / В. Амарин // Финансы, учет, аудит. – 2013. – № 3. – 17-22.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

*Неізвестна О. В., канд.екон.наук, доцент, Рикун С. С., магістр,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського*

Фінансова стабільність та розвиток банківського сектору неможливі без достатнього рівня фінансової стійкості. Для підтримання належного рівня її ключових складових необхідне проведення ґрунтовної політики щодо мінімізації впливу різних ризиків, в т.ч за рахунок цифровізації банківських послуг, особливо в період пандемії COVID-19, яка вплинула на економіку і фінансові системи усіх країн світу.

Виходячи із аналітичних звітів Національного банку України [1], можна підтвердити, що кризу пов'язаною із пандемією COVID-19 банківський сектор України проходить в належному стані, банківські установи є високоліквідними та достатньо капіталізованими (станом на травень 2021 р., середнє значення достатності капіталу банківських установ складає 17,9%).

Якість корпоративних портфелів банків не мала суттєвого погіршення. У 2020 році високий рівень мав макроекономічний та кредитний ризики корпорацій. Зростання макроекономічного ризику пов'язано із пандемією COVID-19, запровадженням локдауну, що погіршило показники ВВП України, також суттєвим фактором є виплати по зовнішнім зобов'язанням перед МВФ. Станом на червень 2021 року макроекономічний ризик і кредитний ризик корпорацій знизилися, це пов'язано із стабілізацією ключових експортних ринків, проведенням вакцинації та злагодженої антикризової політиці НБУ (зокрема відтермінування упровадження буферів консервації капіталу та системної важливості, що дало ефект для нарощування кредитних портфелів банків).

Враховуючи пандемію COVID-19 НБУ запровадив нові етапи впровадження оновлених регуляторних вимог до банківських установ України для підвищення їх фінансової стійкості [2]:

1. Квітень 2021 р. – Запроваджено коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) (показники банків мають відповідати нормативним значенням, які становлять не менше ніж: 80% – з 1 квітня 2021 року; 90% – з 1 жовтня 2021 року; 100% – з 1 квітня 2022 року) , обговорення строків активації буферів капіталу;

2. II півріччя 2021 р. – Підвищення ваги ризику для споживчих кредитів та початок упровадження оцінки достатності внутрішнього капіталу та внутрішньої ліквідності;

3. 1 січня 2022 р. – Впровадження вимог щодо покриття капіталом операційного та ринкового ризиків;

4. 1 січня 2024 р. – Впровадження нової структури капіталу банків.

До основних факторів, які гальмують процес діджиталізації можна віднести:

1. Формування концепції. Для успішної трансформації потрібно детально прописати кожен крок та розглянути всі бізнес-процеси, щоб більш якісно їх модернізувати.

2. Персонал. Дуже часто практика показує, що працівники чинять опір діджиталізації та автоматизації процесів через те, що вони звикли виконувати певні операції за старим механізмом. Для того, щоб цього не сталося і трансформація була успішною, треба готувати працівників до діджиталізації через навчання, це в свою чергу зробить їх більш креативними та гнучкими до нових технологій.

3. Застарілі технології. В умовах цифрових технологій банкам варто відмовитись від старих технологій, які забирають ресурси і поступово запроваджувати більш новітні методики роботи.

Варто відмітити, що пандемія COVID-19 надала імпульс до підвищення рівня цифровізації банківських установ України. Так аналітики Сargemini відмітили, що 36% споживачів фінансових послуг задумалися про зміну своєї банківської установи або сервісу для здійснення банківських операцій під час пандемії COVID-19 [3]. Це означає, що для великої кількості клієнтів виникло питання обрання саме такої банківської установи яка зможе надавати банківські послуги якісно у режимі онлайн.

З 7 листопада 2021 року в дію вступить Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» № 1689-IX від 15.07.2021 року, який впроваджує режим paperless («без паперів»), який має завершитись у 2024 році (можна буде звернутися до державних органів без паперових документів). Електронні версії документів можна пред'явити через застосунок «Дія».

Так, послуги банківських установ з використанням застосунку «Дія» громадяни можуть отримати у режимі онлайн та офлайн. Із 75 присутніх на ринку банків опція дистанційного відкриття рахунків доступна в п'ятьох установах, а саме: Monobank, А-банк, Банк «Глобус», Альфа-банк та ПУМБ [4]. У відділеннях банків перелік послуг значно ширше: ідентифікація особи при погашенні кредиту, поповненні депозиту, видачі коштів, оформлення кредиту (ця послуга доступна не у всіх банках які взяли участь у проєкті) тощо.

Для підвищення рівня цифровізації банківських установ в Україні варто врахувати наступні тенденції та напрями які мають місце в онлайн-банкінгу:

1. Необанкінг. Банківські установи які не мають фізичних відділень, клієнти таких банків мають доступ до повного пакету банківських послуг в онлайн режимі (Наприклад: Monobank від Universal Bank, який має вже 4 млн. українців - клієнтів своїх послуг);

2. Здійснення транзакцій банківських послуг за допомогою смартфона та технологій Apple Pay або Google Pay (стало дуже популярним в умовах пандемії COVID-19 через можливість розраховуватися безконтактно);

3. Співпраця з відомими компаніями у різних сферах (продукти, електроніка тощо). Таким чином банківські установи мають можливості

надавати свої персональні знижки чи бонуси на придбання продукції компаній з якими вони співпрацюють;

4. Додавання нових банківських послуг у режим онлайн-банкінгу (Приклад: так клієнти ПриватБанку, ПУМБ та інших банків вже близько 2 років мають можливість купувати або продавати іноземну валюту онлайн).

Таким чином, можна відмітити, що продовження імплементації положень Базельської угоди та нових регуляторних вимог з боку НБУ до банківських установ України, підвищить їх фінансову стійкість до впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків, покращить якість їх капіталів особливо в умовах пандемії COVID-19. Продовження роботи в напрямі діджиталізації банківських послуг у найближчій перспективі підвищить привабливість банківського сектору України серед іноземних інвесторів та вітчизняних клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України, червень 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2021-roku> (дата звернення 26.09.2021)
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/>
3. COVID-19 and the financial services consumer: Supporting customers and driving engagement through the pandemic and beyond. Capgemini Research Institute. 2020. URL: <https://www.capgemini.com/wpr-community-session/> (дата звернення 27.09.2021)
4. Офіційний сайт Міністерства та комітету цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>

ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В МІЖНАРОДНІЙ КОМПАНІЇ NESTLE

Ноздріна Л. В., канд.екон.наук, доцент кафедри цифрової та міжнародної економіки, Клебан В. В., студент, спеціалізації “Економічна кібернетика”, ДВНЗ «Університет банківської справи»

Не зважаючи на те, що діяльність міжнародних корпорацій стала глобальною, сьогодні однією з її основних проблем є непрозорість процесу їх оподаткування. Треба зазначити, що міжнародна економічна інтеграція зумовила тенденції з гармонізації податкової політики та українського податкового законодавства. Відповідно до міжнародної гармонізації податкової політики встановлювалися стандартні основи щодо оподаткування: координація податкової політики окремих держав; зближення рівнів оподаткування; уніфікація методів визначення податкової бази; приведення у відповідність критеріїв надання податкових пільг.

У багатьох державах передбачені податкові правила, які регулюють податковий режим для працюючих за кордоном резидентів і діючих у цій державі іноземних осіб. І хоча податкові системи в різних країнах неоднакові, між ними необхідні подібність і принципове взаєморозуміння. Тобто країна може вимагати, щоби весь дохід платника податків, підлягав оподатковуванню

внаслідок його юридичного зв'язку з цією країною. Крім того, платник податків повинен брати участь у витратах на управління країною, що забезпечує одержання доходу (юрисдикція на підставі територіальності). Саме тому виникає можливість подвійного оподаткування. Тому основною метою міжнародного співробітництва в податковій сфері є усунення подвійного оподаткування і дискримінації платників податків [1].

Сучасні тренди розвитку інформаційних технологій зумовлюють необхідність діджиталізації обліку і зокрема оподаткування в великих міжнародних компаніях. Основним критерієм цифрової трансформації є «оптимізація-ефективність-еволюція», дотримання якого сприятиме перебудові та переформатуванню діяльності облікової системи (переведення всіх можливих інструментів у цифровий простір та комунікацію) з максимальним використанням потенціалу цифрових технологій [2].

Розглянемо діджиталізацію оподаткування на прикладі сегменту непрямих податків компанії Nestlé– найбільшого в світі виробника продуктів харчування та напоїв. У портфоліо компанії, яка працює у 191 країні по всьому світі більше ніж 2000 брендів, а її метою є покращення якості життя та сприяння здоровому майбутньому. [3].

Безумовно ключову роль в діджиталізації оподаткування як прямого, так і непрямого відіграє ERP-система SAP. Але проведений аналіз показав, що є можливості по збільшенні ефективності роботи з непрямими податками на етапі вивантаження всіх рахунків-фактур з ERP-системи у файл для формування податкової декларації (рис. 1).

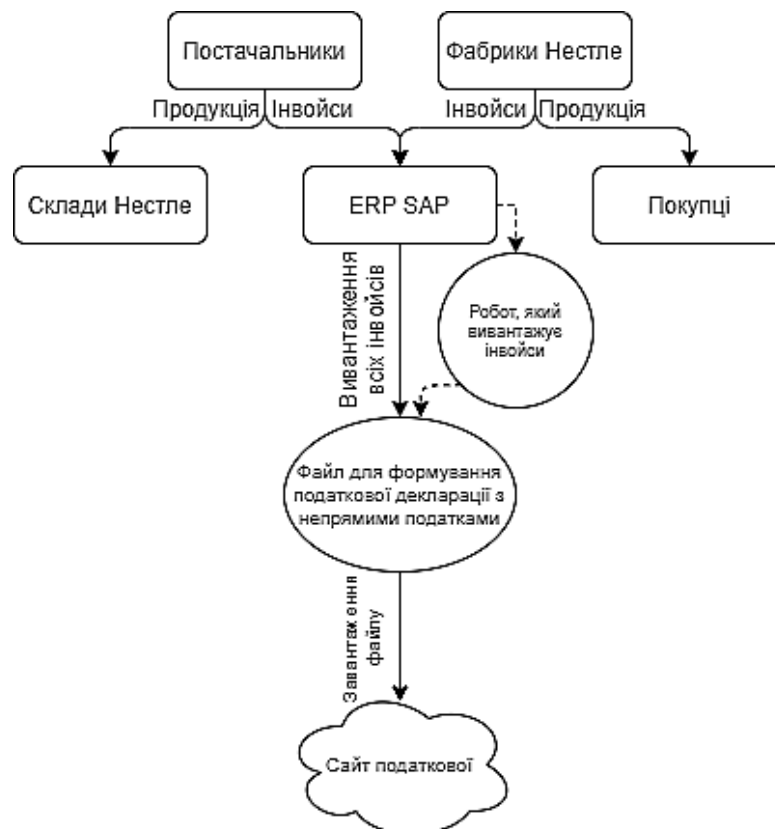

Рис. 1. Схема формування податкової декларації по непрямим податках
(авторська розробка)

Для зменшення витрат часу на підготовку звіту по податковій декларації для подання в податкові органи відповідної країни нами було запропоновано розробити робот Script 215, який би автоматизував вивантаження рахунків-фактур у файл.

Робот (синоніми: бот, інтернет-бот, www-бот) (англ. Robot, bot) – це комп'ютерна програма, що автоматично виконує які-небудь дії. і/або за заданим розкладом які-небудь дії в основному в Інтернеті через ті ж інтерфейси, що й звичайний користувач. Розробка робота в компанії Nestlé буде відбуватися згідно таких вимог:

- 1) Простота та зручність інтерфейсу.
- 2) Скорочення витрат часу на підготовку звіту.

Для реалізації робота було використано VBA (Visual Basic for Application) для Microsoft Excel. Зпропонована розробка робота Script 215 дозволила підсилити цифровий ланцюжок обробки інформації на етапі її вивантаження з ERP-система SAP. Це дозволило спростити роботу з таблицями Excel, звітами і рутинними задачами і оптимізувати формування податкової декларації по непрямим податках.

Діджиталізація процесу оподаткування в міжнародній компанії є особливо актуальною, оскільки відповідає світовим трендам спрощення ведення обліку, поліпшення сервісу електронного документообігу і новим стандартам логістичних процесів і співпраці з постачальниками та покупцями. Все це в результаті підвищує ефективність роботи міжнародних компаній, а відтак і їх конкурентоспроможність на ринку.

Перелік джерел посилання:

1. Міжнародне оподаткування : навч. Посіб. Для студ. Економіч. Спец. / В.І. Грушко, Ю.О. Махортов, Н.А. Телічко, В.М. Бородачова; Держ. Закл. «Луган. Ун-т Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 382 с.
2. Поняття діджиталізації бізнесу: сфери і необхідність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/business-digitalization.html>
3. Nestlé в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nestle.ua/aboutus/nestleinukraine>

РИЗИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ ПАНДЕМІЧНОГО ШОКУ COVID–19

Островський І. А., канд. екон. наук, доцент, Юркова С. М., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

«Чорний лебідь» пандемії COVID–19 багатобічно вплинув фактично на всі суспільні проблеми. Маючи особливі причини виникнення і розповсюдження, пандемія додалася до системних проблем світової економіки, що були накопичені раніше. Можна констатувати пандемічний зовнішній шок в економіці всіх країн.

Теорія економічних шоків почала складатися ще з часів «Великої депресії» 1929–1933 рр. Етапними для поглиблення теорії макроекономічних шоків (збурень) стали світові кризи 1974–1975 і 2008–2009 рр.

Наслідки шоків обумовлені неочікуваними та стохастичними процесами, що впливають на хід економічних процесів з порушенням досягнутих балансів і контрактів. Йдеться про фундаментальні зміни макроекономічних показників, волатильність світових ринків, коливання економічної політики, революційні технологічні оновлення. Результатом шоків є дисбаланси, рецесія, здешевлення активів, погіршення ринкових індикаторів, негативні очікування акторів. Отже, економічні шоки мають непередбачуваний характер і вплив на зміни ринкових та економічних процесів.

Усі економічні шоки можна згрупувати за певними критеріями:

- 1) за участю в ринкових транзакціях – попиту і пропозиції;
- 2) за сферами дії – технологічні, фінансові, управлінські;
- 3) за структурою – секторальні, міжсекторальні та регіональні;
- 4) за часом – коротко-, середньо- та довгострокові;
- 5) за особливостями виникнення – ендегенні та екзогенні.

Ендегенні є як макроекономічними за походженням, формами та результатами, так і мікро- та мезоекономічними, обумовленими зрушеннями у бізнес-процесах.

Екзогенні шоки мають такі форми походження:

- макроекономічні «чорні лебеді» як руйнівні коливання світових ринків;
- катастрофічні природні лиха;
- соціально-політичні конфлікти.

Пандемічний шок Covid-19 за походженням є екзогенним для світової економіки. Він поєднав систему суспільних шоків наслідків:

- медичних, з дефіцитом ліків, медичних засобів, провалом національних систем охорони здоров'я;
- психологічних, що спричинило стрес і паніку;
- економічних, коли запровадження карантину спровокувало рецесію економіки;
- фінансових з надзвичайними витратами на медичні цілі, підтримку бізнесу та соціальні потреби;
- соціальних, пов'язаних з переходом на дистанційні зайнятості і навчання, звільненням і поверненням мігрантів, поширенням безробіття.

Пандемія COVID-2019 стала каталізатором цифровізації, коли бізнес і уряди країн змушені були швидко пристосовуватися до умов, що змінилися, і вводити нові правила.

Розвиток, наприклад, цифрових фінансових технологій та електронної комерції дозволив фактично вижити і бізнесу, і громадянам.

Ключові тренди розвитку бізнесу, що виникли внаслідок невідворотності цифрових змін в усіх сферах життя періоду пандемії, сприяли ревізії пріоритетів розвитку підприємництва. Відповідна державна політика,

враховуючи необхідність прискорення цифрових трансформацій, повинна сприяти реалізації таких пріоритетів:

1. Підвищення рівня цифрових підприємницьких компетенцій, розвиток електронної комерції. Обмеження можливостей офлайн-роботи багатьох напрямків діяльності МСП ставить перед вибором між втратами бізнесу і адаптацією його до нових умов через розвиток інструментів віддаленого онлайн доступу, розвитку електронної комерції, перенесення в онлайн бізнес-процесів, використання високотехнологічних платіжних онлайн-рішень, мультиканального просування, безготівкових розрахунків платіжними картками, безперебійних ланцюгів постачання, забезпечення безпеки особистих і платіжних даних покупців [1, с. 9].

2. Розширення можливостей зовнішньоекономічної діяльності. Малі та середні підприємства, якими забезпечується майже третину експорту України, мають високий рівень невизначеності щодо обсягів, строків та схем відновлення експорту. Це пов'язано з: частковою втратою ланцюгів міжнародного співробітництва; відсутністю довгострокових контрактів; недостатністю обсягів експортного кредитування. Відповідно, це посилює важливість збереження існуючих торговельних партнерів, підвищення рівня знань та навичок онлайн-пошуку нових ринків для диверсифікації експорту.

3. Продовження дерегуляції підприємницької діяльності шляхом розвитку інформаційних онлайн-технологій для вивільнення часових та трудових ресурсів бізнесу, спрощення процедур контролю та митного адміністрування; розширення можливості онлайн-комунікацій з владою через державно-приватний діалог шляхом проведення взаємних консультацій в процесі обговорення проєктів нормативно-правових актів в профільних робочих групах, оприлюднення проєктів документів на веб-сайтах, створення громадських рад із залученням бізнес-асоціацій.

4. Системного зниження корупції через переведення адмінпослуг в онлайн та надання послуги без відвідування державних органів та залучення посередників/чиновників.

5. Створення прозорих електронних процедур податкового адміністрування. Електронний формат знижує ймовірність корупції завдяки прозорості процедури та можливості відстеження статусу питання в системі та верифікації виконання податкових процедур виконавцем [2, с. 7].

Поширення цифровізації всього призвело до трансформації фінансової системи як глобальної, так і кожної країни світу. Традиційні фінансові системи, які дотримувалися роками відпрацьованих практик і класичній виставі про грошово-кредитну політику, зараз перебувають в авангарді змін. Цьому сприяє також і глобальні зрушення останніх років, коли монетарна політика держави стала одним з визначальних інструментів антикризового регулювання.

Очевидно, що незалежно від соціально-економічного рівня розвитку країн, ми можемо фіксувати поширення електронних гаманців, криптовалют і вже державних цифрових валют, оскільки починається період їх визнання державами як офіційної грошової одиниці. Ці нові фінансові інструменти серйозно потіснять традиційні банки й суттєво видозмінять світову фінансову

систему. До речі, глобальний пандемічний шок тільки підсилив ці процеси, хоча сам і мав неекономічне джерело походження. Цифрові технології значно спростили розрахунки при покупках громадянам, обмеженим у пересуваннях, а мобільні додатки збільшили набір фінансових послуг, включаючи перекази коштів фізичним особам і компаніям, кредитування, інвестування, торгівлю криптовалютами.

Водночас поширення цифрової економіки, незважаючи на очевидні переваги та сприяння структурним зрушенням в економіці, можна вважати певним зворотним шоком, що має різні наслідки для країн з різною готовністю до таких проривних змін. Як будь-яка зміна цифровізація має також і негативні оцінки, адже вона може привести до нерівних результатів в освіті, можливостях і доступі до охорони здоров'я та фінансових послуг. Автоматизація більш активно починає знищувати робочі місця, що потребує перенавчання громадян. У цілому цифрові зміни стають певним фактором посилення соціальної та економічної нерівності країн, особливо країн з низькими доходами.

Цифровізація неможлива без достатньої інфраструктури та проникнення Інтернету. Країни з економікою, що реформується, розглядають ці питання як першочергові, вирішення яких дозволить їм як підвищити рівень життя громадян, так і наблизитися до бажаних цілей глобальної конкурентоспроможності.

Розвитку цифрової економіки перешкоджають цілком традиційні фактори для країн, які перебувають у режимі модернізації, навіть незважаючи на достатні темпи й обсяги підключення громадян до Інтернету і підвищення його швидкості: нестача підготовлених кадрів, нормативно-правові бар'єри, фінансові проблеми, розвиток інформаційної інфраструктури.

Особливо значимим є оцінювання доступності до Інтернету у зв'язку з пандемічним шоком, коли в абсолютній більшості країн дорослі були змушені перейти на віддалену працю, а школярі та студенти – на дистанційне навчання. Тут розкрилася особливо очевидна нерівність у цифровій доступності. За даним UNICEF, у світі 2,2 млрд. дітей і молоді віком до 25 років не мають доступу до Інтернету. Ще до початку 2020 тільки 5% дітей і молоді у Західній і Центральній Африці мали вдома доступ до Інтернету порівняно із середньосвітовим показником 33%. Відмінності між розвиненими країнами та країнами з низькими доходами більш значні: тільки 6% дітей і молодих людей у країнах з низьким рівнем доходу мають доступ до Інтернету порівняно з 87% у країнах з високим рівнем доходу [3].

Виникнення й поширення ризиків цифровізації пов'язане також з іншими технологічними факторами:

- особливостями зв'язку фізичних і юридичних осіб з постачальниками різних послуг (комерційних, фінансових, державних, соціальних і т.п.);
- розвитком інфраструктури для зберігання й обробки більших обсягів цифрових даних (хмарні обчислення, машинне навчання, технологія розподілених бухгалтерських книг і біометричні технології);
- кібербезпекою і гострим дефіцитом фахівців з інформаційної безпеки;

– конкретними загрозами з поширенням використання штучного інтелекту внаслідок недосконалої правової бази, необхідності забезпечення максимального рівня кібербезпеки, оскільки може з'явитися новий вид зброї та засіб інформаційних війн, поширення дезінформації або свідомо фейкової інформації в ЗМІ, зокрема при проведенні виборів.

Незабезпечення даних факторів конкретними технологіями й інструментарієм зведе нанівець усі зусилля з поширення цифровізації як позитивного процесу.

Список використаних джерел:

1. Сандбу М. Прекрасный новый мир после пандемии. Финансы и развитие. 2020. Декабрь С. 5–9.
2. Гейко Т. Ю. Пріоритети розвитку національного підприємництва в умовах цифрових трансформацій: аналітична записка. К.: НІСД, 2020. 7 с.
3. UNICEF, 2020. How many children and young people have internet access at home? URL: <https://data.unicef.org/resources/children-and-young-people-internet-access-at-home-duringcovid19> (дата звернення 5.11.2021).

ВПЛИВ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИМИ НАСТРОЯМИ НА СПРИЙНЯТТЯ РІВНЯ КОРУМПОВАНOSTI

*Петропавловська В. П., студент, Шепелева У. А., студент,
Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”,
м. Харків*

Як науковці так й суспільні активісти згодні з тим, що сьогодні однією з найважливіших проблем України є корупція. Її високий рівень, що спостерігається протягом останніх десятиліть, та поширення її на всі сфери суспільного та економічного життя, створює реальну загрозу для інституційних реформ та економічного зростання. Зростання занепокоєння суспільства, через високий рівень корумпованості країни, є цілком зрозумілим: адже в умовах тотальної корумпованості всіх галузей та на всіх рівнях принципово неможливо вирішити жодної соціальної, економічної чи політичної проблеми. Негативні наслідки, породжені корупцією, перешкоджають економічному та соціальному розвитку суспільства, що надає актуальності цій проблемі [1-3].

Але, необхідно враховувати, що надто загострена, майже панічна та подекуди неадекватна реакція збоку суспільства на дану проблему може сама по собі призвести до наслідків, що є не менш руйнівними для економіки ніж сама корупція. Так, загострення уваги суспільства до проблеми корупції здатне створити умови в яких окремі особи — гравців-маніпулятори — можуть скористатися подібними суспільними настроями у власних інтересах, відволікаючи увагу суспільства від більш важливих проблем [4].

Зазначена вище небезпека поширення корупції обумовлює пильну увагу до цієї проблеми не лише політиків, ЗМІ, правоохоронних органів чи пересічних громадян, але й багатьох науковців, як закордонних [5-7], так й

вітчизняних [8-12]. Очікувано, найбільший інтерес дослідників викликають питання, що пов'язані з причинами [13] та наслідками [14] поширення корупції. Також, по заувагою дослідників не залишаються вплив свободи слова на рівень корумпованості [15], та інші питання.

Метою даної статті є визначення наслідків поширення практики маніпулювання суспільними настроями для динаміки сприйняття рівня корумпованості суспільством.

Як теоретичне дослідження корупції, так й практична реалізація антикорупційних заходів тісно пов'язані з проблемою визначення рівня корумпованості. Бо без можливості оцінити динаміку рівня корумпованості країни, неможливо оцінити ані наслідки поширення корупції, ані ефективність антикорупційних заходів. Тому, перш ніж перейти до визначення впливу маніпулювання суспільними настроями на сприйняття рівня корумпованості в країні необхідно зупинитися на обмеженнях, що притаманні сучасним методам визначення рівня корумпованості.

Сьогодні більшість дослідників, для оцінки рівня корумпованості користуються інтегрованими індексами корумпованості, що складаються некомерційними міжнародними організаціями. Найвідомішим з подібних рейтингів є індекс сприйняття корупції, що складається міжнародною організацією Transparency International, та базується на експертних опитуваннях отриманих різними міжнародними організаціями та дослідницькими центрами. Внаслідок цього, індекс сприйняття корупції відбиває не реальний рівень корумпованості, що склався в країні, а його суспільну оцінку.

Ключовим показником індексу сприйняття корупції є кількість балів, а не місце яке посіла країна в цьому рейтингу. Рівень корумпованості країн, що потрапили до цього рейтингу визначається за допомогою індексу, де мінімальна оцінка (0 балів) відповідає випадку абсолютної корумпованості країни, а максимальна (100 балів) — випадку повної відсутності корупції в житті суспільства. [16]

Основною проблемою методів визначення рівня корумпованості, що базуються на експертних чи соціологічних опитуваннях, є латентність корупції, через що учасники опитувань можуть дізнатися про окремі випадки корупції лише з власного досвіду, або за допомогою ЗМІ коли, відповідні випадки корупції набули розголосу.

Проте, частота висвітлення корупційних скандалів ЗМІ залежить не лише від рівня корумпованості країни, але й від таких чинників, як: ефективність роботи правоохоронних органів, наявність свободи слова та, що найголовніше, від результатів соціологічних опитувань оприлюднених ЗМІ. Тобто результати соціологічних опитувань не лише оцінюють рівень корумпованості, але й безпосередньо визначають те як суспільство сприймає рівень корумпованості країни.

З вище зазначеного, стає очевидно, що завдяки ЗМІ утворюється стійкий позитивний зворотній зв'язок між результатами дослідження та суспільною оцінкою рівня корумпованості. Завдяки цьому сприйняття корупції

суспільством може підтримуватись на одному рівні незалежно від реальної динаміки рівня корумпованості країни.

Таким чином, можна стверджувати, що всі методи вимірювання рівня корумпованості, що ґрунтуються на експертних чи соціологічних опитуваннях, містять суттєву методологічну помилку: наявність впливу результатів дослідження на сам об'єкт дослідження.

Виявлений позитивний зворотній зв'язок, який утворюють ЗМІ в процесі вимірювання рівня корумпованості, може пояснити чому невідповідність суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню може зберігатися протягом доволі тривалого часу. Проте він не може пояснити причину завищення суспільної оцінки рівня корумпованості. Останнє є наслідком активного маніпулювання суспільними настроями.

Дійсно, маніпулювання суспільними настроями навколо проблеми корупції створює широкі можливості для всіх чотирьох потенційних груп гравців-маніпуляторів: дрібних гравців, великих гравців, "інституційних кілерів" та гравців опортуністів [17]. Так, дрібні та великі гравці можуть використати суспільне занепокоєння корупцією для досягнення цілей надзвичайно широкого спектру: від безпідставних обвинувачень в корупційних зв'язках політичних опонентів чи конкурентів на посаду, до намагання уникнути покарання за хабарництво, виставляючи це як розправу над борцем з корупцією.

Також сприятливою можливістю можуть легко скористатися й гравці опортуністи. Прикладом подібного маніпулювання є поведінка журналістів, що намагаються скористатися занепокоєнням суспільства навколо проблеми корупції, для побудови власної кар'єри. Починаючи висвітлювати чисельні випадки корупції, журналіст просто намагається писати про те, що цікавить суспільство. Це дозволяє йому опинитися в центрі уваги та підвищити свою популярність, а відтак й вимагати у редакції більш високі гонорари. Проте, небажаним наслідком подібної тактики є ще більше загострення уваги суспільства до проблеми корупції, що, у свою чергу, створює ще більш сприятливі умови для маніпулювання суспільними настроями.

Необхідно підкреслити, що наведені процеси, що призводять до завищення суспільної оцінки рівня корумпованості не є результатом змови чи умисних дій окремих осіб. Завищення суспільної оцінки рівня корумпованості є наслідком намагань гравців-маніпуляторів скористатися на власну користь тим занепокоєнням навколо проблеми корупції, що вже встигло скластися в суспільстві.

У країнах де встановився тоталітарний режим, часто може спостерігатися протилежна ситуація: заниження суспільної оцінки рівня корумпованості. Причому в даному випадку, невідповідність суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню є наслідком дій правлячої верхівки.

Для заниження суспільної оцінки рівня корумпованості у тоталітарного режиму є три основні важелі [18]:

- обмеження свободи слова, що дозволяє обмежити діяльність не лише громадських об'єднань, але й гравців маніпуляторів;

- підконтрольність ЗМІ, що забезпечує формування “правильного інформаційного середовища”;
- вибіркова “боротьба” з корупцією.

Слід зазначити, що невідповідність суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню є не лише важливою методологічною проблемою оцінки рівня корумпованості країни. Обидва розглянуті нами випадки, як заниження, так й завищення суспільної оцінки рівня корумпованості, можуть мати суттєві негативні наслідки для економічного та соціального життя країни.

Так, у випадку коли суспільна оцінка суттєво перевищує реальний рівень корумпованості, суспільство може зіткнутися з наступними негативними наслідками:

- загострення уваги суспільства до проблеми корупції та переоцінка ступеня її небезпеки, спонукає владу до застосування репресивних антикорупційних заходів, що дозволяють швидко імітувати антикорупційну діяльність, проте мають низку суттєвих недоліків [19];
- активне маніпулювання суспільними настроями призводить до консервації чинних неефективних антикорупційних формальних правил, внаслідок їх значної зворотньої несиметричності [20];
- внаслідок руйнування зв'язку між суспільною оцінкою рівня корумпованості та його реальним рівнем, створюються умови в яких завищення суспільної оцінки рівня корумпованості може зберігатися навіть після підвищення ефективності чинних формальних правил — справжньої причини виникнення та поширення корупції.

Основною ж небезпекою заниженої суспільної оцінки рівня корумпованості в умовах високого реального рівня корумпованості є уповільнення антикорупційних реформ, через відсутність тиску з боку суспільства.

Запобігання невідповідності суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню можливо в тому випадку якщо буде усунуто основний чинник її виникнення — поширення практики маніпулювання суспільними настроями. Заходи попередження маніпулювання суспільними настроями можна розділити на наступні групи [21]:

- репресивні заходи;
- політика комплексного розв'язання загальної проблеми;
- заходи з підвищення освіченості суспільства.

Вищевикладене дозволяє зробити такі висновки:

По-перше, невідповідність суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню може зберігатися протягом доволі тривалого часу внаслідок утворення позитивного зворотнього зв'язку між результатами експертних та соціологічних досліджень та суспільною оцінкою рівня корумпованості.

По-друге, на відміну від випадку заниження суспільної оцінки рівня корумпованості, завищення суспільної оцінки відбувається через умисні дії гравців-маніпуляторів, та є безпосереднім наслідком практики маніпулювання суспільними настроями.

По-третє, завищена суспільна оцінка рівня корумпованості має такі негативні наслідки, як: поширення практики застосування репресивних антикорупційних заходів та консервація чинних неефективних антикорупційних формальних правил.

По-четверте, запобігання невідповідності суспільної оцінки рівня корумпованості його реальному рівню вимагає застосування таких заходів попередження маніпулювання суспільними, як: репресивні заходи; політика комплексного розв'язання загальної проблеми; заходи з підвищення освіченості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Mause K. Too Much Competition in Higher Education? Some Conceptual Remarks on the Excessive-Signaling Hypothesis. *American Journal of Economics and Sociology*. 2009. Vol. 68. No. 5. P. 1107–1133.
2. Husted B. Wealth, Culture, and Corruption. *Journal of International Business Studies*. 1999. Vol. 30, №2. P. 339–359.
3. Dreher A., Schneider F. Corruption and the shadow economy: an empirical analysis. *Public Choice*. 2010. Vol. 144. No. 1-2. P. 215–238.
4. Абрамов Ф.В. Цільова та етична неефективність формальних правил як чинник поширення маніпулювання суспільними настроями та уповільнення інституційних реформ. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 6–12.
5. Bergh A., Fink G., Öhrvall R. More politicians, more corruption: evidence from Swedish municipalities. *Public Choice*. 2017. Vol. 172. No. 3-4. P. 483–500.
6. Cooray A., Schneider F. Does corruption throw sand into or grease the wheels of financial sector development?. *Public Choice*. 2018. Vol. 177. No. 1-2. P. 111–133.
7. Webbink D. Returns to University Education: Evidence from a Dutch Institutional Reform. *Economica*. 2007. Vol. 74. Issue 293. P. 113–134.
8. Ростовська К. В. Сучасна антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2017. Вип. 23. С. 94-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2017_23_27
9. Усаченко Л., Сибирякова М. Роль ЗМІ у формуванні громадянської антикорупційної культури українського суспільства. *Демократичне врядування*. 2010. Вип. 5. С. 62-70.
10. Міхненко А., Месюк М. Владні інститути та громадянське суспільство: діалог чи маніпуляція суспільною свідомістю? *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2009. Вип. 2. С. 5-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_2_3.
11. Андрєєв О.М., Андрєєва О.М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXIX міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2021, 18-20 травня 2021 р.: у 5 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – С. 32.*
12. Абрамов Ф.В. Коррупция – борьба или легализация? *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. – Донецьк, ДонНТУ, 2009. – с. 164-169.*
13. Freille S. A contribution to the empirics of press freedom and corruption / S. Freille, M.E. Naque, R. Kneller // *European Journal of Political Economy*. – 2007. – Vol. 23, №4. – P. 838–862.
14. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption. *Quarterly Journal of Economics*. 1993. Vol. 108, №3. P. 599–617.

15. Bliss C., Tella R. Di Does Competition Kill Corruption? Journal of Political Economy. 1997. Vol.105, №5. P. 1001 – 1023.
16. Corruption Perceptions Index. 2020. Transparency International. URL: https://images.transparencycdn.org/images/CPI2020_Report_EN_0802-WEB-1.pdf
17. Абрамов Ф.В. Неосвіченість суспільства як фактор поширення маніпулювання суспільними настроями. Бізнес Інформ. 2019. № 6. С. 8–13.
18. Абрамов Ф.В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 26–31.
19. Абрамов Ф.В. Ефективність репресивних антикорупційних заходів в умовах високого рівня корумпованості. Бізнес Інформ. 2017. № 12. С. 8–12.
20. Абрамов Ф.В. Факторы устойчивости формальных правил. Вісник Національного технічного університету “ХПІ” Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ”ХПІ”. 2012. №25, с.122-127.
21. Абрамов Ф.В. Заходи з попередження маніпулювання суспільними настроями. Бізнес Інформ. 2019. № 11. С. 22–27.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ У ДЕРЖАВНОМУ ТА ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ

Пестовська З. С., канд. екон. наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля

Фінансова звітність містить важливу інформацію про фінансове становище та результати діяльності підприємства. У глобальному світі необхідно, щоб інформація була порівнянна на міжнародному рівні. Ця вимога створює проблему для малих та середніх підприємств, оскільки вони складають свою звітність відповідно до національного законодавства, яке ґрунтується на Директиві 2013/34/ЄС у державах-членах ЄС. Жодне застосування Директиви в національному законодавстві не гарантує гармонізації фінансової звітності. Іншим напрямком гармонізації є МСФЗ для малих та середніх підприємств (МСП), який ЄС не визнав як основу для створення фінансової звітності, хоча його значення не є незначним у всьому світі – близько 80 юрисдикцій використовують чи дозволяють його використання на даний час [1].

Підприємства, які представляють достовірні та міжнародно порівняні звіти про свої фінансові результати, мають більше шансів залучити інвестиції від вітчизняних та міжнародних інвесторів. У цьому відношенні Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку у державному секторі відіграють ключову роль.

Міжнародна торгівля та інвестиції вимагають міжнародно порівняних даних про результати діяльності підприємств. Для вирішення цього питання в жовтні 1982 року Економічна і Соціальна Рада ООН створила Міжурядову робочу групу експертів з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності.

Відтоді Міжурядова робоча група експертів стала відкритим та інклюзивним форумом ООН, який протягом трьох десятиліть робить внесок у гармонізацію та порівнянність звітності підприємств у державах-членах як

засобу для сприяння сприятливому інвестиційному та діловому клімату, стійкому і інклюзивному зростанню, а нещодавно – оцінка внеску приватного сектора у реалізацію Порядку денного зі сталого розвитку на період до 2030 року.

У 2012 році UNCTAD розробленого та запущеного Інструмент розвитку бухгалтерського обліку (Accounting Development Tool) який містить посилання на міжнародні стандарти, кодекси та найкращі практики у сфері звітності підприємств. Ключовими компонентами Інструменту є Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку у державному секторі (IPSAS).

Протягом останніх років Міжурядова робоча група експертів ЮНКТАД з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності займалася подальшою гармонізацією звітності щодо сталого розвитку, в тому числі з метою підтримки механізму моніторингу та перегляду Цілей сталого розвитку. Зокрема, ціль сталого розвитку «стале споживання та виробництво» заохочує компанії, особливо великі та транснаціональні компанії, застосовувати практики сталого розвитку та інтегрувати інформацію щодо сталого розвитку у свої звітні цикли, для чого ЮНКТАД опублікувала Керівництво щодо основних показників для звітності суб'єктів господарювання щодо реалізації цілей сталого розвитку.

У квітні 2019 року на конференції з фінансової звітності, пов'язаної з кліматом, у Кембриджі, Великобританія, у промові під назвою «Чого може і чого не може досягти звітність щодо сталого розвитку», голова IASB зазначив, що IASB працює над покращенням ширшої фінансової звітності за допомогою, наприклад, проекту коментарів керівництва. Практична заява (коментар керівництва) оновлюється і буде зосереджена більше на нематеріальних активах та включатиме вимоги до компаній звітувати про проблеми сталого розвитку, включаючи зміну клімату, якщо ці проблеми суттєво впливають на їхній бізнес.

У липні 2017 року Спеціальна група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматичними змінами, Ради з фінансової стабільності опублікувала звіт про розкриття інформації про фінансові ризики, пов'язані з кліматом, у якому ризики, пов'язані з кліматом, зазначені як ризики, що не підлягають диверсифікації, що впливає майже на всі галузі. Звіт також надає основу щодо того, як підприємства можуть проводити оцінку суттєвості для розкриття інформації про сталість у своїх фінансових звітах.

В бухгалтерському обліку у державному секторі співіснують різні набори стандартів; наприклад, місцеве регулювання може включати вимоги IPSAS. Процес конвергенції може здійснюватися шляхом поетапного впровадження змін міжнародних стандартів у локальний контекст. Конвергенція також може мати місце в контексті країни, між різними рівнями звітності (наприклад, центральний уряд проти муніципалітетів).

У багатьох випадках кілька суб'єктів державного сектору працюють разом для спільної мети, в рамках однієї організації (господарського суб'єкта).

Консолідація – це процес подання фінансової звітності всіх суб'єктів господарювання, які входять до складу підприємства, що звітує, у консолідований спосіб.

Головною ідеєю запровадження консолідованих рахунків у всьому спектрі уряду є заохочення більшої підзвітності через більшу прозорість зв'язків між державними органами та об'єднання фінансових зобов'язань між різними органами в єдине ціле.

«Група двадцяти» та інші великі міжнародні організації, а також багато урядів, бізнес-асоціації, інвестори та представники світової бухгалтерської професії підтримують мету створення єдиного набору високоякісних глобальних стандартів бухгалтерського обліку.

Світовий банк тривалий час підтримував розробку єдиного набору високоякісних глобальних стандартів бухгалтерського обліку. FSB заявила про свою підтримку єдиного набору високоякісних світових стандартів бухгалтерського обліку. Лідери G20 підтримують продовження роботи щодо досягнення єдиного набору стандартів бухгалтерського обліку високої якості.

Сучасні економіки покладаються на транскордонні операції та вільний потік міжнародного капіталу. Понад третина всіх фінансових транзакцій відбувається через кордон, і очікується, що це число зростатиме.

Інвестори шукають можливості для диверсифікації та інвестування по всьому світу, тоді як компанії залучають капітал, проводять угоди або мають міжнародні операції та дочірні компанії у багатьох країнах.

Різноманітність вимог до бухгалтерського обліку часто збільшує вартість, складність і зрештою створює ризик як для компаній, які готують фінансову звітність, так і для інвесторів та інших осіб, які використовують цю фінансову звітність для прийняття економічних рішень.

Застосування національних стандартів бухгалтерського обліку означало, що суми, зазначені у фінансовій звітності, можуть розраховуватись на іншій основі. Щоб розкрити цю складність, потрібно було вивчити дрібні деталі національних стандартів, тому що навіть невелика відмінність у вимогах могла серйозно вплинути на фінансові результати та фінансове становище компанії у звітності - наприклад, компанія може визнати прибуток відповідно до одного набору національних стандартів та збитки - до іншого.

Стандарти МСФЗ вирішують цю проблему, надаючи високоякісний, міжнародно визнаний набір стандартів бухгалтерського обліку, які забезпечують прозорість, підзвітність та ефективність на фінансових ринках у всьому світі.

МСФЗ забезпечують прозорість, підвищуючи міжнародну сумісність та якість фінансової інформації, дозволяючи інвесторам та іншим учасникам ринку приймати обґрунтовані економічні рішення. МСФЗ посилюють підзвітність, скорочуючи інформаційний розрив між постачальниками капіталу та людьми, яким вони довірили свої гроші. Наші стандарти надають інформацію, необхідну для притягнення посібника до відповідальності. МСФЗ як джерело порівнянної на глобальному рівні інформації мають життєво важливе значення для регулюючих органів у всьому світі. МСФЗ сприяють

економічній ефективності, допомагаючи інвесторам виявляти можливості та ризики у всьому світі, тим самим покращуючи розподіл капіталу. Для підприємств використання єдиної надійної мови бухгалтерського обліку знижує вартість капіталу та знижує витрати на міжнародну звітність.

Перехід на МСФЗ не обходиться без витрат та зусиль. Компаніям, що звітують, як правило, потрібно змінити принаймні деякі зі своїх систем і практик; інвестори та інші особи, які використовують фінансову звітність, повинні проаналізувати, як змінилася інформація, яку вони одержують; регулюючим органам цінних паперів та фахівцям у галузі бухгалтерського обліку необхідно змінити свої процедури.

МСФЗ вдалося створити спільну мову бухгалтерського обліку для ринків капіталу. Прийняття стандартів МСФЗ було значною мірою позитивним для лістингових компаній. Прийняття МСФЗ позитивно позначилося на зниженні інвестиційного ризику у вітчизняних компаніях, на пом'якшенні «корейського дисконту» та на залученні іноземного капіталу за допомогою лістингу акцій за кордоном, випуску облігацій чи злиття та поглинання [2].

Переваги включають нижчу вартість капіталу для деяких компаній та збільшення інвестицій у юрисдикції, що застосовують МСФЗ. Використання МСФЗ у внутрішній звітності компаній покращує їхню здатність порівнювати операційні підрозділи у різних юрисдикціях, скорочуючи кількість різних систем звітності та маючи можливість переміщати співробітників, які мають досвід роботи з МСФЗ, своєю організацією.

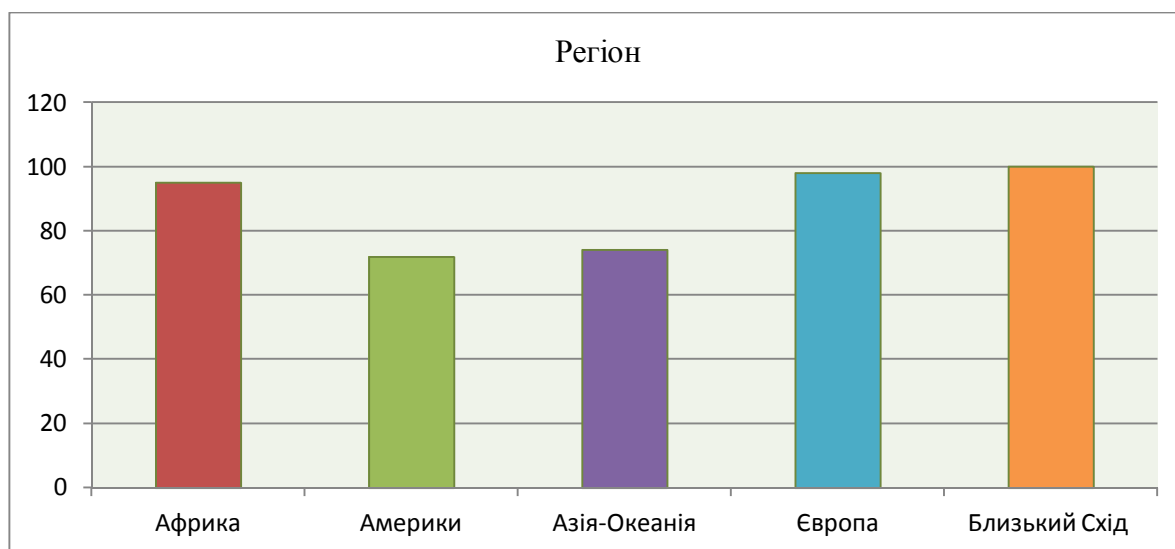

Рис. 1. Відсоток профільних юрисдикцій, які вимагають використання МСФЗ, за регіонами [2].

IOSCO визнала переваги глобальних стандартів, коли 2000 року рекомендувала своїм членам дозволити використання МСФЗ на своїх біржах для транскордонних пропозицій. З тих пір МСФЗ стали глобальною мовою фінансової звітності, що широко використовується в розвинених країнах, що розвиваються (рис. 1). 144 юрисдикції тепер вимагають використання

стандартів МСФЗ для всіх чи більшості публічних компаній, тоді як ще 12 юрисдикцій дозволяють їх використання.

Коли стандарти у певній країні наближаються до МСФЗ, іноземні аналітики надають точніші прогнози для фірм з цієї країни. Застосування МСФЗ є більш імовірним, коли уряди здатні вчасно приймати рішення і коли можливості та витрати на перехід є відносно низькими.

Сприйняття мережі переваг, пов'язаних із нижчими транзакційними витратами для іноземних користувачів фінансової звітності, призводить до того, що країни приймають рішення прийняти МСФЗ. Таким чином, країна може прийняти МСФЗ, навіть якщо її національні стандарти особливо добре підходять для її національних установ. Проте ступінь змін для окремої країни і, отже, переваги для фірм на національному рівні різняться між членами ЄС [3].

Грунтуючись на виявленні суттєвих відмінностей між національним законодавством та МСФЗ, в подальшому доцільно відповісти на питання, чи зміниться (і як) фінансове становище та результати діяльності підприємства, якщо зміниться структура бухгалтерського обліку під час переходу від звітності на основі національного законодавства до звітності на основі стандарту.

Список використаних джерел:

1. Review of current developments in international standards of accounting and reporting in the public and private sectors. Trade and Development Board Investment, Enterprise and Development Commission Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting, 35 session, Geneva, 2019. Електронний ресурс. Режим доступу: https://unctad.org/system/files/official-document/ciisard90_en.pdf
2. Why global accounting standards? Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/why-global-accounting-standards/>
3. IFRS around the-world. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/around-the-world/adoption/2012-research-on-global-accounting-standards.pdf>

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВІДОБРАЖЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ У ПІДРЯДНИКА БУДІВНИЦТВА

*Пінчук Т. А., канд. екон. наук, доцент, Анцибор Л. О., здобувач,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

Будівництво - це вид виробничої діяльності, що полягає у зведенні будівель різного призначення, ремонті існуючих об'єктів, укладанні доріг. Найчастіше така діяльність пов'язана зі значними фінансовими витратами і певними ризиками, тому будівельний бізнес потребує суворого обліку фінансів, замовлень, договорів з підрядниками та інвесторами. З цією метою облікова система підрядника в цілому повинна забезпечувати наступні можливості:

- облік проектів і можливість планування їх бюджету;
- контроль термінів реалізації і аналіз поточного стану об'єктів;
- облік витрат по проектах;

- складання бухгалтерської та податкової звітності тощо.

Вирішення таких завдань потребує одночасного використання та тісного взаємозв'язку в обліковій системі підрядника різних видів обліку: управлінського, фінансового, оперативного, бухгалтерського та податкового. При цьому одна й та ж облікова інформація може бути одночасно задіяна у різних бізнес-процесах. Тому не завжди виявляється можливим виокремити функції її обробки до якоїсь лише однієї підсистеми обліку.

Створення будь-якого об'єкту будівництва неможливе без підготовчих робіт та проведення докладних попередніх розрахунків у вигляді проектної документації. Отже, завданням управлінського обліку підрядника є забезпечення керівництва обліковою інформацією для контролю виконання закладених при проектуванні будівництва об'єкта показників. Такими показниками можуть бути:

- дотримання параметрів виконання бюджету;
- обсяг витрат на придбання та зберігання будматеріалів;
- потреба у придбанні або оренді спецтехніки;
- витрати на утримання власного автопарку;
- необхідність залучення субпідрядників і вартість їх послуг;
- тривалість виробничого циклу з будівництва об'єкта тощо.

Логічним продовженням управлінського обліку підрядника є облік оперативний [3], який повинен забезпечувати:

- планування трудових і машинних ресурсів;
- детальне планування та фіксацію виконання фізичних обсягів робіт з необхідною деталізацією (місяць, декада, тиждень, день, зміна);
- відображення факту витрати матеріалів по виконаних роботах з фіксацією відхилень від норм, закладених в кошторисі;
- актування змін в обсягах робіт, змін норм витрати, дефектів при виконанні робіт;
- відображення факту роботи трудових і машинних ресурсів по виконаних роботах з реєстрацію причин відхилення оперативного факту від оперативного плану.

Також будівництво неможливе без його належного фінансування. Грошові кошти необхідні на підготовку проектної документації, закупівлю будматеріалів, оплату праці робітників та інші потреби. Надходити кошти можуть від інвесторів, партнерів, кредитних організацій та інших джерел. Виходячи з цього, фінансовий облік у будівництві повинен вирішувати такі завдання, як:

- планування потреби в грошових коштах;
- узгодження заявок на витрату коштів;
- забезпечення поетапного фінансування за договорами будівництва;
- отримання максимально прозорої інформації за витратами;
- своєчасне проведення взаєморозрахунків з постачальниками та підрядниками.

Бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, що ведеться підприємством з дотриманням мети та принципів, наведених у Законі України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]. Податковий облік та податкова звітність ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Теоретично підрядник будівництва може знаходитися на будь-якій схемі оподаткування, не забороненій Податковим кодексом України [1].

Але з урахуванням обмежень, встановлених Податковим кодексом України, найчастіше такі суб'єкти господарювання є платниками податку на прибуток та податку на додану вартість.

З урахуванням вимог Закону про бухгалтерський облік, національних стандартів бухгалтерського обліку, Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів, бухгалтерський та податковий облік підрядника повинен враховувати галузеві особливості будівництва [4], такі як:

- облік виконання будівельно-монтажних робіт в розрізі будівництв, об'єктів будівництва, статей витрат на будівництво, технологічної структури витрат, підрядників;

- облік ПДВ по капітальних вкладеннях в розрізі об'єктів капітальних вкладень;

- облік устаткування, що вимагає монтажу в розрізі об'єктів будівництва і місць зберігання;

- облік заготівельно-складських витрат по устаткуванню в розрізі статей витрат;

- облік надходження та вибуття будівельних матеріалів в розрізі об'єктів будівництва і місць зберігання;

- облік заготівельно-складських витрат по матеріалах в розрізі статей витрат;

- облік видачі субпідрядникам матеріалів в якості давальницької сировини та списання в міру її витрат;

- облік витрат з утримання підрозділів замовника будівництва в розрізі затверджених кошторисів, статей витрат і джерел фінансування, розподіл витрат на об'єкти будівництва;

- облік надходження грошових коштів і використання коштів цільового фінансування в розрізі джерел фінансування;

- контроль і коригування взаємно використаних засобів джерел фінансування;

- облік операцій з передачі закінчених будівництвом об'єктів інвесторам;

- наявність аналітичних звітів по руху коштів джерел фінансування, обліку основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, розрахунків з контрагентами;

- формування планової вартості будівельно-монтажних робіт з можливістю створення локального кошторису, відомості трудових і матеріальних ресурсів, розрахунок маржинального доходу за кошторисом;

- облік будівельно-монтажних робіт в розрізі об'єктів будівництва, облік незавершеного виробництва за статтями витрат з відображенням етапів виконання будівельних контрактів;

- окремий облік будівельно-монтажних робіт, виконаних власними силами і силами сторонніх підрядних організацій, в складі собівартості

будівельних робіт і в складі виручки при реалізації будівельно-монтажних робіт;

- облік прийнятих від субпідрядника послуг замовника, відображення реалізації замовнику послуг генпідрядника з можливістю розрахунку їх обсягу як по відсотку від будівельно-монтажних робіт, так і прямими сумами;

- облік невідфактурованих поставок;

- облік взаєморозрахунків з постачальниками, субпідрядниками, покупцями і замовниками;

- облік продукції, робіт, послуг, що випускаються (виконуються) допоміжним виробництвом;

- розрахунок собівартості допоміжного виробництва;

- внутрішньогосподарські розрахунки;

- складання регламентованої бухгалтерської і податкової звітності.

Вирішення підрядником будівництва зазначених завдань обліку на сьогодні неможливе без використання сучасних автоматизованих програмних продуктів, таких як, наприклад, «Камала. Комплексне управління будівництвом (Камала Будівництво)» [3], або ж лінійки продуктів «BAS. Будівництво» [5] чи програми «1С:Підприємство Бухгалтерія будівельної організації для України» [4].

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.
3. Камала. Комплексне управління будівництвом (Камала Будівництво). [Електронний ресурс] // Компанія «Камала Софт». – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://kamala-soft.com/uk/solutions/kamala-stroitelstvo/>.
4. Програма 1С:Підприємство Бухгалтерія будівельної організації [Електронний ресурс] // Група компаній А4. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://a4.com.ua/bukhhalteriia-budivelnoi-orhanizatsii/>.
5. BAS Будівництво. Бухгалтерія [Електронний ресурс] // Рішення BAS. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bas-soft.eu/soft/bas-sectoral/bas-construction-accounting/>.

ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ПОСТПАНДЕМІЧНОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Поліщук В. Г., канд. екон. наук, доцент, Луцький національний технічний університет

Функція попиту на гроші є основою дослідження через його важливість для ефективності монетарної політики, сеньйоражу, інфляції та інших важливих аспектів макроекономічної політики. Як слушно зауважують Масудул Х.А., Нірай Х. та Правакар С., трансмісійний механізм монетарної та

фіскальної політики в різних економічних моделях залежить від стабільності та передбачуваності грошового попиту, і така оцінка політики потребує розуміння параметрів, які характеризують цей важливий макроекономічний зв'язок. Тим не менш, дослідження попиту на гроші показують, що традиційні методи моделювання попиту на грошові засоби мають недоліки, такі як безперервне завищення оцінки, необґрунтована оцінка параметрів, помилки кореляції високої послідовності та коливання попиту на гроші. Тому традиційний метод оцінки попиту на гроші призводить до неправильної специфікації функції попиту на гроші. Існує кілька причин, зокрема зміни в технології торгівлі, фінансова лібералізація, фінансові інновації та дерегуляція.

Невдача знайти стабільну функцію попиту на гроші та її детермінанти може бути наслідком ігнорування ролі фінансових інновацій. Фінансові інновації є важливою пояснювальною змінною у функції попиту на гроші. Дослідження вчених свідчать про стабільний попит на гроші щодо різних показників фінансових інновацій. Тим не менш, стверджується, що детермінований часовий тренд є менш точним показником фінансових інновацій [1].

Дослідження рекомендує включати фінансові інновації в моделювання попиту на гроші. Попит на гроші в розвинутих країнах і країнах, що розвиваються, показує, що підвищення стабільності попиту на гроші значною мірою зумовлено фінансовими інноваціями та/або інституційними змінами. Іншими словами, врахування фінансових інновацій у попиті на гроші призвело до покращення стандартних специфікацій з точки зору отримання більш правдоподібних значень для параметрів функції попиту на гроші та її стабільності.

Відповідно до твердження вчених Ксу Ш., Камрузамана М. та Адоу А.Х., фінансові інновації в емпіричній літературі є одним із дискусійних фактів. Протягом останніх кількох десятиліть дослідники та вчені доклали великих зусиль для оцінки впливу фінансових інновацій. Вони надають важливі докази, такі як фінансові інновації, що прискорюють економічне зростання, розвиток фінансового сектору, прямі іноземні інвестиції та доступність. Інший набір висновків також можна знайти в науковій фінансовій літературі, тобто на основі несприятливого або рекомендованого впливу досліджень на конкретні компанії та країни, що вказує на підвищену волатильність; однак, позитивні ефекти фінансових інновацій більш виражені, ніж негативні ефекти.

Встановлено, що фінансові інновації мають вирішальне значення для глобальної фінансової інтеграції та диверсифікації та дозволяють фінансовим установам у рідній країні пом'якшувати ризики у фінансовій системі, використовуючи інноваційні послуги з реклами фінансових продуктів. Фінансові інновації є інструментом зниження інвестиційного ризику шляхом диверсифікації [3].

Гіпотеза лідерства у постачанні показує, що фінансові інновації можуть мати позитивний вплив на економічне зростання системи відносин. Теорія вважає, що фінансовий прогрес у фінансовому секторі прискорює економічний розвиток за рахунок прискорення формування капіталу, підвищення

продуктивності фінансового ринку, покращення фінансових послуг та підвищення ефективності фінансових посередників. Вчені вважають, що успішне фінансове посередництво має великий вплив на економічний розвиток. Теорія, орієнтована на попит, показує, що економічний розвиток залучає на ринок фінансову креативність. Теорія вважає, що глобалізація економічних операцій, зростання реальної економіки, розширення внутрішньої та зовнішньої торгівлі чинили тиск на фінансовий ринок з метою посилення платіжного процесу, підвищення продуктивності фінансових установ та диверсифікації фінансових активів. Теорія вхідних даних вказує на двонаправлену причинно-наслідкову зв'язок між фінансовими інноваціями та економічним розвитком, перевіряючи двонаправлену причинно-наслідкову зв'язок між фінансовими інноваціями та економічним розвитком. Однак не виявлено причинно-наслідкової зв'язку між фінансовими інноваціями та економічним розвитком.

Ми погоджуємося з напрацюваннями вчених Зоуарі Ж. та Абдельмалека І. про те, що фінансові інновації дають можливість банкам створювати конкурентні переваги за рахунок зниження витрат, тим самим покращуючи фінансові результати за рахунок зниження ризиків. Інновації настільки важливі, що сприяють економічному зростанню та стабільності фінансової системи. Зокрема, банки покращують якість та ефективність за допомогою фінансових інновацій. Наприклад, вони запроваджують нові форми фінансових цінних паперів, нові форми іпотечних кредитів, нові інструменти обробки транзакцій або нові організаційні форми, такі як онлайн-банкінг. Поширення фінансових інновацій має велике значення для забезпечення окупності інвестицій в інновації підприємства. Фінансові інновації є інструментом для сучасних банків створення вартості [4].

Фінансові інновації пов'язані з ризиками, які призводять до крихкості банку. Ці ризики включають ринковий ризик, кредитний ризик та операційний ризик. Інвестиції у фінансові інновації посилюють управління фінансовими ризиками. Фінансовий менеджмент ризиками є важливою частиною життєвого циклу інновацій і допомагає подолати двозначність і невизначеність. Зв'язок між фінансовими інноваціями та операційним ризиком. Швидкість поширення фінансових інновацій збільшує операційний ризик. Сфери впливу на управління кредитним ризиком наступні: найбільший вплив справляє корпоративне управління, за ним йдуть диверсифікація або інновації, які відіграють значну роль, хеджування і, нарешті, коефіцієнт достатності капіталу банку.

Дуже слушна думка вчених Помпелли М. та Константіно Л., що незважаючи на соціальні та економічні наслідки пандемії, поява COVID-19 (яку ми називаємо основним впливом «економічної пандемії») відкрила принаймні дві можливості. З одного боку, це дозволяє оцінити вразливість або стійкість фінтех і пов'язаних з фінтех-галузей. З іншого боку, це є можливою точкою входу для регуляторних органів і політиків, щоб відтворити свою ключову роль у забезпеченні визначеності та передбачуваності шляхом стимулювання технологічних інновацій та інновацій у фінансовій та банківській галузях. Економічна пандемія потребує сильних і надійних регуляторів і політиків, які

можуть надавати достовірну інформацію та економіку, і водночас забезпечувати довіру, вводячи нові правила [2]. Крім того, інновації уряду та державної політики мають також враховувати ринкові та галузеві інновації.

Незважаючи на те, що багато урядів і регулюючих агенцій (особливо центральні банки) готуються, щоб краще боротися з інноваціями, що привели до блокчейну та фінансових технологій, здається, є можливість для кращого структурованого підходу покращення якості фінансових інновацій.

Список використаних джерел:

1. Masudul, H.A.; Neeraj, H.; Pravakar, S. (2020). The Impact of Financial Innovation on the Money Demand Function: An Empirical Verification in India. *The Journal of Applied Economic Research*, 14 : 1, 28-61.
2. Pompella, M, & Constantino, L. (2021). Financial Innovation and Technology after COVID-19. *Ekonomika*, 100(2), 40-52.
3. Xu, S.; Qamruzzaman, M.; Adow, A.H. (2021). Is Financial Innovation Bestowed or a Curse for Economic Sustainability: The Mediating Role of Economic Policy Uncertainty. *Sustainability*, 13, 2391.
4. Zouari, G., & Abdelmalek, I. (2020). Financial innovation, risk management, and bank performance. *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 9(1), 77-100.

ПЕРЕВАГИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Поліщук О. Б., викладач кафедри управління та адміністрування ЗВО Університет Короля Данила, аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування Української академії друкарства, заступник головного бухгалтера ТОВ «ПК «ЕКОПРОДУКТ», м. Івано-Франківськ

Незважаючи на широке коло наукових досліджень, питання гармонізації бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності залишаються актуальними. Загалом інтеграція бухгалтерського обліку в європейський простір – це досить важкий процес, який супроводжується суттєвими змінами і нововведеннями в діяльності вітчизняних підприємств. За рівнем наближення національних стандартів до міжнародних стандартів фінансової звітності Україна значно відстає від передових країн світу. Про це свідчать проблеми, які потребують вирішення.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки та світових господарських зв'язків. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (далі – МСБО) досить докладні і разом із тим розширені, оскільки інтерпретація стандартів повинна бути однаковою в різних країнах світу. МСФЗ характеризуються як стандарти, що ґрунтуються на принципах (principles based standards), на відміну, наприклад, від прийнятої у США системи ГААП, яка визначається як стандарти, що ґрунтуються на правилах (rules based standards). Це означає, що

стандартизація МСФЗ не ставить на меті деталізувати всі процедури та механізми фінансового обліку, в багатьох випадках віддаючи перевагу довірі до професійної самостійності бухгалтерів, які при вирішенні багатьох питань мають покладатися на особисті професійні судження. Слід зазначити, що МСФЗ не регулюють техніки та методики обліку. Вона була й буде неоднаковою в різних країнах світу. Отже, не існує єдиного плану рахунків, спільних правил відображення операцій у бухгалтерському обліку, загальних форм звітності, прийнятих усіма країнами.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність та консолідована фінансова звітність за міжнародними стандартами складаються на підставі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами. Першим звітним періодом, за який підприємства, що зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти, подають фінансову звітність на підставі таксономії в електронній формі є 2020 рік. Таксономія UA XBRL МСФЗ затверджена Міністерством фінансів України, адаптована до особливостей складання фінансової звітності в Україні і містить також звіт аудитора і звіт про управління. Таксономія – це склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю.

Комісією Європейського Союзу передбачено застосування МСФЗ для складання консолідованої фінансової звітності всіма включеними в біржовий лістинг європейський компаніями (у тому числі кредитними та страховими організаціями). Відповідно до ч. 2 ст. 12 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та постанови КМУ від 11.07.2018 р. № 547 з 1 січня 2018 року оновлено критерії підприємств, що зобов'язані готувати фінансову звітність за МСФЗ. МСФЗ для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності застосовують (звітують у форматі iXBRL) наступні категорії підприємств (обов'язково):

- підприємства, що становлять суспільний інтерес (з 2012 року). До таких підприємств відносяться підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що належать до мікропідприємств та малих підприємств) та підприємства, які належать до великих підприємств;

- публічні акціонерні товариства;

- підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення (з 2019 року);

- а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України (пункт 2 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419). Добровільно – інші підприємства (суб'єкти господарювання, крім бюджетних установ), які самостійно визначили доцільність застосування МСФЗ.

Першою проблемою, з якою стикаються підприємства при переході на МСФЗ є відмінність національних та міжнародних стандартів фінансової звітності [4, с. 25]. Як правило, на підприємствах відсутня достатня кількість

кваліфікованих фахівців, які можуть розуміти і застосовувати МСФЗ, а на їх навчання підуть додаткові витрати та затрати часу. В Україні бракує освітніх програм стосовно МСФЗ, внаслідок чого виникає потреба у придбанні нового програмного забезпечення, яке значно полегшує роботу персоналу, що несе за собою виникнення додаткових витрат, виникає необхідність у зборі додаткової інформації, яку вимагають МСФЗ, включення до посадових обов'язків працівників підрозділів додаткових функцій. В результаті підприємству доводиться платити консалтинговим компаніям, які надають дану послугу за високими цінами. Необхідність вкладати гроші в процес переходу на МСФЗ вже сама по собі гальмує цей процес, тому що керівництво часто не готове платити за те, важливість чого воно не розуміє.

Додатково можна виділити дві групи проблем, з якими стикаються українські підприємства – це особливості розвитку української економіки, зокрема, нерозуміння процедури обліку певних активів чи зобов'язань через відсутність ринків, де такі активи чи зобов'язання можна було б використовувати; відмінність підходів до ведення підприємницької діяльності та використання фінансової інформації або розбіжності з національними стандартами [1, с. 34].

Також актуальною проблемою для більшості підприємств при впровадженні МСФЗ у практику ведення бухгалтерського обліку є складність окремих стандартів: амортизація заборгованостей, вимоги до дисконтування заборгованостей, нарахування резервів, обов'язковість перегляду ряду облікових оцінок, облік фінансових активів та зобов'язань. Та найбільш важкі для сприйняття на сьогоднішній день стандарти МСФЗ, присвячені відображенню у звітності фінансових інструментів, таких як: вкладень у цінні папери, похідних інструментів, дебіторської та кредиторської заборгованості. Існує також ряд відмінностей у нормах двох концептуальних основ щодо обліку основних засобів (методи переоцінки, представлення в обліку безоплатно отриманих основних засобів, амортизація), запасів (методи списання, оцінка, визначення їх первісної вартості), курсових різниць, формування облікової політики та виправлення помилок.

Досі невирішеною є проблема узгодження та співставлення між бухгалтерським обліком та вимогами Податкового кодексу України. Процес гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з МСФЗ пов'язаний з проблемними аспектами нестабільності та частотої зміни податкового законодавства. Слід виділити податкові питання, що пов'язані з представленням необоротних активів у фінансовій звітності при переході на МСФЗ. Тут на перший план виходять податкові терміни амортизації та терміни початку нарахування амортизації [3, с. 41].

Сьогодні майже відсутній контроль за веденням бухгалтерського обліку вітчизняними підприємствами з боку державних інституцій. Формальність у веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності викликана відсутністю відповідальності за достовірність та якість облікової інформації. Основна увага бухгалтерів вітчизняних підприємств приділяється правильності

ведення податкового обліку, бо за допущені помилки у визначенні та сплаті податків передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність [2].

Також необхідно звернути увагу не те, що до негативних фактів можна віднести досить повільне оновлення і переклад МСФЗ, а саме часто спостерігається відставання в часі перекладу тексту або некоректність наявного перекладу стандартів. Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності при Міністерстві фінансів України є дорадчим органом з питань перекладу (рецензування) текстів МСФЗ, рекомендацій щодо їх оприлюднення та імплементації, обговорення заходів щодо удосконалення порядку застосування МСФЗ в Україні. Проте, офіційний переклад, що оприлюднюється, має більш лінгвістичний, аніж професійний характер. За вимогами Комітету з МСФЗ держави, що прийняли рішення запровадити міжнародні стандарти, не мають права коментувати або змінювати вихідний текст. Іншими словами, країни, які погодились перейти на МСФЗ, повинні зобов'язати всі підприємства, компанії, організації працювати з оригінальним текстом міжнародних стандартів [5, с. 546].

В англomовній версії МСФЗ (в оригіналі) є багато понять, які мають різні трактування і не мають відповідних українських аналогів. А фахівцям, що працюють з міжнародними стандартами, доводиться або користуватися новою системою термінів і понять або приймати в лексику англomовні варіанти назв. Вартість консультації іноземних фахівців дуже висока, переклад та інші пояснення міжнародних стандартів пов'язані з чималими витратами.

Інструментами вирішення таких проблем мають стати: розробка норм, методичних рекомендацій із застосування МСФЗ; координація дій органів державної влади, які регулюють організацію і методику ведення фінансового обліку та звітності; узгодження норм положень (стандартів) бухгалтерського обліку та податкового законодавства з метою формування оптимальної моделі взаємозв'язку системи оподаткування з системою бухгалтерського обліку; видання навчально-методичної літератури, яка висвітлює застосування міжнародних стандартів фінансового обліку та звітності; проведення заходів, спрямованих на дотримання професійної етики; забезпечення співпраці між вітчизняними спеціалістами; підвищення кваліфікації бухгалтерів.

Можливим шляхом розв'язання проблеми для великих компаній є залучення зовнішніх аудиторів або консалтингових фірм для підготовки фінансової звітності згідно МСФЗ. А для гармонізації податкового законодавства та МСФЗ необхідно завершити запровадження Таксономії та процесу оновлення податкового законодавства.

Основні переваги МСФЗ:

- здійснення ефективного фінансового аналізу підприємства щодо його ліквідності та платоспроможності, бо на сьогоднішній день монетарне (грошове) відображення активів підприємства призводить до такого негативного наслідку, що інформація негрошового відображення залишається поза увагою фінансової звітності;

- інформація, надана за МСФЗ дає користувачам змогу приймати стратегічні рішення та аналізувати їх наслідки, а зміст фінансової звітності відповідно до вимог вітчизняного законодавства здебільшого не надає повного

обсягу основної інформації за ключовими фінансовими і нефінансовими показниками діяльності підприємств;

- показники фінансової звітності підприємств за міжнародними стандартами характеризуються співставністю, що призводить до підвищення інвестиційної привабливості таких підприємств, на противагу вітчизняний уніфікований обов'язковий формат подання фінансової звітності регламентується державою, практично мінімізує можливість здійснення агрегування показників фінансової звітності та їх згортання;

- фінансова звітність підприємств за міжнародними стандартами містить не тільки кількісні показники господарської діяльності підприємства, а й характеристики здійснюваних процесів у Примітках до фінансової звітності, які відображають як масштаби, так і якість такої господарської діяльності;

- фінансова звітність, складена відповідно до вимог МСФЗ, доступна для широкого кола користувачів (не тільки для органів господарського нагляду, контролю, статистики, оскільки основний орієнтир вітчизняної фінансової звітності спрямований на надання інформації для контрольних, податкових і статистичних органів, тоді як згідно з МСФЗ звітність спрямована на допомогу аналітику, а її користувачами є інвестори, кредитори, менеджери).

Вітчизняній фінансовій звітності притаманне недостатньо об'єктивне уявлення інформації (причиною здебільшого є суб'єктивізм осіб, що складають фінансову звітність, через що така звітність містить переважно ту інформацію, яка вигідна для власників). Тому, безумовною перевагою МСФЗ є те, що вони дозволяють надавати більш правдиву інформацію користувачам про стан активів, зобов'язань і фінансових результатів суб'єкта господарської діяльності. Більш чітко виражений принцип превалювання сутності над формою, дотримання принципу обережності, можливості у бухгалтера вільніше інтерпретувати облікову інформацію в такому вигляді, як вона зручна для цілей управлінського обліку і для прийняття управлінських рішень.

Отже, впровадження МСФЗ дасть можливість: залучити закордонних інвесторів та розширити експортні можливості України, які в свою чергу приведуть до зниження безробіття, забезпечать вихід з кризи та майбутнє процвітання економіки. Досить частим аргументом на користь впровадження міжнародних стандартів наводиться саме необхідність підвищення інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств та залучення іноземних інвесторів. Проте, важливо зазначити, що перехід уже відбувається, хоча не такими швидкими темпами як у більш розвинутих країнах. Тому розв'язання проблем впровадження МСФЗ в Україні є способом здійснення економічного прориву та має стати пріоритетним завданням для КМУ. Ключовими проблемами є відсутність мотивації для переходу на МСФЗ та недосконала процедура трактування МСФЗ.

Список використаних джерел:

1. Жукова Т. А., Заяць А. І. (2020). Проблеми застосування МСФЗ в Україні (Doctoral dissertation, Сумський державний університет). URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/79008/1/Zhukova_financial_statements.pdf

2. Засадний Б.А. Перспективи розвитку національної системи бухгалтерської системи в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка і суспільство*. № 20. 2019. С. 685 –692.
3. Каменська Т. (2012). Міжнародні стандарти фінансової звітності в Україні: сучасний стан, практика і проблеми впровадження. *Бухгалтерський облік і аудит*, (12), 39–43. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/boau_2012_12_8.pdf
4. Касич А. О., Яковенко Я. Ю. (2013). Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення. *Облік і фінанси*, (1), 22–27. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Oif_apk_2013_1_5.pdf
5. Ball R. (2016). IFRS–10 years later. *Accounting and Business Research*, 46(5), 545–571. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00014788.2016.1182710>

МЕНЮ-ВИМОГА НА ВИДАЧУ ПРОДУКТІВ

Протасов В. В., викладач економічних дисциплін, Новіцька А. Ю., студентка, ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ»

Правильний розрахунок собівартості та ціни реалізації виготовлених страв має важливе значення для обчислення витрат та доходів закладу освіти. Тому необхідно відповідально відноситись до документального оформлення руху продуктів, витрачених на приготування страв.

Метою роботи є розгляд особливостей заповнення меню-вимоги на видачу продуктів в закладі повної загальної середньої освіти.

Особливу увагу під час організації харчування учнів необхідно приділяти зниженню кількості спожитого цукру, розподілу білків, жирів та вуглеводів, які мають містити страви, пропоновані школярам упродовж дня. Енергетична та поживна цінність їжі (вміст макро- і мікронутрієнтів) у закладах дошкільної, загальної середньої освіти та інших закладах освіти, що провадять освітню діяльність на певному рівні (рівнях) повної загальної середньої освіти, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (далі - заклади) повинна відповідати загальним віковим потребам здобувачів освіти/дітей згідно з нормами фізіологічних потреб в основних харчових речовинах та енергії, визначеними МОЗ [1]. У закладах загальної середньої освіти для учнів усіх класів незалежно від навчальної зміни повинно бути організовано щонайменше одноразове гаряче харчування відповідно до норм.

Розглянемо деякі особливості документального оформлення господарських операцій по калькулюванню собівартості страв на прикладі роботи шкільної їдальні. Особливістю обліку витрат на харчування учнів розглянутої в роботі школи є використання меню-вимоги на видачу продуктів. Визначена в калькуляційних картках вартість страв переноситься до меню. Враховуючи кількість порцій, визначають загальну суму коштів, одержаних від реалізації страв. Для зменшення обчислень в таблиці наведемо розрахунок вартості двох страв з денного меню. Зразок заповнення меню на день розглянемо в таблиці 1.

МЕНЮ _____

назва школи

дата 10 листопада 202 р.

Меню	Норма, г	К-ть порцій	Ціна, грн	Сума, грн
Суп вермишелевий	250	318	0,63	200,34
Каша гречана	150	392	2,71	1062,32
І т. д.				
Всього				1262,66

Джерело: складено автором

Особливістю даного оформлення меню є те, що загальна вартість страв перевіряється потім за показниками меню-вимоги на видачу продуктів. Ця величина має відповідати вартості продуктів, витрачених на приготування страв. Зразок заповнення меню-вимоги в такому випадку наведено в таблиці 2.

Таблиця 2
ЗАТВЕРДЖУЮ

(підпис керівника підприємства)

_____ 20 р.

МЕНЮ – ВИМОГА НА ВИДАЧУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

“10” листопада 202 р.

МЕНЮ	К-ть чол	Найменування та кількість продуктів харчування, що підлягають закладці									
		Кар-топля	Мака рони	Ци буля	Морква	Олія	Сіль	Лист лавр.	Гречка	Масло	Всього
Суп верміше-левий 0-63	318	34,09	3,18	3,82	3,97	0,57	0,79	0,0032			
Каша гречана 2-71	392						0,59		14,27	2,04	
І т. д.											
Разом до видачі, кг		34,09	3,18	3,82	3,97	0,57	1,38	0,0032	14,27	2,04	
Ціна:		4,30	10,89	7,07	10,00	50,00	5,00	162,00	40,00	200,00	
Сума:		146,59	34,63	27,02	39,70	28,50	6,90	0,52	570,80	408,00	1262,66

Джерело : складено автором

Поряд з назвою страви вказана її вартість згідно калькуляційної картки. Вартість продуктів, витрачених на приготування страв, одержана шляхом додавання відповідних сум, становить 1262,66 грн. Важливе значення має перевірка одержаної суми, для цього проводяться розрахунки: 318 шт.*0,63грн./шт.+392 шт.*2,71 грн./шт.=1262,66 грн. Як видно з наведених даних, вартість витрачених продуктів визначена вірно та відповідає показникам, наведеним в меню.

Правильне документальне оформлення, достовірне визначення вартості витрачених продуктів свідчить про високий професійний рівень працівників закладу освіти, причетних до організації харчування школярів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження норм та порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку: Постанова КМУ від 24.03.2021 № 305. Дата оновлення: 03.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.09.2021).

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Протасов В. В., викладач, Цаплюк К. Р., студентка, ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ»

В усі часи своєчасна виплата заробітної плати працівникам бюджетної сфери має важливе значення. Особливої гостроти набувають питання правильного нарахування, своєчасної виплати заробітної плати працівникам медичних закладів. Розв'язання цих та інших питань сприятиме закріпленню молодих фахівців, що будуть працювати поряд з досвідченими спеціалістами закладів охорони здоров'я.

Метою роботи є розгляд особливостей нарахування різних видів основної та додаткової оплати праці, проведення утримань з доходів на прикладі закладу охорони здоров'я.

На кожному підприємстві є свої особливості нарахування різних видів оплати праці, проведення утримань. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» розрізняють: основну заробітну плату, додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Вони складають фонд оплати праці підприємства [1, с.170]. Серед основних видів додаткової заробітної плати в закладах охорони здоров'я можна виділити доплати та надбавки за шкідливі умови праці, роботу в нічні години, за медичний стаж, тощо.

Розглянемо особливості нарахування різних видів оплати праці для медичної сестри, якій були нараховані лікарняні, в таблиці 1.

Таблиця 1 – Оплата праці медичної сестри

Нараховано		Утримано	
Лікарніні підприємства	1521.20	Аванс	1300.00
Лікарняні соцстрах	1216.96	ПДФО	934.43
Лікарняні соцстрах наст. міс.	1825.44	ПДФО	328.58
По постанові № 610 Covid 19	2096.02	ПДФО	377.64
Погодинна оплата	3398.79	ПДФО	492.86
Шкідливі умови праці	509.82	Військовий збір	100.68
Нічні	500.93	Військовий збір	45.64
За медстаж	781.72	Військовий збір	31.47
		Лікарняна каса обл.	145.00
		Асоціація медсестер	5.00
		Виплачено ЗП (остаточно)	8091.58
Всього	11 852.88	Всього	11 852.88
До виплати : 8091.58			

Джерело: Складено автором

Доплата по постанові КМУ № 610 «Деякі питання оплати праці медичних та інших працівників закладів охорони здоров'я» визначається як 50% від мінімальної заробітної плати з урахуванням фактично відпрацьованого часу. Погодинна оплата праці визначається виходячи з посадового окладу та фактично відпрацьованого часу. Доплата за шкідливі умови праці визначається у відсотку від погодинної оплати праці. Доплата за медичний стаж визначається у відсотку від суми погодинної оплати, доплати за шкідливі умови праці та доплати за роботу у нічний час. Порядок нарахування основної та додаткової оплати праці аналогічний для всіх наведених в роботі прикладів.

Особливості нарахування різних видів оплати праці для медичної сестри, якій було нараховані відпускні, розглянемо в таблиці 2.

Таблиця 2 – Оплата праці медичної сестри з відпускними

Нараховано		Утримано	
Відпускні	1886.58	Аванс	13900.00
Відпускні на наступний місяць	5659.74	ПДФО	2366.80
Оздоровчі	4657.50	ПДФО	470.19
По постанові № 610 Covid 19	2612.16	ПДФО	640.39
Погодинна оплата	4231.70	Військовий збір	282.13
Шкідливі умови праці	634.76	Військовий збір	39.18
Нічні	765.05	Лікарняна каса Обл.	145.00
За медстаж	973.29	Асоціація медсестер	5.00
		Виплачено ЗП (остаточно)	3572.09
Всього	21 420.78	Всього	21420.78
До виплати : 3572.09			

Джерело: Складено автором.

Згідно таблиці 2, збільшення заробітної плати відбулось, головним чином, за рахунок нарахування оздоровчих та доплати згідно постанови КМУ № 610. Особливості нарахування різних видів оплати праці для медичної сестри, якій було нараховані відпускні та доплата за COVID 19, розглянемо в таблиці 3.

Таблиця 3 – Оплата праці медичної сестри з відпускними та доплати за COVID 19

Нараховано		Утримано	
Доплата за COVID19	9380.66	Виплачено ЗП	3000.00
Відпускні	3342.10	Аванс	2300.00
Відпускні на наступний місяць	334.21	Виплачено (міс. в міс.)	7551.43
Премія до свят	2500.00	ПДФО	1850.30
По постанові № 610 Covid 19	1770.96	ПДФО	1688.52
Погодинна оплата	2868.95	ПДФО	318.77
Шкідливі умови праці	430.34	Військовий збір	159.21
Нічні	478.16	Військовий збір	140.71
За медстаж	659.86	Військовий збір	26.56
		Лікарняна каса Обл.	145.00
		Асоціація медсестер	5.00
		Виплачено ЗП (остаточно)	4579.74
Всього	21 765.24	Всього	21 765.24
До виплати : 4579.74			

Джерело: Складено автором.

Згідно таблиці 3, збільшення заробітної плати відбулось, головним чином, за рахунок доплати за доплата за COVID 19, згідно постанови КМУ № 610 та премії до свят.

Зростання доходів працівників закладів охорони здоров'я, правильне нарахування доплат та надбавок, своєчасна виплата заробітної плати свідчить про турботу держави про престиж професії медичної сестри.

Список використаних джерел:

1. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. та ін. Фінансовий облік : підруч. 4-те вид. доп. і перероб. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Радько А. О., канд. екон. наук, Мельник І. Б., здобувач, Національний університет водного господарства та природокористування

Функціонування держави та її безпека тісно пов'язані з інноваційними процесами, що мають відбуватись у сфері охорони здоров'я, забезпечуючи максимальну результативність та підвищення якості медичних послуг на основі та їх практичної реалізації перспективних досягнень медичної науки. Створення та використання інновацій в діяльності медичних закладів як щодо профілактики та лікування різноманітних захворювань, так і щодо фінансово-економічної безпеки закладів охорони здоров'я, їх організаційно-управлінської діяльності особливо актуальні в умовах covid-19. Пандемія потребує орієнтації державної політики в медичній сфері на комплексний підхід, на розширення діапазону медичних послуг та їх якісне покращення з метою зменшення поширення інфекції, зупинення смертності в результаті захворювання на covid-19, поліпшення їх здоров'я громадян і в результаті - зростання їх працездатності та підвищення якості праці.

Під інноваціями в медицині, як правило, розуміють оригінальні технології виробництва, використання лікарських засобів, виробів медичного призначення, приладів, а також нові способи діагностики, лікування, профілактики та реабілітації [1]. Наукові дослідження в медицині фінансуються переважно з державного бюджету. Відбір тем, що будуть фінансуватись у поточному році донедавна здійснювала комісія, утворена МОЗ України. Під час процесу відбору проектів наукових досліджень важливо відбирати найякісніші проекти, що сприятимуть росту медичного наукового потенціалу в Україні. При цьому необхідно унеможливити корупцію та доцільно здійснювати незалежну експертизу грантових заявок за участю закордонних фахових експертів. Тому ще у 2019 році Науковий комітет Національної ради України з питань розвитку науки та технологій підтримав ініціативу МОЗ України щодо проведення конкурсного відбору проектів фундаментальних та прикладних наукових

досліджень в галузі охорони здоров'я Національним фондом досліджень. Це означає, що МОЗ України передасть свої повноваження щодо відбору тем науково-дослідних робіт та розподілу фінансування Національному фонду досліджень. В результаті був підписаний наказ МОЗ України № 2157 «Про затвердження Положення про Комісію з питань науково-дослідних робіт», який вперше визначив чіткі і прозорі правила роботи Комісії. Такі правила є важливою умовою для реалізації принципу цільового фінансування медичної науки “Гроші пішли за дослідженнями” та забезпечують більш ефективне використання бюджетних коштів і орієнтацію на результат наукових досліджень.

Проте, такі позитивні кроки мало вплинули на розв'язання однієї з найважливіших проблем впровадження інновацій в Україні – їх комерціалізації та впровадженні в роботу медичних закладів. В умовах COVID-19 наявеість такої проблеми є загрозою для здоров'я нації та безпеки держави загалом.

Зазначимо, що в Україні здійснюється активна робота наукових колективів науково-дослідних установ та закладів вищої медичної освіти (в т.ч. закладів післядипломної медичної освіти). Національна медицина займає провідні місця в світі у створенні інноваційних продуктів за їх кількістю, але трансферу технологій комерційного характеру майже не відбувається.

З точки зору менеджменту такий стан справ доцільно вивчити на предмет чіткого контролю та адекватного обліку результатів науково-дослідних досліджень. Одержання якісної інноваційної продукції та її ефективного впровадження потребує оптимального управління, починаючи з етапу планування науково-дослідних робіт та в процесі її виконання. В свою чергу це потребує створення автоматизованої інформаційної системи, яка дозволить оперативно проводити реєстрацію та моніторинг інноваційної діяльності на всіх її етапах.

Трансфер інновацій в сфері охорони здоров'я розпочинається з оприлюднення результатів наукових досліджень, що може бути здійснено шляхом оформлення їх в певні інформаційні об'єкти. Використання цих інформаційних об'єктів (нових способів та методів діагностики, лікування та реабілітації, тощо) на практиці слід вважати обов'язковою умовою для забезпечення подальшого впровадження інноваційних розробок.

На жаль, в Україні розрив між описом наукового продукту та його потенційними користувачами суттєвий та потребує значних витрат часу на пошук та ознайомлення з потрібною інформацією. При низькій вмотивованості певного прошарку медичних працівників до використання інновацій реальна картина впровадження досить сумна. Тому окремого наукового дослідження потребує проблема інформаційного забезпечення впровадження та комерціалізації результатів наукових досліджень у сфері охорони здоров'я. Аспекти інформаційного супроводу трансферу інновацій стосуються і форм подання результатів досліджень, їх класифікації, автоматизації пошуку, і навіть просування (можна говорити про маркетинг медичних інновацій). Негативні наслідки відсутності адекватного інформаційного супроводу заходів з охорони

здоров'я населення та попередження поширення інфекції Україна відчуває нині – у черговий розпал пандемії COVID-19.

Розглянемо первинні джерела, що відображають інновації. Незалежно від різноманітності видів інноваційної продукції існують певні форми їх описів, структура яких залежить від завдань, які будуть вирішуватися із використанням інформації, яку потрібно оприлюднити. Виходячи з діючого законодавства України [2,3] (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Розділ I, стаття 1, пункт 14), науковий результат – це нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення, монографічного дослідження, наукового відкриття, тощо. Також існує окреме поняття «наукова (науково-технічна) продукція», що послідовно впливає з поняття «науковий результат», а саме наукова (науково-технічна) продукція – це науковий та (або) науково-прикладний результат, призначений для реалізації.

Виходячи із вищенаведених законодавчих норм можуть окремо розглядатися поняття «наукового результату» та «наукової (науково-технічної)» продукції або продукту. Також виробляються поняття фіксація наукового результату на носіях наукової інформації. В медичній сфері до носіїв наукової інформації відносяться як традиційні форми так і специфічні, крім того вони різняться за визначенням «наукова продукція» чи «науковий результат» (табл.1).

Таблиця 1 - Поділ носіїв наукової інформації, залежно від змістовного наповнення

Носії інформації містять	
науковий результат	науковий продукт
звіти	наукові повідомлення
наукові праці у спеціалізованих наукових виданнях	методичні рекомендації
наукові доповіді на медичних та фармацевтичних з'їздах, конгресах, симпозиумах та конференціях	інформаційні листи
монографічні дослідження	патенти
наукові відкриття - об'єкти права інтелектуальної власності	

Така класифікація не є беззаперечною і спирається на формальні ознаки. Разом з тим, розглядати окрему наукову статтю чи монографію як науковий продукт можна, лише ознайомившись з її змістом. Хоча, враховуючу систему організації наукової діяльності в Україні, такі носії інформації як правило висвітлюють науковий результат і є можуть прямо використовуватись для трансферу нових технологій.

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на пошук шляхів розв'язання проблеми автоматизації інформаційного забезпечення наукової діяльності у сфері медицини в Україні, що має сприяти популяризації та швидшому впровадженню нових технологій у практичну діяльність закладів охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Горбань А.Є. Оптимізація інноваційної діяльності у сфері охорони здоров'я України / А.Є. Горбань, Л.І. Закрутько, Л.В. Василенко [та ін.] // Інтелектуальна власність в Україні. – 2012. – № 10. – С.11-15
2. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 року № 1977-ХІІ (із змінами) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // zakon.rada.gov.ua /go/1977-12](http://zakon.rada.gov.ua/go/1977-12)
3. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 р. №3322-ХІІ, із змінами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/go/3322-ХІІ>

ЩОДО ДЕРЖАНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДТРИМКИ ТА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Рилєєв С. В., канд. екон. наук, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Чернівці

Малий і середній бізнес – це цілий клас суспільства, який створює позитивний настрій в житті країни, це сектор, від якого залежить розвиток життя і благополуччя, без перебільшення, більшості населення держави і ця потреба буде активно зростати. Малий бізнес відіграє важливу роль у розвитку економіки України, а також у вирішенні політичних і соціальних проблем. Це сектор економіки, який досить швидко розвивається. Малий і середній бізнес в економіці України сьогодні є її невід'ємною частиною. Розвиток бізнесу робить істотний вплив на такі показники, як економічне зростання, прискорення науково-технічного прогресу, організація нових робочих місць, забезпечення ринку необхідними товарами для задоволення споживчого попиту тощо.

Сучасна практика управління економікою високорозвинених зарубіжних країн показує, що держава регулює основні соціально-економічні процеси, в тому числі і в сфері підприємництва. Державне регулювання засноване на поєднанні ринкового саморегулювання і державного управління. Теоретична база цієї політики заснована на теоретичних положеннях різних бізнес-шкіл.

Термін «державна підтримка» та «державне регулювання» ще не отримали чіткого тлумачення в науковій літературі. В основному таке визначення цього поняття дають вчені-юристи в області теорії і конституційного права або комерційного права.

Аналіз наукової літератури свідчить, що ці терміни взаємопов'язані, навіть більше, державна підтримка є складовою частиною державного регулювання.

Механізм державного регулювання підприємницької діяльності має такі особливості:

1. Державне регулювання підприємницької діяльності – це діяльність держави, що має свої суб'єкти та сфери діяльності.

2. Питання державного регулювання в першу чергу стосуються законодавчих та виконавчих органів. Крім того, можна встановити такі суб'єкти: судова влада, Національний банк України, Державна фіскальна служба України, консультаційні ради, а також суб'єкти економічної діяльності, тобто підприємці – індивідуальні та колективні, їх асоціації, спілки, об'єднання.

3. Предметом державного регулювання господарської діяльності є економічні відносини між суб'єктами господарської діяльності, окремими видами господарської діяльності та окремими засобами (інструментами), за допомогою яких здійснюється державне регулювання цін товарів і послуг, планування, грошовий обіг тощо.

4. Метою державного регулювання в економічній сфері є вирішення низки конкретних завдань, за допомогою яких повинні реалізовуватися функції держави в економічній сфері. В якості основної мети можна вказати створення найкращих умов для розвитку економіки і підприємництва.

5. Методи державного регулювання в економіці. Методи державного впливу на економіку поділяються на прямі й непрямі. Прямі методи державного регулювання пов'язані з використанням адміністративних засобів впливу на економічні відносини. Вони характеризуються прямим адміністративним і відомчим впливом державних органів на регульовані відносини і поведінку зацікавлених осіб, наприклад, державна реєстрація, ліцензії тощо. Непрямі методи державного регулювання спрямовані на стимулювання процесу розвитку бізнесу, створення сприятливого зовнішнього середовища для діяльності і стимулювання успішної діяльності суб'єктів. До них відносяться: проведення грошово-кредитної політики, лібералізація податкового законодавства, законів про амортизацію тощо.

Ефективне управління бізнесом можливе лише при сприятливому зовнішньому середовищі. Зовнішнє середовище підприємництва являє собою сукупність сприятливих соціальних, економічних, правових і психологічних умов, які формуються, в тому числі, певною державною політикою, спрямованою на їх успішне формування і розвиток. Формування сприятливого зовнішнього середовища – процес керований. Практика управління не може бути розпорядчою або адміністративною. В основі даної практики лежать заходи, пов'язані не з прямим впливом на компанії, а зі створенням умов для їх виникнення.

Створення сприятливих умов для розвитку підприємництва одна з пріоритетних завдань в діяльності Уряду, а також в діяльності органів влади на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Державна підтримка підприємництва – це свідоме створення економічних і правових умов, стимулів для розвитку бізнесу і вкладення матеріальних і фінансових ресурсів в цю сферу на пільгових умовах. В останні десятиліття в Україні склалася система державної підтримки підприємництва, структура якої також типова для всіх країн з розвиненою ринковою економікою. Основними елементами цієї системи є:

1. Державні законодавчі акти в підтримку і розвиток підприємництва. Нормативно-правова база, що встановлює особливі умови для діяльності

компаній, регулює форми й умови їх підтримки і процесів прийняття рішень. Вона також включає в себе правоохоронні механізми, що забезпечують дотримання законності і рівність представників малого та середнього підприємництва (МСП) при взаємодії з державними органами та іншими підприємствам. Правовою основою підтримки і розвитку МСП в даний час є Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [1]. Порядок використання коштів державного бюджету для фінансової державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва затверджується відповідно до вимог бюджетного законодавства [2].

2. Система державних інститутів, яка представляє собою сукупність державних інституціональних структур, відповідальних за розвиток підприємництва, що забезпечують реалізацію державної політики в цій сфері і регулюють сферу малого і середнього бізнесу та управління інфраструктурою, необхідного для їх підтримки. Державні інституційні структури підтримки підприємництва, які відповідають за реалізацію державної політики, грають сполучну, координуючу і регулюючу роль в реалізації всієї системи підтримки підприємництва, включаючи державні і ринкові структури і механізми.

3. Інфраструктура підтримки підприємництва – система спеціалізованих установ (комерційних і некомерційних), що реалізують національні програми розвитку комерційних одиниць і регіональні програми розвитку комерційного підприємництва та розвитку бізнесу. Компанії, які створюють умови для створення комерційних підприємств, підтримують їх і виступають в якості постачальників (виконавців, підрядників) для закупівлі товарів, робіт і послуг для задоволення потреб держави і суспільства.

Система регулювання та підтримки малого бізнесу на регіональному рівні грає важливу роль у функціонуванні та розвитку підприємництва. Форми і методи реалізації регіональної політики щодо малого бізнесу залежать як від прийнятих на державному рівні заходів, так і визначаються специфікою кожного конкретного регіону і цілями її розвитку.

Велике значення в системі адміністративного впливу мають конкретні форми і методи взаємовідносин органів влади з представниками бізнесу, а також механізм його підтримки. Однією з основних форм допомоги в розвитку підприємництва, особливо на початковому етапі, є надання кредитів суб'єктам господарської діяльності.

На сьогодні існують наступні основні проблеми у взаєминах банків та малого бізнесу. Для банків малопривабливі представники малого бізнесу, так як робота з цією категорією бізнесу є працемістка, з високим рівнем ризику і відносно низьким рівнем доходів. Однак нинішні умови функціонування банківської системи вимагають від кредитних організацій переорієнтації на кредитування реального сектора, в тому числі малого бізнесу.

Отримати позику в банку для малого бізнесу, як і раніше, досить складно, часто підприємці звертаються в спеціалізовані мікрокредитні організації. Вони в більшості випадків не обтяжують себе скрупульозною перевіркою

документів, а дають гроші практично кожному, хто до них звернувся. Однак розмір ставки та інші умови кредитування, які вони пропонують, часто дуже великі для підприємця, і він стає банкрутом. За даними опитування вітчизняних підприємців, 58 % респондентів вважають, що найбільший негативний вплив на бізнес зробило підвищення ставок по кредитах.

Хоча тут слід згадати про Постанову Уряду «Про надання державної фінансової підтримки» [3] та розроблену в системі реалізації основних положень Програми «Доступні кредити 5-7-9 %» (за даною програмою станом на 15.11.2021 р. підприємці отримали доступних кредитів на 70,9 млрд грн) [4]. На черзі затвердження Державної програми «Фінансового лізингу для суб'єктів мікро, малого та середнього підприємництва». Варто зазначити, що за задумом програма мала стати для підприємців джерелом дешевих кредитних коштів, які покликані до стимулювання створення нових компаній та додаткових робочих місць для економіки. Але за час існування програми змінилася її початкова мета, тож замість фінансування проектів підприємців-початківців, кошти використовуються для підтримки діючого бізнесу під час пандемії.

Окрім інвестиційної складової, актуальним для підприємців стала можливість взяти кредит на рефінансування попередньо виданих кредитів та покриття своїх постійних витрат. Серед виданих кредитів переважають невеликі суми. Так, 50 % представників малого бізнесу – фізичним особам підприємцям вдалося отримати до 500 тисяч кредиту, 20 % – від 500 тисяч до 1 млн грн, 17 % – від 1 млн до 3 млн і ще 13 % отримали кредит на суму, що перевищує 3 млн грн [5].

Дана проблема багато в чому пов'язана з відсутністю у банків ефективних технологій кредитування малого бізнесу, що посилюється низьким рівнем освіти самих підприємців і, як наслідок, низькою обґрунтованістю бізнес-планів. Якісний бізнес-план дозволить оцінити не тільки ефективність використання позикових коштів, а й обізнаність клієнта про свій бізнес.

Проте фактично, для більшості банків кредитування малого бізнесу є лише одним із способів диверсифікації їх активів, а не пріоритетом.

До числа найбільш оптимальних для малого бізнесу видів кредитування можна віднести кредитування за існуючими процентними ставками в комерційних банках без надання застави, при якому держава виступає поручителем за кредитами, а так само надання кредитів за зниженими відсотковими ставками, за якими уряд відшкодовує банку різницю у виплаті %.

Для створення сприятливого середовища та підтримки малого бізнесу необхідна ефективна схема державної підтримки малого бізнесу в частині:

- розробки правової бази для активного розвитку малого бізнесу в формі некомерційних організацій та кредитних кооперативів;
- реалізація програм підтримки малого бізнесу з використанням механізмів гарантованого кредитування за рахунок бюджетних коштів;
- внесення змін до нормативної бази кредитних організацій з метою створення оптимальних вимог до комерційних банків, що кредитують малий бізнес;

- створення систем поділу ризиків, за допомогою яких малі підприємства з високих кредитних ризиків могли знизити його за рахунок державної фінансової підтримки і поділу ризику на державу.

В рамках ринкових механізмів регулювання необхідно реалізувати низку заходів щодо стимулювання попиту на продукцію малого бізнесу, встановивши можливість поділу державного замовлення на кілька лотів з метою залучення суб'єктів малого бізнесу до аукціонів, включення в обов'язкові умови державних контрактів на залучення малого бізнесу в якості субпідрядника.

На концептуальному рівні слід розробити законодавство про державну підтримку малого бізнесу на основі наступних основних положень:

- зберегти спеціальний закон про малий бізнес, який повинен встановлювати критерії для малого бізнесу, а також права малого бізнесу, відмінні від прав інших суб'єктів підприємництва;

- закон повинен містити норми, що гарантують суб'єктам малого підприємництва стабільні умови для розвитку їх діяльності;

- правила, що передбачають надання підтримки або пільг підприємцям, повинні бути правилами прямої дії, тобто їх отримання не повинно залежати від суб'єктивного рішення якого-небудь уповноваженого органу або посадової особи.

На регіональному рівні слід звернути увагу на наступні завдання, що сприяють формуванню системи державної підтримки малого бізнесу:

- виявлення та закріплення стабільного джерела бюджетних асигнувань на підтримку малого підприємництва, а також розробка раціональних механізмів використання виділених коштів;

- використання муніципальної власності і майнових прав в різних формах в інтересах малих підприємств, розподіл майна (в тому числі земельних ділянок) для розміщення інфраструктури підтримки малого бізнесу, раціональне використання існуючих виробничих потужностей;

- обмеження діяльності судових, контрольних та правоохоронних органів з метою правового захисту інтересів малого бізнесу, забезпечення їх безпеки і захисту прав власності;

- поліпшення освіти і пропаганди, спрямованих на стимулювання малого бізнесу, підготовку людей до створення власного бізнесу, формування відповідної громадської думки і перепідготовку державних службовців;

- налагодження взаємодії бізнес-асоціацій з державними органами, в тому числі на основі спеціальних угод.

Таким чином, проблеми розвитку суб'єктів малого бізнесу, незважаючи на вжиті з боку держави зусилля, залишаються незмінними протягом ряду років. Для того, щоб підприємства малого бізнесу змогли зайняти своє місце в національній економіці та збільшити свою частку у ВВП, необхідний комплексний соціально-економічний підхід, широке використання інструментів державного регулювання, консолідація зусиль щодо підтримки його розвитку органами державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 02.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 р. № 28. Дата оновлення: 28.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-п#Text> (дата звернення: 15.11.2021)
4. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» для підтримки малого та середнього бізнесу в умовах карантину : Протокол засідання Ради Фонду розвитку підприємництва від 24.05.2021 р. URL : <https://5-7-9.gov.ua/#prog> (дата звернення: 15.11.2021).
5. Михайловська С. Більше 40% малих підприємців не готові до посилення карантину. *Європейська Бізнес Асоціація* : офіц. веб-сайт. Дата розміщення: 16.09.2020. URL : <https://eba.com.ua/bilshe-40-malyh-pidpryyemtsiv-ne-gotovi-do-posylennya-karantynu/>

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сабліна Н. В., канд. екон. наук, Харівський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Управління сучасним підприємством не можливе без використання новітніх методів та інструментів управління, що пов'язане з швидкими та кардинальними змінами в економічній картині світу та Україні загалом. Тому перед керівництвом підприємства постійно постає питання забезпечення ефективного процесу управління для досягнення підприємством стійкого та прибуткового функціонування з реалізацією всіх фінансових цілей та задач. А оскільки швидко змінюване зовнішнє середовище сприяє появі нових загроз та факторів негативного впливу на стабільне функціонування підприємства, виникає необхідність у пошуку дієвого інструментарію їх ідентифікації та нейтралізації. Одним з основних та найбільш дієвих інструментів забезпечення швидкого та адекватного реагування підприємства на зовнішні та внутрішні загрози є впровадження системи фінансової безпеки в його діяльність.

Підґрунтям для формування системи фінансової безпеки як інструменту забезпечення стабільної та прибуткової діяльності є узгодження її компонентів та складових з процесом управління на підприємстві, оскільки без прийняття відповідного рішення про імплементацію на вищому рівні неможливе використання всіх переваг цієї системи в дії.

Тож, актуальним питанням при формування системи фінансової безпеки підприємства є формування підходів до управління нею як самостійним об'єктом. Це потребує аналізу існуючих підходів, визначення їх недоліків та можливостей використання. Підходи до управління фінансовою безпекою підприємства представлено на рис. 1.

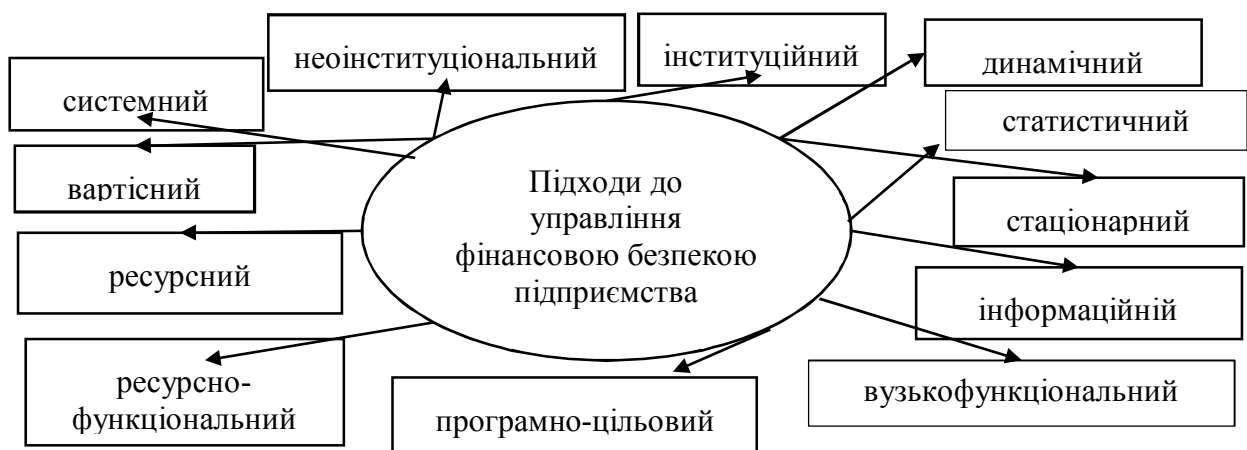

Рис. 1. Підходи до управління фінансовою безпекою підприємства

Інформаційний підхід до управління фінансової безпеки підприємства, прихильником якого є О. Нагірна, передбачав забезпечення надійності інформаційної системи підприємства та збереження інформаційних ресурсів шляхом проведення спеціальних перевірок осіб, що допускаються до роботи з фінансовими документами та недопущення її незаконного розповсюдження [7].

З позицій ресурсного підходу фінансова безпека визначається як стан корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, який забезпечує їх ефективне використання в поточному періоді та на перспективу з метою забезпечення розвитку підприємства [4]. **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

На підставі ресурсно-функціонального підходу фінансова безпека підприємства розглядається в наступних аспектах: забезпечення адаптації підприємства до змін ринкової кон'юнктури та якості реалізації управлінських функцій (планування, облік, аналіз), система захисту його фінансових інтересів від постійного деструктивного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що дозволяє йому ефективно розвиватися у поточному та перспективному періоді, стан захищеності фінансових інтересів.

Вузькофункціональний підхід розглядає процес управління фінансовою безпекою підприємства лише з позиції окремого аспекту його фінансово-економічної діяльності [6].

В межах стаціонарного підходу фінансова безпека розглядається як стан об'єкта з точки зору його рівня, визначається незалежністю, стійкістю, стабільністю та потребує застосування інструментів фінансового менеджменту.

Динамічний підхід розглядає безпеку є сукупністю умов функціонування суб'єкта, що контролюється ним. Підхід із застосуванням індексних показників, використання яких дозволяє оцінити динаміку (напрямом) розвитку підприємства у тому випадку, якщо фінансову безпеку підприємства

пов'язують з реалізацією його фінансової стратегії, які вважають, що безпека є сукупністю умов функціонування суб'єкта, що контролюється ним.

В межах інституційного підходу до управління фінансовою безпекою підприємства увага акцентується на суб'єктах управління. В цьому контексті фінансова безпека характеризується сукупністю фінансових умов, які формуються під впливом наявних обсягів фінансових ресурсів; можливостей їх формування та використання згідно з нормативно-правовими підставами фінансової діяльності підприємства; механізмами, що забезпечують виконання цих норм та правил, а також формалізованими та неформалізованими нормами відносин між суб'єктами господарювання [4].

Програмно-цільовий підхід до управління фінансовою безпекою підприємства передбачає формулювання проблемної ситуації; визначення цільової настанови управління фінансовою безпеки та розробки програм реалізації сформульованої політики [5].

Статистичний підхід розглядає фінансову безпеку як стан ефективного використання ресурсів підприємства з метою його стабільного функціонування [6].

Неоінституціональний підхід передбачає обов'язкове урахування в процесі управлінні інституційних пасток, які характеризують наявність стійких неефективних інституціональних норм та правил. Серед них найбільш впливовими на фінансову безпеку підприємства є: оподаткування та субсидування суб'єктів господарювання; корумпованість посадових осіб державних органів влади; поширення „тіньових” відносин між суб'єктами господарювання тощо.

Системний підхід розглядає фінансову безпеку як складову системи економічної безпеки. Комплекс заходів щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства через створення сприятливих умов, а також нейтралізації і ліквідації зовнішніх та внутрішніх загроз [1].

Вартісний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства сформувався у межах погляду на підприємство як особливий інвестиційний товар, який володіє корисністю та вартістю для інвесторів. Виходячи з цього, ознакою фінансової безпеки підприємства є розмір його вартості [2]. Тож, ключовою метою управління фінансовою безпекою підприємства в межах цього підходу є максимізація вартості підприємства, а особливістю застосування – бачення перспектив розвитку підприємства як ознаки управління його майбутнім.

Таким чином основним способом забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою підприємства є обґрунтоване використання всіх зазначених підходів, як основи для прийняття управлінських рішень, планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Метод управління фінансовою безпекою підприємства – це спосіб впливу на джерела і чинники загроз (небезпек) підприємству з метою їх мінімізації або навіть нейтралізації. Сукупність методів управління фінансовою безпекою підприємства поділяють на: адміністративні, економічні, маркетингові, соціально – психологічні, організаційні, правові та математичні.

Адміністративні – методи управління фінансовою безпекою підприємства, що реалізуються шляхом прямого впливу керівників, власників підприємств на підлеглих через накази, розпорядження, вказівки, різні положення, правила, нормативи тощо, які організаційно регламентують діяльність підлеглих осіб. До визначальних рис адміністративних методів належать: безпосередній вплив на об'єкт управління; обов'язкове виконання розпоряджень, постанов, наказів тощо вищих органів управління організаційної структури; відповідальність за невиконання розпоряджень [3].

Забезпечення фінансової безпеки економічними методами передбачає: реалізацію заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів; оцінку рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів її покращення; підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства; фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення.

Маркетингові методи управління фінансовою безпекою підприємства становлять велику групу економічних засобів, спрямованих на вивчення ринку з метою впливу на нього. Важливим маркетинговим інструментом виступає конкурентна стратегія, розробка і здійснення якої повинні дозволити компанії забезпечити безпечний розвиток у ринковому середовищі.

Отже, економічні методи ґрунтуються на використанні мотивації і стимулів для управлінців, які заохочують їх вирішувати поставлені завдання без невиправданих витрат. Діяльність в управлінні фінансовою безпекою підприємства неможлива без розумного поєднання адміністративних та економічних методів. Особливостями економічних методів є те, що: на відміну від адміністративних вони ґрунтуються на загальних принципах, які дають можливість маневрувати ресурсами; чинять на виробників і споживачів товарів непрямий вплив; передбачають і потребують самостійності та відповідальності підприємств.

Інформаційні методи передбачають створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство. Заходами щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки даною групою методів виступають: аналіз, облік комерційної інформації; створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження; використання сучасних технологій захисту інформації [7].

Організаційні методи спрямовані на підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю. Застосування соціально-психологічних методів передбачає: реалізацію заходів матеріального стимулювання; створення ефективної системи морального заохочення працівників; підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників; діагностику психоемоційного стану працівників; підтримку ініціативи; забезпечення перспективного соціального й професійного росту; інформування про результати праці; укладання договорів, взаємних

зобов'язань, об'єднання інтересів працівників; бесіди, пропаганду та агітацію, призначені для поширення і роз'яснення політики керівництва у сфері фінансової безпеки; розробку правил поведінки; створення атмосфери корпоративного духу; формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі; формування неформальних комунікацій.

Соціально-психологічні методи доповнюють організаційно-розпорядчі і економічні методи, базуються на закономірностях функціонування людської психіки та впливають на мотиви соціальної поведінки людини. В управлінні фінансовою безпекою підприємства використовують такі соціально-психологічні методи, як бесіди; підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників; діагностику психоемоційного стану працівників; підтримку ініціативи; формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі; забезпечення перспективного соціального й професійного росту; інформування про результати праці; соціальне регулювання; пропаганду та агітацію, призначених для поширення і роз'яснення політики керівництва у сфері фінансової безпеки; особистий приклад; формування неформальних комунікацій [7].

В управлінні фінансовою безпекою підприємства не можна обійтися без застосування математичних методів. Чим складніша внутрішня структура підприємства і система її внутрішніх взаємозв'язків, чим більше філій і контрагентів, видів діяльності, найменувань продукції, то важче здійснити загальне управління приватним підприємством і управління фінансовою безпекою підприємства зокрема. Для того щоб прийняти рішення в умовах невизначеності, оптимізувати процеси, точно врахувати динаміку великої кількості зовнішніх умов, повинні бути використані математичні методи, зокрема, кореляційний та регресійний аналіз; математичне програмування та моделювання; мережне планування; теорія ігор; графічні методи та ін. Використання цих методів дозволить досягати поставлених цілей із максимальним використанням існуючих ресурсів і потенціалу, краще відстежувати ринкові зміни і приймати оптимальні рішення, забезпечувати для підприємств максимальний фінансовий результат. Отже, на якість та ефективність управління фінансовою безпекою підприємства впливає наявність і вміле використання традиційного та сучасного методичного інструментарію, який під впливом зростання потреби в безпечному бізнесі розвивається та вдосконалюється.

Таким чином, в управлінні фінансовою безпекою підприємства комплексно застосовуються усі групи методів управлінського впливу. Для забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою підприємства потрібно комплексне використання адміністративних, економічних, маркетингових, соціально-психологічних, організаційних, інформаційних та математичних методів. Підготовка кожного управлінського рішення в сфері забезпечення фінансової безпеки повинна мати альтернативні варіації рішень. Підбір того чи іншого альтернативного рішення в конкретній ситуації має базуватися на системі критеріїв, які визначаються фінансовою стратегією чи

фінансовою політикою забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук. – Львів : ЛКА. 2012. – 386 с.
2. Загорельська Т. Ю. Формування підходів щодо управління фінансовою безпекою підприємства / Т. Ю. Загорельська // Економіческие науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2009/Economics/54118.doc.htm.
3. Зачосова Н. В. Методологія наукових досліджень проблем забезпечення економічної безпеки держави / Н. В. Зачосова, А. О. Коваленко // Економіка та держава. – 2017. – № 11. – С. 56–59.
4. Колісник О. Альтернативні підходи в теорії безпеки і їх застосування у фінансовій науці / О. Колісник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/KZITgn.pdf.
5. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1. – С. 86–97.
6. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – Київ : Лібра, 2003. – 280 с.
7. Нагірна О. Інформаційна та фінансова безпека компанії, або «рекрутинг чужими руками» / О. Нагірна // Практика управління. – 2007. – № 8. – С. 38–40.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

*Сагайдак-Нікітюк Р. В., докт. фарм. наук, Бережна А., магістр,
Національний фармацевтичний університет*

Конкурентоспроможність регіону – це здатність регіону на основі потенціалу кластеризації і розвитку взаємодії виробників товарів і послуг, що відповідають вимогам внутрішніх і світових ринків, створюють умови для розширеного відтворення ресурсів і зростання конкурентоспроможності окремих суб'єктів господарювання, в кінцевому підсумку забезпечують зниження рівня соціальної вразливості і підвищення якості життя населення регіону до світових стандартів.

Сутність конкурентоспроможності регіону найбільш повно може бути відображена трьома основними аспектами:

- конкурентоспроможність, що забезпечується населенням, - досягнення високого рівня життя населення;
- конкурентоспроможність, що забезпечується виробництвом, - ефективність функціонування господарського механізму регіону;
- конкурентоспроможність, що забезпечується кластерами, - ефективна взаємодія суб'єктів в рамках мережевих структур [1].

Конкурентоспроможність регіону залежить від присутності конкурентоспроможних галузей та якості регіональної політики, спрямованої на створення умов для досягнення і утримання конкурентної переваги в певних областях.

Методологія дослідження базується на трьох основних підходах:

- глобальному,
- європейському,
- вітчизняному.

Світове співтовариство розробило низку інструментів для оцінки конкурентоспроможності регіонів, до найбільш відомих з яких належать:

- індекс глобальної конкурентоспроможності,
- індекс розвитку людського потенціалу,
- індекс мережевої готовності,
- глобальний інноваційний індекс,
- індекс інноваційної активності,
- індекс знань,
- методика інтегральної оцінки науково-технічного потенціалу країни,
- методика комплексної оцінки науково-технічного потенціалу країни [2-4].

Європейський досвід в оцінці конкурентоспроможності регіонів представлено системою показників оцінки Комісії європейських товариств, Кембриджський університет, Баскський інститут конкурентоспроможності. До методик оцінювання конкурентоспроможності регіону, застосовуваних європейськими країнами, віднесено:

- індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС, розрахований Європейською комісією,
- індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС, досліджений Cambridge Econometrics and University of Cambridge,
- індекс конкурентоспроможності регіонів ЄС, досліджений Basque institute of competitiveness,
- Європейське інноваційне табло і Регіональне інноваційне табло [5-6].

До вітчизняних методик оцінювання конкурентоспроможності регіону віднесено:

- індекс інноваційного розвитку регіонів,
- індекс інвестиційної привабливості регіонів,
- індекс якості життя регіонів.

Отже, на підставі проведених досліджень визначено, що більшість існуючих методик оцінки конкурентоспроможності регіону орієнтоване на міжрегіональну (або міждержавну) оцінку або співвіднесення ступеня конкурентоспроможності регіону (або країни) з національною економікою в цілому (з групою країн).

Список використаних джерел:

1. Стрябова Е. А. Методические подходы к оценке региональных инновационных систем / С.В. Куприянов, Е.А. Стрябова, А.В. Заркович // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 9-4. – С. 809-812.

2. Schwab Klaus. The Global Competitiveness Report 2019. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
3. The Human Development Report 2020. URL: <http://hdr.undp.org/en/2020-report>
4. World Investment Report 2020. URL: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2020>
5. The Europe 2020 Competitiveness Report: Building a More Competitive Europe. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Europe2020_CompetitivenessReport_2014.pdf
6. European Regional Competitiveness Index. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА СЕГМЕНТАМИ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

***Свирида О. В.,** викладач кафедри обліку і оподаткування, **Боденчук В. В.,**
бакалавр, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-
економічний коледж*

На сучасному етапі розвитку економічних відносин звітність розглядають як інформаційну систему, яка формується відповідно до потреб ринкової інфраструктури і є основою при прийнятті обґрунтованих рішень. Вона містить дані, узагальнені в системі фінансового обліку, які надаються зовнішнім користувачам, а також дані внутрішньогосподарського обліку, які закриті для зовнішніх користувачів і є комерційною таємницею.

Зовнішній користувач до введення в дію Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами» мав можливість отримати інформацію про підприємство здебільшого з п'яти форм фінансової звітності, в яких всі показники наведені в цілому по підприємству і не деталізовані за видами діяльності. Проте для користувачів звітності дуже важливим є отримання саме деталізованої інформації за: видами діяльності; видами продукції, товарів, робіт, послуг; показниками діяльності підприємства в розрізі регіонів, в яких таке підприємство її здійснює тощо. В зв'язку з цим питання визнання звітних сегментів як першооснови формування достовірної, якісної і більш деталізованої інформації у фінансовій звітності за сегментами є актуальним та важливим.

З 2005 року річну фінансову звітність було доповнено ще однією новою формою, яка, по суті, також є свого роду приміткою. Такий висновок можна зробити внаслідок того, що у П(С)БО 29 йдеться про те, що форма № 6 є Додатком до річної фінансової звітності, тобто не Примітками, як форма № 5. Звітність за сегментами є Додатком до річної фінансової звітності і складається наприкінці кожного фінансового року. Крім того, інформація, яка відображається у формі № 6 фінансової звітності відображає формування достовірної, якісної і деталізованої інформації, що і відповідає вимогам складання фінансовій звітності господарюючих суб'єктів України.

Вимоги складання форми № 6 «Додаток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» та визнання звітних сегментів визначено у

Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами». П(С)БО 29 визначає, що звітним сегментом є – господарський або географічний сегмент, інформація про який повинна розкриватися у річній фінансовій звітності.

П(С)БО 29 зобов'язує скласти цю звітність підприємства, які:

- зобов'язані оприлюднити річну фінансову звітність;
- займають монопольне (домінуюче) положення на ринку продукції (товарів, робіт, послуг);
- випускають продукцію (товари, роботи, послуги), по якій до початку звітного року прийняте рішення про державне регулювання цін. [3]

Для інших підприємств, на які розповсюджується дія міжнародних стандартів, розкриття інформації за сегментами в Примітках до фінансової звітності є не обов'язковим.

Відповідно до Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами» господарським та географічним сегментом є основна частина діяльності по відношенню до:

- 1) виду продукції, характером виробничого процесу, його ризиками, отриманням доходу і категоріями покупців;
- 2) географічним розташуванням виробництва та збуту продукції, взаємозв'язком між діяльністю регіонів, валютних ризиків і контролю та ризиків діяльності географічного регіону [1].

Господарський сегмент-відокремлювана частина діяльності підприємства з виробництва та/або продажу певного виду (або групи) продукції (товарів, робіт, послуг), яка відрізняється від інших.

Географічний сегмент - це відокремлювана частина діяльності підприємства з виробництва та/або продажу певного виду або групи продукції (товарів, робіт, послуг) у конкретному географічному середовищі.

Залежно від характеру ризиків та організаційної структури підприємства географічні сегменти поділяються на два види:

географічний виробничий сегмент (виділяється за місцем розташування виробництва);

географічний збутовий сегмент (виділяється за розташуванням основних ринків збуту). [4, с.358]

При складанні форми № 6 фінансової звітності необхідно визначитись з тим, який саме сегмент (господарський чи географічний) буде пріоритетним, а який - допоміжним.

Сегменти, звісно, не можуть бути однаковими для всіх. Кожне підприємство формує їх самостійно на основі організаційної структури (п. 5 П(С)БО 29). При їх визначенні враховують ризики ринку збуту товарів, робіт та послуг у регіонах, валютні ризики. Крім того, можна брати до уваги застосовуваний технологічний процес, прийняту політику післяпродажного обслуговування, діючі умови доставки товарів.

Перевагами формування та представлення звітності за сегментами є:

1. Фінансова звітність за сегментами дозволяє краще оцінити минулі та спрогнозувати майбутні результати діяльності підприємства, що реалізується

через виявлення так званої “прихованої інформації”, яка просто подана в агрегованому вигляді у консолідованій звітності, оцінити збільшення продуктивності різних географічних сегментів, ризики їх функціонування та перспективи розвитку різних господарських сегментів.

2. Звітність за сегментами надає можливість більш точно порівняти результати діяльності з основними конкурентами, як малими підприємствами, які мають лише один напрямок господарської діяльності, так і високо диверсифікованими компаніями.

3. Звітність за сегментами може стати одним із засобів управлінського контролю з боку вищого управлінського персоналу над різними сегментами підприємства.

Незважаючи на всі переваги формування звітності за сегментами, існує також низка проблем підготовки показників звітності за сегментами, а саме:

1) витрати, пов’язані з підготовкою та представленням додаткової інформації;

2) практичне застосування законодавства щодо визначення звітних сегментів. [6]

Звітність за сегментами є не тільки важливим джерелом порівняння інформації з основними конкурентами, але і загрозою, і сигналом для них.

Потреба у виникненні та розвитку звітності за сегментами зумовлена ускладненням процесів виробництва та потребою у контролі витрат з метою визначення стратегічної позиції підприємства на ринку.

Міжнародна практика показує, що в основу розвитку звітності за сегментами покладаються інформаційні потреби користувачів, кількість яких постійно зростає. Реалізація управлінського підходу щодо формування звітності за сегментами уможливорює проведення аналізу не лише ефективності роботи окремих бізнес-одиниць, а і позиції управління підприємства щодо діяльності, що підвищує прозорість та релевантність інформації.

Отже, формування звітності за сегментами необхідно як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам, оскільки, з однієї сторони, вона повинна входити до складу фінансової звітності, а з іншої – лежить в основі прийняття різноманітних управлінських рішень за сегментами бізнесу.

Таким чином бачимо, що сегментарна звітність допомагає розібратися в ефективності різноманітних напрямів бізнесу компанії, котру неможливо визначити із її сукупних даних.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>;
2. НП(С)БО № 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”: затв. наказом Мін-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>;
3. П(С)БО № 29 „Інформація за сегментами”: затв. наказом Мін-ва фінансів України від 19.05.2005 р. № 412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05#Text>;
4. Крупка Я.Д. Фінансовий облік. Підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.;
5. Орлова В.К. Фінансовий облік. Навч. посібник. К.: „Центр навчальної літератури”, 2010. 429 с.;

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ

*Солодовнік О. О., докт. екон. наук, професор, Сорокіна Л. С., магістр,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Суб'єкти господарювання здійснюють економічну діяльність та ведуть облік в умовах посилення глобалізації, наслідком якої є стандартизація й уніфікація правил і процедур розкриття інформації та складання звітності підприємства. Тому для вітчизняного бізнесу важливо стежити за змінами інституційних рамок ведення обліку у зарубіжних країнах та своєчасно адаптуватися до таких змін.

Базовим елементом системи обліку та звітності підприємства є облікова політика, яка являє собою сукупність способів ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження, вартісного виміру, поточного угруповання і підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності. Правильно сформована облікова політика впливає не тільки на організацію й методологію ведення бухгалтерського обліку, але й на оптимізацію та ефективність господарської діяльності.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів [1]. Тому у вітчизняній практиці облікова політика підприємства звичайно розробляється головним бухгалтером і затверджується керівником підприємства. Особливості формування та внесення певних змін до елементів облікової політики визначаються П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [2] та М(С)БО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [3].

В українському законодавстві [1] інституціоналізоване поняття «облікова політика», що визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Втім, у міжнародних стандартах [3] застосовується поняття «облікові політики», під яким розуміють конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності. Ключова відмінність даних визначень полягає у використанні різної кількісної категорії, тобто за міжнародними стандартами використовується множина, а в національних стандартах однина. Така відмінність зумовлена тим, що в європейській практиці облікова політика є окремою для кожного об'єкту обліку

і тому формується не одна, а багато облікових політик до тих об'єктів, які є на певному підприємстві. В Україні сукупність таких облікових політик створює єдину облікову політику.

Облікова політика повинна мати приведені істотні способи ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, до яких відносяться способи, що впливають на оцінку і прийняття рішень користувачів бухгалтерської звітності щодо майнового та фінансового станів, грошового обороту та результатів господарської діяльності підприємства.

Як у світовій, так й у вітчизняній практиці облікова політика враховує багатофакторність, багатокомпонентність і багатоваріантність облікового процесу для досягнення намічених цілей. Вибір варіанта облікової політики обумовлюється комплексом факторів, які наведено на рис.1.

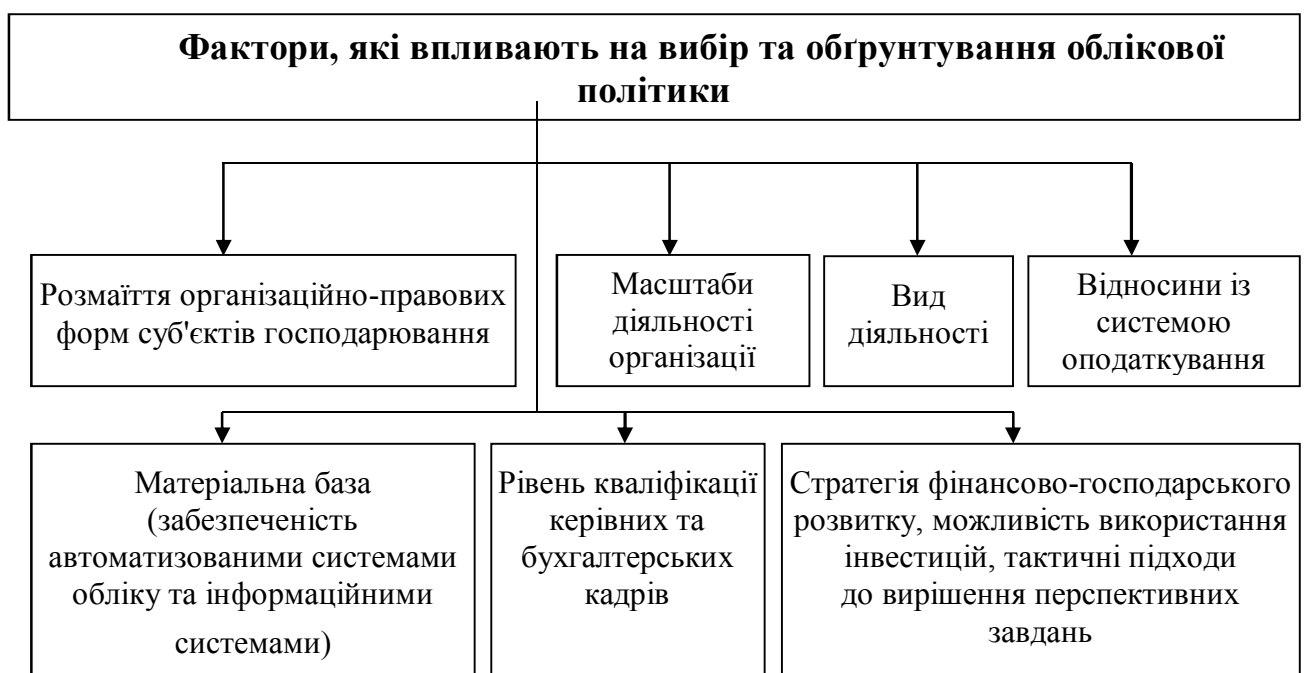

Рисунок 1 Фактори, які впливають на вибір та обґрунтування облікової політики

Однією з особливостей зарубіжної практики обліку є те, що у великих компаніях готуються два варіанти облікової політики. Перша, яка складається на початку року, виступає формальною та відображає облікові принципи, відпрацьовані в цій компанії минулого року, з передбачуваними конфігураціями та уточненнями наступного року. Друга складається наприкінці звітного року перед складанням звітності [4].

Вивчаючи світовий досвід у цій сфері слід відзначити, що облікова політика повинна мати систематизований вигляд і розкривати суттєві питання відповідно до законодавства певної держави. На рис.2 представлені суттєві питання, які розкривають сутність облікових політик компаній США, Великобританії та України.

Основною вимогою до облікової політики організацій у зарубіжних країнах є її наступність рік у рік. Винятками є випадки змін облікової політики, які регламентуються відповідними стандартами їх держави, а також МСФЗ (табл. 1). Аналіз даних таблиці вказує на те, що усі розглянуті стандарти майже єдині між собою та ґрунтуються на ретроспективному підході, який являє собою застосування нової облікової політики до подій, таким чином, ніби нова облікова політика застосовувалася завжди, а не з моменту її прийняття.

Рисунок 2 – Суттєві питання розкриття облікової політики США, Великобританії, України

Таблиця 1 – Міжнародні та національні стандарти, що регламентують зміни в обліковій політиці

Стандарти	Зміни в обліковій політиці
МСФЗ	Застосовується основний підхід - ретроспективне відображення змін та альтернативний підхід — перспективне відображення змін
ДААП США	До звіту про доходи включається ефект від змін у поточному році. Наводяться порівняльна таблиця та порівняльний перерахунок звітності та показника «Прибуток на акцію»
ДААП Великобританії	Застосовується ретроспективний підхід. Здійснюється порівняльний перерахунок звітності та показника «Прибуток на акцію» із новозаявленим доходом за попередній рік
П(С)БО України	Відображається двома способами: ретроспективно та перспективно

Крім того, зарубіжні країни схожі між собою в розрізі підходу до розкриття суттєвих питань та приділяють більшої уваги валюті, оподаткуванню

та пенсійним програмам. Проте Україна, спираючись на свої особливості ведення бізнесу, більш детально підходить до формування облікової політики, концентруючись на обліку активів, запасів, витрат та доходів.

Таким чином, розглянувши світовий та вітчизняний досвід формування облікової політики, можемо констатувати, що для забезпечення подальшої інтеграції нашої країни до світового економічного простору актуальним завданням є гармонізація з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та звітності, так як більшість держав спираються саме на ці стандарти в організації бухгалтерського обліку. При цьому Україна матиме можливість зберегти свій обліковий досвід та національні особливості, а також буде сприйматися як повноцінний партнер для світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 (ПСБО 6) Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 8) Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text
4. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет в зарубежных странах: учебник / Я.В. Соколов, Ф.Ф. Бутынец, Л.Л. Горечкая и Д.А. Панков; отв. ред. Ф.Ф. Бутынец. М.: Велби, Проспект, 2005. с. 206—207.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Солодовнік О. О., докт. екон. наук, професор, Фещенко Д. А., студент, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Автори дослідили й проаналізували ключові тренди й драйвери технологічного зростання цифрової економіки в світі, рівень цифровізації різних країни та перспективи України; виявили нові можливості для підприємницької діяльності у сфері бухгалтерського обліку та самостійної зайнятості бухгалтерів, аудиторів, аналітиків в умовах цифровізації: Узагальнення зібраних емпіричних даних дозволило сформулювати перелік затребуваних компетенцій відповідно до вимог цифрової економіки на прикладі фінансово-облікових спеціальностей. Доведено, що ринок праці при цифровій трансформації формує попит на бухгалтерів, які, крім знань спеціальності, володіння іноземними мовами, мають навички віртуальної співпраці, креативного мислення, професійної відповідальності, гнучкості й адаптивності. Зібрано статист

Автори дослідили й проаналізували ключові тренди й драйвери технологічного зростання цифрової економіки в світі, рівень цифровізації різних країни та перспективи України; виявили нові

можливості для підприємницької діяльності у сфері бухгалтерського обліку та самостійної зайнятості бухгалтерів, аудиторів, аналітиків в умовах цифровізації: Узагальнення зібраних емпіричних даних дозволило сформулювати перелік затребуваних компетенцій відповідно до вимог цифрової економіки на прикладі фінансово-облікових спеціальностей. Доведено, що ринок праці при цифровій трансформації формує попит на бухгалтерів, які, крім знань спеціальності, володіння іноземними мовами, мають навички віртуальної співпраці, креативного мислення, професійної відповідальності, гнучкості й адаптивності. Зібрано статистичні дані, які засвідчують парадокс: наявність загальної кризи освіти при дефіциті кваліфікованих бухгалтерів-аналітиків, аудиторів та фінансистів.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується широкомасштабним впровадженням цифрових технологій. Цифровізація економіки зумовлює кардинальні незворотні зміни у сферах виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних і нематеріальних благ, та, відповідно, висуває нові вимоги до організації та змісту бухгалтерського обліку, як процесу виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання, пов'язані вивченням стану і перспектив розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації.

Концептуальні засади цифрової економіки зумовлені розгортанням четвертої промислової революції, яка спирається на досягнення всіх попередніх промислових революцій, піднімаючи людство на більш високий рівень. Основним завданням обліку в умовах першої промислової революції стало розширення облікових номенклатур облікових об'єктів, другої і третьої – забезпечення обліку номенклатур із значною кількістю об'єктів. В сучасних умовах опанування технологій четвертої промислової революції ключовим завданням обліку є формування облікової інформації про цифрові ресурси.

Новітні технології змінюють підхід до ведення бізнесу, а також вимоги до організації облікового процесу. Розвиток Інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій видозмінює ділову практику в тому, що стосується:

- відносин з постачальниками, споживачами, іншими фірмами та фінансовими установами, органами державної влади;
- напрямів використання цифрових ресурсів у господарській та управлінській діяльності;
- питань подальшої інтеграції обліку в систему управління;
- підходів до організації мережевої взаємодії учасників фінансово-облікового процесу тощо.

У минулому власникам бізнесу доводилося наймати бухгалтерів, які вручну записували й опрацьовували облікову інформацію, на що витрачалося більше часу, грошей і зусиль, а також мали місце різного роду помилки. Сьогодні цифровізація обліку дозволяє власникам бізнесу та їх бухгалтерам швидше й точніше виконувати функціональні завдання, а також ефективніше

інтерпретувати й складати фінансову звітність. Таким чином, власники бізнесу можуть зосередитися на своїх стратегічних цілях і вирішувати складні завдання, такі, як забезпечення ефективного управління грошовими потоками [1].

У теперішній час застосування програмного забезпечення для ведення обліку, проведення контрольних та аналітичних процедур, здійснення розрахунків стає загальною практикою. Технологічним базисом цифровізації бухгалтерського обліку на сьогодні є:

- технології безконтактної ідентифікації активів в обліку;
- технології електронної звітності;
- хмарні обчислення та сховища даних;
- Big Data;
- Інтернет речей;
- технологія блокчейн;
- технології штучного інтелекту та ін.

Ґрунтуючись на результатах дослідження [2] можна виділити наступні детермінанти розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації економіки:

- підвищення темпів розвитку електронного документообороту;
- виділення інформації у якості окремого чинника, що впливає на вартість бізнесу;
- поява нових об'єктів обліку (зокрема криптовалюти, токеновані активи тощо);
- зростання частки нефінансової інформації в обліковій системі суб'єктів господарювання;
- зміна фінансової направленості цільових пріоритетів на нефінансові;
- зміна технічно-технологічних підходів до збору, накопичення, узагальнення та оброблення облікової інформації;
- створення глобального середовища обміну інформацією з посиленням вимог до інформаційної безпеки;
- зміна підходів та облікових методик у обліковій практиці.

Розглянуті вище суттєві технологічні й організаційні зміни у системі бухгалтерського обліку вимагають формування у бухгалтерів цифрових компетентностей, пов'язаних з цифровою грамотністю, комунікацією та взаємодією, цифровим контентом і кібербезпекою, креативного мислення, гнучкості й адаптивності.

Таким чином, сучасний етап розвитку економіки характеризується технологічною революцією на основі інформатизації та цифровізації, яка спричиняє кардинальні незворотні зміни. Цифрова трансформація торкнеться базових аспектів бухгалтерського обліку. Забезпечення цифрової трансформації бухгалтерського обліку потребує вдосконалення теоретико-методологічного базису обліку та розробки практичних рекомендацій щодо застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у цій сфері, а також вдосконалення підходів до підготовки фахівців в сфері бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 1. С. 70-76.
2. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1-2. С. 83–96.

ПАНДЕМІЧНИЙ ШОК ЯК КАТАЛІЗАТОР ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Стадник Г. В., канд. екон. наук, професор, Щербатий Є. І., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Пандемічний шок вплинув на всі країни та на всі сторони суспільного життя. Під його тиском триває переосмислення ролі й місця вищої освіти, як у соціальній, так і економічній сферах. При цьому розбіжність факторів формування попиту та пропозиції на ринку висококваліфікованої праці, наявність лага, пов'язаного з отриманням освіти, об'єктивно приводять до потреби в дієвих механізмах, спрямованих на узгодження системи освіти з реальними потребами сучасної економіки.

Вища освіта в умовах глобалізації радикально змінюється. Принципові суспільні зміни останніх років суттєво вплинули на теоретичні дослідження щодо перспектив діяльності вишів.

Актуальність даної теми обумовлена такими обставинами.

1. Функціонування організацій вищої освіти України протікає в складних умовах економічної стагнації, зростання державного боргу, зниження рівня платоспроможності населення.

2. Зростає рівень невизначеності поведінки економічних суб'єктів – держави, бізнес-структур, домогосподарств.

3. Аналіз сучасної практики керування організаціями вищої освіти на макро-, мезо- і мікрорівнях демонструє низький рівень погодженості, суперечливість інструментарію, застосовуваного суб'єктами різної інституціональної природи.

4. У регіональній вищій школі розвиваються слабо керовані конкурентні процеси, не збалансовані інтеграційними.

5. Помітна недостатня розробленість теоретичних положень, що обґрунтовують ефективний внутрісистемний і зовнішній інструментарій керування організаціями вищої освіти.

На нашу думку, відповіді на зазначені виклики можна знайти, спираючись на положення сучасної інституціональної теорії, зокрема, на використання міждисциплінарних досліджень.

У наш час активно використовується екосистемний підхід стосовно системи освіти у зв'язку з її швидкою трансформацією і переходом на цифровий формат функціонування.

Концепція цифрової освітньої екосистеми з'явилася відносно недавно і пов'язана з проявом низки факторів:

- пандемія COVID-19 виявилася головною причиною переходу на дистанційну форму навчання, яка прискорила процеси інтенсивного розвитку цифрових освітніх технологій та формування ринку онлайн-освіти;
- випереджальний розвиток ринку онлайн-освіти в Україні та світі викликав гостру конкуренцію між гравцями, що в підсумку веде до збільшення обсягу інвестицій в онлайн-сектор економіки, інновацій і підвищення якості запропонованих онлайн-освітніх послуг;
- інтенсивний розвиток цифрової економіки активно змінює вимоги до підготовки кадрів, зокрема, висуває на передній план проблему розвитку цифрових компетентностей і гнучких навичок, що обумовило об'єктивну необхідність трансформації традиційної системи освіти;
- темп соціально-економічних змін, який нарощується, обґрунтував доцільність розвитку мережної інфраструктури освітнього середовища, заснованої на інтелектуальній платформі та цифрових інструментах передачі знань, а також контролю їх освоєння студентами;
- активний розвиток онлайн-освіти спричинив зростання конкуренції між ІТ-компаніями, освітніми організаціями й іншими стейкхолдерами, що призвело до індивідуалізації навчального процесу і поширення різноманітних освітніх траєкторій.

Головними системними елементами цифрової освітньої екосистеми є такі складні структури:

- стейкхолдери;
- технологічні платформи, що дозволяють розробникам утворювати свої освітні продукти та взаємодіяти з іншими стейкхолдерами;
- цифрові технології (інструменти), які являють собою різні інтерактивні модулі, додатки, сервіси, що допомагають педагогам розміщувати навчальні та контрольні матеріали в електронному середовищі;
- необмежені споживчі сегменти й ін.

Усі ці підсистеми певним чином взаємодіють одна з одною. Таким чином, цифрову освітню екосистему можна характеризувати як інфраструктуру, що створює певні умови для забезпечення взаємодії всіх учасників цифрового простору.

Цифрова освітня екосистема має низку характеристик, які можна описати в такий спосіб:

- система освіти працює у вигляді гнучких і практикоорієнтованих освітніх форматів;
- утворення та розвиток мережної структури стає об'єктивною необхідністю, коли стираються кордони між університетами, школами, бізнесом і органами державної влади та управління, а також місцевого самоврядування

- у мережній структурі має місце обмін знаннями, до яких мають доступ усі учасники;
- керування на основі Big Data;
- використання цифрових технологій та інструментів для професійного й особистісного зростання.

Ключовим завданням цифрової освітньої екосистеми є не стільки максимізація ринкової капіталізації віртуального формату навчання, скільки підвищення рівня та якості життя, створення умов для підвищення доступності знань для тих, хто навчається.

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Стемковська І. В., ст. викладач, Саранчук М. І., студент ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани

В умовах адаптації бухгалтерського обліку в Україні до міжнародних стандартів він має бути орієнтований на забезпечення оперативною інформацією всіх суб'єктів управління, а також підготовку інформативної бухгалтерської звітності для інвесторів та кредиторів. Одним із найважливіших факторів, які впливають на результати діяльності кожного підприємства, є наявність основних засобів, без яких неможливо уявити виробництво продукції (товарів, послуг) [1, с. 76].

Ефективне використання основних засобів зумовлює необхідність впровадження на підприємстві науково-обґрунтованої системи обліку основних засобів, яка б відповідала вимогам управління. Система бухгалтерського обліку виступає джерелом економічної інформації, яка необхідна керівній ланці підприємства для своєчасного реагування на вплив зовнішнього середовища [4, с. 76]. Від правильності документального оформлення надходження основних засобів залежить весь подальший процес обліку та використання основних засобів на підприємстві.

Проблемним на сьогодні є питання ведення первинного обліку основних засобів, точніше типових форм первинної документації з обліку їх наявності та руху. Так, з часу затвердження пакету типових первинних документів з обліку основних засобів відбулися істотні зміни в організації їх бухгалтерського обліку. Проте змін у типових документах з обліку основних засобів не прослідковується.

Дослідження змісту первинних документів і реєстрів з обліку основних засобів свідчить про те, що, з одного боку, вони містять застарілі показники, які не формують підсумкової інформації, а разом із цим у них відсутні показники, необхідні для складання звітності, тому носії інформації з обліку основних засобів потребують удосконалення як за складом, так і за змістом.

Ми поділяємо думку науковців, що первинна облікова інформація про наявність, рух, капітальний ремонт та інші операції щодо основних засобів відображається в численних спеціалізованих реєстрах, постійні реквізити яких

тотожні. Це не сприяє якісному веденню обліку, збільшує трудомісткість опрацювання та відображення інформації, створює певні труднощі у формування документообігу й забезпеченні необхідними видами бланків.

Так, діючі форми первинної документації з обліку основних засобів та інвентаризаційні описи дублюють один одного. Майже зовсім не відрізняються за змістом інвентарні картки форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8. Водночас у наявних формах обліку не передбачено відображення устаткування, придбаного підприємством для резерву, до запровадження в експлуатацію, що на практиці створює певні труднощі при розрахунку амортизаційних відрахувань.

Не знайшла відображення у формах обліку й інформація про зміни первинної вартості інвентарного об'єкта після переоцінки та індексації. Порівняння інвентарних карток форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8 з формою ОЗ-1 «Акт приймання-передачі основних засобів» засвідчує, що в них відсутня лише інформація про висновок приймальної комісії й підписи її членів. Проте, сам факт складання акта і відкриття інвентарних карток свідчить про позитивний висновок комісії, адже при невідповідності технічним умовам об'єкт прийманню не підлягає й інвентарна картка не виписується. Таким чином, доповнивши інвентарну картку підписами членів комісії, можна скоротити форму ОЗ-1. А якщо ввести в неї ще й підписи здавача та одержувача, то при внутрішньому переміщенні об'єктів можна скоротити форму ОЗ-2. Доповнення інвентарної картки підписами комісії з упровадження основних засобів після ремонту, реконструкції, модернізації, а також графою для відображення змін після таких операцій дає змогу скоротити форму ОЗ-3. Можна також не використовувати форму ОЗ-4, якщо доповнити її підписами ліквідаційної комісії й відобразити окремим рядком результати ліквідації об'єкта.

Доцільною на наш погляд є пропозиція економістів, що в якості додатку до акту приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів сформувати окремий первинний бухгалтерських документ, що буде містити розрахунок формування первісної вартості об'єкта. Це обумовлюється обставиною, що усі витрати, пов'язані з надходженням об'єкта основних засобів, підтверджуються окремими бухгалтерськими документами, проте остаточна сума первісної вартості, яка відображена в формі ОЗ-1 й інвентарній картці і складається з цих витрат, фактично не підтверджена первинним документом. Таким чином, здійснивши ряд модифікацій, можна одержати компактну конструкцію практично універсальної форми типу «Інвентарна картка – акт обліку руху основних засобів», що сприятиме не тільки зниженню трудомісткості облікових робіт і скороченню документообігу, а й посиленню контролю завдяки підвищенню рівня інформативності й наочності документів.

Необхідність удосконалення первинних документів зумовлена ще й тим, що вони втратили свій початковий зміст та не задовольняють вимоги користувачів інформації стосовно системи амортизаційної політики підприємства в напрямі нарахування й ефективності використання амортизаційних коштів як основного джерела відтворення основних засобів підприємства. Система первинного обліку операцій з нарахування та розподілу амортизації повинна відповідати вимогам Закону України «Про бухгалтерський

облік та фінансову звітність в Україні» щодо точності інформації. Вона має достовірно відображати процес функціонування системи первинного обліку амортизації основних засобів. Усі її показники повинні мати однозначний зміст, який не допускає різних тлумачень, а також первинні документи мають бути логічно взаємопов'язані один з одним та функціонувати як комплексна система порядку нарахування амортизації залежно від обраного підприємством методу [3, с. 680].

Що стосується упорядкування руху документів та їх своєчасного надходження до бухгалтерії підприємства, то з цією метою доцільно використовувати графіки документообігу для облікових робіт, в яких зазначалась би кількість примірників кожного документа для оформлення тієї чи іншої господарської операції; відповідальні особи та терміни виконання.

Відсутність у фінансовій звітності інформації про стан та окремі групи основних засобів звужує аналітичність їх обліку. На нашу думку, у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» необхідно передбачити статті «Основні засоби, які амортизуються» (код 1010): первісна вартість (1011), знос (1012); та «Основні засоби, які не амортизуються» (1013), в тому числі «земельні ділянки» (1014). Разом з тим, статті щодо інвестиційної нерухомості пропонується виключити в зв'язку з віднесенням їх об'єктів до статей основних засобів.

Що стосується форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ II «Основні засоби»), то в ній доцільно розміщувати статті в розрізі основних засобів основної діяльності та неосновної діяльності (субрахунки до рахунків 10 та 11). Об'єкти, взяті в операційну оренду, та залучені на умовах договорів про надання послуг, слід відображати в окремих графах розділу II. При цьому, статтю 267 розділу пропонується перейменувати на «Знос основних засобів, переданих в операційну оренду». Також є доцільність у складанні форми № 5 малими підприємствами.

Ще однією є проблема щодо обліку матеріальних активів, які передаються в оренду іншим особам. Одночасно вони є основними засобами та інвестиційною нерухомістю, тому їх облік має регламентуватися однаковими узагальненими методичними рекомендаціями.

Вдосконалення потребує не тільки сам процес обліку, але й ефективна організація його на підприємстві, тобто створення автоматизованих робочих місць бухгалтера. Автоматизація обліку основних засобів є важливою складовою автоматизації обліку на підприємстві в цілому. Воно забезпечує документальне оформлення фактів господарських операцій щодо руху основних засобів і нарахування їх амортизації. Застосування бухгалтерських програм дає можливість отримувати оперативну і якісну інформацію з обліку господарських операцій основних засобів.

Не менш актуальною є проблема обліку витрат на ремонт основних засобів. З метою вирішення проблеми дефіциту коштів на проведення ремонтних робіт доцільно в бухгалтерському обліку формувати ремонтний фонд на основі забезпечень майбутніх витрат і платежів, використовуючи для цих цілей субрахунок 474 «Забезпечення інших виплат і платежів». Варто

відзначити, що в жодному нормативно-правовому акті України не надано типові форми для розрахунку забезпечень майбутніх витрат і платежів, тому виникає необхідність не тільки в розрахунку відрахувань у резерв, але і в розробці типових форм.

Деякі труднощі викликають різні підходи щодо обліку витрат на ремонт основних засобів за нормами Податкового кодексу України та за П(С)БО 7. Згідно з ПКУ витрати на поліпшення основних засобів включаються до валових витрат, але не більше 10% сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів на початок звітного року, а в П(С)БО 7 «Основні засоби» всі ці витрати відносяться на витратні рахунки. Виходячи з цього, ми пропонуємо об'єднати бухгалтерський та податковий обліки, відкривши спеціальний рахунок 156 «Витрати на поліпшення основних засобів», на якому акумулювались би усі витрати протягом періоду ремонту з подальшим віднесенням таких витрат на збільшення первісної вартості об'єкта основних засобів. Відкриття додаткового рахунку 156 дасть змогу ефективно контролювати витрати на поліпшення основних засобів, складання фінансової та податкової звітності. Витрати на удосконалення основних засобів у розмірі 10% балансової вартості всіх груп основних засобів, зосереджених на цьому рахунку буде відноситись до складу податкових витрат, а сума, яка перевищує даний 10% мінімум, буде відноситись на підвищення первісної вартості об'єктів, які знаходяться на капітальному ремонті, модернізації або реконструкції.

На основі проведеного дослідження ми пропонуємо наступні шляхи удосконалення обліку основних засобів:

1. спростити класифікацію основних засобів в податковому обліку, вилучивши зі списку шістнадцяти груп об'єктів, на які не нараховується амортизація, і зменшити загальну кількість груп, об'єднавши деякі з них;

2. розробити конкретний стандарт обліку або нормативний акт, який би регулював механізм, інструменти та концепцію визначення активних ринків і справедливую вартість активів з метою їх достовірної оцінки;

3. відкрити спеціальний рахунок 156 «Витрати на поліпшення основних засобів», на якому акумулювались би усі витрати протягом періоду ремонту з подальшим віднесенням таких витрат на збільшення первісної вартості об'єкта основних засобів;

4. створити окремий рахунок «Кошти амортизаційного фонду», на який можуть перераховуватися кошти в розмірі амортизації одночасно із зарахуванням виручки на розрахунковий рахунок, що дозволить контролювати процес відтворення основних засобів підприємств;

5. істотно вдосконалити розробку первинних документів і схем документообігу, а саме:

- включення додаткових реквізитів та вилучення зайвих в діючих документальних формах;

- уточнення найменування форм;

- розробка та/або впровадження форм для обліку основних засобів, в тому числі для земельних ділянок, окремих операцій з об'єктами, для малих та мікропідприємств;

- поєднання пов'язаних форм в одній формі;
- кодування інформації про об'єкти в документальних формах первинного обліку;

6. вдосконалити форми фінансової звітності №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і №5 «Примітки до річної фінансової звітності» щодо обліку основних засобів.

Таким чином, удосконалення теоретичних і практичних засад організації обліку основних засобів повинне здійснюватись у напрямі розширення її управлінських можливостей, максимально пристосовуючи до практичних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень щодо руху основних засобів та ефективності їх використання. Основними шляхами удосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація як кожної форми документів і реєстрів обліку, так і методів, і способів збирання, обробки і узагальнення облікової інформації, адаптованих до сучасних умов. Реалізація вищенаведених дій дасть змогу удосконалити облік основних засобів, підвищити інформативність носіїв облікової інформації і, як наслідок, надасть змогу прогнозувати ефективність їх використання на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Брік С. В., Пинтя Г. К. Нові підходи до обліку основних засобів та ефективність обліку основних засобів у сучасних умовах. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2016. № 13. С. 76-78.
2. Коритний В. О. Шляхи вдосконалення документального забезпечення обліку основних засобів в сільськогосподарських підприємствах. Облік і фінанси. 2018. № 1. С. 53-58.
3. Кравченко М. В., Кошелюк А. О. Переваги, недоліки та оптимізація методики первинного обліку нарахування амортизації в аграрних підприємствах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 21. С. 677-680.
4. Фальченко О. О., Назарчук Є. В. Удосконалення організації обліку основних засобів підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2015. № 25. С. 75-79.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Судакова О. І., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Бардадим М. О., бакалавр Придніпровської державної академії будівництва та
архітектури, м. Дніпро*

В умовах COVID-19 однієї з істотних і негативних сторін економічного життя країни є гостра обмеженість у фінансових ресурсах при одночасній необхідності реалізації масштабних структурних перетворень, впровадження

нових технологій, створення високорозвиненого, конкурентноздатного виробництва. У значній мірі це пов'язане з тим, що внутрішні джерела фінансування підприємств накопичуються повільно внаслідок тривалої економічної кризи, а роль нових національних кредитно-фінансових установ у сумарних інвестиціях залишається недостатньою для розробки та впровадження серйозних довгострокових програм стратегічного розвитку. Як наслідок, виникає необхідність пошуку нових шляхів подолання такої найважливішої проблеми управління економікою, як стимулювання інвестиційної активності у виробничій сфері

Однак тут виникає наступна проблема: значна частина ресурсів, необхідних для реалізації програм розвитку суспільства, перебуває в розпорядженні підприємницьких структур, а основна відповідальність за їх ефективне використання в інтересах суспільства в цілому, а не окремих паразитуючих структур, покладено на державу. Узгодження інтересів держави і її виробничо-підприємницького сектора в процесі вирішення цієї проблеми, на наш погляд, варто здійснювати не тільки фіскальними або силовими методами, але й з використанням організаційного механізму взаємовигідного співробітництва, що дозволить підсилити ефект виходу економічної системи із кризового стану. У цей час уже впроваджуються рекомендації, що дозволяють державним установам робити послуги населенню та підприємствам. В основі такої організації відносин знаходиться інформація, якою володіють професійні співробітники державних установ і організацій, та інструменти впливу на ефективне вирішення окремих специфічних проблем.

У сучасній економічній літературі досить широко викладені результати досліджень, проведених на макро- та мікрорівнях, що дозволяють систематизувати і обґрунтувати головні причини, як загальнодержавної економічної кризи, так і локальних галузевих і функціонально-ресурсних її складових. Узагальнення цих результатів дозволяє виділити наступні основні фактори й одночасно наслідки кризи:

- загальне погіршення стану основних засобів, особливо в наукомістких і базових галузях виробництва;
- нерозвиненість ринку трудових ресурсів і зниження мотивації їх участі у виробничих галузях;
- істотне зниження продуктивності праці у зв'язку з перебоями у виробничих процесах;
- відсутність ефективних економічного, організаційного та мотиваційного механізмів впровадження вітчизняних науково-технічних розробок і розвитку інноваційних процесів;
- руйнування коопераційних зв'язків як усередині країни, так і з традиційними зовнішніми партнерами, у тому числі з партнерами ближнього зарубіжжя та ін.

Розробку і впровадження програм на державному рівні варто розглядати та підтримувати у двох напрямках. По-перше, у напрямку створення механізмів гарантій та підтримки процесів розвитку підприємницьких структур у системі внутрішньодержавної економічної кооперації, що дозволить відновлювати й

розвивати ефективні зв'язки, які забезпечують активізацію фінансового механізму господарюючих суб'єктів. По-друге, у напрямку посилення підтримки інтеграції господарюючих суб'єктів у систему світового економічного співтовариства.

До того ж не слід ігнорувати й проблеми, що стримують співробітництво закордонних партнерів з вітчизняним виробничим і науково-виробничим сектором. До них, зокрема, можна віднести: недостатнє розуміння, а часом і невірне трактування норм вітчизняного законодавства в частині механізмів створення підприємницьких структур з різними організаційно-правовими формами діяльності; недооцінку вимог з дотримання екологічних і санітарних норм, що діють на території конкретної держави; ігнорування неформальних цінностей держави в частині дотримання її національних традицій і норм культури; відсутність банку сценаріїв поводження партнерів у майбутньому; відсутність (або недостатність) інформації про особливості й ступінь розвитку інфраструктури (транспортних комунікацій, фінансових інститутів, у т.ч. сфері страхування); особливості податкового законодавства й можливі напрямки зміни в ньому.

Ми вважаємо, що в розвиток цієї ідеї варто розглядати й варіант, відповідно до якого таку функцію можуть взяти на себе й державні установи, а також контролюючі організації. Для цього в їх структурі доцільно виділити групу аналітиків, яка повинна сформувати інформаційну базу про суб'єкти (підприємства та інвестори), що працюють зі своїм капіталом на території України.

Управління рівнем економічної безпеки підприємницьких структур вимагає значних організаційних зусиль і здійснення визначених витрат, що обумовлює необхідність виділення спеціальної підсистеми (підрозділу) в організаційній структурі, дії якої повинні полягати в ранньому виявленні несподіваних змін як усередині, так і поза підприємством і швидкому реагуванні на них. Це може бути досягнуто в результаті взаємодії проектованої системи з цільовими підсистемами системи управління і логістичною системою підприємства, побудованою на основі кібернетичних принципів регулювання.

Розвиток і становлення цивілізованих ринкових відносин в Україні вимагають перегляду парадигм при вирішенні питань фінансово-економічної безпеки як держави в цілому, так і її окремих господарюючих суб'єктів. При цьому важливо виходити посилаючись на те, що фінансово-економічної безпеки країни й окремих підприємств знаходиться в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Пропоновані механізми повинні посилювати ефективність спрямованості векторів інтересів державних інститутів та підприємств, що впроваджують інновації та нові технології.

Кінцевою метою створення національної системи економічної безпеки є забезпечення захищеності економічних інтересів всіх суб'єктів економічної системи, починаючи від конкретного громадянина, закінчуючи суспільством у цілому. Процес цей досить проблемний, пов'язаний з необхідністю вирішення значної кількості складних протиріч у розвитку економічного базису країни. Але, з іншого боку, саме ця створювана система й дозволить у майбутньому

найбільш ефективним чином вирішувати протиріччя та гармонійно задовольняти систему економічних інтересів суспільства.

Як найбільш важлива функція держави в системі підтримки безпеки господарюючих суб'єктів на сучасному етапі найчастіше розглядається правотворча, що формує систему законів, положень, нормативних правил та інших інструктивних документів, покликаних регулювати фінансово-економічну та юридичну сторону діяльності підприємств. Контроль над дотриманням чинного законодавства в зазначених областях у кожній державі закріплений за створюваними спеціальними інститутами економічного й силового характеру.

Пріоритетність правотворчої функції об'єктивна й особливо значима та обґрунтована на початкових етапах становлення держави, зобов'язаної формувати орієнтири вільних економічних ринкових відносин. Практика підтвердила як позитивні результати розробки й впровадження відповідним політичним, економічним і соціально-психологічним ситуаціям правових механізмів, так і їхні негативні сторони, що є природним наслідком перехідних еволюційних і революційних процесів розвитку будь-якого суспільства.

Розробка програм першого напрямку пов'язана з розривом історичних коопераційних зв'язків як усередині створеної держави, так і зі стратегічними партнерами близького зарубіжжя. Це значно послабило функціонально-ресурсні відносини між підприємствами-суміжниками, стало одночасно і причиною, і наслідком як загальної економічної кризи, так і кризи головного елемента економічної підтримки підприємств - фінансово-кредитної системи. У результаті господарюючі суб'єкти виявилися в системі інформаційного вакууму, оскільки держава, використовуючи в основному фіскальні інструменти наповнення бюджету, не взяла на себе функцію створення банку даних про техніко-технологічні та інноваційно-технологічні можливості підприємств, а, отже, не приймала в достатній мірі реальної участі в структурній перебудові виробничого сектора економіки. Найбільш прийнятним методом виживання в створеній системі невизначеності для вітчизняних підприємств стала тінізація їх діяльності, що супроводжується тінізацією руху фінансового капіталу. При цьому, як не парадоксально, саме вона підтримала й дотепер забезпечує функціонування значної частини виробничих і комерційних підприємств, підприємств сфери послуг, фінансово-кредитних установ, що є неприпустиме явище з погляду економічних і моральних інтересів суспільства. Очевидно, що переборювати це негативне явище тільки силовими методами досить складно в організаційному та досить затратна в економічному аспектах.

У системі тіньової економіки, з метою захисту власних економічних інтересів, підприємства все частіше використовують аргумент комерційної таємниці, приховуючи нелегітимні дії. Не заперечуючи об'єктивної необхідності в захисті конфіденційної інформації, все-таки варто враховувати та оцінювати негативність цього масового явища в сучасному суспільстві. Закритість інформації, що перевищує розумний її рівень, стримує можливості активного розвитку підприємств, знижує рівень їх комунікативності та, як наслідок, стає зворотним боком ефективного й активного впровадження

програм розвитку, особливо пов'язаних з реалізацією інвестиційно-інноваційних процесів.

Реальне сприяння усуненню цього негативного явища в суспільстві може зробити створення на державному рівні інформаційної бази у вигляді виробничо-економічного паспорта підприємств і визначення схеми його можливих кооперативних зв'язків з підприємствами-суміжниками. У системі такої інформаційної бази варто також сформувати систему рейтингових показників, що дозволяють оцінювати чистоту його організаційно-правової та фінансової діяльності. Реалізація пропонованого підходу дозволить підвищити довіру до діяльності підприємств, як з боку партнерів-суміжників, так і з боку потенційних інвесторів. Особливо важливо реалізувати цей механізм для підприємств, що освоюють інноваційні технології та продукцію, що вимагає залучення у великих розмірах фінансових ресурсів.

Організаційно структуру, що займається формуванням такої інформаційної бази, варто створювати на рівні регіонів, можливо, у системі виконавчої влади у формі агентств. У її функції доцільно включити також установлення взаємовигідних міжрегіональних економічних відносин, оцінку економічного потенціалу діючих у конкретному регіоні підприємств. Це дозволить забезпечувати більш об'єктивною інформацією фінансові служби виконавчої влади при складанні регіонального бюджету. Для успішної роботи агентство вправі залучати кваліфікованих експертів-аналітиків. Як форми співробітництва між підприємствами й агентствами можна рекомендувати оформлення одноразових договорів або абонентне обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Sudakova O.I., Lopatka K.A. Diagnostics in system management by economic security of enterprise. Integration of traditional and innovation processes of development of modern science: collective monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2020. PP 156–173
2. Судакова О. І., Лопатка К. А., Іващенко О. М. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур в умовах динамічних змін економічного середовища // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці». - Державний університет інфраструктури і технологій, 2020. – С. 358-360
3. Верхоглядова Н.І., Судакова О.І., Поляєва Л.О. Концепція впровадження логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». № 33. Одеса: МГУ, 2018. С. 44-49
4. Судакова О.І., Формалюк В.Д., Черевко В.О. Методологічні аспекти організації ефективної інформаційної безпеки підприємства. Вісник ОНУ. Серія: Економіка. 2019. Том 24. Випуск 5 (78). С. 71-75
5. Фісуненко П.А., Судакова О.І., Деркач С.В., Притуляк Є.О. Методологічні аспекти забезпечення інформаційної безпеки підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Випуску 6 (23). С.426-431
6. Судакова О.І., Іванов В.І., Медведєв Р.С. Теоретичні основи забезпечення інформаційної безпеки персоналу в стратегіях розвитку підприємства / Економіка та суспільство. 2018. № 18. Режим доступу до журналу: www.economyandsociety.in.ua
7. Verkhogliadova N. I., Sudakova O. I., Borysovych O. M. Système logistique de l'entreprise comme base organisationnelle pour l'amélioration de la sécurité économique //

ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ COVID-19 І АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Судакова О. І., доцент кафедри економіки та підприємництва, Мальцев С.В., магістр Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, м. Дніпро

Забезпечення фінансово-економічної безпеки в Україні на різних рівнях управління економікою порівняно недавно, в умовах COVID-19, стало розглядатися як найважливіша національна проблема. Як найбільш важлива функція держави в системі підтримки безпеки підприємницьких структур на сучасному етапі найчастіше розглядається правотворча, що формує систему законів, положень, нормативних правил та інших інструктивних документів, покликаних регулювати фінансово-економічну та юридичну сторону діяльності підприємств. Процеси поступового розвитку та становлення цивілізованих ринкових відносин у нашій країні вимагають перегляду деяких парадигм у питаннях економічної безпеки як держави в цілому, так і окремих підприємницьких структур. При цьому важливо виходити з того, що економічна безпека країни та окремих підприємницьких структур знаходиться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Основними державними інструментами, що активізують інновації у виробництві, є податкова політика і політика банківського кредитування, які на певний період створюють сприятливе середовище для комерціалізації, а значить, і умови для пожвавлення інноваційної діяльності підприємств. Умовам ринку адекватна така форма інноваційної діяльності, як інноваційне підприємництво – прогресивний напрям традиційного підприємництва, який в кінцевому рахунку визначає науково-технічний і технологічний прогрес.

Інтереси підприємництва, які об'єктивно існують в інноваційній сфері, повинні співпадати з інноваційними процесами. Це не означає, що вони автоматично реалізуються у виробництві. Ланкою, що зв'язує інноваційні рішення і інвестиційні дії є мотивація підприємництва. У зв'язку з цим в умовах всесвітньої економічної кризи доцільно виділяти два різних, але взаємозалежних рівня мотивації підприємництва: 1) мотивація самої підприємницької діяльності як комплекс умов формування економічних інтересів підприємця (власника капітальних ресурсів) в організації і здійсненні виробництва з метою отримання прибутку або інших форм доходу і 2) мотивація інноваційних дій найманих працівників всіх рівнів (від менеджерів до робітників).

Значить, у межах загальної стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства постановка відповідної мети відображає інтереси

його власника, а включення виробничого колективу в реалізацію цієї мети прямо залежить від ефективності мотивації праці на даному підприємстві.

Умови ринку і необхідність короткострокової окупності інноваційних проектів формують основу розбіжностей між інноваційним підприємництвом і інноваційною діяльністю.

Задачі активізації інноваційної діяльності на підприємстві формують необхідність в її інфраструктурі, яку можна визначити як сукупність інституційних і організаційних форм забезпечення нормального протікання інноваційних процесів. Елементи цієї інфраструктури доцільно розглядати на рівні підприємства, галузі, регіону, національної економіки.

Гнучка система управління, яка сполучає в собі планування і цільовий підхід до реалізації, в якості обов'язкової умови розвитку зокрема передбачає і реалізацію інноваційної політики фірми. При цьому чинником, що випереджає формування і реалізацію стратегічних планів розвитку, є наявність відповідного кадрового потенціалу. Особисті якості, кваліфікаційний рівень, досвід, система матеріального і морального стимулювання управлінців всіх рівнів – обов'язкові умови активізації комерційної діяльності підприємств взагалі і інноваційної зокрема.

Задачі інноваційного розвитку промислової власності підприємства зумовлюють необхідність створення відповідної економіко-правової бази, що передбачає рішення наступних проблем:

- включення патентної і ліцензійної політики в стратегічні плани підприємства, їх реалізація у складі технологічної, інноваційної і інформаційної стратегії;

- організація в маркетингових службах підвідділів, що спеціалізуються на ринках інноваційних технологій, продуктів інтелектуальної праці, ноу-хау, ноу-вей, високотехнологічних об'єктів промислової власності, на ринках інвестиційного капіталу за умови розробки методик оцінки ефективності його залучення до інноваційного розвитку;

- створення організаційно-правового механізму захисту і економічних умов для активізації інтелектуального капіталу підприємства;

- переорієнтація виробничих задач на створення і серійне виробництво високотехнологічної продукції, яка відповідає світовим стандартам, а в перспективі випереджає їх;

- організація патентного і ліцензійного захисту видів високотехнологічної продукції (об'єктів промислової власності), їх правового забезпечення всередині країни і за кордоном.

Комерційна реалізація інноваційної діяльності передбачає узгодження відповідних задач із загальнонаціональними задачами державної інвестиційно-інноваційної політики, з одного боку, і зіставлення з кон'юктурою і перспективами її динаміки на відповідних ринках – з іншою.

Виходячи з ролі і значення інноваційної політики підприємства в забезпеченні нормальних умов розширеного індивідуального відтворення, формування ринкового механізму регулювання і реструктуризації підрозділів підприємства доцільно розглядати з позицій обов'язкового впровадження

досягнень науково-технічної і технологічної революції та використання сучасних продуктів інтелектуальної праці.

Комплексне вирішення задач інноваційного розвитку передбачає забезпечення єдності й узгодженості інвестиційно-інноваційних програм на макро- і мікроекономічних рівнях, поєднання методів державного регулювання з ринковими на основі врахування в ринковому підході до формування інноваційних планів на підприємстві не тільки кон'юнктури інноваційних ринків, але і діючого державного інструментарію – регламентуючої умови реалізації державних інноваційних програм.

В процесі ринкового реформування, ускладненого структурною кризою, планування інноваційних процесів несе додаткові чинники ризику з боку як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Зовнішні чинники ризику інноваційної діяльності наступні: можливість поглиблення кризових явищ в економіці; припинення діяльності в даній сфері у зв'язку з глибинними технологічними змінами; нестабільність платоспроможного попиту, помилковий прогноз зміни його структури; скорочення життєвого циклу товару (технології) щодо збільшення тривалості досліджень і термінів впровадження.

Внутрішні чинники ризику інноваційної діяльності: висока питома вага і вартість позикового капіталу; розрив господарських зв'язків з постачальниками; старіння технології в процесі її впровадження; недостатня гнучкість менеджменту і організаційної структури; недостатня кваліфікація і мобільність персоналу, висока текучість кадрів.

Оцінка ступеня впливу зовнішніх і внутрішніх чинників ризику, розробка програми дій по його зниженню значною мірою обумовлюється наявністю сучасної інформаційної бази, що істотним чином підвищує ступінь обізнаності про наявність тих або інших кризових явищ. В загальному процесі розробки і реалізації інноваційної стратегії зростаючу роль відіграє служба маркетингу, покликана визначати наявність і ємність ринку збуту нового продукту. Кінцева мета програми маркетингу – визначення його рентабельності і ухвалення рішення про доцільність виробничого освоєння.

Зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємств, пов'язані з прискоренням науково-технічного прогресу, індивідуалізацією споживчого попиту, нестійкою ціновою ситуацією на світових ринках сировини і палива і, у зв'язку з цим, з необхідністю проникнення в нові сфери діяльності, зумовили розвиток нової форми організації – підприємницьких мереж «високих технологій». Вони об'єднують крупну виробничу компанію, фірми венчурного капіталу і малі інноваційні підприємства, що займаються розробкою і впровадженням нових технологій в області мікроелектроніки, біоенергетики, інформатики й ін.

Формування мереж «високих технологій» може відбуватися за рахунок впровадження на крупних виробничих підприємствах матричних організаційних структур у вигляді проектних і науково-дослідних груп. Мета їх створення – зміцнення позицій основного виробництва, підтримка його

ефективності, продовження життя материнського підприємства, а також корекція концепцій його розвитку.

Якщо ж крупна компанія ставить задачу освоєння принципово нових продуктів і проникнення в нові області діяльності, то у венчурні мережі притягуються малі підприємства зі сторони, які самостійно займаються як розробкою проектів, так і їх просуванням на ринок.

Створення венчурних мереж на основі ефективного партнерства малих і крупних підприємств з фінансовими інститутами – це основний напрямок реалізації науково-технічних програм в нашій країні. Воно дозволить здійснювати пряме фінансування наукових розробок, сприятиме пом'якшенню суперечності між необхідністю кардинального оновлення науково-виробничої бази майже всіх галузей народного господарства і незатребуваністю наукового потенціалу українських вчених, а також дасть можливість підприємствам зміцнити свої позиції на ринку.

Основною метою стратегічного планування наукомістких галузей на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки повинна бути не тільки техніко-економічна оцінка перспективних проектів, що реалізуються, але і розробка галузевих критеріїв та параметрів фінансово-економічної безпеки, пошук додаткових джерел фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційного процесу, способів конкурентної боротьби і завоювання міцних позицій на різних сегментах внутрішнього і зовнішнього ринків наукомісткої продукції.

Таким чином, умовою розвитку вітчизняних виробничих підприємств в конкурентному середовищі, що ускладнюється, є вибір і здійснення ними інвестиційно-інноваційних стратегій. При цьому висока витратність і ризик реалізації відповідних проектів, з одного боку, і загострення конкуренції у всьому різноманітті її форм, видів і проявів з іншого, – формують і посилюють загрозу економічній безпеці як на мікро-, так і на макрорівні.

Загроза фінансово-економічній безпеці може бути визначена в кінцевому вигляді як будь-який збиток, інтегральний показник якого виражатиметься ступенем зниження економічного потенціалу країни або її економічних суб'єктів за певний проміжок часу. Під чинником, що загрожує економічній безпеці, розуміється сукупність умов, перешкоджаючих реалізації національних економічних інтересів або таких, що загрожують скороченням виробничого потенціалу суб'єктів господарської діяльності.

Для високотехнологічних виробництв оцінка стану фінансово-економічної безпеки важлива, в першу чергу, тому що потенціал цих виробництв – головний стабілізуючий чинник сучасного розвитку української економіки, гарант економічної незалежності і безпеки нашої країни.

Для характеристики стану фінансово-економічної безпеки країни використовується достатньо повна і представницька система макроекономічних показників, які описують її економічний стан, використання потенціалу, якість життя населення та ін. Ключові параметри фінансово-економічної безпеки України відображають динаміку виробництва, стан бюджету і державний борг.

Постійне посилення чинників, що загрожують фінансово-економічній безпеці наукомістких виробництв і обумовлюють їх депресивний стан, ставить питання про створення системи моніторингу стану і динаміки цих відповідальних секторів промисловості з метою завчасного попередження загрози небезпеки і вживання необхідних заходів захисту і протидії, оскільки вони мають особливу значущість для економіки, оборони і соціальної стабільності.

Основна мета моніторингу наукомістких виробництв повинна бути такою: системно-аналітичне вивчення тенденцій розвитку науково-виробничого потенціалу цих виробництв; визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності дії загрозливих чинників на потенціал наукомістких виробництв; прогнозування наслідків дії загрозливих чинників на потенціал наукомістких виробництв.

На сучасному етапі національні інтереси України вимагають вживання дієвих заходів, спрямованих на збереження і розвиток її науково-технічного потенціалу, більш ефективного його використання для подолання кризових явищ в економічному і соціальному розвитку.

Відсутність можливостей розвитку наукових досліджень, оперативного впровадження їх результатів у виробництво, реагування на світові науково-технічні досягнення і ефективного використання їх в національних інтересах стало однією з причин низької конкурентоспроможності наших підприємств на зовнішньому ринку. В обставинах, що склалися, перспективним напрямом вирішення проблем в цій сфері є перехід вітчизняного наукомісткого виробництва на інноваційний шлях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Sudakova O.I., Lopatka K.A. Diagnostics in system management by economic security of enterprise. Integration of traditional and innovation processes of development of modern science: collective monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2020. PP 156–173
2. Судакова О. І., Лопатка К. А., Іващенко О. М. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур в умовах динамічних змін економічного середовища // Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці». - Державний університет інфраструктури і технологій, 2020. – С. 358-360
3. Верхоглядова Н.І., Судакова О.І., Поляєва Л.О. Концепція впровадження логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства / *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. № 33. Одеса: МГУ, 2018. С. 44-49
4. Судакова О.І., Формалюк В.Д., Черевко В.О. Методологічні аспекти організації ефективної інформаційної безпеки підприємства. *Вісник ОНУ. Серія: Економіка*. 2019. Том 24. Випуск 5 (78). С. 71-75
5. Фісуненко П.А., Судакова О.І., Деркач С.В., Пригуляк Є.О. Методологічні аспекти забезпечення інформаційної безпеки підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуску 6 (23). С.426-431
6. Verkhogliadova N. I., Sudakova O. I., Borysovych O. M. Système logistique de l'entreprise comme base organisationnelle pour l'amélioration de la sécurité économique // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Антикризове управління: держава, регіон, підприємство». Ле-Ман, Франція, 2018. С. 72-74

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сухорукова А. Л., канд. наук з держ. упр., Агафонов А. О., здобувач вищої освіти, Миколаївський національний аграрний університет

В умовах ринкової економіки головною метою для кожного підприємства є отримання прибутку. Одним із найважливіших способів збільшення прибутку на будь-якому підприємстві є зменшення його операційних витрат. Науковці сходяться у поглядах (А.Д. Шеремет, С.В. Калабухова, І.Д. Лазаришина та інші) на важливості таких основних принципів економічного аналізу (операційних витрат), як: ефективність (економічність), конкретність, комплексність, науковість, об'єктивність, оперативність, періодичність, системність. Тож, досліджуючи різноманітні наукові роботи, можна сказати, що саме аналіз операційних витрат найбільш доцільно характеризує ефективність використання ресурсів і найбільш точно визначає рентабельність діяльності.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»: «Витрати - це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу» [1].

На думку Мних Є.В., операційні витрати є основною складовою витрат підприємства. До них входять: виробнича собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

До виробничої собівартості включають: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати.

До складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу об'єкта витрат, у тому числі купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до цього об'єкта витрат.

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, орендна плата за земельні ділянки, амортизація, вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого технічного неминучого браку тощо.

До адміністративних витрат на підприємстві належать:

а) загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

б) амортизація та витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання;

в) витрати на службові відрядження та інші витрати апарату управління;

г) винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);

д) витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні тощо);

е) податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, які включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

є) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;

ж) інші витрати загальногосподарського призначення:

– послуги Інтернет;

– обслуговування комп'ютерних програм;

– передплата періодичних видань;

– придбання друкованої продукції (нормативно-правові акти, бланки);

– витрати на канцелярське приладдя.

Витрати на збут включають:

а) оплату праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам і працівникам підрозділів, які забезпечують збут;

б) витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

в) витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;

г) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції (амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);

д) витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції, транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції відповідно до умов договору поставки.

Серед інших операційних витрат слід виокремити:

а) собівартість реалізованих виробничих запасів;

б) сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінення запасів;

в) втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, які пов'язані з операційною діяльністю підприємства);

г) витрати на обслуговування операційної оренди активів;

д) економічні санкції (штрафи, пені, неустойки)

Мета аналізу витрат на підприємстві полягає у визначенні резервів можливого зменшення витрат операційної діяльності внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства [2].

Основними методами проведення аналізу витрат на підприємстві є: загальний аналіз, факторний аналіз, ретроспективний аналіз, перспективний аналіз, метод АВС, метод деталізації, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз - визначення структури підсумкових показників з виявленням зміни кожної позиції порівняно з попереднім періодом, нормативні моделі, порівняльний аналіз.

На нашу думку, для оптимізації операційних витрат на підприємстві слід передбачити проведення інноваційних заходів:

- впровадження нових технологій;

- поліпшення організації виробництва та праці;

- моніторинг внутрішнього та зовнішнього аудиту;
- застосування ресурсозберігаючої техніки;
- використання маловідходних технологій тощо.

В результаті ці заходи сприятимуть усуненню непродуктивних витрат і втрат, ліквідації браку, кращому обслуговуванню обладнання, посиленню контролю за зберіганням ресурсів, зменшенню частки управлінських видатків тощо.

Отже, аналіз операційних витрат на підприємстві дозволяє оптимізувати процес виробництва та надати повну аналітичну інформацію для його подальшого стратегічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 "Витрати" (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00_2
2. Рокожиця А.Ю. Аналіз операційних витрат: стаття [Електронний ресурс]. Режим доступу до джерела: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Rokozhitsya-A.YU.-Ivata-V.V..pdf>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

*Сухорукова А. Л., канд. наук з держ. упр., Гураль Г. А., магістр,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

В сучасних умовах розвитку системи оподаткування існує чимало невирішених питань, зокрема, оптимальність ставок, результативність адміністрування розрахунків з бюджетом, гармонізація податкового та фінансового обліку тощо. Зміни, що відбулися в структурі податкових відносин, потребують детального вивчення та аналізу. Саме тому питання податкового менеджменту та податкового планування як на підприємстві, так і в державі в цілому мають стратегічне значення.

Сьогодні система менеджменту є невід'ємним елементом будь-якої сфери економічних і суспільних відносин. З часу запровадження податкового кодексу спостерігається суттєве, проте нерівнозначне податкове навантаження на суб'єктів господарювання, що призводить до диспропорційних умов конкуренції. Особливого значення набуває впровадження в діяльність підприємств заходів щодо оптимізації податкових платежів, теоретичні та методичні засади яких визначає податкове планування [1].

Податковий менеджмент є складовою всієї податкової політики, як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Він являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з вибором податкової системи, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їх здійсненням. Завданням податкового менеджменту є розробка податкової політики підприємства залежно від його економічної стратегії та напрямів

діяльності, а також визначення такої системи податків, яка б дала змогу отримувати найбільші прибутки, оптимізуючи податкові платежі до державного бюджету.

Ефективність податкового планування полягає у мінімізації податкових зобов'язань шляхом законного використання колізій і недоробок нормативних законодавчих актів. При цьому платник податків повністю розкриває свою облікову і звітну інформацію податковим органам. Базові засади податкового планування – максимізація доходу за рахунок мінімізації податків. Одним із найважливіших показників ефективності податкового менеджменту підприємства є мінімізація податкових зобов'язань шляхом законного використання існуючих протиріч Податкового кодексу України. Суб'єкт господарювання повністю розкриває свою облікову та звітну інформацію у податковій та фінансовій звітності. Основою належно організованого податкового менеджменту на підприємстві є максимізація доходу за рахунок мінімізації податків [2].

Згідно з тенденціями розвитку податкового менеджменту в Україні, складові системи податкового менеджменту підприємства доцільно представити наступними елементами:

- стратегія оптимізації податкових зобов'язань з чітким планом її реалізації;
- оптимізація договірних відносин з контрагентами через вибір типу договору, партнера по бізнесу і умов операції;
- організація системи бухгалтерського і податкового обліку, що дозволяють оперативно отримувати об'єктивну інформацію для податкового менеджменту;
- планування раціонального розміщення активів не тільки з погляду прибутковості інвестицій, але і розмірів податків, що сплачуються при отриманні доходів;
- формування облікової політики для оподаткування, з максимальним використанням можливостей зниження податкового тягаря, передбачених податковим законодавством України, з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників;
- застосування обґрунтованих і ефективних методик розподілу непрямих витрат, що дозволяють зменшити податкові платежі;
- визначення і моніторинг пільг, діючих в поточному і наступних податкових періодах, якими має право користуватися підприємство;
- розробка системи контролю за наднормативними витратами, що не враховуються в оподаткуванні [3].

Як свідчить міжнародний досвід розвитку системи оподаткування, саме законодавство штовхає платників податків на пошук шляхів ухилення від сплати податків, оскільки механізм оподаткування суперечить загальній економічній логіці, а часто і здоровому глузду: відсутність чітких правил у визначенні бази оподаткування, неефективна система адміністрування податків, недовіра до уряду тощо. На жаль, сьогодні в Україні відсутні чіткі критерії як

самих процедур податкового планування, так і оцінки дій платника за результатами його впровадження на підприємстві.

Ключовим питанням на сьогодні у системі формування податкового менеджменту має стати реформування системи адміністраторів податків і зборів. Сучасна система адміністраторів складається з кількох незалежних органів державної влади, зокрема, Державної фіскальної служби, Державної митної служби [4]. Доцільним, на нашу думку, є об'єднання адміністраторів за принципом спільного запровадження реалізації механізмів адміністрування податків і зборів та проведення єдиної державної податкової, митної та бюджетної політики.

Таким чином, запровадження системи податкового менеджменту на макрорівні є своєчасним та необхідним. Запровадження Податкового кодексу дало змогу стверджувати, що багато зазначених у ньому положень, принципів залишаються сьогодні задекларованими. Разом з тим, реформування податкової системи беззаперечно є фактором створення раціональної податкової системи з вищим ступенем цілісності, нейтральності, справедливості, передбачуваності, відповідності вимогам податкового законодавства ЄС.

В умовах реформування податкової системи ефективність податкового менеджменту на рівні держави полягає в умінні розпізнавати стратегічні проблеми та швидко вирішувати їх, зменшуючи негативний вплив на збалансованість фінансової системи та на обсяги податкових надходжень до Державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Атаманенко І. Методи оптимізації оподаткування в системі податкового планування. Збірник наукових праць Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.pbuv.gov.ua.
2. Алексєєв І. Планування інформаційного забезпечення податкових потоків підприємства. Формування ринкової економіки в Україні. 2009. № 19. С. 3-6.
3. Карпінський Б. А., Залуцька Н. С. Стратегічний податковий менеджмент як механізм управління економічним розвитком держави. Стратегічні пріоритети. 2007. № 4 (5). С. 39-42.
4. Валєєва Д.Р. Податковий менеджмент у системі управління підприємством [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://intkonf.org/valeeva...emstvom>.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНІ

*Сухорукова А. Л., канд. наук з держ. упр., Льоткіна Т. Є., бакалавр,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Всесвітньо відомо, що саме у Німеччині зародилася перша в світі наукова школи управління державними фінансами та адміністрування податків, так звана камералістика (Kameralwissenschaft, Kameralia). Предметом цієї науки був цикл господарських, фінансових та адміністративних знань а головною

задачею була кваліфікована підготовка державних службовців, які б відповідали вимогам високого професіоналізму і пунктуальності [1].

Закономірно, що саме Німеччина стала батьківщиною одного із сучасних напрямків неоліберлізму – фрейбурзької школи ордолібералізму. Представники цієї школи поєднують у своїх вченнях переваги вільного підприємництва на ринку і демократії з твердим правопорядком [2].

В наш час, завдяки розвитку специфічних економічних течій, Німеччина є однією з держав, які відомі високим рівнем розвитку податкової кампанії в країні. Зокрема, німецькій податковій системі притаманні такі риси, як: високий коефіцієнт виконання фіскальної функції податків завдяки дисциплінованості платників; легітимність оподаткування; професіоналізм і кваліфікованість спеціалістів податкової служби; інвестиційна, капіталотворча, екологічна спрямованість оподаткування; досконалість адміністративно-фіскальних технологій; нейтральне податкове навантаження на підприємництво; відповідність податкового законодавства правовим нормам ЄС [3].

На території Федеративної республіки Німеччина діє множинна податкова система, яка включає в себе близько 50 видів окремих податків, які загалом можна поділити на 5 груп: загальні, федеральні, земельні, общинні і релігійні. Надходження прибутку до бюджету з податків складає близько 40% усієї суми доходів країни. Максимальна ставка прибуткового податку складає 50%. Ставки майнового податку складають 0,5% на майно фізичних осіб і 0,6% на майно юридичних осіб. Загальна ставка ПДВ в Німеччині складає 15%. Крім того, нещодавно у ФНР було введено особливий екологічний податок [3].

Складна і високорозвинена система не може функціонувати без контролюючого органу. Головним функціональним і структурним підрозділом німецької податкової служби є податкова інспекція. До складу інспекції входять різні відділи, які поділяються за видовими ознаками податків, наприклад відділ оподаткування юридичних осіб, слідчий та розшуковий відділ тощо [2].

У 2006 році в результаті реорганізації в структуру міністерства фінансів ФНР було введено три нових підрозділи: Федеральне центральне податкове управління, Федеральне управління з питань централізованого обслуговування та неурегульованої власності, Технологічний центр з обробки даних та інформаційних технологій для адміністрування федеральних доходів. Новоутворені підрозділи призначені для посилення фіскально-організуючої ролі федерального центру. Функції менеджменту, контролю за проведенням податкової політики і діяльності податкових інспекцій на рівні земель покладено на підрозділи міністерства фінансів землі.

Для збільшення кількості висококваліфікованих кадрів у кожній із федеральних земель діють фінансові академії та коледжі. У восьми найбільш економічно розвинених регіонах відкрито Головні регіональні фінансові дирекції, сервісні центри з підготовки спеціалістів податкової служби та центри електронної обробки даних. Оперативну роботу з транспортування податків і функцію перевірки податкових декларацій покладено на персонал податкових

інспекцій під контролем старших інспекторів. Фаховий рівень податкових інспекторів оцінюють і контролюють за бальною системою [3].

Досліджуючи організацію податкової системи будь-якої країни, слід звернути увагу на заходи, які призначені для мінімізації податкового боргу перед бюджетом. Зокрема, в Німеччині з цією метою застосовують такі дії, як: позбавлення боржника права виїжджати за кордон, закриття бізнесу чи скасування ліцензії, допуск платників до укладень контрактів з державою лише при умові ліквідації боргу. Платник отримує право голосувати на виборах розпоряджатися спадщиною тільки після подачі відповідної податкової декларації.

Зазвичай, будь-які податкові органи постійно надають послуги з консультацій для платників. Разом з тим, для платників (зокрема підприємців), які потребують пояснень в більш складних випадках, консультації надає Федеральна палата з питань оподаткування.

Поліцейські обов'язки в сфері оподаткування здійснює Служба податкового розшуку. Представники цієї служби розслідують правопорушення, які пов'язані незаконним ухиленням від сплати податків та приховуванням реального рівня доходів. Відомо, що рівень ухилення від податків у Німеччині порівняно невеликий – не більше 10% від потенційної суми податкових платежів [2].

Разом з тим, на увагу заслуговує досвід поєднання прав і обов'язків громадян Німеччини у податковому процесі. Навіть сам факт розслідування з питання податків завдає значної шкоди репутації і авторитету платника податків. Через це, у випадку безпідставного притягнення до такого розслідування, громадянину має бути компенсовано нанесені збитки і моральну шкоду. Крім того, на громадян Німеччини покладений обов'язок сприяти органам податкової системи. Ці особи повинні інформувати податкову службу про усі події і обставини, які мають вплив і значення для належного здійснення оподаткування.

Загалом, для Німеччині характерний високий ступінь збирання податків у бюджет. Такий висновок обумовлюється декількома факторами: високим рівнем відповідальності і дисциплінованості платників податків, національною схильністю до підтримання встановленого порядку у суспільстві, високим показником професіоналізму і кваліфікаційності органів податкових служб, докладно розробленим податковим законодавством, яке дозволяє швидко і якісно вирішувати і попереджати конфлікти та правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних держав. К.: КондорВидавництво, 2012. 222с.
2. Державна податкова служба України. Світовий досвід оподаткування: Федеративна Республіка Німеччина. [Електронний ресурс] / Державна податкова служба України. 2021. Режим доступу до ресурсу: <https://tax.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/nimetchina/>.
3. Державна фіскальна служба України. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. [Електронний ресурс] / Державна

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

*Сухорукова А. Л., канд. наук з держ. упр., Ческідова І. О., магістр,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Кризові явища є типовими факторами, які здійснюють вплив на ринкову економіку країни. Одним із таких факторів, здатних впливати на економічні процеси виявилось стрімке поширення пандемії COVID-19.

Активне поширення COVID-19 в Україні здійснило вагомий вплив на фінансовий сектор України, вплинувши таким чином і на діяльність банківських установ, а саме: перехід на дистанційне обслуговування, погіршення фінансових показників діяльності, запровадження антикризових заходів тощо. Тому дослідження антикризового менеджменту банківських установ в умовах пандемії є досить актуальним.

Антикризове управління банком – це управління, завданнями якого є створення умов для збереження фінансової стійкості та довіри до банків шляхом передбачення загроз кризових явищ, аналізу їх симптомів, розробки та впровадження ефективних заходів щодо зменшення негативних наслідків кризи та використання впливу її чинників для формування подальшої стратегії розвитку банків [1].

Найбільш розповсюдженими методами діагностики кризових явищ є:

Таблиця 1

Методи діагностики кризових явищ

Напрямок діагностики	Методи діагностики
Визначення загроз зовнішнього середовища	SWOT, PEST – аналіз, сценарний аналіз зовнішніх факторів впливу на виникнення криз
Визначення ймовірності виникнення банківської кризи	- нормативні моделі; - порівняльний аналіз; - мікроекономічне стрес-тестування; - зовнішнє та внутрішнє рейтингове оцінювання
Ідентифікація настання банківської кризи	бінарний аналіз, метод прихованого рейтингу

Джерело: побудовано із використанням [1]

В міжнародній практиці широко застосовується такий інструмент антикризового менеджменту, як стрес-тестування, яке забезпечує потенційні втрати, які можуть виникнути внаслідок негативних чинників в економіці країни.

Проведення стрес-тестування дозволяє попередити ризики, які можуть виникнути в майбутньому, шляхом запровадження певних заходів, а саме: оцінка кредитного ризику, реструктуризація кредитів, які в період COVID-19 нездатні обслуговуватись позичальниками, проведення роботи з непрацюючими кредитами тощо.

Оцінити вплив COVID-19 на банківську систему можна шляхом аналізу основних показників діяльності банківських установ.

Таблиця 2

Основні показники діяльності банківських установ

Показник	01.12.2019	01.12.2020	01.09.2021
Рентабельність активів, %	4,72	2,93	3,67
Рентабельність капіталу, %	37,37	22,92	32,26
Чистий прибуток (збиток), млн.грн	58356	39727	45592
Регулятивний капітал	147073,2	181880,5	19916,7
Норматив короткострокової ліквідності, %	94,40	88,55	89,21

Джерело: сформовано автором на основі даних [2]

Отже, аналізуючи основні показники діяльності банківських установ в Україні, можна зробити наступні висновки: фактично, карантинні обмеження в Україні почали впроваджуватися навесні 2020 року, як наслідок, на кінець 2020 року спостерігається зменшення рентабельності активів банків з 4,72 % до 2,93%. Зменшення прослідковується також згідно показника рентабельності капіталу з 37,37% до 22,92%.

Чистий прибуток банків в 2020 році зменшився на 18629 млн грн, що стало найнижчим результатом за останні роки, проте станом на 01.09.2021 року спостерігається збільшення чистого прибутку, що свідчить про запровадження ефективних антикризових заходів в банківській системі України.

Національний банк України ухвалив комплекс антикризових заходів щодо підтримки банківського сектору, включно на період проведення обмежувальних заходів, таким чином зменшуючи навантаження на банківські установи:

- банкам рекомендовано реструктуризувати кредити позичальників, які зазнали фінансових труднощів від запровадження обмежувальних заходів та не можуть обслуговувати кредити. Банкам дозволено не поширювати окремі ознаки дефолту на кредити, які будуть реструктуризовані;
- банки мають право визначити та установити в стратегії управління проблемними активами цільовий рівень непрацюючих кредитів на 2021 рік з урахуванням очікуваних економічних наслідків карантину та обмежень у короткостроковому періоді.
- банкам дозволено проводити стрес-тестування із застосуванням лише одного стрес-сценарію, який повинен передбачати тривалий негативний економічний ефект від пандемії;

- Національний банк продовжить дистанційний режим тестування керівників банку та кандидатів на керівні посади у форматі співбесіди з кандидатами шляхом відеоконференції;

- до червня 2021 року до банків та банківських груп не застосовуються заходи впливу за порушення вимог до показників капіталу, ліквідності, кредитного ризику тощо. Таке рішення діятиме лише, якщо порушення виникли через негативний вплив карантину [3].

Отже, сутність антикризового менеджменту полягає в створенні умов для збереження фінансової стійкості, шляхом передбачення загроз кризових явищ. [4]

Банківські установи хоч і зазнали впливу пандемії, проте в переважній більшості виявилися стійкими. В умовах COVID-19 розвитку набули цифрові технології, дистанційне обслуговування, антикризові заходи, здійснені Національним банком України також допомогли банківським установам протистояти негативному впливу пандемії, і, таким чином в 2021 році в порівнянні з 2020 роком спостерігається незначне покращення фінансових показників банківських установ, що свідчить про ефективність антикризового менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Лачкова В. Фінансовий менеджмент у банку: навчальний посібник. Харків: ХДУХТ, 2017. С.156-165.
2. Офіційний сайт Національного банку України, статистика. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 25.10.2021).
3. Офіційний сайт Національного банку України – Підтримка банків та економіки на період дії карантинних заходів. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zaprovadjeno-antikrizovi-zahodi-dlya-pidtrimki-bankiv-ta-ekonomiki-pid-chas-posilenogo-karantinu> (дата звернення: 25.10.2021).
4. Коваленко В. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання : монографія. Одеса, 2013. 381 с.

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ COVID-19

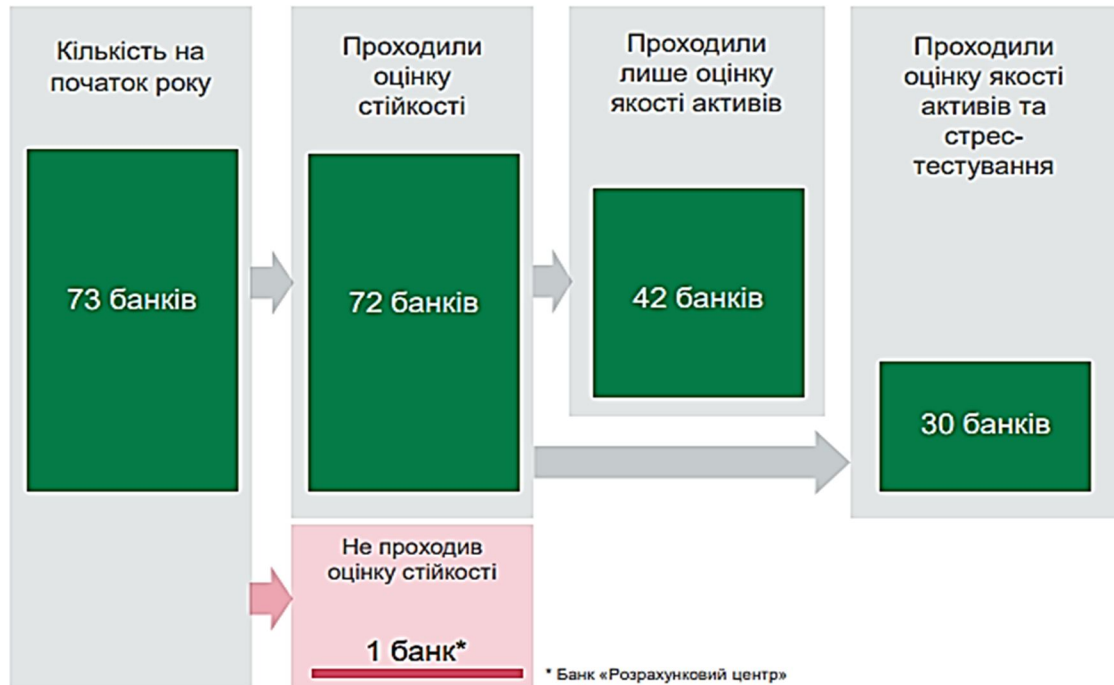
Тищенко В. В., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Сєвєродонецьк

Банківський сектор нині є достатньо стійким та готовий до запланованого підвищення вимог до капіталу, незважаючи на вплив торішньої кризи. Проте низка банків мають вжити заходів, щоб посилити свою стійкість до можливих кризових явищ надалі. Про це свідчать результати оцінки стійкості банків та банківської системи у 2021 році.

Цьогоріч оцінку якості активів традиційно проходили всі банки, а 30 найбільших банків додатково пройшли стрес-тестування. За підсумками оцінки

стійкості Національний банк установив вищий за мінімальний необхідний рівень достатності капіталу для низки банків. Цей цільовий рівень розраховано в такий спосіб, щоб навіть за реалізації стресових подій капіталу банку було достатньо для покриття можливих збитків.

Розподіл банків за підходами до оцінки стійкості виглядає наступним чином див. рис. 1.

Джерело: НБУ

Рис. 1 – Оцінка стійкості українських банків в 2021 році

Оцінка якості активів проводилася незалежними аудиторами. Вона підтвердила, що загалом банки коректно відображають якість кредитного портфеля та решту основних показників діяльності. Здійснені аудиторами коригування здебільшого несуттєво позначилися на достатності капіталу банків. Їх основні причини – технічні неточності в оцінці кредитного ризику та подекуди некоректне трактування регуляторних вимог.

Результати для українських банків, які проходили лише оцінку якості активів наступні (див. рис. 2.).

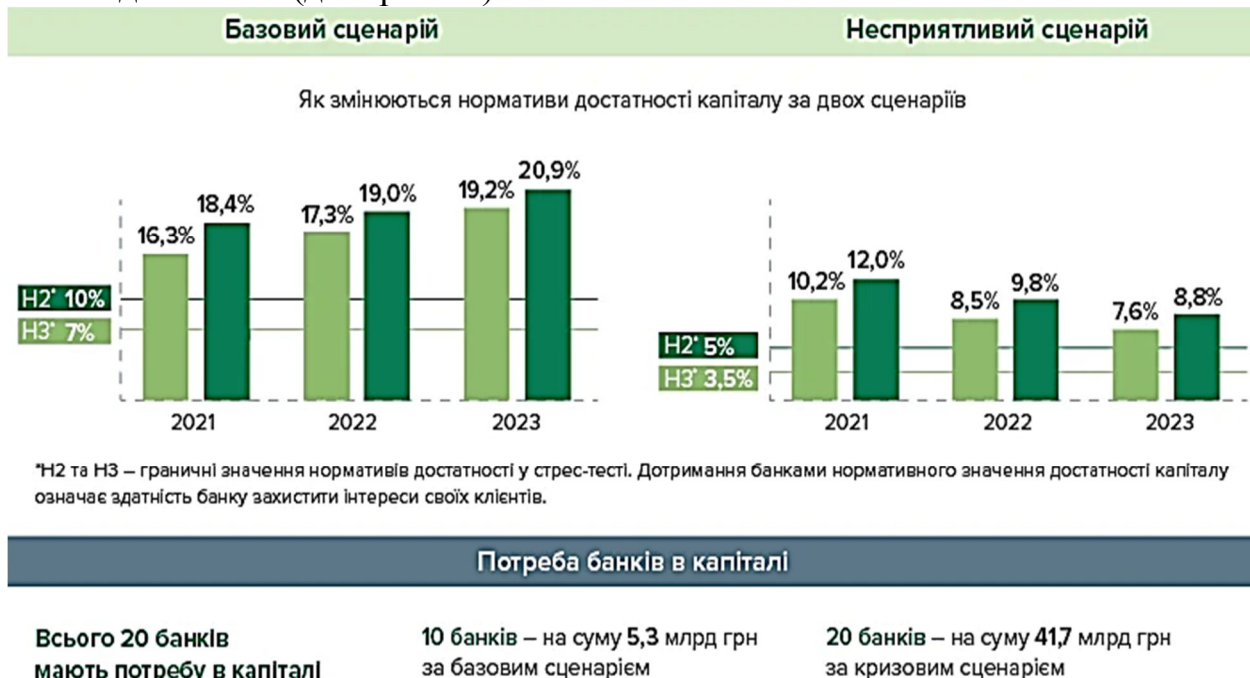

Джерело: НБУ

Рис. 2 – Результати для українських банків, які проходили лише оцінку якості активів в 2021 році

Загалом аудиторами здійснено коригування кредитного ризику на 317.3 млн грн, в тому числі зменшення кредитного ризику для 2 банків на 0.6 млн грн. Коригування переважно були нематеріальними. Коригування не призвели до зниження нормативів достатності капіталу банків нижче за нормативні значення.

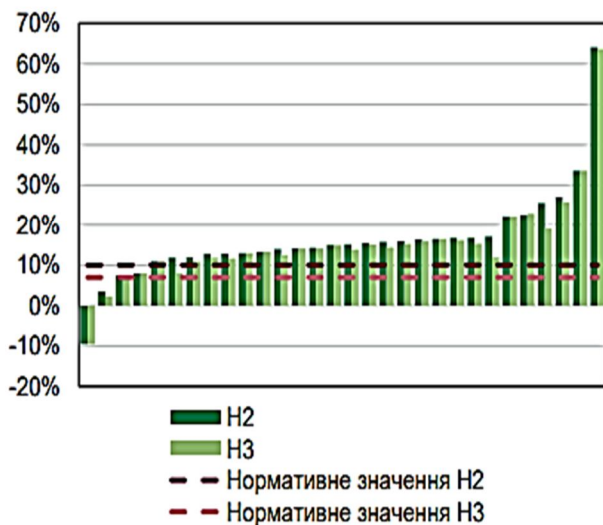
За базовим макроекономічним сценарієм підвищений рівень нормативів достатності капіталу було встановлено лише для 10 банків. Проте поточні значення шести з них перевищують установлені цільові значення, тож лише чотири банки потребують застосування додаткових заходів для виконання вимог Національного банку. Водночас для 20 банків було встановлено підвищений необхідний рівень нормативів достатності капіталу за несприятливим сценарієм. Серед них чотири мають нормативи достатності капіталу вищі за встановлені цільові значення, а решта 16 – повинні вжити додаткових заходів для підвищення достатності капіталу або ж зниження ризиків діяльності (див. рис. 3.).

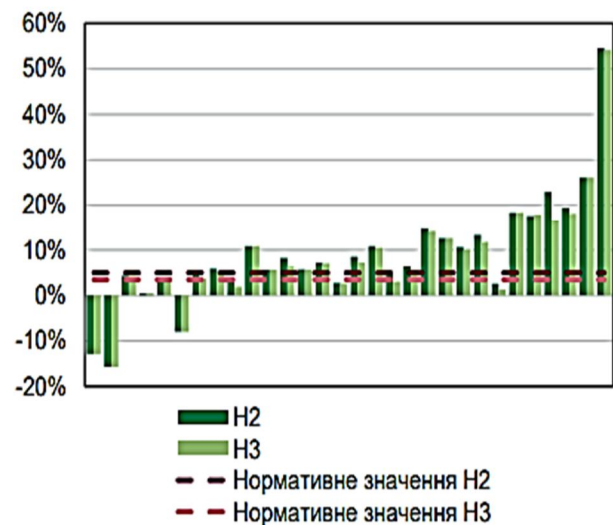
Джерело: НБУ

Рис. 3 – Результати стрес-тестування в 2021 році для українських банків
Результати стрес-тестування 2021 року у розрізі банків показано на рис. 4.

Розподіл нормативів достатності капіталу за базовим сценарієм у 1-й рік стрес-тесту

Розподіл нормативів достатності капіталу за несприятливим сценарієм у 1-й рік стрес-тесту

Джерело: НБУ

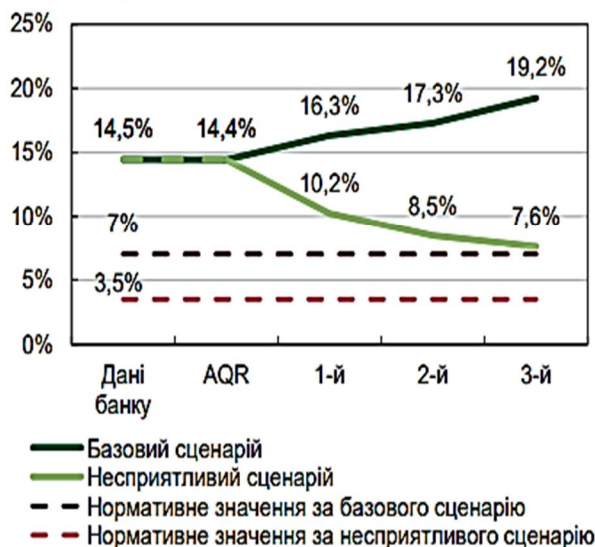
Рис. 4 – Результати стрес-тестування в 2021 році у розрізі банків

Лише чотири українські банки мають фактичний рівень нормативу нижчий за необхідний рівень, визначений за базовим сценарієм.

Хоча кількість банків, для яких за результатами стрес-тестування виявлено ризики для капіталу, суттєво не змінилася порівняно з 2019 роком, оцінена потреба в капіталі значно знизилася. Так, за несприятливим сценарієм еквівалент цієї потреби на 1 січня 2021 року становив 41,7 млрд грн порівняно з 73,8 млрд грн два роки тому. За базовим сценарієм потреба знизилася майже всемо – до 5,3 млрд грн порівняно з 35,3 млрд грн у 2019 році.

Середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу банків за результатами стрес-тесту у 2019 і 2021 році представлено на рис. 5.

Середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу банків за результатами стрес-тесту у 2021 році

Середньозважені оцінки нормативу достатності основного капіталу банків за результатами стрес-тесту у 2019 році

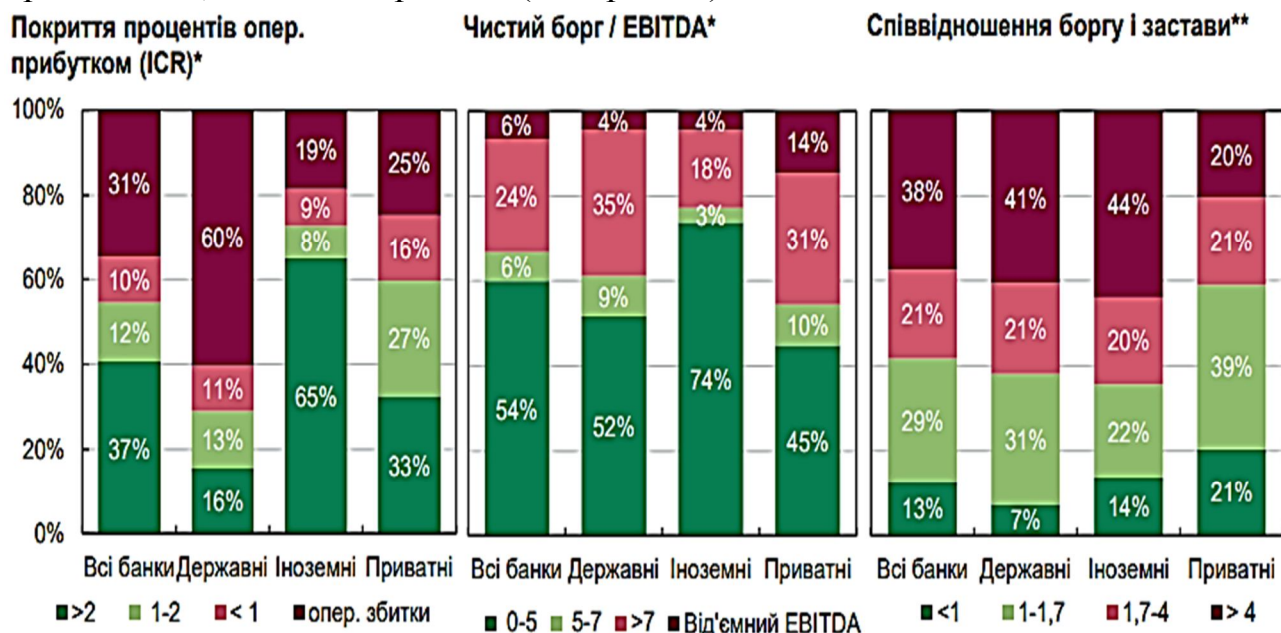

Джерело: НБУ

Рис. 5 – Порівняння результатів стрес-тестування за 2019 та 2021 роки

Кращі цьогорічні результати більшості банків зумовлені їх вищою капіталізацією, збереженням прийнятної якості кредитного портфеля та достатнім рівнем операційної ефективності, що майже не погіршилися внаслідок кризи. Водночас сценарії для стрес-тестування були загалом м'якшими, ніж у попередні роки.

Якість корпоративного портфелю банків за результатами оцінки є прийнятною, але неоднорідною (див. рис. 6.).

* Показники пораховані за працюючими кредитами

** З врахуванням коефіцієнтів ліквідності застави

Джерело: НБУ

Рис. 6 – Якість корпоративного портфелю українських банків в 2021 році

В цілому фінансовий стан боржників із великими працюючими кредитами прийнятний. Проблеми ідентифіковані є тільки в окремих банках.

За результатами оцінки стійкості для банків визначено необхідний рівень нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) та нормативу достатності основного капіталу (Н3). Необхідний рівень нормативів достатності капіталу розраховано в такий спосіб, щоб забезпечити виконання банками мінімальних вимог Н2 та Н3 за базовим сценарієм (10% та 7% відповідно) та знижених вимог за вказаними нормативами за несприятливим сценарієм (5% та 3,5% відповідно) на всьому прогностичному горизонті тривалістю три роки (до 2023 року включно).

Потреба в капіталі банків, для яких виявлено ризики для капіталу, здебільшого зумовлена такими чинниками [2]:

- високою вартістю та короткою строковістю фондування, що формує значний процентний ризик банків у несприятливих умовах;
- значними адміністративними витратами;
- утриманням на балансі надмірного обсягу непрофільних активів. За встановленими правилами основний капітал банків поетапно зменшується на вартість непрофільних активів;
- незадовільним фінансовим станом окремих великих позичальників.

В цілому, результати оцінки стійкості банків в 2021 році та, зокрема, проведеного стрес-тестування, засвідчили готовність банківської системи України до подальшого впровадження світових вимог до капіталу банків відповідно до рис. 7.

Джерело: НБУ

Рис. 7 – План впровадження регуляцій для українських банків у 2021-2024 роках

Цьогоріч стрес-тестування вперше включало оцінку ризику втрати вартості державними цінними паперами, що оцінюються за справедливою вартістю. Це елемент ринкового ризику, який може реалізуватися в разі різкого зростання очікуваної дохідності боргових цінних паперів в умовах глибокої кризи. Загальний вплив цього ризику на банківську систему є помірним і значною мірою концентрується в державних банках.

Для забезпечення стійкості банки надалі мають дотримуватися визначених Національним банком вимог із достатності капіталу або ж здійснити заходи для зниження профілю ризиків через провадження заходів з реструктуризації. Ці заходи можуть включати покращення якості кредитного портфеля, оптимізацію структури активів та пасивів, коригування бізнес-моделі.

Список використаних джерел:

1. Підходи до стрес-тестування банків. Рішення Правління НБУ від 30.04.2021 № 177-рш «Про внесення змін до деяких розпорядчих актів НБУ». URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ST_model_2021_public_2021-05-06.pdf?v=4. (дата звернення: 18.10.2021).
2. Тищенко В.В., Тищенко О.І. Особливості стрес-тестування для банківської системи України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 445-455.

ВПЛИВ COVID-19 НА ЦІНОУТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тищенко О. І., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Сєвєродонецьк,

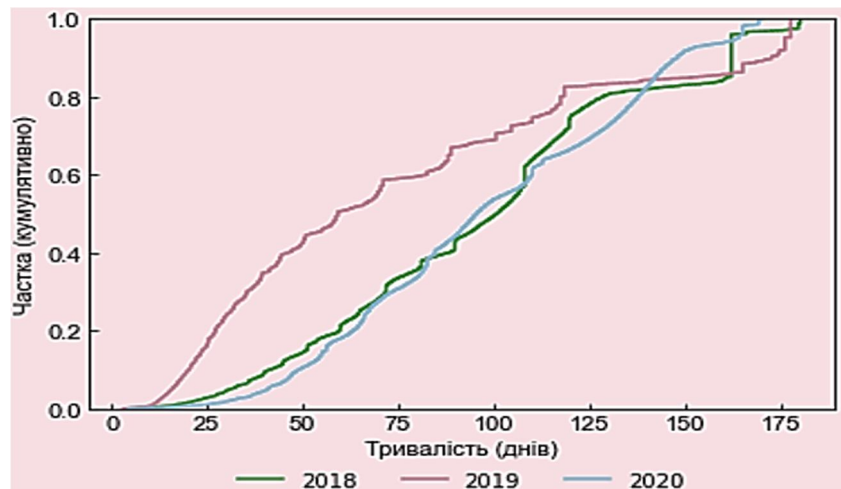
Політика ціноутворення в державі може суттєво впливати на динаміку інфляції. Розуміння того, як підприємства встановлюють ціни та пристосовуються до змін в економічному середовищі, дає змогу оцінити й вплив монетарної політики на інфляцію. Ціна, яку встановлює підприємство, залежить від собівартості продукції, балансу попиту та пропозиції на ринку тощо. Однак, як правило, ціни не змінюються миттєво у відповідь на зміни (шоки). Так у 2020 році лише приблизно 40% підприємств повністю компенсували збільшення своїх витрат відповідним підвищенням цін. Зазвичай під час криз, які часто супроводжуються девальвацією валют, зростає мотивація швидше змінювати ціну, але у 2020 році тривалість цін збільшилася, попри девальваційний тиск. Нетиповий характер коронакризи може пояснювати стримані інфляційні процеси як під час найсуворішого карантину минулого року, так і в період швидкого відновлення економіки в II півріччі 2020 року.

У відповідь на зміну економічних умов підприємства реагують по-різному: одні швидко змінюють ціни на свою продукцію, інші – повільніше. Це пояснюється низкою причин. Кожен перегляд може спричиняти додаткові витрати. Володіючи неповною інформацією, окремі підприємства можуть утриматися від зміни цін через побоювання втрати конкурентних переваг, а інші роблять це з метою збільшення своєї частки ринку. Такий ефект називається "номінальна жорсткість цін" і є основою новокейнсіанської макроекономічної теорії [1, 2]. Через це монетарна політика може відхилятися від нейтральності, принаймні в короткостроковій перспективі, та впливати на економічні процеси. Тому ступінь жорсткості цін є важливою характеристикою для оцінювання та моделювання відгуку економіки на рішення з монетарної політики. Ступінь цінової жорсткості визначається кількістю змін ціни на рік або ж середньою тривалістю між двома послідовними змінами.

Останніми роками поява нових наборів даних щодо цін сприяла розвитку досліджень у цьому напрямі та поліпшила розуміння механізму ціноутворення. Використовуючи дані закладів торгівлі, було з'ясовано, що тривалість цін у США становить майже пів року, а в зоні євро – приблизно 1 рік [3]. Тривалість онлайн-цін в США становить 3 місяці і 2-3 місяці – у країнах Латинської Америки [4]. Середня тривалість цін в Україні становить близько 2 місяців [5].

Зазвичай під час криз, які часто супроводжуються девальвацією валют, зростає мотивація змінювати ціну, тому тривалість цін зменшується. Однак пандемія на COVID-19 була нетиповим економічним шоком – обмеження на окремі види діяльності могли вплинути на спроможність змінювати ціни. За оцінками НБУ, ефект перенесення послаблення обмінного курсу гривні був слабший, ніж зазвичай, а інфляція залишалася нижче цільового діапазону

протягом більшої частини року. Частково це може пояснюватися зміною поведінки продавців, які утрималися від підвищення цін через послаблення споживчого попиту та невизначеність з розвитком пандемії. Це підтверджується результатами аналізу змін тривалості цін у 2018-2020 роках (див. рис. 1).

Джерело: НБУ

Рис. 1 – Тривалість цін в Україні у 2018 – 2020 роках

В Україні на понад половину товарів продавці змінюють ціни рідше ніж раз на три місяці. Ціни у 2020 році змінювалися дещо рідше як порівняно з 2019 роком, так і 2018 роком. Це свідчить про збільшення жорсткості цін та про вплив чинників, не пов'язаних з курсовим ефектом, зокрема внаслідок коронакризи. Також це пояснює стриману інфляційну динаміку протягом 2020 року, зокрема у II півріччі, коли економіка почала відновлюватися. Для поглиблення розуміння поведінкових механізмів у процесах ціноутворення, НБУ провів дослідження, зокрема про частоту перегляду цін та їх фактичної зміни підприємствами України [6]. Українські підприємства рідше змінюють ціни порівняно з їх переглядом. Так, медіанне значення тривалості між переглядами цін становить 2-3 місяці, а зміни цін – 3-4 місяці.

За результатами дослідження НБУ, у 2020 році майже 60% підприємств або не змінювали ціни, або їх підвищили, проте це не повністю компенсувало збільшення їх витрат (див. рис. 2).

Джерело: НБУ

Рис. 2 – Ступінь перенесення витрат у зміну цін у 2020 році, %

Було досліджено також інші поведінкові аспекти політики ціноутворення на підприємствах (див. рис. 3, 4):

- найважливішими чинниками, що стримують прийняття рішення про зміну цін, є взаємовідносини з клієнтами (як у вигляді формально підписаних контрактів, так і через лояльність до споживачів);

- вагомими чинниками є й оцінки наслідків з точки зору конкуренції на ринку. Натомість додаткові витрати є важливими лише для незначної кількості опитаних підприємств.

Джерело: НБУ

Рис. 3 – Чинники, що впливають на прийняття рішень щодо зміни ціни, %

Джерело: НБУ

Рис. 4 – Найвпливовіші чинники при прийнятті рішення про підвищення / зниження цін у 2021 році на товари/послуги, %

Половина підприємств встановлює однакові ціни для усіх клієнтів. Водночас кожне четверте українське підприємство диференціює свою цінову політику залежно від категорії споживачів (за кількістю товару, що придбавається, наявністю карти лояльності, способом оплати тощо), кожне шосте – залежно від регіону продажу, і лише близько 3% підприємств установлюють різні ціни для он-лайн та оф-лайн продажів.

У процесі формування ціни найбільше значення для більшості підприємств мають виробничі витрати, у тому числі на сировину та матеріали, енергоресурси та оплату праці. Менше підприємства орієнтуються на загальну цінову динаміку та стан валютного ринку.

Це може пояснюватися запровадженням режиму ІТ, який ґрунтується на плаваючому курсоутворенні, завдяки чому під час коронакризи у 2020 році вдалося уникнути стрімкої девальвації, характерної для попередніх кризових періодів. Також режим ІТ сприяв стабілізації курсових очікувань та зниженню їх ролі у формуванні цін. Найвищі оцінки щодо впливу зміни курсу на вихідні ціни підприємств (фактор зазначали як важливий 60-70% підприємств) до моменту введення режиму ІТ спостерігалися під час курсових криз – у 2008-2009 та 2014-2015 роках. В останні два роки такі оцінки коливалися на рівні 40–50%.

Чинники попиту відіграють незначну роль (хоча скорочення попиту відіграватиме відчутнішу роль у прийнятті рішень про зниження цін, ніж поживлення попиту – у рішеннях про підвищення цін). Очікуваною також була асиметричність реакції на посилення та послаблення цих чинників – підприємства більше реагують на зростання витрат, ніж на їх зниження. Це, зокрема, узгоджується з результатами інших досліджень [7], у яких встановлено, що ефект перенесення внаслідок девальвації є більшим, ніж у разі ревальвації.

Список використаних джерел:

1. Kehoeab P., Midrigan V. Prices are sticky after all. *Journal of Monetary Economics*. 2015. Vol. 75, P. 35-53.
2. Nakamura E., Steinsson J. Price rigidity: microeconomic evidence and macroeconomic implications. *Annual Review of Economics*. 2013. Vol. 5, P. 133-163.
3. Klenow P., Malin B. Microeconomic Evidence on Price-Setting (chapter 6). *Handbook of Monetary Economics*. 2010. Vol. 3. P. 231-284.
4. Cavallo A. Scraped Data and Sticky Prices. *The Review of Economics and Statistics*. 2018. Vol. 100. Issue 1. P. 105-119.
5. Antonova A. Price-Setting in Ukraine: Evidence from Online Prices. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2019. Issue 248. P. 4-10.
6. Ділові очікування підприємств України: II квартал 2021 року. *Департамент статистики та звітності*. 2021. Вип. 2 (62). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BOS_2021-Q2.pdf?v=4. (дата звернення: 18.10.2021).
7. Faryna O. Nonlinear Exchange Rate Pass-Through to Domestic Prices in Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2016. Issue 236. P. 30-42.

ПЕРЕДУМОВИ ТА РІВЕНЬ ТІНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Ткач С. М., канд.екон.наук, с.н.с. відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України»

За останні роки рівень тіньової економіки складає понад чверть ВВП України (24 і 27% у 2019 і 2020 роках відповідно). На початку епідемії COVID-19 (січень-березень 2020 року) цей показник досягнув 38% [3]. Збільшення рівня тінізації в нових умовах та тотальної невизначеності є цілком природним явищем для бізнесу, який прагнув у будь-який спосіб мінімізувати втрати своїх

ресурсів. Це негативно впливає на фінансово-економічну безпеку країни. Міжнародні та вітчизняні експерти [8] зазначають, що туризм належить до тих сфер, в яких рівень тінізації є перманентно високим. В Україні станом на 2019 рік нараховувалося понад 4,6 тис. суб'єктів туристичної діяльності, які обслуговували понад 6,1 млн. туристів. У кризовий період (2020 рік) кількість туристів скоротилася у 2,7 раза і становила понад 2,3 млн. туристів. Серед усіх суб'єктів господарювання сфери туризму 88,7% [4] – це малі підприємства, які особливо чутливі до умов бізнес середовища і зазвичай формують тіньовий сектор.

Наші розрахунки рівня тіньової економіки за методом збиткових підприємств [5] сфери «Тимчасове розміщування й організація харчування» в доепідеміологічний період засвідчують, що він був нижчим, аніж загалом в Україні (рис. 1). Окрім того, у 2019 році, порівняно з 2018 роком, спостерігалось зменшення рівня тінізації у цій сфері по 12 областях України (особливо у Херсонській, Чернігівській і Волинській областях). Водночас, у такій ж кількості областей у 2019 році, порівняно з попереднім роком, питома вага підприємств, які здійснювали свою діяльність нелегально, зросла (серед них є лідери за кількістю туристів в Україні: Одеська, Львівська, Івано-Франківська, Миколаївська області).

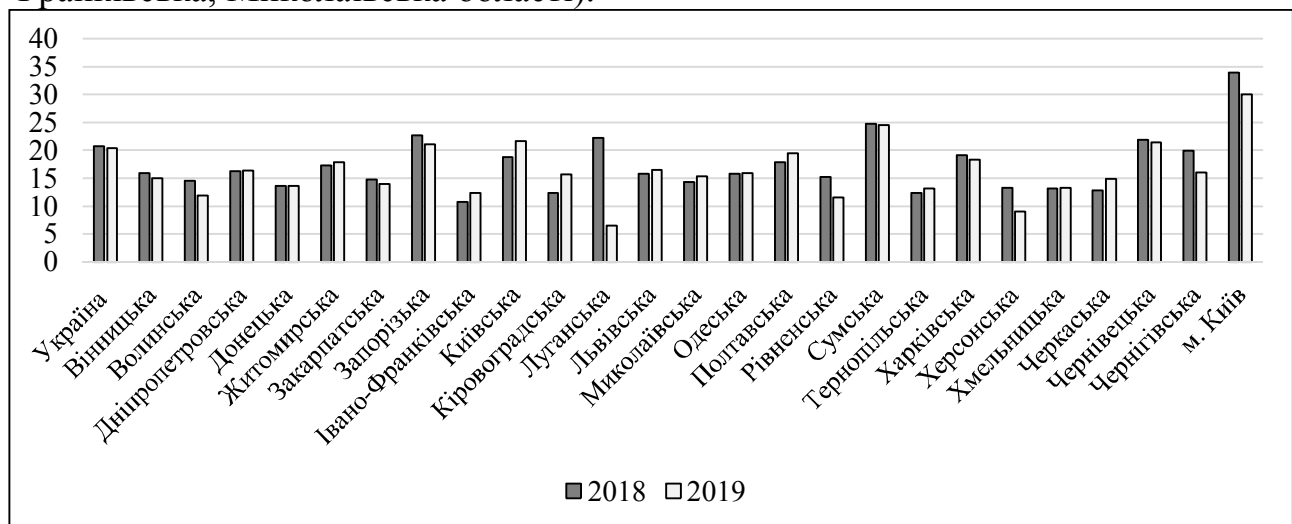

Рис. 1. Рівень тіньової економіки сфери туристичних послуг (ВЕД «Тимчасове розміщування й організація харчування») у 2018-2019 роках

*Джерело: розраховано за даними [1;2; 4; 6]

Суб'єкти господарювання туристично-рекреаційної сфери задля мінімізації своїх витрат використовують такі нелегальні форми: тіньовий оборот фінансового капіталу; ухилення суб'єктів господарювання від сплати податків; функціонування нелегальних туристичних фірм; тіньова зайнятість; незаконне виробництво та реалізація в туристичній галузі товарів, робіт та послуг тощо [7].

Узагальнюючи портрет тих, хто здійснює туристичну діяльність в Україні, встановлено, що це жінки, ФОП, часто без вищої чи середньої спеціальної освіти у сфері туризму, віком старше 30 років. Загалом вищу чи середню спеціальну освіту у сфері туризму мають 40,1% штатних працівників юридичних осіб і 21,2% – фізичних осіб-підприємців. Можна припустити, що

брак професійних знань працівників через відсутність відповідної освіти може слугувати причиною низького рівня їх обізнаності в законодавстві, що регулює діяльність туризму. Як наслідок, через незнання усіх можливостей та специфіки діяльності суб'єкти господарювання воліють працювати за тіньовими схемами, а не легально.

Питання морально-етичних цінностей, економічної та громадської культури є одним з центральних у проблемі детінізації не лише сфери туризму, але й загалом в Україні. Однак, вона має дві сторони. З одного боку є платники податків, які не хочуть обліковувати свої доходи, шукаючи легкі шляхи наживи, і уникають відповідальності за свої дії. З іншого боку, є розпорядники коштів платників податків, які, маючи такий ж набір морально-етичних цінностей, як перші, недобросовісно використовують ці кошти, проте в значно більших масштабах. Як наслідок, виникає недовіра як законослухняних, так і незаконслухняних платників податків до державних інституцій і в подальшому демотивує вести свій бізнес відкрито. Також тут доречно зазначити, що відсутність ефективної системи контролю та покарання з боку держави за неофіційне працевлаштування, несплату податків також формує низький рівень платіжної дисципліни у громадян.

Значно посилює тінізацію сфери туризму невикористання суб'єктами господарювання безготівкових форм оплати. Згідно з нормами вітчизняного законодавства, реєстратори розрахункових операцій можуть не застосовуватися платниками єдиного податку першої групи. Однак досить часто підприємці спекулюють цим питанням задля можливості не обліковувати виручені кошти. Наявні покарання, передбачені вітчизняним законодавством не є достатніми, щоб відчутно зупинити використання такого способу тінізації туристичного бізнесу. Окрім того, невикористання безготівкових форм оплати також зумовлено ще браком розуміння, що це насправді розширює, а не звужує, можливості заробітку в сучасних умовах, коли платіжними картками користується більшість відвідувачів, які не завжди мають при собі готівку.

Ключова складність для суб'єктів господарювання туристично-рекреаційної сфери полягає не стільки у самому рівні оподаткування, а скільки у складності ведення обліку та оподаткування. Адже діяльність у туристичній сфері супроводжується специфічним характером операцій з надання туристичних послуг, що передбачають широке використання посередницьких схем. Звідси при здійсненні бухгалтерського обліку та формуванні фінансового результату необхідно враховувати специфіку договірних відносин та особливості системи оподаткування, що використовує той чи інший суб'єкт господарювання туристично-рекреаційної сфери.

Робоча сила у туризмі є неоднорідною. Відповідно, є своя специфіка щодо працевлаштування. Досить часто немає потреби в наборі постійного персоналу, оскільки зазвичай залучаються особи-підрядники, які є змінними. Тому поширеним явищем у сфері туризму є вторинна зайнятість. Водночас така особливість сфери використовується суб'єктами господарювання для уникнення офіційного працевлаштування та подальших складнощів з обліком

та оподаткуванням. Окрім того, у чинному законодавстві відсутні дієві стимули до офіційного працевлаштування, у тому числі у сфері туризму.

Ще одним місцем для тінізації у туристично-рекреаційній сфері є те, що діяльність засобів розміщення не обмежується лише самим розміщенням туристів, оскільки зазвичай пропонується цілий комплекс з додаткових послуг (харчування, екскурсійні тури та інші види розважальних послуг). А це вже фактично є такою формою туризму як туropolерейтинг. З огляду на це, виникає потреба в перегляді наданих ліцензій суб'єктам господарювання на відповідність задекларованих ними видів діяльності тим, що реалізуються на практиці.

Окрім наведеного вище, варто вказати, що значна кількість суб'єктів господарювання туристично-рекреаційної сфери під час пандемії або повністю зупинили свою діяльність, або ж пішли працювати в тінь. І значною причиною цього є те, що вони не отримали швидкого системного реагування та підтримки з боку держави, порівняно з сусідніми країнами та країнами ЄС. Був упущений час і втрачені роботодавці та платники податків. Згодом ситуація покращилася і було прийнято низку нормативно-правових документів. Разом з тим, як відзначають представники туристичного бізнесу, така підтримка є недостатньою, щоб істотно допомогти сфері в цей турбулентний період.

Відповідно до цього, серед множини причин зовнішнього і внутрішнього характеру тінізації туристично-рекреаційної сфери в Україні (складність політичної, соціально-економічної ситуації в країні, високий рівень корупції тощо) можна виділити такі ключові:

- Деформовані морально-етичні цінності населення, низький рівень платіжної дисципліни та громадської культури.
- Складність ведення обліку та оподаткування суб'єктами господарювання.
- У чинному законодавстві відсутні дієві стимули до офіційного працевлаштування.
- Відсутність ефективної системи контролю та покарання з боку держави за неофіційне працевлаштування, несплату податків.
- Уникнення використання безготівкових форм оплати.
- Відсутність системності та низький рівень державної підтримки в умовах пандемії.

Виходячи з причин тінізації туристично-рекреаційної сфери, для посилення фінансово-економічної безпеки регіонів України пропонуємо їх мінімізацію здійснювати за такими ключовими стратегічними напрямками:

1. Підвищення рівня економічної та громадської культури.
2. Удосконалення законодавчої бази, яка регулює туристичну діяльність.
3. Посилення підтримки з боку держави для пом'якшення наслідків пандемії та подальшого прискорення відновлення туристично-рекреаційної сфери.

Список використаної літератури:

1. Валовий регіональний продукт у 2018 році : стат. зб. К., Державна служба статистики України, 2019. 150 с.
2. Валовий регіональний продукт у 2019 році : стат. зб. К., Державна служба статистики України, 2020. 150 с.
3. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2021 року Мінекономіки. <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiiEkonomiki>
4. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2019 році. Державний комітет статистики України. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm
5. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки / Міністерство економіки України / Наказ від 18 лютого 2009 р. №123. URL : <https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=4bb297a0-c900-404f-8c6f-5f76f18b1503>
6. Регіони України за 2019 рік : стат. зб. К., Державна служба статистики України, 2019. Ч. 2. 657 с. (С. 118-120).
7. Тінізація сектору комерційних послуг: національний та регіональний вимір: наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2021. 149 с.
8. International tourism and COVID-19. World Tourism Organization. <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19>

ПРОГНОЗУВАННЯ ІНДЕКСУ СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА НЕТРИВІАЛЬНИЙ НАПРЯМ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Тоцька О. Л., доктор екон. наук., доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Одним із негативних проявів сучасного суспільства є корупція у різних її проявах і на різних рівнях управління. Згідно Закону України «Про запобігання корупції», *корупція* – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. *Неправомірною вигодою* вважають грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [1]. Однак рівень корупції в країнах світу значно відрізняється.

Одним із показників, який дозволяє скласти враження про наявність корупції у державі є Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), який щорічно розраховується організацією Transparency International на основі експертних оцінок і опитувань підприємців. Місія цієї організації – зупинити корупцію та сприяти прозорості, підзвітності й доброчесності на всіх

рівнях і в усіх секторах суспільства; її бачення – світ, у якому уряд, політика, бізнес, громадянське суспільство та повсякденне життя людей позбавлені корупції. Індекс розраховується за шкалою від 0 (дуже високий рівень сприйняття корупції) до 100 (дуже низький) [2]. Деталі перебування України в цьому рейтингу в 2012–2020 рр. показано в табл. 1.

Таблиця 1 – Україна в рейтингу «Індекс сприйняття корупції»

Рік	Кількість балів	Максимальна кількість балів	Місце	Країни з тотожним результатом	Загальна кількість країн у рейтингу
2012	26	100	144	Бангладеш, Камерун, Центральноафриканська Республіка, Конго, Сирія	176
2013	25		144	Папуа Нова Гвінея, Іран, Нігерія, Камерун, Центральноафриканська Республіка	177
2014	26		142	Уганда, Комори	175
2015	27		130	Непал, Парагвай, Іран, Камерун, Нікарагуа	168
2016	29		131	Казахстан, Непал, Росія, Іран	176
2017	30		130	Гамбія, Сьєрра-Леоне, М'янма, Іран	180
2018	32		120	Малаві, Малі, Ліберія	
2019	30		126	Джибуті, Азербайджан, Киргизстан	
2020	33		117	Єгипет, Есватіні, Замбія, Непал, Сьєрра-Леоне	

Джерело: укладено автором на основі [2].

Як бачимо, в Україні, на думку експертів і підприємців, рівень корупції доволі високий, хоча в останні роки спостерігається незначне покращення.

Для прогнозування індексу в наступні три роки побудуємо експоненційну модель тренду вигляду:

$$y = 24,119e^{0,0337x} \quad (1)$$

Величина достовірності апроксимації R^2 цієї моделі близька до одиниці, тому є всі підстави сподіватися, що в 2021–2023 рр. значення індексу зросте: у 2021 р. – до 34 балів, у 2022 р. – до 35, у 2023 р. – до 36. Це показано на рис. 1.

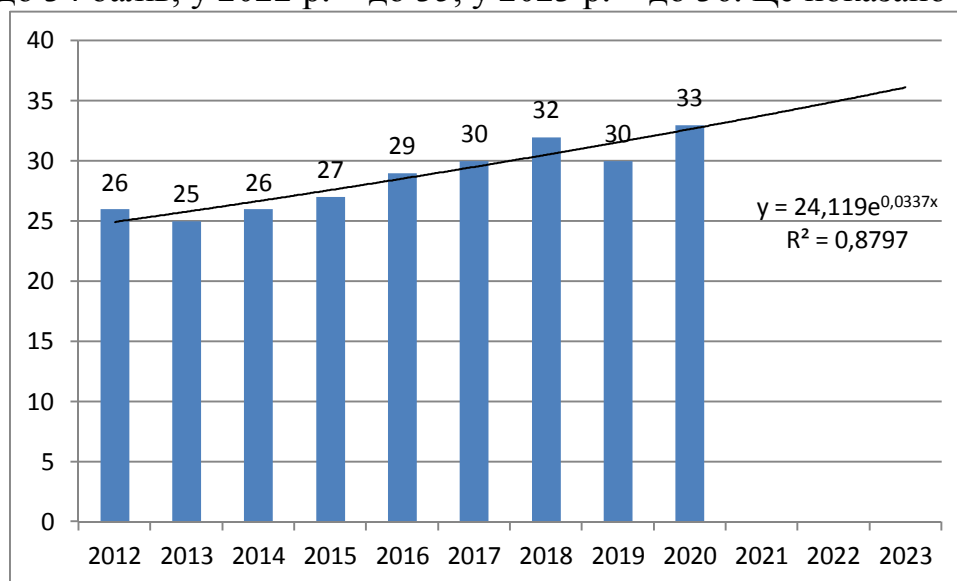

Рис. 1 – Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1.

Однак прогнозовані показники засвідчують низькі темпи покращення індексу в майбутньому. Зауважимо, що організація Transparency International Ukraine надала рекомендації, які б могли покращити показники України в рейтингу:

- 1) підвищити ефективність систем запобігання політичної корупції;
- 2) запровадити відкритий і підзвітний процес приватизації державного майна;
- 3) сформувати незалежну та професійну судову владу;
- 4) забезпечити незалежність і спроможність органів антикорупційної сфери;
- 5) позбавити Службу безпеки України повноважень у сфері протидії економічним корупційним злочинам [3].

Дві перші з них були виконані частково, інші – не виконані.

На нашу думку, нетривіальним напрямом подолання корупції в країні є зміна мислення громадян шляхом пропагування християнських цінностей. Адже людина, яка живе за 10-ма Божими заповідями, не буде красти, бажати чужої власності, прагнути до нечесного збагачення; вона задовольнятиметься власною платнею. Доречно тут згадати рекомендації Івана Хрестителя митарям і воїнам: «... нічого не вимагайте більше того, що призначено вам»; «... нікого не кривдіть, не обмовляйте і задовольняйтеся платнею вашою» [4, 1151].

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 16.11.2021).
2. *Transparency International*: вебсайт. URL: <https://www.transparency.org/en/> (дата звернення: 16.11.2021).
3. *Transparency International Ukraine*: вебсайт. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-koruptsiyi-2020/> (дата звернення: 16.11.2021).
4. Біблія. Книги священного писання Старого та Нового Завіту. Київ: Вид-во «Преса України», 2009. 1416 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БРЕНДУ РОБОТОДАВЦЯ В УМОВАХ COVID-19

Федулова І. В., док. екон. наук, професор, **Джулай М. В.**, аспірантка, Київського національного торговельно-економічного університету

Власники бізнесу та їх HR-відділ вперше почали обговорювати створення стратегічного та цифрового бренду роботодавця у 2015 році. Як наслідок, з'явився новий вид рекрутингу – когнітивний замість соціального [1]. При цьому позиція кандидата на вакансію чи стажування є першим етапом знайомства з брендом роботодавця.

Револьюційним фактором впливу на формування цифрового бренду роботодавця є епідемія COVID-19 у 2019 році. Малий та середній бізнеси, міжнародні корпорації, були змушені гнучко реагувати на зміни на ринку праці

та адаптуватися до онлайн-формату взаємодії з працівниками компанії та потенційними кандидатами [2].

У 2019 році формат віддаленої роботи у 65% компаній був мінімального рівня або взагалі відсутнім. У 2020 році показник зменшився до 17%. Потреба в розвитку бренду роботодавця зайняла перше місце. Комунікаційна стратегія з працівниками компанії одна з складових успішності бренду роботодавця. Ключові завдання для побудови комунікаційної стратегії: описати цільову аудиторію, визначити канали комунікації, теми, тональність і частоту звернення до працівників [3].

Для працівників з досвідом 4-10 років згідно опитування в соціальній мережі LinkedIn, бренд компанії як роботодавця є важливим фактором при виборі місця роботи (70% респондентів). Основними джерелами інформації про компанію як роботодавця є відгуки знайомих та форуми. Як результат розвитку бренду роботодавця до високого рівня є стійкість під час кризи COVID-19, зменшення стресу у працівників, більша продуктивність праці та фінансові результати діяльності компанії [4].

Основні підходи до формування сучасного бренду роботодавця:

1. Розвиток емпатії як складової ціннісної пропозиції роботодавця (Employer Value Proposition EVP). Згідно дослідження Business Solver, 77% працівників працюють довше в компанії з розвиненим рівнем емпатії. Для покоління міленіалів даний фактор є важливим на 80% [5].

2. Впровадження та збільшення частки автоматизації процесів. Наприклад, процес адаптації нових працівників. У чат-бот прописуються усі можливі сценарії запитів та обов'язкова інформація для адаптації в компанії [6].

3. Збільшення навчання в компанії – підвищення кваліфікації та рівня hard skills в працівників. Топ навичками для HR-менеджерів є робота з даними та аналітика, розробка стратегії управління талантами, цифрова грамотність.

4. Пріоритет дистанційної роботи над роботою в офісі.

5. Покращення досвіду працівника в компанії. Перегляд нематеріальної мотивації та додаткової цінності для працівників [7].

Згідно дослідження McKinsey у 2020 році серед опитуваних працівників у Великобританії, близько 800 підвищили продуктивність роботи на 61,4%, збільшили рівень задоволеності well-being до 59,6%.

Business Model Canvas – це інструмент стратегічного управління, який дозволяє описати модель бізнесу за допомогою її основних дескрипторів. Її перевагою є наочний матричний шаблон, котрий дозволяє розглянути задачу у графічному вигляді. Дана модель включає набір найголовніших елементів бізнес-планування.

Розгляд процесу формування бренду роботодавця за допомогою Business Model Canvas показано на рис. 1. Дана модель найкращим чином демонструє всі аспекти, котрі необхідні для побудови ефективного процесу формування бренду роботодавця для сучасних компаній.

Ключові партнери	Ключові види діяльності	Ціннісна пропозиція	Відносини з клієнтами	Сегменти споживачів
Шукачі роботи, бажаючі змінити роботу, студенти, стажери	Надання інформації про компанію, необхідний рівень компетенцій, умови праці, умови оплати	Переваги компанії на ринку праці, відношення до персоналу, можливість кар'єрного зростання, навчання та розвитку	Автоматизація, персоналізація, особиста співбесіда	Персонал необхідної кваліфікації
	Ключові ресурси Репутація роботодавця		Канали Веб-сайти, соціальні мережі, рекламні повідомлення	
Структура витрат Навчання, підвищення кваліфікації, системи мотивації, соціальні пакети, культура, інформаційне забезпечення робочого місця, витрати на пошук персоналу			Потоки надходження доходів Швидкість і якість прийняття рішень, зниження плинності кадрів, ефективність управління	

Рис. 1. Побудова процесу формування бренду роботодавця компанії на основі Business Model Canvas [8]

Цифрова трансформація бренду роботодавця вимагає створити нові складові ціннісної пропозиції роботодавця та перегляд каналів комунікації з цільовою аудиторією студентів. Після створення та аналізу Business Model Canvas необхідно відстежувати зміни чи регулювати відхилення від встановленого плану, дотримання закладених принципів моделі топ-менеджментом та командою.

Таким чином, основні напрямки формування сучасного бренду роботодавця для студентів та нещодавніх випускників є розвиток емпатії в роботодавця як складової ціннісної пропозиції, автоматизація та гейміфікація процесів відбору персоналу та адаптації стажерів, дистанційний формат роботи як один із основних, перегляд нематеріальної мотивації колективу.

Список використаних джерел:

1. Deloitte Розділ третій зі звіту Global Human Capital Trends 2017 // Deloitte. 2017. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Global-Human-Capital-Trends-2017-3.pdf>
2. Tivadar Neuwald Digital employer branding on a new level. How? // LinkedIn. 2021. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/digital-employer-branding-new-level-how-tivadar-neuwald/>
3. Данилюк А. Работа с брендом работодателя в новой реальности // Ancor. 2021. URL: <https://ancor.ua/press/news/rabota-s-brendom-rabotodatelaya-v-novoy-realnosty/>
4. Волобоєва І.О. Ціннісний вимір бренд роботодавця: вплив на залучення персоналу. Збірник наукових праць «Бізнес Інформ». 2021. №4. С. 302-309.

5. Schmotzer K. Businessolver Finds Workplaces Still Lack Empathy // Business Solver. 2017. URL: <https://www.businessolver.com/who-we-are/news/businessolver-finds-workplaces-still-lack-empathy#gref>
6. Дем'янюк В. Цифрові помічники: як українські компанії автоматизують HR-процеси // GRC. 2021. URL: <https://grc.ua/article/29342>
7. 5 HR-трендів 2021, що поліпшать ваш бренд роботодавця // Work UA. 2021. URL: <https://www.work.ua/articles/expert-opinion/2598/>
8. Pepera D. Business Model Canvas: The Definitive Guide and Examples // The Business Model Analyst. 2021. URL: <https://businessmodelanalyst.com/business-model-canvas/>

АКТУАЛІТЕТИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Хоменко О.С., бакалавр, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ*

Будь-якій державі для виконання своїх функцій потрібні фінансові ресурси. Головним джерелом таких ресурсів є кошти, які держава збирає з фізичних та юридичних осіб у формі податків. Податкові надходження є базою доходної частини державного бюджету та одночасно найважливішим регулятором соціально-економічних процесів на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Податки сплачуються періодично, тому формується постійний потік коштів у бюджет.

Податкова система - це сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету і державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку. Податкова політика включає в себе обов'язкові платежі, які стягуються державою з юридичних та фізичних осіб, на яких, згідно з законодавчими актами, покладено обов'язок платити податки та здійснювати інші обов'язкові платежі. Основним інструментом державного регулювання є податкова політика та фінансовий вплив на підприємництво. [1]

З 1 січня 2015 року в Україні зменшено кількість податків і зборів з 22 до 9, в основному за рахунок групування. Зокрема, було внесено 3 збори та 13 податків перетворено на 5 податків: акцизний податок, екологічний податок (паливний податок), збір у вигляді цільової надбавки до чинного тарифу на електроенергію та тепло – в акцизний податок; екологічний податок (без урахування палива); плата за користування надрами, плата за користування радіочастотним ресурсом, плата за спеціальне використання води, плата за спеціальне використання лісових ресурсів – в орендній платі; податок на нерухомість, земельний податок – податок на нерухомість; єдиний податок, фіксований сільськогосподарський податок – в єдиному податку. Внаслідок вищевикладеного, національна податкова система передбачає сім загальнодержавних податків і зборів та два місцевих податки та два місцевих збори. [2]

Як можемо побачити з рис. 1, в Україні рівень міри якості сплати податку знаходиться на високому рівні. Цей індикатор показує міру ефективності сплати податків в Україні.

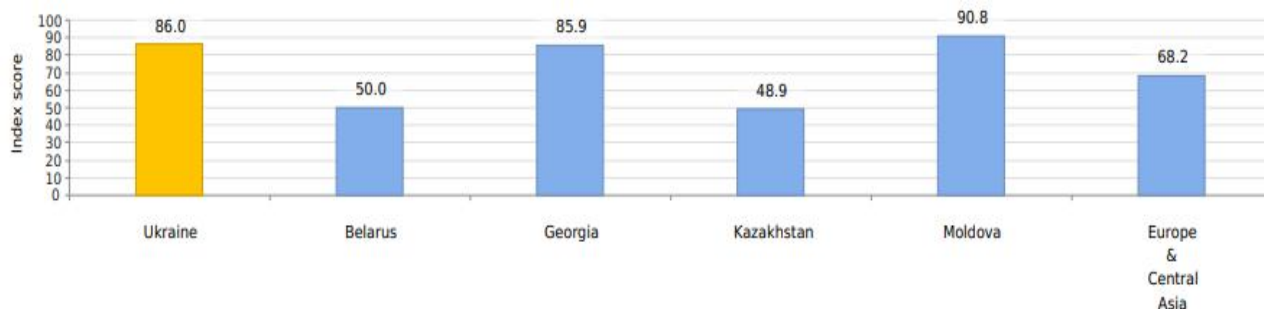

Рисунок 1 Сплата податків в Україні та країнах порівняння – Міра якості
Джерело :[3]

Зміни оподаткування 2016 року в Україні всебічно торкнулися звичної системи, що діяла до цього часу. Насамперед, це стосується фінансової звітності, правил оподаткування нерезидентів, діяльності організацій, у яких присутні нерезиденти й інших досить вагомих моментів. Насамперед, варто звернути увагу на те, що сьогодні система оподаткування підприємств існує у двох видах:

- Спрощена система (ССО).
- Загальна система (ЗСО).

Спрощена система оподаткування значно відрізняється від загальної хоча б тим, що організації, котрі використовують її, платять податки від загальних доходів, а витрати при цьому не враховуються. Завдяки такій особливості підприємства можуть вести податковий і бухгалтерський облік спрощено. У зв'язку з цим, витрати на ведення бухгалтерії значно зменшуються.

Також варто відзначити й те, що з 2012 року підприємства та організації, які користуються цією системою оподаткування, платять менші податки за рахунок низьких ставок на них. Це, в свою чергу, дозволяє в разі підвищити прибуток.

Спрощена система оподаткування України передбачає найрізноманітніші варіанти ставок на податки. Але щоб чітко визначити платників єдиного податку, важливо розуміти, що існують:

Таблиця 1 - Платники єдиного податку

Критерії	Група 1	Група 2	Група 3	Група 4
Платники	фізособи -СПД, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у т. ч. і побутових, платникам єдиного податку та/або населенню,	фізособи - СПД, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у т. ч. побутових, платникам єдиного податку	фізособи — СПД та юрособи — суб'єкти господарювання будьякої організаційноправової форми	сільськогосподарські товаровиробники

	виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства		
Обмеження за обсягом доходу за календарний рік	1 млн грн	5 млн грн.	7 млн грн	частка с/г товарів виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %
Обмеження за кількістю працівників	не мають право використовувати працю найманих осіб	не має перевищувати 10 осіб	не обмежено	не обмежено

Джерело : створено на основі [4]

Розмір ставки єдиного податку:

- для першої групи – макс. 10 % прожиткового мінімуму;
- для другої групи – макс. 20 % від мінімальної заробітної плати.
- для третьої групи – 3% і ПДВ або 5% без обліку ПДВ.
- для четвертої групи – залежно від площі й характеристик земельної ділянки сума може змінюватися.[5]

Головними проблемами та недоліками спрощеної системи оподаткування,

можна вважати :

- дозволяється системою достатньо обмежений ступінь виручки
- неврахування прибутку, коли сплачують квартальний аванс фіз. особи – платник 3-ї групи за звітний період.
- розмір податків першої та другої категорій не залежить від результатів діяльності, на відміну від загальної системи оподаткування

У процесі останніх змін у податковому законодавстві необхідно виділити напрямки поліпшення спрощеної системи оподаткування та допомоги малому бізнесу, отже :

- 1) досягнути підвищення граничного обсягу прибутку від продажу товарів та послуг, продукції, робіт суб'єктів бізнесу;
- 2) посилити відповідальність платників єдиного податку за користуванням працею найманими працівниками без оформлення трудового договору;
- 3) запровадити окрему програму кредитування з пільгами ;
- 4) створити консультаційні центри для надання професійно-консультаційних послуг щодо переваг та специфік застосування спрощеної системи оподаткування з часів започаткування власного стартапу до початку прибуткової підприємницької діяльності.

Єдиний податок один із найвагоміших регуляторів серед місцевих зборів податків.

Надходження єдиного податку склали 20,7 млрд. грн, збільшення надходжень проти січня-червня 2020 року становить 16,8 %, або на 2 980,0 млн грн більше. Надходження єдиного податку за січень-червень 2020 року склали 17,7 млрд гривень. Приріст надходжень проти співставного періоду 2019 року становить 9,6%, або на 1,6 млрд грн більше.

Рисунок 2 Надходження єдиного податку, млрд грн

Джерело : Створено на основі : [6]

Отже, можна зробити висновок про спрощену систему оподаткування – це важлива складова частини податкової державної політики, яка має багато плюсів, що забезпечують підприємницький розвиток в Україні. Хоча можна зазначити, що існують певні недоліки, які потрібно усувати за допомогою реформ, але необхідно не забувати про різні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на розвиток підприємництва в Україні. Також бажано набиратися позитивного досвіду зарубіжних країн та запроваджувати їх розвинуті системи оподаткування для поліпшення стану бізнесу в країні.

Список використаних джерел :

1. ст.2, Закону України від 25.06.91 N 1251-XII "Про систему оподаткування" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Doing Business 2020 URL: <https://russian.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Основні принципи оподаткування підприємства на території України URL: <https://buh.ua/ua/taxation-of-enterprises>
6. Виконання доходів місцевих бюджетів за січень-червень URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf

ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Худавердієва В. А., канд. екон. наук, Державний біотехнологічний університет

Податковий менеджмент вид управлінської діяльності являє собою сукупність дій органів державної влади (посадових осіб, фізичних осіб) з метою виконання цілей та завдань податкової політики. Податковий менеджмент як наука являє собою сукупність знань та наукових поглядів на відносини, що виникають між державою з одного боку та фізичними і юридичними особами, з іншого, що виникають в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою фінансування державою покладених на неї функцій. За визначенням, податковий менеджмент є складовою загальної податкової політики як на рівні держави, так і регіону, галузі, підприємства, громадянина. Він створює систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесом адміністрування, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їх здійсненням [1].

Податковий менеджмент охоплює три рівні податкової політики: державний податковий менеджмент; податковий менеджмент господарюючих суб'єктів; податковий менеджмент громадян. Головна мета податкового менеджменту підприємства полягає у, забезпеченні йому оптимальних податкових платежів з урахуванням чинного законодавства [2]. При цьому потрібно звернути увагу на вирішення таких проблем: дисципліна та культура платників податків; мінімізація та оптимізація сплати податків; ризик податкових платежів для платників податку [3].

З метою взаємоузгодженого розроблення проєктів прогнозів економічного і соціального розвитку України, Бюджетної декларації та Державного бюджету України у 2019 році постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 335 внесено зміни до порядку підготовки макроекономічного прогнозу щодо встановлення нових строків його схвалення та перегляду [4].

Оцінка справдження припущень та показників макроекономічного прогнозу є системною роботою. Мінекономіки щоквартально проводиться оцінка відповідності основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України показникам, врахованим під час затвердження Державного бюджету України. Мінфіном забезпечено оприлюднення висновків за результатами оцінки показників доходів бюджету на щоквартальній основі, а починаючи з 2019 року здійснюється щомісячний аналіз відхилень.

Прогнозні значення основних макроекономічних показників використовуються для розроблення прогнозів на два бюджетні періоди, що слідують за плановим. Макроекономічний прогноз, у тому числі основоположні припущення та сценарії, висвітлюється в пояснювальній записці до бюджету. Прогнози готуються Мінекономіки, а потім розглядаються та затверджуються Кабінетом Міністрів України. Відповідно до висновків Звіту PEFA (Оцінка ефективності управління державними фінансами), у 2019 році детальна

інформація, що подається до парламенту разом з пакетом документів щодо бюджету, стала досконалішою та охоплює пояснення припущень, що лежать в основі макроекономічного прогнозу, а також три відповідні сценарії [5].

Протягом 2017-2020 років діяльність органів системи управління державними фінансами була спрямована на досягнення цілей та пріоритетів, визначених Стратегією реформування системи управління державними фінансами на відповідний період [6].

За результатами опублікованого звіту PEFA, в процесі реалізації Стратегії було значно удосконалено інструменти макроекономічного та бюджетного прогнозування, підвищено рівень прозорості в сфері управління державними фінансами. Багато показників та параметрів покращилися порівняно з попередньою оцінкою, зокрема ті, які стосуються фіскальної дисципліни, стратегічного розподілу ресурсів та ефективного використання ресурсів для надання послуг. Створено законодавче підґрунтя для реформ в бюджетній сфері. Комплексні зміни до Бюджетного кодексу, які передбачають впровадження середньострокового бюджетного планування, були схвалені парламентом 6 грудня 2018 року. Триває робота над забезпеченням практичної реалізації цих змін. В постійну практику запроваджуються огляди витрат державного бюджету, необхідні для підвищення ефективності та результативності використання коштів державного бюджету. Зазначені зміни до Бюджетного кодексу також передбачили застосування нового інструменту – оцінки фіскальних ризиків, удосконалення програмно-цільового методу у бюджетному процесі тощо [5,6].

Низка важливих завдань була реалізована в податковій сфері. Розпочато процес реформування податкової служби, зокрема забезпечено функціонування нової ДПС (Державна податкова служба України), організаційна структура якої відтепер побудована за функціональними напрямками, оновлено керівництво центрального апарату та територіальних органів ДПС. Запроваджено відшкодування ПДВ (податок на додану вартість) в автоматичному режимі за єдиним електронним реєстром, запущений механізм призупинення реєстрації податкових накладних з ознаками фіктивності. Розширено перелік онлайн послуг для платників податків, доступних в Електронному кабінеті, створено єдиний реєстр індивідуальних податкових консультацій. Крім того, розпочато імплементацію основних положень Мінімального стандарту плану дій BEPS (План заходів протидії стратегіям та практикам розмивання бази оподаткування та виведення прибутків з-під оподаткування) та ратифіковано міжурядову українсько-американську Угоду щодо застосування положень FATCA (Закон США про податкову звітність за іноземними рахунками).

Серед основних досягнень митної сфери - запуск Держмитслужби та оптимізація її структури і кількості митниць, старт оновлення кадрового складу служби. Запроваджено єдиний казначейський рахунок для сплати митних платежів. Встановлено 7 сканерів стаціонарного типу у пунктах пропуску через державний кордон «Ягодин», «Ужгород», «Чоп», «Краківець», «Рава-Руська», «Шегині» та «Порубне». Забезпечено прийняття необхідних законодавчих актів

щодо запровадження програми авторизованого економічного оператора (АЕО) та національної електронної транзитної системи (NSTC).

В частині боргової політики, протягом 2017-2019 років відношення державного боргу до ВВП зменшилось з 60,9% у 2017 році до 52,3% у 2018 та до 44,3% у 2019 році. Продовжувалася активна співпраця з міжнародними партнерами та фінансовими установами, забезпечено виконання Україною боргових зобов'язань. За 2019 рік частку державного боргу, номінованого в національній валюті, збільшено з 33% до 41%. Також протягом 2019 року були покращені кредитні рейтинги України: з «B-» до «B» (Standard & Poor's); з «B-» до «B», а також покращено прогноз зі «стабільного» на «позитивний» (Fitch), покращено прогноз зі «стабільного» на «позитивний» (Moody's), з «ССС+» до «B» (Rating and Investment Information) [6].

За період реалізації Стратегії створено умови для ефективного функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю. Прийняті зміни до Бюджетного кодексу та рішення Уряду сприятимуть наближенню внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту до міжнародних стандартів. Зокрема, ці зміни встановлюють основні принципи внутрішнього контролю на основі моделі COSO (модель внутрішнього контролю, за допомогою якої компанії-виконавці та організації, включаючи банки, можуть оцінювати власні системи ризик-менеджменту). Також були внесені зміни до Порядку здійснення внутрішнього аудиту, які включають посилення незалежності внутрішнього аудиту, впровадження стратегічного планування діяльності з внутрішнього аудиту, створення аудиторських комітетів та підписання декларацій внутрішнього аудиту (Статуту аудиту). Впроваджено оновлені Стандарти внутрішнього аудиту, які наближені до міжнародних стандартів, а також удосконалено методологічне забезпечення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

У сфері державного фінансового контролю протягом 2017-2019 років було затверджено програми розвитку наявних та запровадження нових напрямів аудиту та їх стандартизації.

Верховною Радою України відповідно до прийнятого закону «Про Рахункову палату» був призначений новий склад Рахункової палати. Нове керівництво Рахункової палати провело функціональну оцінку ефективності діяльності Рахункової палати, ключові результати якої й рекомендації оприлюднено на офіційному веб-сайті Рахункової палати у березні 2019 року. Розроблено Стратегію розвитку Рахункової палати, яка враховує рекомендації, надані за результатами проведеної міжнародними партнерами функціональної оцінки [7].

Водночас, досягнення протягом 2017-2019 років позитивних результатів у реформуванні більшості складових СУДФ (Система управління державними фінансами) створило міцне підґрунтя для продовження реалізації встановлених задач та визначення нових пріоритетних завдань, спрямованих на вдосконалення системи управління державними фінансами. Так, в першій половині 2020 року було продовжено реалізацію завдань в напрямку реформування системи управління державними фінансами. Зокрема, Мінфіном

забезпечено подальшу трансформацію податкової та митної служби, оновлено план з реформування митних органів, розроблено проект Концепції з управління ліквідністю на 2020-2023 роки, внесено зміни до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві (Закон України від 16.01.2020 № 466) [8].

Водночас, розгортання кризових явищ, пов'язаних з розповсюдженням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, зумовило необхідність відтермінувати реалізацію окремих заходів, зокрема розроблення Бюджетної декларації в поточному році перенесено на наступний бюджетний період. 2019 рік - це третій рік реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, яка була розроблена відповідно до загальноєвропейських принципів належного управління SIGMA (Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту)/OECD (Організація економічного співробітництва та розвитку) [6].

Разом з тим, за період реалізації Стратегії реформування СУДФ рівень податкового навантаження, розрахований у % до ВВП (внутрішній валовий продукт), має тенденцію до зменшення. Загалом у 2019 році відношення загальної суми сплачених податків до ВВП було на рівні 26,9%, тоді як у 2016 році – 27,3%. Рівень перерозподілу ВВП через доходи зведеного бюджету та власні доходи Пенсійного фонду коливається в межах $40 \pm 3\%$. За підсумками 2019 року рівень добровільного подання податкових декларацій становив 98,3 %. Частка податкових декларацій, поданих за допомогою електронних сервісів юридичними особами становила 90,3 %, а фізичними особами (за основними податками) – 67,6 % [9].

За результатами загальнонаціонального онлайн опитування платників податків у 2019 році, свою задоволеність роботою органів ДПС в цілому клієнти служби оцінили на 4,21 бали за 6-бальною шкалою. Разом з тим, платниками податків були наданні зауваження та пропозиції щодо необхідності збільшення кількості співробітників в ЦОП (центр обслуговування платників податків), підвищення якості консультаційних послуг, оновлення матеріально-технічної бази органів ДПС. Рівень тінізації економіки за період 2017-2018 років зменшився до 32% з 43% у 2014 році, що, серед іншого, є результатом більш сприятливого бізнес-клімату в Україні [6].

У першій половині 2017 року Мінфіном було запроваджено електронну систему реєстрації ПДВ та відкрито доступ до електронного реєстру відшкодування ПДВ, що дає змогу підприємцям отримувати актуальну інформацію щодо стану відшкодування ПДВ.

Починаючи з 2018 року щорічний графік проведення документальних податкових перевірок публікується на офіційному сайті ДФС. Також, Верховною Радою України у 2019 році прийнято закони України щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів, контроль за справлянням яких покладено на ДПС [6].

У другому кварталі 2018 року група TADAT оцінила основні складові податкового адміністрування та опублікувала звіт, який було враховано при визначенні стратегічних цілей ДФС (Державна фіскальна служба України). З другого кварталу 2017 року всі письмові індивідуальні податкові консультації ДФС були внесені до єдиного реєстру та опубліковані на офіційному сайті ДФС, у з 2018 року Мінфіном розпочато надання узагальнюючих податкових консультацій, які дозволяють скоротити підстави для адміністративних та судових спорів між платниками податків та контролюючими органами [6].

У 2018 році ДФС була затверджена Концепція впровадження електронних перевірок (е-аудиту). Вона передбачає запровадження електронного аудиту у 8 етапів з урахуванням необхідності внесення змін до законодавства, внесення змін до підзаконних нормативних актів, придбання та введення в експлуатацію програмного забезпечення. У 2019 році забезпечено запуск і перезавантаження Державної податкової служби України [6].

Крім того, Верховною Радою схвалено необхідні проекти законів, які дозволять реалізувати концепції єдиної юридичної особи для ДПС, удосконалити процедури адміністрування податків та зборів, в тому числі шляхом уніфікації звітності з ЄСВ (єдиний соціальний внесок) та ПДФО (податкова декларація фізичної особи), запровадження єдиного рахунку для сплати податків, удосконалення процедури оскарження рішень контролюючих органів тощо. Також посилено заходи з детінізації ринку підакцизної продукції, утворено Міжвідомчу робочу групу з питань запровадження електронної акцизної марки, удосконалено критерії ризиків, які автоматично опрацьовуються з використанням інформаційних баз даних, запроваджено можливість створення розрахункових документів в електронній формі та можливість використання програмних реєстраторів розрахункових операцій.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Л. Синергійні елементи та ефекти податкового менеджменту / В. Л. Андрущенко // Фінанси України. 2017. № 10. С. 97-101.
2. Єлісеєв А. В. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами / А. В. Єлісеєв, М. П. Підлужний. – Л. : Ліга-Прес, 2013. 274 с.
3. Загородній А. Г. Податкове планування в системі фінансового менеджменту підприємства / Фінанси України. 2015. № 8. С. 131-134.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року № 335 URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
5. Звіт про ефективність управління державними фінансами (PEFA) URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
6. Звіт про виконання стратегії реформування системи управління державними фінансами. 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
7. Про Рахункову палату. Закон України. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
8. Закон України від 16.01.2020 № 466. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
9. Звіти про виконання КПЕ ДФС та ДПС, Про опитування платників податків у 2019 р. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В ЧАСТИНІ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

*Худавердієва В. А., канд. екон. наук, Державний біотехнологічний
університет, Бугай А. П., державний службовець Харківської
райдержадміністрації*

Податки відіграють важливу роль в економіці кожної країни, вони забезпечують надходження доходів до держави, підвищують її фінансовий рівень, ефективно сприяють покращенню ВВП (внутрішній валовий продукт) населення, і цим в свою чергу, призводять до економічно-соціального розвитку держави. Виконання цих важливих завдань можливе лише за умови, здійснення ефективного податкового менеджменту, і це питання є дуже актуальним на сьогодні. Визначення можливих шляхів вирішення проблем і недоліків вітчизняної системи податкового менеджменту сприятиме стимулюванню підприємницької виробничої діяльності, підвищенню ділової та інвестиційної активності господарюючого суб'єкта, а також стимулюванню науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва і, як наслідок, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції [1].

У ситуації, яка склалася в Україні, велике значення мають статистичне спостереження за соціально-економічними процесами, дослідження різних альтернативних показників з незалежних джерел отримання інформації, у тому числі й з неофіційних. Таке розширення джерел отримання інформації дає можливість точніше приймати рішення щодо розробки економічної та податкової стратегії й визначення податкової політики. Особливого значення показники соціально-економічного розвитку держави набувають у період економічного спаду, зниження промислового виробництва та скорочення валового суспільного продукту. У цій ситуації розмір податкового потенціалу залежить від доходів підприємств і громадян [2]. Отже, податковий потенціал є важливою складовою податкового менеджменту як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. Його розмір залежить від різних чинників, які можна об'єднати в такі групи:

- речові чинники виробництва – основні виробничі засоби (у першу чергу їх активна частина), виробнича інфраструктура (пасивна частина), виробничі запаси.
- трудові чинники виробництва – робоча сила в кількісному та якісному вираженні, заробітна плата, доходи працівників тощо.
- сукупність управлінських дій щодо всіх його складових елементів – статистичний та бухгалтерський облік, суб'єкти управлінських рішень та ін. [3].

Це головні елементи внутрішнього податкового середовища. Крім того, необхідно враховувати й чинники зовнішнього середовища, насамперед інформацію, банківську та кредитну політику тощо.

Протягом 2017-2020 років діяльність органів системи управління державними фінансами була спрямована на досягнення цілей та пріоритетів, визначених Стратегією реформування системи управління державними фінансами на відповідний період [4]. За період реалізації Стратегії починаючи з 2017 року по багатьом напрямом було досягнуто суттєвого прогресу, хоча іноді із затримками відносно первинних строків. Разом з цим, не все із запланованого вдалось реалізувати, в ході реалізації Стратегії виникли нові виклики, частина завдань втратила актуальність. Тому у 2019 році, разом із продовженням роботи над реалізацією Стратегії, за початкова процес її актуалізації - обговорення проблемних питань Стратегії з усіма зацікавленими та залученими до її виконання сторонами, оновлення робочої групи з реформування системи управління державними фінансами. Разом з європейськими партнерами, проектом EU4PFM (Програма з управління державними фінансами в Україні) та українськими експертами у 2019 році двічі (26.03.2019 та 03.12.2019) проведено стратегічний діалог Україна-ЄС з питань впровадження Стратегії, під час якого визначено спільні пріоритети реформ. У 2019 році розпочалась реалізація частини проекту EU4PFM у податковій та митній сфері, а також інституційної спроможності Мінфіну, ДПС та Держмитслужби [4].

У 2019 році під егідою Світового банку за підтримки ЄС та інших міжнародних партнерів було проведено оцінку стану управління державними фінансами відповідно до міжнародно визнаної методології Public Expenditure and Financial Accountability (PEFA). Рахункова палата України провела перевірку здійснення заходів з реформування системи управління державними фінансами. За їх результатами та з урахуванням рекомендацій МВФ (Міжнародного валютного фонду), експертів SIGMA (Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту) (аналітичний центр Європейського Союзу), а також накопиченого досвіду та проведених консультацій із заінтересованими сторонами, в тому числі проведеного обговорення в робочих підгрупах, було підготовлено проект оновленої Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2020-2024 роки та проект Плану заходів з її реалізації [4].

Координація реформи системи управління державними фінансами здійснюється Міністерством фінансів України, зокрема Директоратом стратегічного планування та європейської інтеграції, який було утворено в рамках реформи державного управління у 2017 році. Функція координації реформи СУДФ (Система управління державними фінансами) була закріплена за Директоратом відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 26.10.2018 про внесення змін до розподілу та закріплення функцій і процедур за структурними підрозділами апарату Міністерства. В рамках реалізації цієї функції проводиться постійний моніторинг, контроль та координація робіт з виконання заходів Стратегії. На щоквартальній основі здійснюється підготовка звіту щодо виконання Плану заходів з реалізації Стратегії, який надається Кабінету Міністрів України та оприлюднюється на сайті Міністерства фінансів.

Протягом 2018-2019 років проведено три Стратегічні діалоги високого рівня між Україною та ЄС щодо реформи СУДФ (16.11.2018, 26.03.2019 та

03.12.2019). За результатами кожної зустрічі підготовлено Операційні висновки, якими спільно визначено пріоритети реформ [4].

У 2019 році було оновлено склад робочої групи та підгруп з реформування системи управління державними фінансами, затверджений наказом Мінфіну від 22.12.2018 №1124 (зі змінами). В рамках робочої групи з реформування системи управління державними фінансами створені робочі підгрупи за участю представників Мінфіну, Мінекономіки, Секретаріату КМУ, Рахункової Палати України, інших заінтересованих органів державної влади, а також Офісу підтримки реформ в Мінфіні, бізнес-спільноти, експертів, міжнародних партнерів та донорів. Робочі підгрупи функціонують за такими напрямками як бюджетні питання, питання місцевих бюджетів, податкова політика, митна політика, питання макроекономічного прогнозу та прогнозу доходів, організаційної спроможності, фінансових ризиків, ліквідності та управління боргом, бухгалтерського обліку та фінансової звітності, фінансового контролю. Протягом I кварталу 2020 року кожною з підгруп були проведені засідання, за результатами яких напрацьовано пропозиції щодо оновлення Стратегії реформування СУДФ [4].

Реалізація реформи СУДФ тісно пов'язана з низкою інших комплексних змін, що відбуваються в Україні, зокрема з реформою державного управління, реформою органів податкової і митної сфери, реформою децентралізації. Завдання реформи СУДФ взаємопов'язані і з галузевими змінами, такими як реформа освіти, охорони здоров'я, вдосконалення системи державного аудиту, бухгалтерського обліку. Завдання, що стоять перед Урядом в рамках реформи СУДФ, відображені в програмних документах Уряду та враховують галузеві стратегічні документи.

Податковий менеджмент як економічна категорія являє собою сукупність норм, методів та правил організації відносин між державою з одного боку та фізичними і юридичними особами, з іншого, що виникають в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою фінансування державою покладених на неї функцій.

Протягом 2019 року ключовою реформою у податковій сфері стала трансформація Державної фіскальної служби України. Було відокремлено та забезпечено функціонування нової Державної податкової служби України. У 2018 році розроблено та затверджено концептуальні напрями реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, а в середині 2019 року – плани заходів, щодо їх реалізації, та відповідно розпочато їх імплементацію. Загалом протягом 2017-2019 року у сфері системи оподаткування досягнуто прогресу в частині податкового адміністрування, контролю та надання податкових послуг [4].

ДПС (Державна податкова служба України) публікує звіт про досягнення КПЕ (ключових показників ефективності) на щомісячній та щорічній основі, Контакт-центр ДПС забезпечує оприлюднення інформації про інформаційно-довідкові послуги, які надаються платникам податків. За період дії Стратегії було значно розширено функціонал Електронного кабінету, де фізичним та юридичним особам доступна інформація з публічних реєстрів, шаблони та

бланки податкової звітності, інформація з Єдиного реєстру податкових накладних (ЄРПН) та багато іншої інформації.

Як наслідок, у рейтингу «Doing business» за показником «Оподаткування» Україна загалом піднялась зі 107 місця у 2016 році (до початку впровадження Стратегії) до 65 місця у 2020 році, а рівень податкового навантаження зменшився з 52,2 % у 2016 році до 45,2 % у 2020 році (відповідно до методології Doing Business) [5].

У рамках роботи щодо розширення бази оподаткування Міністерством фінансів України протягом 2017-2019 років досягнуто такі ключові результати та цілі:

- розпочато процес імплементації основних положень Мінімального стандарту плану дій з протидії ухилянню від сплати податків (BEPS). Верховною Радою України була ратифікована Багатостороння Конвенція MLI, що забезпечить виконання кроків 6 і 14 Мінімального стандарту Плану дій BEPS, схвалено закони України, спрямовані на запровадження міжнародних стандартів податкового контролю для всіх учасників міжнародної торгівлі та імплементацію норм, передбачених План дій BEPS;

- удосконалено норми податкового законодавства щодо трансфертного ціноутворення, розширено визначення «дивідендів», впроваджено правило «KІK»;

- розроблено Дорожню карту щодо запровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією в податкових цілях;

- ратифіковано протоколи про внесення змін до конвенцій про уникнення подвійного оподаткування (Кіпр, Велика Британія, Швейцарія, Туреччина, Сінгапур) та Угоду про уникнення подвійного оподаткування (Малайзія), підготовлено та ратифіковано Верховною Радою України Конвенцію про уникнення подвійного оподаткування з Мальтою та Люксембургом;

- ратифіковано міжурядову українсько-американську Угоду щодо застосування положень FATCA (з метою здійснення автоматичного обміну інформацією між Державною податковою службою України та податковою службою США щодо рахунків, відкритих платниками податків США в українських фінансових установах) [4].

Беручи до уваги чутливість малого бізнесу щодо питань, пов'язаних із спрощеною системою оподаткування, кардинальні законодавчі зміни щодо спрощеної системи оподаткування не приймалися.

З метою підвищення рівня комунікації між податковою службою та платниками податків, протягом 2017-2019 було забезпечено надання низки інформаційних послуг: контактний центр, сервіс «Пульс», «Електронний кабінет». ДПС планується розроблення стратегії підвищення рівня дотримання вимог податкового законодавства в рамках проекту EU4PFM.

За період реалізації Стратегії, ДПС було впроваджено додаткові аналітичні сервіси для громадян та бізнесу, а саме автозаповнення декларації з податку на додану вартість, відображення повної інформації щодо податкової накладної з урахуванням всіх зареєстрованих до неї розрахунків-коригувань, розрахунок суми перевищення та результат порівняння даних податкової

звітності з податку на додану вартість та ЄРПН, доступ до даних ЄРПН щодо складених платником чи його контрагентами податкових накладних у розрізі статусів (zareestrovano/reestraciju zupineno/prijnjato rishennja pro reestraciju/vidmova v reestraciji), servis «Пошук акцизної марки» тощо [4].

Серед останніх новацій - офіційний запуск бета-тестування програмного РРО «пРРОсто», - безкоштовного софту, розробленого ДПС спільно з BRDO (Офіс ефективного регулювання – незалежний експертно-аналітичний центр, створений за ініціативи Міністерства економічного розвитку та торгівлі та за фінансової підтримки міжнародних договорів) та Fintellekt (Український стартап для керування фінансами) для спрощення розрахункових процедур для продавців та споживачів. Програмне рішення для смартфонів та планшетів з операційними системами Android та iOS вже доступне для зареєстрованих тестувальників. Незабаром, додаток буде доступний для завантаження з Google Playmarket та App Store без додаткових запитів.

Відсутність або недостатня кількість фахівців з питань оподаткування, недосконалість організаційно-управлінської структури суб'єкта господарювання, недостатня увага його керівництва щодо питань функціонування корпоративного податкового менеджменту або ж нерозуміння його суті та значення унеможливорює розширення або диверсифікацію виробництва з метою зменшення податкового тягаря і призводить, як правило, до зниження показників ефективності діяльності підприємства в цілому та його фінансово-господарського стану [6].

Подальші кроки з підвищення якості та ефективності податкового адміністрування та обслуговування платників податків нерозривно пов'язані із завершенням реформування ДПС, розвитком електронних сервісів для клієнтів податкових органів, зменшення кількості часу, який витрачається платниками податків на підготовку та подання податкової звітності згідно вимог Doing business, та виконанням інших заходів, передбачених, зокрема, Планом заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику.

Список використаних джерел:

1. Лещух І. В. Концептуальні основи функціонування системи державного податкового менеджменту в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Лещух, Н. Р. Олійник // Регіональна економіка. 2014. №4. С.187-193. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek>
2. Тарасюк М. В. Основні види та принципи державного податкового менеджменту / Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 283-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_
3. Єлісеєв А.В. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами / А. В. Єлісеєв, М. П. Підлужний. – Л. : Ліга-Прес, 2003. – 274 с.
4. Звіт про виконання стратегії реформування системи управління державними фінансами. 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua>
5. Звіти рейтингу Doing business 2016-2020 URL: <https://mof.gov.ua>
6. Ключко Л.А., Олісейчик А.Ю., Рядняна Г.О. Податковий менеджмент: міжнародний досвід та вітчизняна практика URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_

АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Худавердієва В. А., канд. екон. наук, *Нагорний І. С.*, магістр,
Державний біотехнологічний університет

Податковий менеджмент можна класифікувати за певними ознаками. За рівнями: міжнародний, державний, регіональний, корпоративний, персональний. Міжнародний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковими відносинами між кількома країнами. Державний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковою системою в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою фінансування державою покладених на неї функцій [1].

В Україні до бюджетів різних рівнів щороку акумулюються податкові надходження та перерозподіл становить близько четвертої частини валового внутрішнього продукту (ВВП), тобто сукупне податкове навантаження становило в середньому 23–24 % [2].

Регіональний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковими відносинами регіону в процесі розподілу та перерозподілу валового регіонального продукту (частково валового внутрішнього продукту) з метою фінансування регіонального розвитку. Регіональний податковий менеджмент реалізовується шляхом надання органам місцевого самоврядування податкових повноважень та можливості зараховувати надходження від місцевих та загальнодержавних податків до бюджетів різних рівнів (обласних, районних, бюджетів міст, сіл, селищ тощо). Персональний податковий менеджмент - це сукупність методів і прийомів управління податковими платежами фізичної особи чи домогосподарства[1].

За часовою ознакою та відповідністю цілям виділяють такі види податкового менеджменту:

- стратегічний - має на меті виконання довгострокових цілей та завдань державної податкової політики на термін до 5 і більше років. На сучасному етапі розвитку податкових відносин пріоритетні стратегічні перспективи визначені у чинному законодавстві (Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020», Програма діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України, Стратегічний план розвитку ДФС (Державної фінансової служби) України на 2015-2018 рр.) [3-6].

Мета реформи - побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів.

Головними напрямками реформи є

- перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагає у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету за рахунок фінансових санкцій та переплат;
- зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати;
- впровадження електронних сервісів для платників податків;
- зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації;
- удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема удосконалення адміністрування податку на додану вартість, формування системи податкового контролю залежно від ступеня ризику в діяльності платників податків, забезпечення відкритості доступу до інформації про сплату податків, удосконалення законодавства з питань трансфертного ціноутворення, впровадження контролю за видатками фізичних осіб [2].

Міністром фінансів України презентовано проект Стратегії Мінфіну до 2023 року, що передбачає низку завдань у сферах, що координуються Мінфіном, зокрема бюджетній, податковій, митній, борговій і фінансовій політиках [7].

Поруч з питаннями щодо формування політик, які будуть відображені в таких програмних документах як Програма діяльності Кабінету Міністрів України, Бюджетна декларація та Стратегічному плані діяльності Міністерства, в проекті документу визначені і завдання, що планується реалізувати в рамках реформування системи управління державними фінансами.

За напрямом боргової і фінансової політик, в перспективі передбачається перехід до ринкового фінансування на привабливих умовах, продовження активної комунікації з інвесторами та сприяння підвищенню суверенних рейтингів України. Планується запуск Боргового агентства України[7].

Особливої уваги буде приділено новій кадровій політиці та діджиталізації в системі фіскальних органів. Зокрема, в рамках роботи за цим напрямом, передбачено запуск ДПС (Державної податкової служби) та Держмитслужби як єдиних юридичних осіб, оновлення системи прозорого відбору в цих органах з обов'язковим тестуванням кваліфікації і доброчесності. Також на порядку денному розвиток ІТ-послуг в податковій сфері, електронна акцизна марка для алкогольних напоїв та тютюнових виробів, РРО в смартфоні. Також планується удосконалення форм подання податкової звітності [7].

В частині митної справи актуальними залишаються питання імплементації законодавства щодо впровадження програми авторизованих економічних операторів (АЕО), впровадження електронної транзитної системи для функціонування режиму спільного транзиту (NSTC) та автоматизованих рішень під час здійснення митного оформлення товарів, а також запровадження нової централізованої системи встановлення ризиків при митному оформленні товарів.

В рамках заходів з детінізації будуть впроваджені механізми щодо виведення грального бізнесу з тіні, ліквідації незаконних схем з ПДВ та

тіньового ринку підакцизних товарів. Також відбудеться зміна акцентів у взаємодії з силовими структурами шляхом створення державного органу із запобігання та протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки та фінансів. Крім того, за цим напрямом запланована розробка ініціатив щодо запровадження контролю відповідності розміру понесених витрат з розміром отриманих доходів громадян [7].

В частині бюджетної прозорості заплановано вжиття заходів та створення умов для підвищення рейтингу України в Open Budget Index, забезпечення відкритості та доступності інформації про місцеві бюджети. Не менш важливими залишаються завдання щодо проведення роботи з подальшого удосконалення середньострокового бюджетного планування для посилення її ефективності та розвиток системи фіскальних ризиків. Що стосується вдосконалення міжбюджетних відносин та фіскальної децентралізації пріоритетні завдання планується спрямувати на посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів, підвищення якості їх прогнозування та ефективності використання ними бюджетних коштів.

Реформа СУДФ (Система управління державними фінансами), яка була розпочата в 2017 році, за останні три роки дозволила за багатьма компонентами системи наблизитись до найкращих міжнародних практик та стандартів ЄС. Це, зокрема, визнають міжнародні партнери України, які сприяють реформі [7].

Разом з тим, у 2020 році перед Україною постає багато викликів, зокрема, пов'язаних із розповсюдженням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS- CoV-2, та їх наслідками, а також нестабільністю світових економічних ринків, можливістю світової економічної рецесії та її впливом на економіку України. Сьогодні Уряд до першочергових завдань відносить подолання ризиків для життя і здоров'я наших громадян та поступове відновлення економічного зростання.

За таких умов особливої актуальності набуває питання реформування системи управління державним фінансами та оновлення Стратегії з урахуванням сучасних викликів. З огляду на зазначене, наприкінці 2019 року Міністерством фінансів України та робочими підгрупами з питань реформи СУДФ було розпочато оновлення Стратегії реформування СУДФ на період до 2024 року [7].

Основні напрями реформи системи оподаткування, стратегічні цілі щодо її розвитку та плани щодо їх імплементації будуть визначені виходячи реалій посткарантинного періоду та пріоритетів і цілей нового Уряду. Разом з тим, вже існують зобов'язання щодо внесення змін до податкового законодавства, визначені в Угоді про Асоціацію, а проект Стратегії реформування СУДФ на 2020-2024 роки передбачає зміни в частині екологічного податку, податку на нерухоме майно (земельних ділянок), акцизного оподаткування. Крім цього, пріоритетні завдання податкової політики на середньостроковий період, відповідно до Бюджетного Кодексу України, визначаються в Бюджетній декларації на відповідний період [7].

Зважаючи на це, на засіданні робочої підгрупи з питань податкової політики в рамках робочої групи з СУДФ було визначено, що наразі немає

потреби в розробці окремої стратегії розвитку податкової системи на середньострокову перспективу, а податкова система має залишатися стабільною та передбачуваною.

Разом з тим, протягом 2017-2019 років було впроваджено точкові зміни щодо податкового механізму було удосконалено механізм оподаткування податком на прибуток підприємств, переглянуто застосування окремих видів пільг з ПДВ. Також було збільшено граничні обсяги доходів для 1 - 3 груп платників єдиного податку, знижено неоподатковувану вартість міжнародних посилок з 1 липня 2019 року зі 150 до 100 євро, неодноразово збільшено ставки акцизного податку на підакцизну продукцію та забезпечено щорічний перегляд ставок екологічного податку та рентної плати, визначених у абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції. Відбулися зміни в порядку оподаткування податком на доходи фізичних осіб операцій з продажу/обміну об'єктів рухомого майна, запроваджено оподаткування земельним податком земельних ділянок, наданих на землях лісгосподарського призначення [7].

Наразі залишається пріоритетом завершення реформування податкових органів та підвищення якості та ефективності податкового адміністрування відповідно до Плану заходів реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 05 липня 2019 р. № 542-р, а також впровадження антикризових заходів щодо активізації підприємницької діяльності у посткарантинний період [8].

У 2018 році Урядом затверджено методику оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Для управління розширеним спектром фіскальних ризиків у 2019 році методика оцінювання фіскальних ризиків була оновлена. З метою визначення повноважень Міністерства фінансів у цій сфері, були внесені відповідні зміни до Положення про Міністерство фінансів України [9].

У вказаних методиках визначені обов'язки всіх заінтересованих органів щодо підготовки та надання Мінфіну необхідної інформації для оцінки фіскальних ризиків. Використання системи Oracle BI дозволить швидко отримати інформацію про фіскальні ризики від суб'єктів господарювання.

Забезпечити ефективність податкового менеджменту в сучасних умовах господарювання можна насамперед, шляхом запровадження чіткої системи інформування платника податків з метою підвищення ефективності прийняття ним відповідних управлінських рішень. При цьому вона повинна відповідати таким вимогам, як корисність, цілісність (інформація повинна в повному обсязі характеризувати різні аспекти діяльності підприємства), фактичність, динамізм та ефективність. Також необхідною умовою у здійсненні управління оподаткуванням на підприємстві має бути підвищення ділової культури платника, оскільки її відсутність обумовлює протиріччя вітчизняного податкового менеджменту (з одного боку, метою діяльності підприємства є отримання прибутку, а з іншого, зниження його частки з метою мінімізації податкових витрат). Функції податкового менеджменту виходять за межі цілей,

які досягаються удосконаленням податкової системи, що забезпечує профіцит бюджету. Шляхом використання арсеналу непрямих податкових пільг, можна нейтралізувати впливом стагнуючих факторів на економіку. Такими інструментами податкової системи є пільги прямих і непрямих податків: прискорена амортизація, зменшення оподатковуваного прибутку, зменшення ставки податку, повне звільнення від податку, використання методу залишку, що зменшується, і методу рівномірних списань вартості різних категорій основних фондів, податкові знижки на виснаження надр, надання платникам податків інвестиційного кредиту тощо [2].

Незважаючи на нові виклики, які постали перед Україною у зв'язку поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також можливою світовою економічною рецесією, буде продовжено реформування системи управління державними фінансами шляхом оновлення Стратегії.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме вирішенню обумовлених вище проблем і недоліків вітчизняної системи податкового менеджменту, стимулюванню підприємницької виробничої діяльності, підвищенню ділової та інвестиційної активності господарюючого суб'єкта, а також стимулюванню науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва і, як наслідок, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Ревенко О. В. Стратегічні та тактичні аспекти податкового менеджменту. Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 1. С.261-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_
2. Долгий О. О. Державно-владні аспекти податкового менеджменту. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 1. С. 111-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran11#n11>
4. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>
5. Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2015 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2016–2017 роки). Наказ Міністерства фінансів України від 16.10.2014 № 1052. URL: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?&art_id=403763&cat_id=392729
6. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015 - 2018 роки: Наказ Державної фіскальної служба України від 12.02.2015 р. № 80 URL:<http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63703.html>
7. Звіт про виконання стратегії реформування системи управління державними фінансами. 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua>
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України 05 липня 2019 р. № 542-р. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2018 № 562 «Про внесення зміни до пункту 4 Положення про Міністерство фінансів України». URL: <http://search.ligazakon.ua>

НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID - 19 НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Чечетова Н. Ф., док.екон.наук, професор, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Лелюк Н. Є. канд. екон. наук, доцент, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Вперше захворювання на COVID 19 було виявлено у китайському місті Ухань, провінція Хубей. Ще тоді людство не передбачало катастрофічного масштабу цієї загрози як для життя людей, так і для світової економіки загалом.

За даними ВООЗ, станом 26 листопада 2021 року в усьому світі було зареєстровано 259 502 031 підтверджений випадок COVID-19, у тому числі 5 183 003 летальних випадків. Станом на 24 листопада 2021 року було введено 7 702 859 718 доз вакцини. [1]. Число смертельних випадків є вражаючим, з огляду на коефіцієнт летальності від 2% до 3,4%, в той час рівень смертності від грипу становить 1%. За даними МОЗ України всього випадків захворювання 3284008, летальних випадків 79506, одужали 2704217 випадків. Коефіцієнт летальності 2,4%. При цьому кількість щеплень 294320 доз вакцин. Отже, розуміємо, що людські втрати є найбільшим чинником спаду світової економіки.

Зараз неможливо точно спрогнозувати кількість людських жертв та економічних втрат, яких зазнають країни внаслідок пандемії. Однак важливо виявити теперішні наслідки впливу пандемії на світову економіку та здійснити аналіз заходів, котрі запроваджують уряди країн для боротьби з економічною рецесією. Це дасть можливість спрогнозувати розвиток економічної ситуації в короткостроковій перспективі.

Неординарність кризи, спричиненої поширенням коронавірусу SARS-CoV-2, полягає в тому, що її проявом є не стільки злам траєкторії розвитку, скільки суттєва зміна характеру розвитку як на макро, так і на мікрорівнях на тлі кардинальних змін способу життя суспільства. Зміни торкнулися всіх сфер життєдіяльності (спілкування / режиму роботи/ навчання тощо). А вимушене запровадження перманентних карантинних обмежень в переважній більшості країн світу і в Україні, які різнилися впродовж року своїми масштабами та термінами, зумовило безпрецедентну трансформацію поведінки економічних суб'єктів на рівні як споживання, так і виробництва, коли домінуючими принципами мотивації стала обережність на фоні перманентної невизначеності.

Відтак, як сама пандемія, так і безпрецедентні карантинні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу, у т.ч. ЄС та Україні (рис.1).

Максимального негативного ефекту від жорстких протиепідеміологічних заходів в Україні було найбільш відчутно у період локдауну – у квітні-травні 2020 року. У III-IV кварталах 2020 року, зважаючи на послаблення карантинних заходів, спостерігалось певне пожвавлення економічної діяльності.

Рис.1 Зміна ВВП в Україні та країнах ЄС, до відповідного періоду попереднього року, %[2]

В цілому за рік зменшення ВВП України становило 4,0 %, що навіть менше, ніж прогнозувала більшість експертів. Загалом, Україна, порівняно із багатьма країнами світу, має відносно менше погіршення показників за підсумками 2020 року. Так, якщо порівняти результати економічної активності у 2020 році України з країнами ЄС (27), то Україна у 2020 році показала менші від'ємні темпи та кращі показники динаміки ВВП, ніж, наприклад, такі країни-сусіди, як Угорщина та Словаччина, що за підсумком року мали глибше падіння, ніж Україна.

Причинами такого успіху є, зокрема, трансформаційний характер нашої економіки.

Слабке залучення у виробничі ланцюги доданої вартості у світовій економіці, суттєва частка тіньового бізнесу та доходів, слабо розвинений туризм, досить вагома частка сільського господарства (що гарантувало продовольчу безпеку), велика частка крупного виробництва, яке не зупинялось навіть у пікові періоди, вміння українців виживати та пристосовуватися до різних складних умов.

Але існують і інші суто економічні причини помірного послаблення економіки України. Серед них впроваджені Урядом та НБУ заходи, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків впливу пандемії COVID-19 шляхом підтримки населення та бізнесу, швидка адаптація окремих секторів економіки до роботи в умовах соціальних обмежень, збереження стабільності у фінансовому секторі на відміну від попередніх криз, вихід, зважаючи на

обмежений попит, за підсумками року на інфляцію на рівні 5%, що відповідає інфляційному таргету НБУ. Всі ці фактори сприяли у сукупності формуванню на позитивному рівні внутрішнього споживчого попиту. Інфляція за підсумком січня-жовтня очікувано прискорила і становила 8,5%.

Споживчий попит домогосподарств зазнав найменших втрат в умовах кризи та фактично став єдиним компонентом, що забезпечив позитивний внесок у динаміку ВВП у 2020 році.

Позитивна динаміка попиту підтримувалась двома факторами.

По-перше, соціальною політикою уряду. Було підвищено мінімальну заробітну плату (з 1 січня 2020 року до 4723 грн, з 1 вересня 2020 року до 5000 грн, з 01.01.2021 6000 грн.), забезпечено збереження трудових прав за працівниками та прав внутрішньо переміщених осіб, здійснено виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності у розмірі 50% середньої зарплати під час протидії COVID-19. Також, наразі передбачена допомога по частковому безробіттю роботодавцям із числа суб'єктів малого та середнього підприємництва за період карантину.

Незважаючи на всі складнощі із розвитком ситуації на ринку праці під час локдаунів в Україні та світі, рівень безробіття в Україні упродовж року знаходився у прогнозованих межах. Так, за даними ДСЗ статус безробітного у 2020 році отримали 1 674,2 тис. осіб, рівень безробіття населення віком 15-70 років за 2020 рік становив 9,5% до робочої сили відповідного віку з урахуванням зменшення кількості зайнятого населення віком 15-70 років на 4,0% порівняно з 2019 роком. За даними ДСЗ статус безробітного у січні-жовтні 2021 році отримали 1178,7 тис. осіб, рівень безробіття склав 12,4%.

Рис. 2 Рівень безробіття в Україні [2]

Другим фактором, що сприяв зростанню попиту, стало збереження в цілому позитивної динаміки номінальної заробітної плати під впливом збереження позитивної динаміки розвитку окремих секторів економіки (оптова та роздрібна торгівля, фінансова та ІТ сфера, хімічна та фармацевтична галузі промисловості) в умовах збільшення попиту на продукцію/послуги даних ВЕД.

Рис. 3 Зміна роздрібної торгівлі та реальної заробітної плати, до відповідного періоду попереднього року, % [2]

Загалом, номінальна середньомісячна заробітна плата штатних працівників у 2020 році збільшилась на 10,4% до 11591 грн (у 2019 році – 10497 грн.), а реальна – на 7,4%, що і дозволило з урахування запроваджених урядом компенсаційних соціальних виплат утримати на позитивному рівні попит домогосподарств. У січні-жовтні 2021 року реальна заробітна плата скоротилась на 6,6%. (зростання на 11,9% у січні-жовтень 2020 року).

Нажаль, протидіяти падінню інвестиційного попиту було практично не можливо, незважаючи на суттєве зростання державних капітальних видатків. На тлі значної невизначеності інвестиційна пауза стала одним із основних проявів пандемії COVID-19. Загалом, за підсумком 2020 року валове нагромадження основного капіталу (ВНОК) продемонструвало найбільше з усіх компонент попиту скорочення, що склало 24,4% (проти зростання на 11,7% у 2019 році).

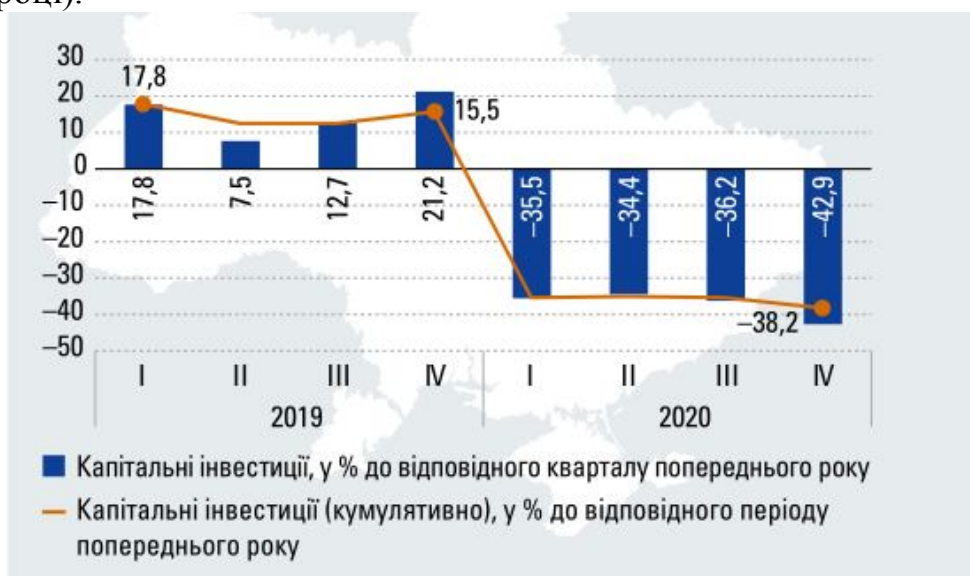

Рис.4 Капітальні інвестиції, [2]

Скорочення інвестицій мало місце практично у всіх видах економічної діяльності, виключеннями стали інвестиції у поштову та кур'єрську діяльність

та у телекомунікації (електрозв'язок), що мають безпосереднє відношення до діяльності в умовах карантинних обмежень. Серед ВЕД, що продемонстрували найбільші темпи скорочення освоєних капітальних інвестицій: авіаційний транспорт та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, які потрапили до переліку обмеження діяльності в умовах карантину.

Відносно низький зовнішній попит та протекціонізм з боку окремих торговельних партнерів, зважаючи на те, що економічна й соціальна діяльність у більшості країн відбувалася в умовах боротьби з пандемією COVID-19, загострили наявні виробничі проблеми в різних країнах. Це обумовило негативні результати зовнішньоекономічної діяльності, ураховуючи експортоорієнтованість економіки України.

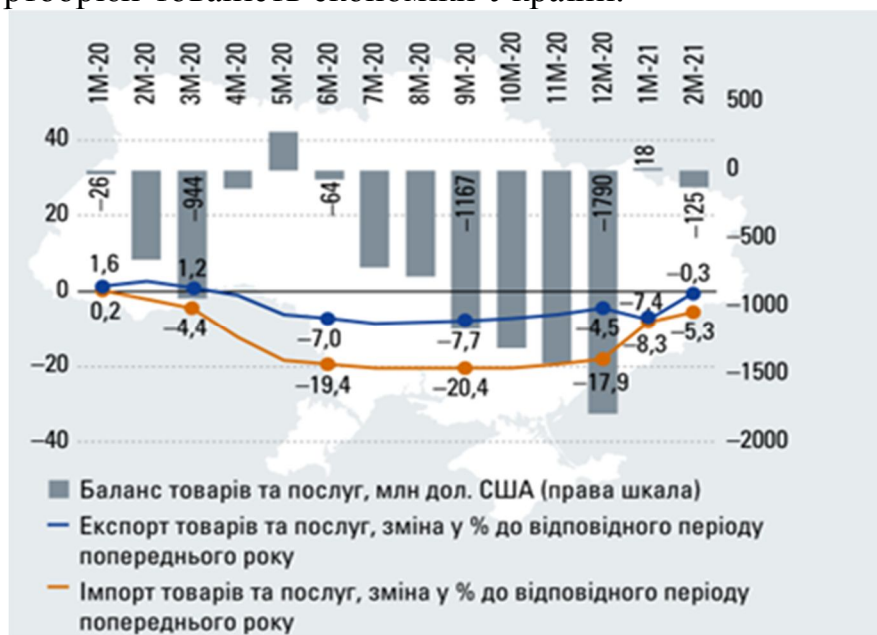

Рис. 5 Динаміка показників з зовнішньої торгівлі [2]

До цього додався фактор меншого обсягу врожаю сільськогосподарських культур та погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури на окремі види товарів українського експорту (зокрема чорні метали, кукурудзу, добрива).

Незвичайна економічна ситуація в усьому світі та періодичне обмеження діяльності підприємств та організацій, що запроваджувались з метою попередження розповсюдження інфекції, позначилось як на динаміці основних складових попиту, так відповідно і на виробничій активності. Так, у галузевому розрізі найвідчутнішого удару зазнали переважно галузі, які передбачають скупчення великої кількості людей в одному приміщенні, або їх тривале спілкування і працю на небезпечній, з точки зору зараження, відстані. Відповідно значних втрат зазнала сфера послуг, а саме пасажирські перевезення (падіння обсягу пасажирообігу становить 53,9%), діяльність закладів харчування, готелів та ресторанів тощо. І це не зважаючи на те, що сам попит домогосподарств не скоротився. Це переважно малий та середній бізнес, діяльність якого в основному підпадала під низку заборон та карантинних обмежень.

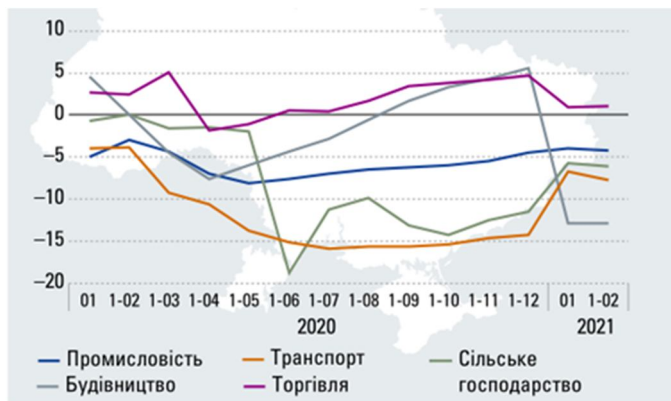

Рис. 6 Динаміка основних видів економічної діяльності, до відповідного періоду попереднього року, % [2]

Рис.7 Індекс промислової продукції у розрізі основних видів діяльності, до відповідного періоду попереднього року, % [2]

Значно менших втрат зазнали галузі, що переважно орієнтовані на внутрішній ринок та ті, що змогли швидко адаптувати свою діяльність до нових умов, застосовуючи цифрові технології в у мовах дистанціювання.

Суттєво скоротили виробництво галузі інвестиційного циклу (зокрема, машинобудування – на 17,6%), та експортоорієнтовані виробництва (зокрема, металургія – на 8,7%). При цьому будівництво зросло на 5,6%.

Але, в цілому зменшення ВВП є меншим, ніж інших показників основних секторів економіки, зокрема промисловості (на 4,5%) та сільського господарства (на 11,5%). Причиною є те, що відбувалась компенсація втрат одних видів економічної діяльності, які традиційно визначали динаміку ВВП, зростанням або несуттєвим зменшенням результатів діяльності інших, які виявились менш вразливими й пристосованими до реалій сьогодення або, взагалі, залишилися у вигазі з урахуванням зростання попиту на їх продукцію.

Той факт, що Україні вдалось під час ковідної кризи уникнути фінансової дестабілізації та продовжувати безперебійну діяльність банківської сфери, дозволило активно використовувати фінансові механізми підтримки суспільства та економіки у боротьбі із кризою. Досить важливу роль у цілому зіграла підтримка з боку держави, зокрема пріоритетність розподілу бюджетних коштів на забезпечення медичних потреб та відбудову транспортної і соціальної інфраструктури, а також на підтримку населення та бізнесу з метою стимулювання попиту.

У свою чергу, мобільний перехід підприємств на нові форми організації робочих процесів (дистанційного/ надомного режиму роботи та навчання) створював підвищений попит на нові цифрові послуги та надання вже існуючих послуг в цифровому форматі, у т.ч. ведення торівлі та бізнесу.

Отже, Україна витримала іспит впливу пандемії COVID-19. І наразі, ситуація в економіці, переважно, залежить від динаміки та масштабів розповсюдження пандемії, значною мірою зберігає характерні ознаки другої половини минулого року із превалюванням факторів стриманого попиту та високого рівня невизначеності щодо найближчої перспективи.

Список використаних джерел:

1. World Health Organization (2021). WHO corona virus COVID19 dashboard. URL: <https://covid19.who.int/>
2. <https://www.unicef.org/ukraine/media/9231/file/UNICEF%20Ukraine%20Consensus%20COVID%20Youth%202020%20ukr.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ОЦІНКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Чубаєвський В.І., канд. політ. наук, доцент, Терешенко Е.Ю., канд. екон. наук, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

У сучасному цифровому світі інформаційна безпека країни є ключовою детермінантою її національної безпеки. Питання інформаційної безпеки, а також управління критичною інфраструктурою Інтернету регулярно обговорюються на зустрічах «Великої двадцятки» на майданчику ООН, на зустрічах міністрів телекомунікацій та інформаційних технологій країн [3].

Крім того, слід зазначити, що країни світу активізують свою діяльність в рамках прийнятих вітчизняних стратегій кібербезпеки. Так, у серпні 2021 року Указом Президента України було затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» [1].

У рамках запропонованої стратегії визначена система пріоритетів, стратегій та механізмів для нарощування потенціалу адаптації уряду і бізнесу до зростаючих кіберризиків у сфері інформаційної безпеки.

За підсумками 2020 року Україна посіла 86 місце у Глобальному індексі кібербезпеки (далі - GCI) [2]. України, на жаль, немає серед країн з низьким рівнем схильності до кіберзагроз.

Україна є найбільш уразливою країною, тобто з дуже низьким рівнем кіберзахисності, за нею йдуть Білорусь, Вірменія, Киргизстан Боснія та Герцеговина. GCI визначає перспективи формування безпечного інформаційного простору країни та прогалини, які необхідно подолати для зміцнення цифрової екосистеми кожної країни. GCI містить 82 питання про зобов'язання держав щодо забезпечення інформаційної безпеки за п'ятьма напрямками, а саме: правові; технічні; організаційні заходи; заходи щодо розвитку потенціалу та співробітництва.

В таблиці 1 відповідно до кожного напрямку представлені маркери зобов'язань країн щодо забезпечення рівня інформаційної безпеки.

Визначення маркерів зобов'язань країн щодо забезпечення рівня інформаційної безпеки та їх постійний моніторинг дозволить країнам здійснювати перманентну самооцінку рівня інформаційної безпеки та сприяти покращенню координації дій щодо її зміцнення; формувати інформаційний банк даних національних пріоритетів та ресурсів для управління інформаційною безпекою на рівні кожної країни; підвищити обізнаність різних груп стейкхолдерів щодо потреб координації на національному рівні.

З метою досягнення вищезазначених цілей моніторингу оцінки рівня інформаційної безпеки країн, вважаємо за доцільне визначити наступні принципи його здійснення:

- достовірність передбачає формування та використання банку інформаційних даних та показників, що найбільш повно та обґрунтовано характеризують стан інформаційної безпеки та реалізацію стратегічних національних пріоритетів;

Таблиця 1 – Зобов'язання країн щодо забезпечення рівня інформаційної безпеки

Напрями забезпечення інформаційної безпеки	Маркери зобов'язань
Правові <i>Вимірювання законів і положення про кіберзлочинність та кібербезпеку</i>	Країни з певною формою кібербезпеки
	Положення про захист даних
	Правила критичної інфраструктури
Технічні <i>Вимірювання реалізація технічних можливостей через національні та галузеві агенції</i>	Активність в Cyber Incident Response Team (далі -CIRT) Участь в регіональному CIRT Механізми звітності щодо захисту дітей в Інтернет
Організаційні <i>Вимірювання національних стратегій та організацій, що впроваджують кібербезпеку</i>	Національні стратегії кібербезпеки Агенції кібербезпеки Стратегії та ініціативи захисту дітей в Інтернеті
Розвиток потенціалу <i>Вимірювання обізнаності кампанії, навчання, освіта та заохочення для розвитку потенціалу кібербезпеки</i>	Країни проводять ініціативи щодо кіберобізнаності
	Країни з програмами досліджень і розробок у сфері кібербезпеки
	Країни, що мають національні галузі кіберзахисту
Співпраця <i>Вимірювання партнерських відносин між агентствами, фірмами, і країнами</i>	Країни, які займаються кібербезпекою, державно-приватне партнерство
	Країни з двосторонніми угодами про кібербезпеку
	Країни з багатосторонніми угодами про кібербезпеку

Джерело: складено авторами на основі:[2]

- системність дозволяє здійснювати збір, аналітичні дослідження банку інформаційних даних про стан інформаційної безпеки за єдиною методикою,

відповідно до визначеного та затвердженого переліку показників, із встановленою періодичністю на основі даних статистичного спостереження та спеціальних досліджень;

- своєчасність надає можливість негайного реагувати та приймати оперативні управлінських рішення;

- комплексність забезпечує перманентне спостереження тенденцій розвитку показників інформаційної безпеки відповідно до реалізації стратегічних національних пріоритетів, використання існуючих інформаційних баз даних, механізмів моніторингу та інструментів державного та відомчого статистичного спостереження.

Стосовно механізмів моніторингу оцінки стану інформаційної безпеки, слід зазначити, що вони не залежать від суб'єктивних факторів в процедурах обробки та аналізу показників про стан інформаційної безпеки та рівня загроз її забезпечення.

Система моніторингу оцінки рівня інформаційної безпеки реалізується за етапами. Поетапна реалізація системи моніторингу дозволить здійснювати системну, комплексну та об'єктивну оцінку стану інформаційної безпеки та визначати відповідно до кожного етапу заходи щодо її зміцнення.

На першому етапі відображається прогноз потенційних зовнішніх небезпек і загроз інформаційної безпеки.

Змістом другого етапу є визначення методичного інструментарію забезпечення захисту інтересів держави від загроз. Саме на цьому етапі визначаються методи, способи і форми діяльності, спрямовані на нейтралізацію можливих загроз інформаційній безпеці.

В ході третього етапу відбувається розробка заходів, що спрямовані на здійснення протидії загрозам в рамках визначеного на попередньому етапі методичного інструментарію. Результатом цього етапу є формування системи забезпечення інформаційної безпеки, яка відповідає конкретними викликам та загрозам сьогодення.

На четвертому етапі здійснюється опис системи забезпечення інформаційної безпеки відповідно до параметризації її кількісних та якісних складових. Кількісна оцінка інформаційної безпеки дозволяє визначити загрози безпеці, конкретні показники стану безпеки і параметри їх порогових значень.

На завершального етапі здійснюється формування оптимальної набору системи показників та визначається їх індикативні і порогові значення. Саме визначення індикативних та порогових значень поточний стан досліджуваної сфери системи інформаційної безпеки, а в подальшому визначити складові її потенціалу.

Отже, система показників стає основним об'єктом моніторингу оцінки інформаційної безпеки. Моніторинг дозволяє не тільки оцінювати стан відповідної сфери забезпечення інформаційної безпеки, а й визначити найбільш слабкі елементи системи, вибрати оптимальні рішення, виробити практичні рекомендації щодо її зміцнення.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> про рішення Ради національн... | від 26.08.2021 № 447/2021 (rada.gov.ua)
2. Global Cybersecurity Index 2020 Measuring commitment to cybersecurity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2021/09/GCI2020.pdf>
3. Бондаренко В., Литвиненко О. Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми / В. Бондаренко, О. Литвиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm>

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ТИСКУ ТА ЗАГРОЗ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ

Чебан Т. М., канд. екон. наук, доцент, Шаля Ю. О., студентка, Херсонський національний технічний університет

Світова спільнота, починаючи з середини грудня 2019 року, потрапила під величезний вплив Всесвітньої епідемії хвороби, яка отримала назву COVID-19. Пандемія вже призвела до численних людських втрат, наклала суттєві обмеження на соціально-культурне життя населення і кардинально змінила тренди глобальної економіки. Внаслідок цього численні суб'єкти господарювання відчують фінансові, операційні та особисті труднощі, тому шукають нові способи зберегти безперервну діяльність, підтримати операційну стабільність, сприяти стійкості та зростанню у довгостроковій перспективі. За цих умов зростають ризики та створюються можливості для незаконної діяльності та шахрайства, що створює додаткові загрози тиску на професійних бухгалтерів та ускладнює дотримання ними принципів етичної поведінки.

Зважаючи на це Рада з міжнародних стандартів етики для бухгалтерів (РМСЕБ), місія якої полягає у служінні інтересам суспільства шляхом встановлення етичних стандартів, включаючи вимоги до незалежності аудиторів, розробила рекомендації щодо виявлення та запобігання тиску на бухгалтерів в умовах пандемії та шахрайницькою діяльністю. Їх вивчення дозволило констатувати, що умови нестабільності та невизначеності обумовлюють підвищений тиск на професійних бухгалтерів з боку роботодавців, клієнтів і інших зацікавлених осіб (рис. 1).

Згідно Кодексу професійні бухгалтери та аудитори не повинні дозволяти іншим особам чинити на себе тиск, бо це призводить до порушення дотримання фундаментальних принципів етики [1].

Під час пандемії COVID-19 професійний бухгалтер чи аудитор може стикатися з низкою шахрайських дій, зокрема [2]:

- шахрайські заявки на отримання державної допомоги,
- шахрайство з закупівлями та продукцією,
- шахрайство з отриманням вигоди, в тому числі фіктивні позови,
- шахрайство з видаванням себе за іншу особу,

- електронне шахрайство,
- шахрайство зі страхуванням,
- шахрайство з фінансовою звітністю.

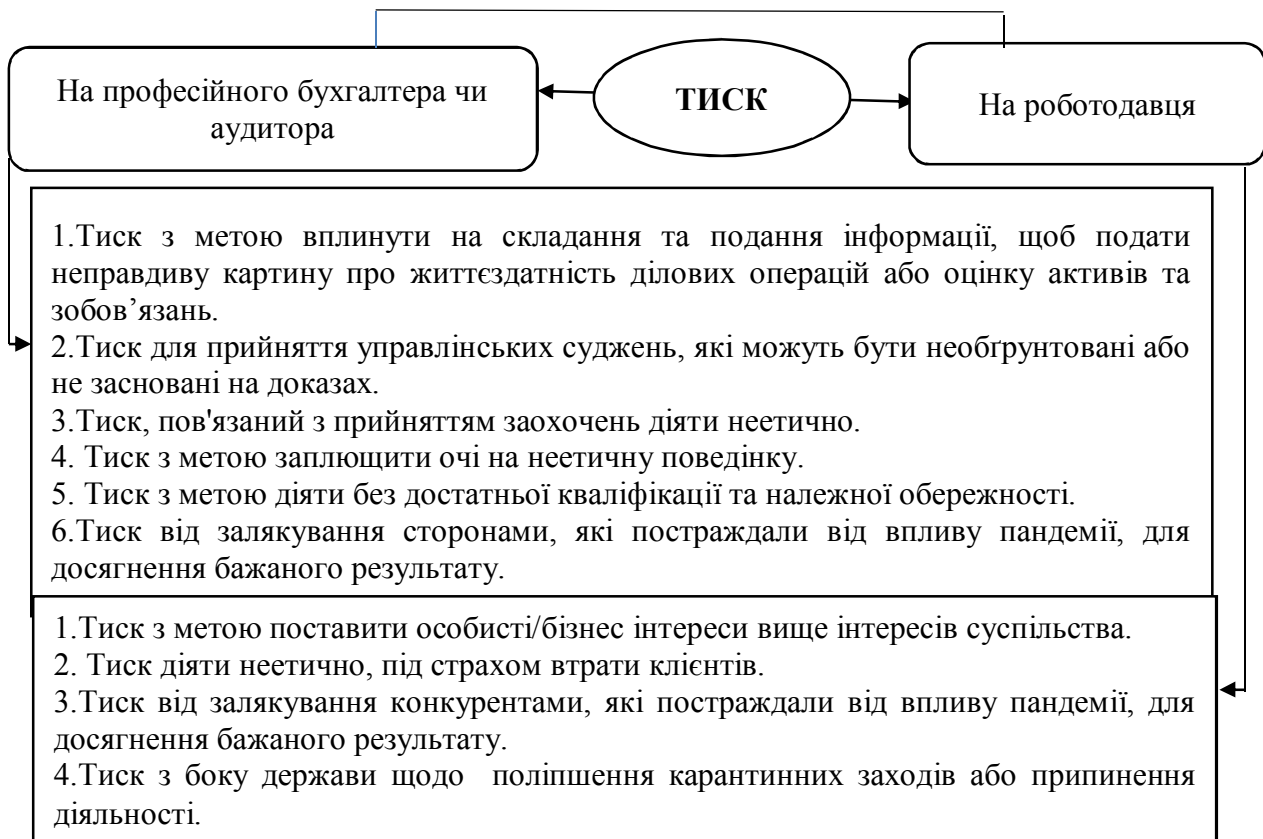

Рис.1. Приклади тиску, пов'язаного з пандемією COVID-19 [джерело: розроблено авторами на основі 2,3]

Ці дії створюють додаткові перешкоди дотриманню професійними бухгалтерами принципів етичної поведінки та впливають на їх зміст (табл. 1).

Таблиця 1 Принципи професійної етики та вплив пандемії COVID-19 [3]

Принцип	Зміст	Вплив COVID-19
Чесності	Означає бути прямим та чесним в усіх професійних та ділових відносинах; передбачає чесні стосунки та правдивість.	Під час кризи, чітка, точна та прозора інформація набуває більшого значення, оскільки організації, роботодавці та клієнти намагаються заздалегідь прокласти шляхи в умовах тиску та невизначеності, а також шукають джерела фінансової чи іншої підтримки для стійкості свого бізнесу та діяльності. Як ключові гравці екосистеми фінансової звітності професійні бухгалтери запрошуються для створення, аналізу та надання інформації, на основі якої приймаються важливі рішення. Важливо, щоб бухгалтери дотримувалися свого етичного обов'язку діяти чесно, навіть якщо це може призвести до надання несприятливої інформації. Кодекс забороняє професійному бухгалтеру свідомо бути асоційованим з суттєво неправдивою чи оманливою інформацією.

Продовження табл.1

1	2	3
Об'єктивності	Означає не ставити під загрозу професійне чи ділове судження через упередженість, конфлікт інтересів або неправомірний вплив інших осіб.	Страх, занепокоєння та загальна стурбованість здоров'ям, фінансами та економікою досить поширені у сьогоденному пандемічному середовищі. Ці різні джерела стресу впливають на настрій професійних бухгалтерів та їх здатність об'єктивно оцінювати бізнес-обставини, своїх роботодавців, замовників чи клієнтів. Крім того, оцінка бізнесових або фінансових наслідків COVID-19 може бути упереджена власними поглядами та особистим досвідом хвороби, а також будь-якою зацікавленістю у безпеці своєї зайнятості. Згідно з Кодексом, професійним бухгалтерам забороняється займатися
		професійною діяльністю, якщо обставини, пов'язані з COVID-19, можуть неналежним чином вплинути на їх професійне чи ділове судження щодо цієї діяльності.
Професійної компетентності та належної ретельності	Означає бути старанними; здобувати та підтримувати професійні знання і навички для обслуговування роботодавців та клієнтів; керуватися здоровим глуздом при застосуванні таких знань та навичок.	Обмеження та виклики COVID-19 не применшують обов'язку старанно та грамотно виконувати свої професійні функції, включаючи належний нагляд за іншими особами в межах своєї відповідальності навіть у віртуальному робочому середовищі. Із запровадженням соціальної дистанції як нової норми в умовах пандемії багато організацій скасували наочні курси постійного професійного розвитку. Проте, рясніють онлайн курси та інші опції. Практичні виклики, створені пандемією, не є підставою для нехтування обов'язком підтримувати свої професійні знання та навички для компетентного обслуговування населення.
Конфіденційності	Означає повагу до конфіденційності інформації, отриманої в результаті професійних та ділових відносин.	В умовах пандемії багато організацій для збереження безперервності бізнесу перейшли до віртуальних моделей роботи. Важливо, щоб професійні бухгалтери в бізнесі та в публічній практиці були уважними до підвищених ризиків безпеки щодо конфіденційності даних своїх організацій або клієнтів при використанні технологічних інструментів в умовах роботи з дому або перенесенні даних на свої домашні комп'ютери. Ризики безпеки підвищуються, коли організації та фірми не мають можливості створити належну інфраструктуру, засоби контролю, протоколи чи політики для підтримки більш широкого використання технологій та інструментів спільної роботи у режимі віддаленого доступу.

Продовження табл.1

Професійної поведінки	Означає дотримання чинних законів та правил, а також уникнення будь-яких дій, про які професійний бухгалтер знає або повинен знати, що вони можуть дискредитувати професію.	Під час пандемії запроваджуються різні закони та правила. Вони варіюються від законів, прийнятих для захисту заробітної плати або надання податкових пільг бізнесу, до норм, спрямованих на захист здоров'я населення. Дотримуючись принципу професійної поведінки, професійні бухгалтери зобов'язані розуміти й виконувати такі закони та правила, які можуть застосовуватися до їх конкретних обставин.
-----------------------	---	---

Зважаючи на наведені обставини професійні бухгалтери повинні зараз, як ніколи, зосереджуватися на інтересах суспільства та своїй етичній відповідальності. В бізнесі чи публічній практиці, дотримання основоположних принципів залишається незамінною рисою їх етичної професійної поведінки.

Відповідно до концептуальної основи Кодексу професійний бухгалтер в бізнесі та в публічній практиці повинен завжди протистояти ідентифікованим загрозам дотриманню фундаментальних принципів. Для цього він повинен моніторити нову інформації та зміни у фактах і обставинах, які впливають на його оцінку відповідності та достатності застосованих запобіжних заходів рівню наявних загроз [4]. Ризики для здоров'я та обмеження, пов'язані з COVID-19, можуть суттєво ускладнити або унеможливити застосування запобіжних заходів для подолання загроз. Якщо запобіжний захід більше не є достатнім для зменшення загрози до прийнятного рівня, то професіонал повинен вжити інших заходів для її подолання: застосувати інший запобіжний захід; усунути відносини чи обставини, що створюють загрозу; припинити професійну діяльність чи послуги [5].

Отже, пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентні виклики для світового бізнесу та суттєво збільшила загрози дотримання етичної поведінки професійних бухгалтерів-практиків. В цей час кризи бухгалтери повинні стати етичними лідерами та захисниками суспільних інтересів. Підвищена уважність до нових загроз дотримання фундаментальних принципів етичної поведінки дозволить своєчасно ідентифікувати проблеми та сприятиме довгостроковій життєздатності та успіху роботодавців та клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf
2. Управління підвищеними ризиками шахрайства та інших незаконних дій під час пандемії COVID-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2020/07/Staff-Alert-Navigating-the-Heightened-Risks-of-Fraud-and-Other-Illicit-Activities-During-the-COVID-19-Pandemic_0-D1%83%D0%BA%D1%80-fin.pdf

3. COVID-19: Міркування етики та незалежності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2020/07/IESBA-Staff-Q-A-COVID-19-Ethics-Independence-Considerations-%D1%83%D0%BA%D1%80-1.pdf>

4. Застосування концептуальної основи в Кодексу в умовах COVID-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IESBA-APESB-Applying-the-Codes-Conceptual-Framework-in-COVID-19-Circumstances-ukr.pdf>

5. Використання спеціалістів в умовах COVID-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/FINAL-COVID-19-and-Ethics-Using-Specialists-in-the-COVID-19-Environment-ukr.pdf>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Шандова Н. В., доктор екон. наук, Редькіна Т. Ю., магістр, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон, Україна

Економічна безпека підприємства повинна розглядатися не як відособлений стан економічної захищеності, а як елемент загальної стратегії розвитку підприємства. Ключовим напрямком забезпечення економічної безпеки є превентивний характер дій керівництва підприємства, тому економічну безпеку можна розглядати як вид функціональної стратегії підприємства.

У рамках стратегії економічної безпеки підприємства визначаються безпосередньо ризики, загрози й показники економічної безпеки, а також формуються заходи, строки й виконавці по функціональних блоках економічної безпеки підприємства. Пропонується розглянути наступні функціональні блоки стратегії економічної безпеки підприємства:

- забезпечення збереженості позаоборотних активів;
- контроль матеріально-виробничих запасів;
- забезпечення безпеки інвестиційної діяльності підприємства;
- забезпечення безпеки при роботі з контрагентами;
- забезпечення збереженості коштів;
- виявлення й усунення передумов фінансової нестійкості й можливого настання банкрутства підприємства;
- антикорупційна безпека.

Функціональні блоки стратегії економічної безпеки мають між собою певні взаємозв'язки, зокрема:

- забезпечення збереженості позаоборотних активів і контроль матеріально-виробничих запасів обумовлюються поведінкою і персоналу підприємства і його контрагентів;
- забезпечення безпеки інвестиційної діяльності і збереженості коштів пов'язане з якістю прийнятих рішень і впливає на фінансову стабільність підприємства, і також визначається поведінкою персоналу підприємства;
- забезпечення безпеки при роботі з впливає на стабільність внутрішніх бізнес-процесів і ринкової позиції підприємства.

Аналіз ринку будівельних робіт дозволяє визначити найбільш істотні загрози економічної безпеки для підприємств, які полягають в [1]:

- спаді виробництва й втраті ринків збуту;
- скороченні інвестицій у будівельну індустрію;
- збитках внаслідок втрати ділової репутації;
- зростанні заборгованості підприємства;
- загрозі втрати фінансових коштів.

Спираючись на методологію стратегічного менеджменту [2], можна побудувати систему показників оцінки економічної безпеки підприємства, яку представимо в чотирьох контекстах:

- ефективність прийнятих рішень у фінансовій сфері: основним показником для оцінки рівня економічної безпеки в цьому випадку є рентабельність, оскільки відображає результативність діяльності підприємства в сфері будівництва;

- стабільність бізнес-процесів: внутрішню стабільність функціонування характеризують абсолютні якісні показники й абсолютні кількісні показники, які відображають ділову репутацію підприємства;

- стабільність ринкової позиції: сфера будівництва характеризується специфікою взаємозв'язків, що вибудовуються, і оцінка рівня економічної безпеки проводиться через призму сегмента ринку, на якому існує підприємство, тому типовими характеристиками є величина темпів росту ринку й відносна частка на ринку, які відображають положення підприємства щодо конкурентів;

- ефективність дій персоналу при реалізації господарських операцій: стан економічної безпеки підприємства в цьому контексті означає мінімізацію числа випадків конфліктів, що виникають у колективі, як у зв'язку зі звільненнями, так і у зв'язку зі скоєнням правопорушень; оцінку рівня економічної безпеки дій персоналу здійснюють за допомогою показників збереження кадрового складу, які характеризують кадрову стабільність, привабливість підприємства як роботодавця, збереження виробничих пропорцій підприємства; і показників відверненої шкоди, які характеризують своєчасне усунення ризиків порушення внутрішньої дисципліни.

Запропонована система показників, будучи універсальною, ураховує специфіку галузі будівництва, найбільш значимі ризики й загрози стійкому функціонуванню підприємства. В основі оцінки рівня економічної безпеки підприємства за допомогою представленої системи показників повинен бути належним чином організований внутрішній контроль над фактами господарської діяльності підприємства й умовами функціонування на ринку.

Запропонований підхід заснований на комбінації кількісних і якісних, абсолютних і відносних показників для виміру рівня економічної безпеки підприємства; комбінації монетарних і немонетарних показників оцінки стабільності підприємства з погляду економічної безпеки; вбудовуванні системи економічної безпеки підприємства в загальну стратегію підприємства.

Дана система показників дає можливість керівникам зв'язати стратегію підприємства з набором показників, індивідуально розроблених для різних рівнів керування й поєднаних між собою.

Список використаних джерел:

1. Розвиток будівельної галузі та детінізація ринку праці у будівництві. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/rozvitokbudivelnoyi-galuzi-ta-detinizatsiya-rinku-pratsi-u-budivnitstvi/>
2. Каплан Р.С., Нортон Д.П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. Москва : Олимп-Бизнес, 2005. 320 с.

ПРОТИДІЯ РЕЙДЕРСТВУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шаповал Г. М., канд. екон. наук, Дзерве Л. А. бакалавр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Рейдерство є суттєвою загрозою для економічної безпеки сучасного українського суспільства як на рівні підприємств, так і на рівні національної безпеки країни. Від нього потерпають як підприємства малого та середнього бізнесу, так і великі корпорації. Головною стратегією для подолання рейдерства є злагоджена боротьба проти нього з боку держави та превентивні заходи забезпечення економічної безпеки підприємств.

Проблемою рейдерства в Україні займалися вітчизняні вчені, такі як: З.Варналій (передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні), М.Колєсник (тенденції розвитку рейдерства в Україні), Н.Олексюк (методи захисту від корпоративного рейдерства), Н.Приймак (рейдерство в сучасній економіці України), Н.Яковенко (рейдерство як специфічний феномен) та інші. Проте на даний час проблема залишається актуальною й досі через те що таке явище стало реальною загрозою економіці загалом.

З рейдерством суб'єкти підприємницької діяльності України зіткнулися вже на початку 90-х рр. XX століття, коли на фоні політичної нестабільності, прогалин в законодавстві, наявності тіньового сектору активно ішов процес протиправного перерозподілу прав власності. Час від часу, в період зміни влади, посилення правової, організаційної та економічної нестабільності відбувається загострення боротьби за право володіти бізнесом чи контролювати його. [1,с. 1]

У західній практиці є поділ рейдерства на «біле», «сіре» й «чорне». За словами керуючого партнера юридичної фірми «Ільяшов і Партнери» Михайла Ільяшова, «білі» діють винятково за законом. Прагнучи захопити ласий шматок, «білі» рейдери йдуть на воістину фантастичні, але цілком законні виверти, аби підірвати економічне становище підприємства. «Сірі» використовують сумнівні методи, балансуючи на межі законності. Вони цілком можуть застосувати подвійний реєстр або фальсифікувати результати виборів зборів

акціонерів. «Чорні» не нехтують навіть використанням силових методів, хоча їхні головні інструменти – підкуп чиновників і підробка документів [2,с. 7]

Однак в Україні рейдерство набуло значного кримінального характеру, яке проявляється в злочинному захопленні чужої власності в сумісності з корупцією в законодавстві, правоохоронних органах та використанні у власних цілях службових повноважень.

Рейдерство погіршує інвестиційну привабливість та ускладнює ведення бізнесу в Україні. Щороку кількість рейдерських атак в Україні зростає (рис. 1), а кількість розглянутих справ в суді менше 43% таких випадків. [3]

Рис.1 – Кількість рейдерських атак в Україні за 2015-2021р.

За останні 5 років кількість кримінальних проваджень за рейдерство виросла у 2,5 рази: з 290 справ за 2015 рік до 849 у 2020 році, й тенденція на збільшення зберігається.

Важливо вже зараз вживати заходів щодо захисту свого бізнесу від ворожого поглинання – оцінити вразливість свого бізнесу, а також продумати можливі схеми захисту, інакше завтра може бути пізно. Заходи із забезпечення інформаційної безпеки, що є досить важливим фактором в умовах COVID-19, з однієї сторони, спрямовані на охорону конфіденційної інформації (запобігання несанкціонованому доступу до локальних комп'ютерних мереж, усунення «жучків» та ін.); з іншої - включають контрзаходи (пошук, обробка і використання інформації про конкурентів, партнерів, контрагентів), які підтримують розвиток підприємства і є базою відвертання небезпек.

Для отримання необхідної інформації рейдерами широко використовується промислове (підприємницьке) шпигунство. Для підприємницького шпигунства інтерес становить саме конфіденційна інформація, яка відноситься до комерційної таємниці, є цінною, оскільки приносить прибуток чи надає підприємству переваги у будь-якій сфері [5].

Постає необхідність контролю інформаційної безпеки на підприємстві. Ефективним способом контролю є забезпечення доступом до конфіденційної інформації лише довіреним особам та керівництву, що дозволить мінімізувати ризик витоку даних. Крім того, необхідно провести додаткові превентивні заходи:

- для забезпечення захисту від підробки документів необхідно встановити обмеження в обігу документів та печатки усередині підприємства;
- для забезпечення захисту від надання рейдерам працівниками фірми інформації добровільно (мотив може бути різний) має місце підтримання ефективної корпоративної політики, основою якої є кадрова політика підприємства, що являє собою систему сформованих правил, прав та обмежень, які орієнтують спів-робітників на досягнення місії та цілей підприємства згідно з його стратегією та зумовлюють спрямованість відносин працівників у колективі та з підприємством загалом;
- для загального захисту документів необхідно встановити контроль над вхідною та вихідною кореспонденцією.

Мінімізації ризику сприяє концентрація капіталу або викуп часток у акціонерів, які не беруть участі в діяльності підприємства, а також постійний моніторинг змін у їхньому складі. Підприємство повинно бути готовим до контркуповування акцій/часток і додаткової емісії. Також важливо відстежувати кредиторську заборгованість, аби попередити викуп великої її частки. В ідеалі відносини з кредиторами повинні характеризуватися високим ступенем лояльності. Тобто керівництво підприємства буде повідомлено про спроби сторонніх осіб викупити у його кредиторів борг. [4, с.4]

В сучасних реаліях рейдерство суттєво загрожує економічній діяльності підприємств та національній безпеці країни. Рейдерство в Україні постає як засіб досягнення власних інтересів несанкціонованим шляхом загарбання малих та середніх підприємств. Через нестійкість, корумпованість та свавільність державних органів, прогалини у законодавстві рейдерство в Україні не лише виникає, а набирає високих темпів зростання. Подолання проблеми рейдерства є спільним завданням влади та бізнесу.

Важливим є впровадження заходів для запобігання рейдерству на підприємстві таких, як: визначити та контролювати ймовірні канали витоку інформації на підприємстві; постійно контролювати доступ співробітників до корпоративних інформаційних ресурсів, посадовими інструкціями встановити рівень доступу лише до тієї інформації, яка потрібна для роботи; обов'язково зберігати архів операцій з документами, архівувати поштову кореспонденцію; моніторити вихідний потік електронних повідомлень, які можуть нести загрозу витоку таємної інформації; здійснювати моніторинг на рівні файлових операцій; правильно підібрати кадри, застосовуючи матеріальні та моральні стимули; утвердження сприятливого соціально-психологічного клімату всередині підприємства, створення можливостей для професійного росту персоналу, сприяння зниженню плинності кадрів, формуванню «фірмового патріотизму».

Список використаних джерел:

1.Бабіна Н. О., Рейдерство як загроза економічній безпеці підприємства, Ефективна економіка № 3, 2016 С. 1-3.

2. Ільяшев М. Особливості національного рейдерства. Матеріали XV-ї науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація Харківський національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» 4-6 грудня 2019 р. Харків, 2019. С. 4–14.

3. Рейдерство в Україні URL: <https://opendatabot.ua/open/raiders> (дата звернення: 11.11.2021)

4. Згадова Н. С., Рогатіна Л. П., Губко В. І., Рейдерство в Україні – загроза економічній безпеці підприємств, Економічний простір № 159, 2020. С. 1-4.

5. Бабіна Н.О. Сучасні технології захисту комерційної таємниці від промислового шпionажу / Н.О.Бабіна// Вісник КНУТД. – 2010. - №5 (5). – С.13-18.

РЕЙДЕРСТВО ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

***Шаповал Г. М.,** канд. екон. наук, **Короленко П. О.,** бакалавр,
Осипа К. М., бакалавр, Харківський національний університет міського
господарства імені О.М.Бекетова*

Рейдерство є однією з найсерйозніших проблем економічної безпеки держави. Таке явище є реальною загрозою економіці загалом, так як руйнується вітчизняний бізнес, підприємництво і виробництво, посилюється напруга в економічному просторі країни, оскільки практично будь-яке підприємство може стати об'єктом рейдерської атаки. Проблема рейдерства загрожує економічній безпеці підприємств і підлягає негайному вирішенню.

Проблема рейдерських захоплень підприємств стала актуальною і для нашої держави. Дві третини поглинань на вітчизняному ринку відбуваються внаслідок рейдерських атак. Незаконність цих процесів значно знижує інвестиційну привабливість України в очах високо розвинутих країн. Тому можна сказати, що проблема рейдерства в сучасних ринкових умовах є досить актуальною.

Значний внесок в дослідження проблеми рейдерства зробили Б.Андрушків (антирейдерство, економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва), Т.Бабич (рейдерство як загроза національній безпеці), О.Беліков (рейдерство в Україні), П.Берназ (визначення поняття рейдерства, його специфіка в Україні), З.Варналій (передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні), С.Васильчик (рейдерство, як ознака хвороби економіки), О.Дічек (правові ознаки рейдерства та шляхи його запобігання), З.Живко (особливості рейдерства в ринковій економіці), Д.Зеркалов (міжнародна та національна безпека під кутом зору рейдерства), К.Каліцінська (ризики, пов'язані з рейдерством)

Рейдерство (англ. Reider – набіг) – вороже поглинання, перехват оперативного управління або власності підприємства за допомогою спеціально ініційованого бізнес-конфлікту. Мета рейдерства, як правило, – перерозподіл чужої нерухомості, а тому воно приносить значні прибутки загарбникам.

Рейдерство — це силове захоплення спірних підприємств, у тому числі на виконання відповідних судових рішень на користь тих чи інших власників.

Проте важко визначити, чим застосування сили під час привласнення чужого майна відрізняється від інших злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України.

За останні сім років у країні відбулося понад 3 тисячі рейдерських захоплень фірм, компаній і власності підприємців. Через рейдерство багато іноземних компаній побоюються заходити на український ринок. Якщо аналізувати статистику, то з 2014 року кількість рейдерських захоплень щорічно зростає. У відповіді Офісу генпрокурора України зазначається, що найменшу кількість кримінальних проваджень за фактом рейдерства було відкрито у 2014 році – 269, щоправда, згодом було закрито 108 справ, а до суду дійшло лише 14. Пік зареєстрованих справ припав на 2019 рік, коли було відкрито 891 кримінальне провадження. З них 128 – були закриті і 230 – передані до суду. За перше півріччя 2020 року Офіс генпрокурора почав розслідування щодо 440 рейдерських захоплень, закрити 38 справ і передав до суду 236 кримінальних проваджень.

За даними International Property Rights Index, у 2019 році за якістю системи захисту права приватної власності Україна посіла 109 місце з 129 досліджуваних країн.

На сьогодні статистика рейдерських захоплень в Україні не ведеться. Оскільки станом на серпень 2020 року в Україні зареєстровано вже 606 кримінальних проваджень, за весь 2019 рік — 786, а за весь 2018 рік — 500, Opendatabot приходить до висновку про щорічне збільшення кількості рейдерських атак в Україні.

Проте, збільшення або зменшення кримінальних проваджень за “рейдерськими” статтями не дозволяє прийти до однозначного висновку про збільшення або зменшення масштабів рейдерства. І на це є кілька причин.

По-перше, не всі досудові розслідування рейдерських злочинів здійснюються за “рейдерськими” статтями Кримінального кодексу.

Через відсутність єдиних підходів розслідування рейдерства нерідко провадиться за ознаками злочинів, передбачених іншими статтями Кримінального кодексу — 187 (розбій), 190 (шахрайство), 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), 356 (самоправство), 357 (викрадення документів), 358 (підробка документів) та 365-2 (зловживання повноваженнями особою, яка надає публічні послуги).

По-друге, звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення злочину є лише одним з інструментів захисту від рейдерських атак. Найбільш пріоритетне завдання підприємця, що зазнає рейдерського захоплення, — скасувати незаконну реєстраційну дію.

Отже, рейдерство в Україні набуло швидкого поширення і в сучасних умовах є серйозною загрозою підприємницькій діяльності.

Серед законодавчих ініціатив останніх років варто зазначити Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016 [8]. Цим Законом, зокрема, удосконалено та посилено

кримінальну відповідальність за протидію законній господарській діяльності, підроблення документів.

Активне протистояння рейдерству можливе за реалізації низки факторів: від вдосконалення чинного корпоративного законодавства та об'єднання зусиль силових структур до широкої участі громадськості та ЗМІ у боротьбі з протиправним перерозподілом прав власності. Але завчасне передбачення та попередження рейдерських атак, як реальної загрози економічній безпеці підприємства, є більш ефективним та фінансово вигідним шляхом вирішення означеної проблеми, ніж боротьба з наслідками від конкретних рейдерських дій.

Важливим превентивним заходом протидії протиправному перерозподілу прав власності є правильно організована та адаптована до сучасної ринкової економіки система економічної безпеки підприємства, в якій інформаційна складова займає провідне місце, як найбільш мобільна та відкрита до інноваційних викликів трансформаційної економіки.

Найпростішими методами протиборству рейдерству є: концентрація акціонерного капіталу або викуп частки в учасників, які не беруть участі в діяльності підприємства; постійний моніторинг змін у складі акціонерів; реструктуризація підрозділів зі зміною їх організаційно-правового статусу; контрольне скуповування акцій і додаткова емісія; – визначення правового статусу власності, здійснення переоцінки майна.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості 1. Панасенко Р. А. Щодо криміналізації та тлумачення «рейдерства» в Україні / Р. А. Панасенко // Вісник ЛугДУВС ім. Е. О. Дідоренка. Спецвипуск. – 2010. – № – С. 21–29.
2. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородний, Г. Л. Вознюк. – 3-тє вид., доп. та переробл. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 844 с.
3. Словник іншомовних слів / Уклад.- С.М. Морозов, Я.М. Шкарупа.- М.: Наук. думка, 2000. – 680 с.
4. Зеркалов Д. В. Рейдеры: пособие / Д. В. Зеркалов. – К.: КИТ, 2007. – 188 с.
5. Рейдер (економіка). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
6. Кальман О. Г. Рейдерство: причини та заходи протидії / О. Г. Кальман, М. А. Погорецький // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Зароріжжя: ЗЮІ ДДУВС, 2009. – № 3. – С. 150–160.
7. Бабич Т.М. Рейдерство в Україні – загроза національній безпеці. Віче. 2019. – № 14. – С. 2-5.
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» від 06.10.2016.
9. Копитко М.І. Проблема рейдерства в Україні. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2017. – № 1. – С. 73–77.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА РАХУНОК ЗБІЛЬШЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА ПРИКЛАДІ ОТГ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шаповал Г. М., канд. екон. наук, Чех Н. О., канд. екон. наук, Говоруха К. В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

Виокремлення фінансів ОТГ як важливої сфери фінансової системи України в складі місцевих фінансів, які, відповідно, є структуроутворюючим елементом публічних фінансів разом із державними, є доцільним і науково обґрунтованим, оскільки для них характерні відмінності у фінансових відносинах, що виникають між ОТГ й іншими суб'єктами фінансової системи, особливості руху грошових потоків, а також наявність організаційно-правової складової функціонування. За допомогою фінансів ОТГ здійснюється вплив на соціально-економічний розвиток певної територіальної одиниці та забезпечується добробут членів цієї громади. Однак, на даному етапі розвитку формування та розвитку ОТГ зіштовхуються з проблемою недостатнього фінансування, що потребує вирішення та пошуку шляхів залучення додаткового фінансування, одним з яких може бути збільшення податкових надходжень.

Для кращого розуміння потреб фінансового забезпечення громад та можливостей зростання їх фінансової спроможності розглянемо діяльність громад та їх фінансові потреби на прикладі громад Харківської області. Так, протягом 2016–2019 рр. в області було створено 24 ОТГ, що складало майже 41 % від запланованого згідно з Перспективним планом формування територій громад. Усі об'єднані територіальні громади, що створювалися на Харківщині, були високоспроможними. Цим вони відрізнялися від ОТГ в інших областях. Зокрема, 100 % ОТГ Харківської області мають чисельність понад 5 тис. осіб, чисельність 46 % ОТГ – понад 10 тис. жителів, що, за оцінкою експертів, є основним показником спроможності та сталого розвитку. В об'єднаних громадах області проживає майже 400 тис. осіб (не враховуючи м. Харкова, який також визнано ОТГ).

Під час створення ОТГ Харківською обласною радою за поданням Харківської облдержадміністрації за фактом об'єднання в рамках чинного на той момент законодавства вносилися зміни до Перспективного плану формування територій громад Харківської області з подальшим затвердженням Урядом. Відповідно, у 10 сформованих добровільно ОТГ змінювалися конфігурації, але чинник спроможності залишався незмінним. Значна робота зі збереження спроможності була проведена фахівцями Харківського Центру розвитку місцевого самоврядування, які протягом усього періоду консультували та доводили людям необхідність створення більш спроможних громад, що згодом дало змогу Урядові не піднімати питання про необхідність їх об'єднання між собою, як в інших областях. Хоча невелика кількість створених у перші роки реформи громад спричинила критику з боку профільного

міністерства, можна відмітити правильність стратегії формування громад на основі зростання чисельності жителів, що дозволило забезпечити зростання фінансової спроможності громад.

Правильність підходів при формуванні ОТГ підтверджує і аналіз показників фінансової діяльності ОТГ Харківщини за 2019 р.. Зокрема, три ОТГ області – Нововодолазька, Великобурлуцька та Лозівська – були повністю збалансовані, мали нульовий рівень дотації; ще три ОТГ мали реверс до Державного бюджету: Коломацька – 0,8 %, Роганська – 5,1 %, Наталинська – 18 %; сім ОТГ отримували базову дотацію до 10 % від обсягу власних надходжень, дві ОТГ отримували базову дотацію до 13 % від обсягу власних надходжень, одна ОТГ (Оскільська) мала найбільшу (19,6 %) базову дотацію в області. Такі показники можна вважати досить хорошими, так як найвищий рівень базової дотації серед ОТГ інших областей України становив 63,5 %. Також треба відмітити, що сім ОТГ Харківщини мали доходи загального фонду понад 5 тис. грн на одного жителя, а середнє значення по ОТГ України становило 4737,7 грн.

Саме висока та середня фінансова спроможність дозволила громадам Харківщини забезпечувати планомірний розвиток своїх територій: будувати школи, дитячі садки, створювати центри надання адміністративних послуг, упроваджувати мережі вуличного освітлення, вкладати кошти в заходи з енергоефективності для забезпечення подальшої економії бюджетних коштів. Важливо, що всіма ОТГ за підтримки Центру розвитку місцевого самоврядування області протягом 2018–2019 рр. були розроблені стратегії розвитку громад до 2027 р., підготовлені інвестиційні паспорти. Зараз триває системна робота щодо пошуку точок зростання, вивчення міжнародного досвіду, що покращує можливість комплексно та обґрунтовано підходити до питань розвитку територій.

Відповідно до моніторингу Міністерства розвитку громад та територій України Харківська область із 2017 р. посідала 13 та 14 місця з-поміж 24 областей України за загальним рейтингом з урахуванням семи показників. Проте за чинником спроможності та покриття Перспективним планом території область упевнено тримала перше місце.

Зауважимо, що згідно із Перспективним планом до м. Харкова жодна місцева рада не приєднується. Одна із ОТГ області (Коломацька), сформована в межах сучасного Коломацького району, об'єднала всі сільські ради цього району. Золочівська ОТГ покрила Золочівський район на 99 % (залишилася одна сільська рада із 14 місцевих рад району, яка добровільно не об'єдналася). Лозівська міська ОТГ Лозівського району формувалась у 2018 р. шляхом приєднання 18 із 22 місцевих рад Лозівського району до міста обласного значення Лозової без проведення виборів міського голови та депутатів від сільських територій. Вона нараховує близько 80 тис. осіб і є однією з найбільших в Україні ОТГ.

Проте станом на початок 2020 р. залишалось ще 11 районів, де не створено жодної ОТГ. Слід зауважити, що в усіх цих районах відповідно до затвердженого Перспективного плану було заплановано створення ОТГ у

форматі «один район – одна громада», що і спричинило зволікання зі створенням ОТГ у зв'язку з неврегульованістю законодавства та відсутністю змін до Конституції упродовж цього часу. На різних етапах перебувало понад 20 ініціатив щодо створення потенційних ОТГ, а також щодо об'єднання або приєднання до наявних (17 ініціатив стосувалися об'єднання, 5 – приєднання до ОТГ, які вже існують, 4 – приєднання до міст обласного значення). Більшість із цих ініціатив з'явилися в 2019 р. Їх започаткували активні жителі, представники громадських організацій, які в координації з Харківським центром розвитку місцевого самоврядування (наприкінці 2019 р. він був ліквідований, як і подібні центри в усіх інших областях) долучилися до створення ОТГ та вже почали вимагати дій від місцевої влади.

Таким чином, формування ОТГ у Харківській області відбувалося за принципами збереження спроможності територій та можливостей для подальшого збалансованого розвитку суміжних територій, що в майбутньому надає переваги для сталого розвитку регіону в цілому. Відповідно до доручення Міністерства розвитку громад та територій України у січні 2020 р. Харківська ОДА спільно з народними депутатами та експертами провели додаткові обговорення конфігурацій Перспективного плану в розрізі всіх районів, де були спірні питання щодо формування потенційних ОТГ. Під час доопрацювання проєкт оновленого Перспективного плану було сформовано на 56 ОТГ: у деяких районах зроблено укрупнення, в інших – зменшення за фактом проведеного об'єднання [2].

Аналіз кращих практик розвитку територіальних громад на території України показує, що громади Харківської області також займають передові позиції з точки зору спроможності до самофінансування за рахунок податкових надходжень. Одним з таких прикладів є Мереф'янська ОТГ. Так, структура дохідної частини бюджету Мереф'янської ОТГ із врахуванням субвенцій з державного бюджету сформована у переважній своїй частині із власних надходжень, що вказує на суттєву фінансову самостійність громади. Якщо ж проаналізувати структуру власної фінансової бази при формуванні бюджету громади, не можна не відмітити того факту, що після 2016 р. вона суттєво зросла: доходи (без урахування трансфертів) склали понад 65 млн. грн., що перевищило плановий показник на 2 млн. грн.

Показник податкових надходжень на душу населення Мереф'янської ОТГ дещо нижчий від такого ж показника в середньому по Харківській області (станом на 2018 р.) – 2 649,9 грн. та 5 995,6 грн. відповідно. Проте спостерігається позитивна динаміка наповнення бюджету: темп росту доходів (без врахування офіційних трансфертів) склав 15,7% (у 2018 р. порівняно з 2017 р.). Крім того, спостерігається стійка тенденція до збільшення надходжень з ПДФО та єдиного податку, що свідчить про активізацію розвитку бізнесу [4].

Таким чином, створені ОТГ Харківщини відповідно до рейтингу Мінрегіону, укладеного спільно з експертами, вже декілька років поспіль демонструють гарні фінансові показники, які пов'язані не так із першим серед областей збільшенням бюджетів у зв'язку з отриманням ПДФО на місцевому рівні, як із покращенням показників діяльності за рахунок ефективного

господарювання та активного залучення жителів до управління територіями, що із самого початку на Харківщині закладалися як основа успішної діяльності ОТГ. Саме це може слугувати позитивним прикладом для інших потенційних ОТГ і стимулювати до добровільного завершення процесів об'єднання з метою широкого залучення жителів до управління територіями.

Список використаних джерел:

1. Ределицький Ю.О., Галамай Р.Я. Податкова достатність бюджетів територіальних громад в умовах децентралізації: інтегральне оцінювання / Ю.О. Ределицький, Р.Я. Галамай // Причорноморські економічні студії. – 2020. – Випуск 6-2. – С.105-114.
2. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2020. – 153 с.
3. Сухарська Л.В. Організація фінансового забезпечення розвитку територіальних громад: дис. канд. екон. наук., К. – 2019. – 235с.
4. Моделі місцевого економічного розвитку: успішні практики / за ред. Слобожана О.В. – К. – 2019. – 141с.
5. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Штик Ю. В.**, канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-технологій, **Дорошук Р. І.**, ЗВО, Національний авіаційний університет*

В умовах мінливого середовища перед підприємствами багатьох країн світу постала проблема фінансово-економічної безпеки. Зростання інформатизації та поява нових проблем, з якими стикаються безліч підприємств і країн, можуть кардинально змінити передумови забезпечення фінансово-економічної безпеки. Всі можливі загрози і ризики, пов'язані з динамікою внутрішнього і зовнішнього середовища, негативно впливають на ефективність виробництва, платоспроможність, прибутковість фінансову стійкість та раціональне використання ресурсів. Перед кожним підприємством і країною в цілому, стоїть завдання забезпечення стабільного функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності.

Розв'язанням даної проблеми займаються багато вчених, а саме: А. Олейніков, Г.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, В. Мунтіян, В. Гусев, В. Демін, Б. Кузін, Д. Ковальов, Т. Сухорукова, М. Бендіков, В. Шликов, В. Ярочкін, А. Шаваєв Є. Жариков, І. Швець, Д. Рисіна, Л. Лапицька, О. Єгорова [1].

Фінансово-економічна безпека розглядається як такий стан використання ресурсів, який забезпечує захищеність його економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах на основі використання фінансового потенціалу [4]. У цьому визначенні слід особливо зазначити три

моменти: фінансово-економічна безпека розглядається як різновид економічної безпеки з акцентом на фінансові відносини підприємства; стан захищеності носить динамічний характер; загрози мають внутрішнє та зовнішнє походження; система фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає використання стратегії економічної безпеки та фінансового потенціалу підприємства[3].

Задля ефективного управління фінансово-економічною безпекою слід застосовувати стратегічні підходи. Стратегічні підходи передбачають з'ясування механізмів управління економічною безпекою розвитку підприємства. Необхідним є створення двох напрямів стратегій; перший напрям стратегій повинен враховувати ситуацію, визначати цільові настанови й формувати політику підприємства для втримання й розширення свого життєвого простору. Другий – повинен охоплювати методи, прийоми й інструменти для вивчення (розпізнавання) стратегій, що формуються іншими суб'єктами, спрямованих (навмисно або ненавмисно) проти діяльності й розвитку підприємства та звужуючих його життєвий простір [2].

При цьому для реалізації першої стратегії необхідно здійснювати оцінювання відповідності ресурсів (займаного життєвого простору) загальним стратегічним цілям розвитку підприємства. Для реалізації другої стратегії необхідно створювати систему розпізнавання й оцінювання ступеня небезпеки загроз, створюваних зовнішнім оточенням і сформованою внутрішньою ситуацією на підприємстві та розробити механізми захисту від них [5].

Концепція, згідно з якою фінансові механізми створюються, регулюються й удосконалюються в цілісній системі сталого розвитку, допомагає подолати суттєву ваду традиційного підходу, зорієнтованого насамперед на структурування об'єкта дослідження, – його статичність. Трансформація моделі економічного зростання в збалансований розвиток, який відповідає сучасній еволюції усвідомлень об'єктивних взаємозв'язків між бізнесом, суспільством і екологією, можлива лише за умови реалізації динамічної системи фінансових механізмів. Для цього необхідно сформулювати належне теоретичне підґрунтя. Уявлення фінансових механізмів як особливих форм дії динамічної системи сталого розвитку дозволяє зробити перший крок у цьому напрямі. Йдеться про те, що еволюція окресленої системи об'єктивно зумовлює вдосконалення та якісні перетворення фінансових механізмів.

Таким чином, наслідок існування різних небезпек і загроз виникає необхідність створення механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємства. В умовах сьогодення перед підприємствами стоїть конкретне завдання це необхідність зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки. Ефективний механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства дозволяє задовольнити всі цілі та завдання в повному обсязі, які сприяють ефективному захисту фінансових інтересів від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз.

Список використаних джерел:

1. Білоус Я.Ю. Аналіз загроз економічній безпеці підприємства, що походять від його персоналу. Я.Ю. Білоус. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2013. С. 229 – 234.
2. Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства. 2011. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizm-upravlinnya-finansovo-ekonomichnoyu-bezpekoju-pidpriemstva/viewer>
3. Мойсеєнко І. П. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. І. П. Мойсеєнко. 2011. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1510/1/%d0%9512011mipebp.pdf>)
4. Мойсеєнко І.П. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наукових праць / гол. ред. Р.І. Тринько. Львів, 2010. С. 251–263
5. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека. О.М. Сумець, М.Б. Тумар. 2008. – 400 с.

Momot Tetiana, Muraev Yevgen, Viacheslav Naumov SMART CITY INTELLIGENCE SYSTEM: INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT.....	5
Angelo Azueta, Bogdan Chaly Abstract.....	9
Andriyevska Y. V. DIGITAL BUSINESS TRANSFORMATION TECHNOLOGIES IN 2021.....	10
Bezverkhy K. V., Vaha K. M. SYSTEMIC APPROACH TO CONSTRUCTION OF METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS.....	11
Burkovska A. I., Sabirov N. I., Predchuk O. A. DEVELOPMENT OF ANTI-CORRUPTION MANAGEMENT IN UKRAINE ON THE WAY TO EUROPEAN INTEGRATION.....	14
Андреев О. М., Андреева О. М. Заходи з підвищення рівня трансакційних витрат корупційної угоди як захід боротьби з корупцією.....	18
Андренко О. А., Авілова Ю. В. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення банківських операцій.....	23
Андренко О. А., Качуріна А. В., Сищенко К. В. Інтегральна оцінка фінансового стану комунальних підприємств України як механізм управління фінансово-економічною безпекою	26
Андренко О. А., Світлична А. О., Слепцов Д. Є., Методичний підхід до стратифікованого вибіркового дослідження в аудиті..	30
Багацька К. В., Олейніков С. В. Фінансова безпека будівельного підприємства.....	33
Бірюков О. О., Губін О. М. Аналіз пріоритетів економічної безпеки України на період до 2025 року	37
Бондарук Т. Г. Особливості розвитку фіскального простору місцевих бюджетів в контексті забезпечення бюджетної безпеки.....	42
Зачосова Н. В., Бойко С. А., Коваль О. В. Медичні інформаційні системи як джерело інформації для прийняття стратегічних управлінських рішень з метою забезпечення фінансово- економічної безпеки при антикризовому менеджменті медичного підприємства в умовах COVID-19.....	45
Герасимова Т. І., викладач, Вишневецька І. М. Проблеми та напрями забезпечення економічного розвитку підприємств ресторанного бізнесу в умовах пандемії COVID-19.....	50
Власюк С. А. Теоретико-методичні площини краудфандингу як інструменту залучення альтернативного джерела фінансування.....	53

Вовк О.М., Смірнова А. С., Панчошна Т. М.	
Фінансово-економічні проблеми та перспективи функціонування підприємств в умовах світових карантинних обмежень.....	55
Герчанівська С. В.	
До питання податкового менеджменту підприємства.....	58
Гончар І. С.	
Чинники виникнення та поширення корупції в сфері охорони здоров'я.....	60
Гончаренко А. С.	
Роль економіки знань та її відмінності від інших типів економіки.....	65
Гавадзин Н. О., Гринів С. В.	
Підходи до визначення категорії фінансовий результат.....	68
Гордієнко Н. І., Костоглодова Ю. О.	
Організаційно-правові основи фінансового лізингу та його оподаткування...	71
Дугінець Г.В., Ніжейко К.А.	
Цифрова трансформація глобального виробництва в умовах COVID-19.....	74
Єдинак Т. С., Бондаренко П. О.	
Схеми ухилення від оподаткування та їх вплив на фінансово-економічну безпеку України в сучасних умовах.....	79
Жадан Т. А., Жадан Ю. В., Лакалін С. В.	
Сутність поняття ризику ліквідності та основні причини його виникнення....	82
Зомчак Л. М., Дереш О. М.	
Модель інфляційних процесів України на лонгітюдних даних.....	84
Івах С. С., Петлиця О. О.	
Податковий менеджмент в системі управління підприємством.....	86
Ілляшенко О. В., Говоруха К. В.	
Корупційні прояви як дестабілізуючий фактор забезпечення економічної безпеки держави.....	90
Калініченко О. М.	
Цифрова трансформація вищої освіти в умовах COVID-19.....	93
Козловська С. Г., Карамишева Л. О.	
Маніпулятивні технології в діловій комунікації.....	96
Карпич А. Ю., Лялькін О. С.	
Гендерно орієнтоване бюджетування у боротьбі з корупцією в Україні.....	100
Карпушенко М. Ю., Рудий В. А.	
Ідентифікація, вимірювання та відображення ризиків неплатоспроможності.	102
Кваша Т. К.	
Інформаційно-аналітичне забезпечення управління інвестиційно-інноваційною безпекою.....	106
Клименко К. В., Савостьяненко М. В.	
Фінансування політики розвитку світовим банком в умовах протидії COVID-19.....	110
Кожеурова К. О.	
Корупція як соціально-економічне та моральне явище.....	114
Козіцька Н.О., Шестак А.С.	
Дебіторська заборгованість як об'єкт економічного аналізу.....	117

Конопліна О. О., Васищенко Ю. В.	
Проблеми стандартизації та гармонізації бухгалтерського обліку і фінансової звітності в умовах євроінтеграції	120
Костюк В. О., Мількін І. В., Махник М. С.	
Використання індексного методу для діагностування можливих диспропорцій в господарській діяльності підприємства.....	123
Костюк В. О., Письмак В. Р.	
Про чинниковий аналіз прибутку підприємств газових мереж.....	126
Косяк А. П., Манчукова О. Ю.	
Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання в умовах COVID-19 на прикладі комунального некомерційного підприємства «Міська дитяча поліклініка № 1» Харківської міської Ради.....	130
Коханова О. Ф., Бондаренко С. М.	
Механізм управління фінансово – економічною безпекою дорожньо - будівельних підприємств.....	134
Кривуля П. В., Сафонова К. Я.	
Ієрархія рівнів комунікаційної невизначеності як чиннику зниження комунікаційного потенціалу управлінської команди (на прикладі ситуацій вимірювання ризику).....	138
Лелюк Н. Є., Малік А. М.	
Порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку основних засобів.....	143
Лелюк Н. Є., Короленко П.	
Критерії та методи оцінки соціально – економічної безпеки держави.....	147
Лесюк В. С.	
Економічна безпека як чинник ефективного функціонування аграрних підприємств у конкурентному середовищі.....	151
Майборода Ю. В.	
Роль податкового планування на підприємстві.....	154
Маліновська К. О.	
Податок на доходи фізичних осіб: прогресивна чи фіксована податкова ставка?	156
Мізік Ю. І., Дмитревич В. А.	
Особливості системи управління фінансово-економічною безпекою деревообробних підприємств.....	159
Мізік Ю. І., Маляр С. О., Ширяєва Ю. О.	
Організація та проведення внутрішнього аудиту заборгованості на підприємствах електропостачання в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки в умовах COVID-19.....	163
Можайкіна Н. В., Шинкар Л. О.	
Фондовий ринок України: проблеми та перспективи.....	168
Неізвестна О. В., Рикун С. С.	
Забезпечення фінансової стійкості та цифровізація банківського сектору України в умовах пандемії COVID-19.....	170

Ноздріна Л. В., Клебан В. В.	
Засади діджиталізації непрямих податків в міжнародній компанії Nestle.....	172
Островський І. А., Юркова С. М.	
Ризики цифровізації в контексті подолання пандемічного шоку COVID–19...	174
Петропавловська В. П., Шепелева У. А.	
Вплив маніпулювання суспільними настроями на сприйняття рівня корумпованості.....	178
Пестовська З.С.	
Перспективи впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності у державному та приватному секторі.....	183
Пінчук Т. А., Анцибор Л. О.	
Облікові аспекти відображення будівельних робіт у підрядника будівництва.....	187
Поліщук В.Г.	
Перспективи сучасних фінансових інновацій в контексті постпандемічного фінансового менеджменту.....	190
Поліщук О. Б.	
Переваги та актуальні проблеми практичного впровадження міжнародних стандартів обліку і звітності в Україні та напрями їх вирішення.....	193
Протасов В. В., Новіцька А. Ю.	
Меню-вимога на видачу продуктів.....	198
Протасов В. В., Цаплюк К. Р.	
Деякі особливості оплати праці медичних сестер.....	200
Радько А. О., Мельник І. Б.	
Проблеми інформаційного забезпечення впровадження інновацій у сфері охорони здоров'я в Україні.....	202
Рилєєв С. В.	
Щодо державного регулювання підтримки та фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.....	205
Сабліна Н. В.	
Методи та підходи до управління фінансовою безпекою підприємства.....	210
Сагайдак-Нікітюк Р. В., Бережна А.	
Дослідження підходів до оцінювання конкурентоспроможності регіону.....	215
Свирида О. В., Боденчук В. В.	
Фінансова звітність за сегментами у системі управління підприємством.....	217
Солодовнік О. О., Сорокіна Л. С.	
Облікова політика: світовий та вітчизняний досвід формування.....	220
Солодовнік О. О., Фещенко Д. А.	
Бухгалтерський облік в умовах цифрової трансформації.....	223
Стадник Г. В., Щербатий Є. І.	
Пандемічний шок як каталізатор формування цифрової освітньої екосистеми.....	226
Стемковська І. В., Саранчук М. І.	
До питання удосконалення обліку основних засобів.....	228

Судакова О. І., Бардадим М. О.	
Проблеми та передумови створення антикорупційного механізму державної підтримки забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.....	232
Судакова О. І., Мальцев С.В.	
Загострення проблем забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах COVID-19 і активізація інноваційних процесів.....	237
Сухорукова А. Л., Агафонов А. О.	
Аналіз операційних витрат на підприємстві.....	242
Сухорукова А. Л., Гураль Г. А.	
Сучасні тенденції розвитку податкового менеджменту: вітчизняна практика.....	244
Сухорукова А. Л., Люткіна Т. Є.	
Ефективність податкового менеджменту у федеративній республіці Німеччині.....	246
Сухорукова А. Л., Ческідова І. О.	
Антикризовий менеджмент банківських установ в умовах пандемії.....	249
Тищенко В. В.	
Оцінка стійкості банківського сектору України в умовах COVID-19.....	251
Тищенко О. І.	
Вплив COVID-19 на ціноутворення українських підприємств.....	257
Ткач С. М.	
Передумови та рівень тінізації туристично-рекреаційної сфери в регіонах України.....	260
Тоцька О. Л.	
Прогнозування індексу сприйняття корупції в Україні та нетривіальний напрям її подолання.....	264
Федулова І. В., Джулай М. В.	
Цифрова трансформація бренду роботодавця в умовах COVID-19.....	266
Хоменко О.С.	
Актуалітети спрощеної системи оподаткування в Україні.....	269
Худавердієва В. А.	
Законодавче підґрунтя реформування системи управління державними фінансами в податковій сфері	273
Худавердієва В. А., Бугай А. П.	
Сутність стратегії реформування системи управління державними фінансами в частині податкового адміністрування.....	278
Худавердієва В. А., Нагорний І. С.	
Аспекти реформування податкової політики в системі управління державними фінансами з урахуванням сучасних викликів.....	283
Чечетова Н. Ф., Лелюк Н. Є.	
Наслідки впливу пандемії COVID - 19 на економіку України.....	288
Чубаєвський В.І., Терешенко Е.Ю.	
Особливості моніторингу оцінки інформаційної безпеки України.....	294

<i>Чебан Т. М., Шаля Ю. О.</i>	
Пандемія COVID-19 як фактор зростання тиску та загроз етичної поведінки професійних бухгалтерів.....	297
<i>Шандова Н. В., Редькіна Т. Ю.</i>	
Забезпечення економічної безпеки підприємств.....	301
<i>Шаповал Г. М., Дзерве Л. А.</i>	
Протидія рейдерству в системі економічної безпеки підприємства.....	303
<i>Шаповал Г. М., Короленко П. О., Осипа К. М.</i>	
Рейдерство як загроза економічній безпеці підприємств України.....	306
<i>Шаповал Г. М., Чех Н. О., Говоруха К. В.</i>	
Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад за рахунок збільшення податкових надходжень на прикладі ОТГ Харківської області....	309
<i>Штик Ю. В., Дорошук Р. І.</i>	
Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах сталого розвитку.....	312

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**"ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ
ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В
УМОВАХ COVID-19"**

18 – 19 листопада 2021 р.

*Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції
мовою оригіналу*

Відповідальний за випуск

Момот Т. В.

Редактор

Лелюк Н. Є.

Електронне видання. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 18,7.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 5328 від 11.04.2017.